

การวัดระดับความเหมาะสมของสื่อสิ่งพิมพ์: กรณีศึกษาหนังสือการคูณ

โดย

นางสาวปัทมศรี จันทระเวคิน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ปีการศึกษา 2554

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

การจัดระดับความเหมาะสมของสื่อสิ่งพิมพ์: กรณีศึกษาหนังสือการ์ตูน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ปีการศึกษา 2554
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

RATING OF PRINTED MEDIA: A CASE STUDY ON COMIC BOOKS

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF LAWS
GRADUATE SCHOOL OF LAW
ASSUMPTION UNIVERSITY**

NOVEMBER 2011

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ : การจัดระดับความเหมาะสมของสื่อสิ่งพิมพ์: กรณีศึกษา
หนังสือการ์ตูน
(RATING OF PRINTED MEDIA: A CASE STUDY ON COMIC
BOOKS)

ชื่อผู้เขียน : นางสาวปณิธิ จันทรวะดิน
ชื่อปริญญา : นิติศาสตรมหาบัณฑิต (สาขากฎหมายมหาชน)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ :

1. รองศาสตราจารย์ ญัฐพงศ์ โปษะบุตร ประธานกรรมการ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ มูลศิลป์ กรรมการ
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุหงา ชัยสุวรรณ กรรมการ

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีนิติศาสตรมหาบัณฑิต

..... ผู้อำนวยการบัณฑิตศึกษา คณะนิติศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ญัฐพงศ์ โปษะบุตร)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.พูนศักดิ์ ไวสารวงษ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.อรุณีประภา หอมเศรษฐี)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ญัฐพงศ์ โปษะบุตร)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ มูลศิลป์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุหงา ชัยสุวรรณ)

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ : การจัดระดับความเหมาะสมของสื่อสิ่งพิมพ์: กรณีศึกษา
หนังสือการ์ตูน

ชื่อผู้เขียน : นางสาวปณิธิ จันทรวะดิน

ชื่อปริญญา : นิติศาสตรมหาบัณฑิต (สาขากฎหมายมหาชน)

ปีการศึกษา : 2554

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ :

1. รองศาสตราจารย์ ธีรพงศ์ โปษะบุตร ประธานกรรมการ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ มุลศิลป์ กรรมการ
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นุหงา ชัยสุวรรณ กรรมการ

บทคัดย่อ

ปัจจุบันสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือการ์ตูนได้มีการนำเสนอ เนื้อหา และการตีพิมพ์ภาพอันไม่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับความรุนแรง การแสดงออกทางเพศ พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่างๆ หรือภาพประกอบที่มีลักษณะส่อไปในทางลามกอนาจาร ที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมเชิงลบต่อเด็กและเยาวชนอย่างมาก เนื่องจากคุณภาพและความสามารถในการแยกแยะสิ่งที่ควรทำกับ ไม่ควรทำยังไม่เพียงพอจากการเสพสื่อดังกล่าว

จากประเด็นปัญหาข้างต้น สืบเนื่องจากผู้ผลิต หรือผู้ประกอบการธุรกิจด้านสื่อสิ่งพิมพ์ได้ใช้เสรีภาพด้านการแสดงออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ได้ให้การคุ้มครองและรับรองเสรีภาพดังกล่าวจนเกินขอบเขต ไม่คำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสม ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสังคมส่วนรวม หรือขัดต่อศีลธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีของสังคม เพียงแต่คำนึงถึงผลประโยชน์ทางธุรกิจของตนเท่านั้น อีกทั้ง ยังได้อาศัยช่องว่างทางกฎหมาย เพราะกฎหมายเฉพาะที่มีมาตรการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ในปัจจุบัน อันได้แก่พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2550 ยังไม่ได้มีการบัญญัติครอบคลุมถึงการตรวจสอบเชิงเนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะลามกอนาจาร และสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาที่เหมาะสมแต่ประการใด ประกอบกับยังไม่มีองค์กรที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลหนังสือการ์ตูนในประเทศไทย อีกทั้ง สื่อสิ่งพิมพ์ยังไม่มีหลักเกณฑ์จัดระดับความเหมาะสม หรือ เรตติ้ง เมื่อเปรียบเทียบกับสื่อภาพยนตร์ วิทยุทัศน์ และสื่อโทรทัศน์ซึ่งได้มีการจัดระดับความเหมาะสมเอาไว้แล้วในปัจจุบัน

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จึงเป็นการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นจากสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะลามกอนาจาร และสื่อสิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสมในกรณีศึกษาหนังสือการ์ตูน และเป็นการเปรียบเทียบรูปแบบและมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยและต่างประเทศในการกำหนดแนวทางการแทรกแซงสิทธิและเสรีภาพของรัฐ และแนวทางการออกมาตรการทางกฎหมายเพื่อควบคุมการนำเสนอเนื้อหา และภาพประกอบของหนังสือการ์ตูน เพื่อเป็นการป้องกันมิให้เยาวชนเข้าถึงได้โดยง่าย โดยการให้อำนาจแก่รัฐออกกฎหมาย หรือมาตรการอื่น สำหรับใช้ควบคุมหนังสือการ์ตูนที่มีลักษณะต้องห้ามดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึง ให้มีการจัดระดับความเหมาะสมของหนังสือการ์ตูน และจัดตั้งองค์กรที่มีบทบาทในการกำกับดูแลด้วยเช่นเดียวกัน

Thesis Title	:	Rating of Printed Media: A Case Study on Comic Books
Author Name	:	Ms. Poontaree Chandravegin
Degree	:	Master of Laws (Public Law)
Academic Year	:	2011
Advisory Committee	:	
		1. Assoc.Prof. Nattapong Posakabutra Chairperson
		2. Asst.Prof. Dr.Poom Moolsilpa Committee
		3. Asst.Prof. Dr.Bu-nga Chaisuwan Committee

ABSTRACT

During this period, comic books, a type of print media, has been presenting inappropriate contents and images characterized with increased use of sexual themes and violent behaviors which influence young people's subsequent negative behavior since they still lack the maturity and abilities to critically analyze and evaluate the messages they receive.

From the aforementioned issue, this is a result of producers or entrepreneurs running these businesses claiming on their exercise of freedom of expression. However, these claims are beyond the extent authorized by virtue of legal provisions specified under the Constitution of the Kingdom of Thailand for their own benefits without public moral and cultural concerns. Besides, they take advantages from the gap in the law due to the fact that the Printing Act B.E. 2550, a current legislation specifically regulating print media, does not specify the roles of examination between print media that contains exposure to subtle or explicit sexual content and print media comprising of beneficial effects. Furthermore, there is neither any organizations responsible for contents controls nor ratings systems that develop those identified content categories and frequency or intensity of specific incidents or supports for expanding the scope of juvenile literature in general by the inclusion of the stories unlike movies and television programs whose ratings systems have already been employed to rate on thematic and content suitability for certain audiences these days.

Hence, this thesis paper aims at analyzing harmful effects resulting from sexually-oriented and inappropriate contents contained in comic books. According to the comparison between Thai legal measures and foreign legal measures, it has been taken into account the state intervention on rights and liberties and the legal measurement on content and image access controls. Regarding this, such media containing harmful contents will not be easily accessible by children or young people. In the author's point of view, to prevent children and young people from the hypothesized harmful content of comic books, the state should be empowered in order to implement specific law or other measures in exercising restricted content control over comics industry while ratings systems should be developed to identify content and special organization should also be appointed to mandate such media production as well.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ รัชพงศ์ โปษะกะบุตร ที่ได้ให้ความกรุณาเป็นประธานที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภูมิ มูลศิลป์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุหงา ชัยสุวรรณ เป็นอย่างสูงที่ได้ให้ความกรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และได้กรุณาให้ความรู้ คำแนะนำ และข้อคิดเห็น ตลอดจนพิจารณาตรวจแก้ไขในส่วนที่บกพร่องต่างๆ อันเป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งเสร็จสมบูรณ์และลุล่วงไปด้วยดี

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.พูนศักดิ์ ไวสารวงษ์ ที่ได้ให้ความกรุณาเป็นประธานกรรมการ และรองศาสตราจารย์ ดร. อรุณีประภา หอมเศรษฐี ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รวมทั้งได้ให้ความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์หลายประการ แก่ผู้เขียน จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

สุดท้ายนี้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จลุล่วงไม่ได้หากไม่ได้รับความสนับสนุนและกำลังใจจาก ครอบครัว ญาติ เพื่อนสนิท และเพื่อนร่วมงานที่ Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) ที่ได้ให้ความช่วยเหลือด้านการปฏิบัติงานในขณะที่ผู้เขียนอยู่ระหว่างการทำวิทยานิพนธ์ คุณค่าของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอบแต่ครอบครัว โดยเฉพาะบิดาที่ได้อบรมเลี้ยงดู มอบโอกาสทางการศึกษา ให้กำลังใจ และสนับสนุนในทุกๆ ด้านอย่างเสมอมา และขอบขอบคุณความดีแต่สถาบันการศึกษา และบูรพาจารย์ทุกๆ ท่าน ที่ได้ให้วิชาความรู้และสร้างคุณธรรมแก่ผู้เขียน รวมทั้งผู้มีพระคุณทุกๆ ท่าน

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความบกพร่องประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว และกราบขออภัยในความบกพร่องทั้งหลายมา ณ โอกาสนี้

ปณทรี จันทรวะดิน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 ขอบเขตของการศึกษา.....	5
1.4 สมมุติฐานการศึกษา.....	5
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
บทที่ 2 ประวัติความเป็นมา ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพ ของสื่อสิ่งพิมพ์.....	7
2.1 ความหมาย ประวัติความเป็นมา และวิวัฒนาการของสื่อสิ่งพิมพ์.....	7
2.1.1 ความหมายของสื่อสิ่งพิมพ์.....	7
2.1.2 ประวัติความเป็นมา และวิวัฒนาการของสื่อสิ่งพิมพ์.....	9
2.1.3 ประเภทของสื่อสิ่งพิมพ์.....	13
2.2 ความหมาย ประวัติความเป็นมา และวิวัฒนาการของหนังสือการ์ตูน.....	27
2.2.1 ความหมายของหนังสือการ์ตูน.....	28
2.2.2 ประวัติความเป็นมา และวิวัฒนาการของหนังสือการ์ตูน.....	29
2.2.3 ประเภทของหนังสือการ์ตูน.....	32

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

2.3	สิทธิและเสรีภาพของบุคคล.....	35
2.3.1	ความหมายของสิทธิและเสรีภาพ.....	36
2.3.2	ลักษณะของสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ.....	38
2.3.3	ประเภทของสิทธิและเสรีภาพ.....	39
2.4	สิทธิและเสรีภาพและบทบาทของสื่อมวลชน.....	40
2.4.1	ความหมายและประเภทของสื่อมวลชน.....	40
2.4.2	สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน.....	42
2.4.3	การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สื่อสิ่งพิมพ์.....	46
2.4.4	ข้อจำกัดในการใช้สิทธิและเสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์.....	48
2.4.5	หลักการแทรกแซงการใช้สิทธิและเสรีภาพโดยรัฐ.....	51
2.4.6	บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีผลต่อสังคมในปัจจุบัน.....	60
2.4.7	อิทธิพลของสื่อสิ่งพิมพ์ต่อผู้รับสื่อ และอิทธิพลของ สื่อสิ่งพิมพ์ต่อเด็กและเยาวชน.....	62
2.5	กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อสิ่งพิมพ์ในประเทศไทย.....	66
2.5.1	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550.....	66
2.5.2	ประมวลกฎหมายกฎหมายอาญา.....	67
2.5.3	พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484.....	68
2.5.4	พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550.....	72
2.6	องค์กรที่ควบคุมและกำกับดูแลสื่อมวลชนในประเทศไทย.....	76
2.6.1	ภาพยนตร์และวีดิทัศน์.....	76
2.6.2	วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์.....	80
2.6.3	โฆษณา.....	82
2.6.4	สื่อสิ่งพิมพ์.....	85

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 3 แนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดประเภทสื่อสิ่งพิมพ์	
ในต่างประเทศ	88
3.1 ประเทศสหราชอาณาจักร	88
3.1.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์	88
3.1.2 องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์	95
3.1.3 หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาการจัดประเภทสื่อสิ่งพิมพ์	96
3.1.4 มาตรการในการลงโทษ	96
3.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา	96
3.2.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์	97
3.2.2 องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์	108
3.2.3 หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาการจัดประเภทสื่อสิ่งพิมพ์	110
3.2.4 มาตรการในการลงโทษ	113
3.3 ประเทศเยอรมนี	113
3.3.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์	113
3.3.2 องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์	120
3.3.3 หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาการจัดประเภทสื่อสิ่งพิมพ์	121
3.3.4 มาตรการในการลงโทษ	121
3.4 ประเทศญี่ปุ่น	122
3.4.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์	124
3.4.2 องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์	127
3.4.3 หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาการจัดประเภทสื่อสิ่งพิมพ์	129
3.4.4 มาตรการในการลงโทษ	131
3.5 ตารางเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อสิ่งพิมพ์ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาการจัดประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ และมาตรการลงโทษของประเทศสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา เยอรมนี และญี่ปุ่น	133

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการมาตรการและควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์	137
4.1 ปัญหาการแทรกแซงสิทธิและเสรีภาพโดยรัฐ	137
4.2 เปรียบเทียบแนวทางการจัดระดับความเหมาะสมของหนังสือการ์ตูน ประเทศญี่ปุ่นกับประเทศไทย	142
4.3 แนวทางการออกมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ ที่เหมาะสมประเทศไทย	145
4.3.1 ปัญหาเกี่ยวกับบทบัญญัติการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อสิ่งพิมพ์ ตามกฎหมายปัจจุบัน	145
4.3.2 กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลภายในสื่อสิ่งพิมพ์	156
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	164
5.1 สรุป	164
5.2 ข้อเสนอแนะ	165
5.2.1 การแทรกแซงสิทธิและเสรีภาพโดยรัฐ	165
5.2.2 แนวทางการออกมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ ที่เหมาะสมประเทศไทย	167
5.2.3 กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลภายในสื่อสิ่งพิมพ์	170
5.2.4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ	174
บรรณานุกรม	176
ภาคผนวก	182
ประวัติผู้เขียน	192

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของสภาพปัญหา

ในยุคปัจจุบันสื่อต่างๆ นั้น มีความหลากหลาย และง่ายต่อการเข้าถึงมากยิ่งขึ้น ค่านิยมการบริโภคสื่อในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากเช่นเดียวกันอาจเป็นเพราะ สืบเนื่องจากความทันสมัยของเทคโนโลยีที่นับวันยังมีการพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง เช่น ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หรืออุปกรณ์เครื่องมือสื่อสารที่มีการออกแบบให้รองรับระบบเครือข่ายที่มีความเชื่อมโยงต่อกันโดยง่าย และยังเป็นสื่อประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญ และใช้อย่างแพร่หลายไปทั่วโลก รวมถึงการเปิดโลกเสรีทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และเสรีภาพด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสรีภาพในการแสดงออกด้านความคิดที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคลทั้งเชิงบวก และเชิงลบ เช่น กลุ่มเยาวชน ซึ่งถือเป็นกลุ่มเสี่ยงในการรับรู้เนื้อหาสาระอันไม่เหมาะสมจากสื่อด้านต่างๆ เนื่องจากยังขาดวิจารณญาณในการเลือกเสพสื่อเหล่านั้น ดังนั้น ภาครัฐจึงได้มีมุมมอง และให้ความสำคัญกับสื่ออินเทอร์เน็ต และสื่อต่างๆ ที่ผ่านทางระบบเทคโนโลยีด้วยออกมาตรการทางกฎหมายเพื่อใช้ในการสำหรับใช้ป้องกัน ควบคุม ตลอดจนกำหนดบทลงโทษของสื่อประเภทดังกล่าว

สื่อสิ่งพิมพ์ไม่ว่าประเภทใดก็ตาม เช่น หนังสือพิมพ์รายวัน นิตยสาร วารสาร หนังสือการ์ตูน วรรณกรรม หรือสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ยังคงเป็นสื่อที่มีการใช้อย่างแพร่หลายเป็นที่นิยมอยู่ สาเหตุสำคัญอาจเป็นเพราะ บุคคลสามารถเลือกอ่านได้อย่างอิสระ จึงถือได้ว่าเป็นสื่อประเภทหนึ่ง yang ง่ายต่อการเข้าถึงเช่นเดียวกัน พิจารณาได้จากการวางจำหน่ายสื่อสิ่งพิมพ์ที่แพร่หลายหาซื้อได้โดยทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบ ลักษณะ และขนาดตั้งแต่มูมขายนหนังสือขนาดเล็กในร้านสะดวกซื้อ แผงหนังสือสำหรับจำหน่ายตามท้องถนน ไปจนถึงร้านขายหนังสือขนาดใหญ่ การเพิ่มจำนวนของผู้ประกอบกิจการร้านเช่าหนังสือที่เพิ่มมากขึ้น และสามารถพบเห็นได้โดยรอบสถานศึกษา

หากพิจารณาถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์ที่เปรียบเสมือนสื่อกลางหรือกระบอกสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะต่างๆ ของสังคมบ้านเมือง เศรษฐกิจ สังคม ประเพณีและวัฒนธรรม โดยทำหน้าที่และบทบาทในการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูล การนำเสนอ แสดงความคิดเห็นต่างๆ บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ คือ การกระทำหรือการสื่อสารของสื่อสิ่งพิมพ์ที่ได้ส่งผล หรือจะส่งผลต่อชีวิตและสังคม ดังนั้น บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางในช่องทางการสื่อสาร ได้แก่ บรรณาธิการ หัวหน้าข่าวนักข่าว จะต้องใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจเลือกและเสนอข้อมูล ข่าวสารไปยังประชาชน อีกทั้ง

อิทธิพลของสื่อยังมีผลต่อกระบวนการตัดสินใจ การเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม รวมถึง มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจและการเมือง⁸

ปัจจุบัน สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือการ์ตูนได้มีลักษณะ ประเภท รูปแบบ และวิธีการในการนำเสนอที่มีความหลากหลายเพื่อดึงดูดความสนใจผู้บริโภคเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น หนังสือการ์ตูน ทั้งที่ผลิตขึ้นจากผู้ประกอบการในราชอาณาจักรและนำเข้าจากต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศญี่ปุ่นที่นำมาแปลเป็นภาษาไทยและวางจำหน่ายตามท้องตลาดของประเทศไทย ดังนั้น ความหลากหลายทั้งด้านเนื้อหาสาระ และวัตถุประสงค์ของหนังสือการ์ตูนที่ใช้สำหรับนำเสนอในปัจจุบันนั้น ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่หนังสือการ์ตูนผลิตขึ้นสำหรับเด็กอ่าน ได้ขยายกลุ่มเป้าหมายเป็นการผลิตเพื่อผู้ใหญ่อ่านด้วย โดยเนื้อหาสาระที่นำเสนอขาดความเหมาะสม ประกอบกับภาพวาด หรือรูปภาพที่นำมาใช้ประกอบมีลักษณะที่สื่อถึงการข่มขู่ทางเพศสูง การแสดงออกด้านความรุนแรง การก่ออาชญากรรม เป็นต้น และยังคงมีแนวโน้มที่การเสนอภาพในลักษณะดังกล่าวจะเพิ่มสูงขึ้น

นอกจากนี้ เนื่องจากหนังสือการ์ตูนลามกนับว่าเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทที่ได้รับความนิยมจากเด็กและเยาวชนมานานแล้ว ซึ่งการนำเสนอเนื้อหาในปัจจุบันมักมีเนื้อหาต่อไปในเรื่องเพศ มีภาพโป๊เปลือยและแสดงถึงการร่วมเพศ และยังมีแนวโน้มว่าจะมีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เช่น การมีเซ็กซ์แบบผิดธรรมชาติ หรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น ครูข่มขืนนักเรียน เป็นต้น ทั้งนี้ จากงานวิจัยเรื่อง สื่อลามกกับเด็กไทยของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย⁹ ได้ทำการสำรวจข้อมูลจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ชั้นมัธยมศึกษาและชั้นอุดมศึกษาพบว่า เด็กส่วนใหญ่เริ่มเสพสื่อลามกตั้งแต่สมัยชั้นประถมปลายและบางส่วนเสพตั้งแต่ชั้นอนุบาล และเด็กจำนวนมากเสพสื่อลามกจากเพื่อน โดยสื่อลามกที่ได้รับความนิยมเป็นอันดับแรก คือ หนังสือการ์ตูนลามก ดังนั้น สภาพปัญหาการเผยแพร่สื่อสิ่งพิมพ์ลามกในขณะนี้ ทั้งหนังสือกลุ่มดารา บันเทิง หนังสือการ์ตูนเป็นผลต่อเนื่องมาจากการที่สื่อสิ่งพิมพ์นำเสนอภาพที่สื่อถึงการข่มขู่ทางเพศ ดังกล่าว อาจเป็นเพราะผู้ผลิต หรือผู้ประกอบการธุรกิจเข้าใจว่าตนเองมีสิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพ และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคล และสื่อมวลชนตามที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้

⁸ นัตรสุตา หล้าวรรณะ และสิริภรณ์ แก้วมงคล, บทบาทหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์, (สมุทรสงคราม: ม.ป.ท., 2550), หน้า 5.

⁹ สำนักงานพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารสุขภาพ, สื่อลามก ภัยคุกคามเด็ก ใน http://www.hiso.or.th/hiso/health_news/health_story4_2.php, (last visited 28 June 2011).

จากประเด็นปัญหาดังกล่าว ได้ปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมเมื่อตำรวจสันติบาล บุกร้านขายหนังสือการ์ตูน กลางเซ็นเตอร์พอยท์ สยามสแควร์ พบการ์ตูน-ดีวีดีโป๊ แอบแฝงอยู่จำนวนมาก เนื่องจากได้รับการร้องเรียนจากผู้ปกครองจึงนำกำลังเข้าค้นจากการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่พบหนังสือการ์ตูนที่เข้าข่ายลามกอนาจารจำนวนมาก ส่วนมากจะเป็นหนังสือการ์ตูนนำเข้าจากประเทศญี่ปุ่นก่อนจะมีการแปลเป็นภาษาไทย โดยภาพส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะหญิงสาวเปลือยร่าง หรือบางภาพจะเป็นลักษณะสื่อในการร่วมเพศกับฝ่ายชาย ซึ่งหนังสือประเภทนี้จะวางปะปนกับหนังสือการ์ตูนทั่วไป¹⁰

แม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 45 จะได้ให้สิทธิและเสรีภาพแก่บุคคลและสื่อมวลชนในการแสดงความคิดเห็น การเขียน การพิมพ์ได้อย่างเสรี แต่การใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวนั้น ควรจะเป็นการใช้สิทธิและเสรีภาพด้วยความเหมาะสม ไม่ส่งผลกระทบต่อบุคคลอื่นให้ได้รับความเดือดร้อน และควรคำนึงถึงสิทธิผู้บริโภคเป็นสำคัญในการที่จะได้รับข้อมูล เนื้อหาสาระสำคัญของสื่อได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ดังนั้น จะเห็นได้ว่า แม้รัฐธรรมนูญเองซึ่งเป็นกฎหมายรับรองสิทธิเสรีภาพ ก็หาได้กำหนดให้การใช้สิทธิเสรีภาพของบุคคลในเรื่องนี้เป็นไปอย่างไม่มีขอบเขต หรือข้อจำกัดใด ๆ ไม่แต่คงยืนยันในหลักการที่ว่า รัฐในฐานะผู้ใช้อำนาจปกครองย่อมสามารถกำหนดมาตรการทางกฎหมาย เพื่อจำกัดหรือควบคุมการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนและ/หรือสื่อมวลชนได้เช่นกัน ด้วยเหตุผลสำคัญ 4 ประการ คือ เพื่อความมั่นคงของรัฐ เพื่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เพื่อคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลหรือชื่อเสียงเกียรติยศของบุคคลอื่น และเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน (มาตรา 45 วรรค 2) อย่างไรก็ตาม ฝ่ายผู้ใช้อำนาจรวมทั้งประชาชนผู้อาจได้รับผลกระทบโดยตรงต้องซึ่งรัฐธรรมนูญก็ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในการควบคุมการใช้อำนาจควบคุมโดยรัฐไว้ด้วยในขณะเดียวกัน ทั้งนี้ เพื่อให้การใช้อำนาจอ้างอิงนั้นไม่เกินขอบเขต หรือล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากเกินไป ตามความที่ปรากฏใน มาตรา 29 แห่งรัฐธรรมนูญ¹¹

ดังนั้น การที่บุคคล ผู้ประกอบธุรกิจด้านสื่อสิ่งพิมพ์ได้ใช้เสรีภาพของตนในการเขียน การพิมพ์ และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่นตามที่รัฐได้ให้ไว้จนเกินขอบเขต ไม่คำนึงถึงความถูกต้องและเหมาะสม ผลเสียที่จะเกิดขึ้นแก่สังคมส่วนรวม หรือขัดต่อศีลธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอันดีของสังคม เพียงแต่คิดถึงผลประโยชน์ทางธุรกิจของตนเท่านั้น โดยอาศัย

¹⁰ “สันติบาลบุกจับการ์ตูนลามกกลางเซ็นเตอร์พอยท์,” คม ชัด ลึก, (18 กรกฎาคม 2550):

¹¹ สาวิตรี สุขศรี, กฎหมายไทยกับเสรีภาพสื่อมวลชน, ใน <http://www.enlightened-juriste.com>, (last visited 22 June 2011).

เสรีภาพที่ตนได้รับ หรือมีกฎหมายรองรับให้ปฏิบัติได้ ตัวอย่างเช่น การเขียนภาพ หรือวาดภาพที่แสดงออกถึงความโป๊เปลือยในระดับต่างๆ การมีเพศสัมพันธ์ ตลอดจนรูปภาพ รูปถ่ายที่ดึงดูดความสนใจทางเพศ หรือชักชวนให้เกิดความอยากรู้ และอยากลอง รวมถึง การนำเสนอเรื่องราวข่มขู่จะส่งผลกระทบต่อเยาวชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากความสามารถในการตีความทุกเพศ ทุกวัย แต่ขึ้นอยู่กับระดับประสบการณ์ และวุฒิภาวะ ฉะนั้น รัฐจึงจำเป็นต้องช่วยกำกับดูแลสื่อสิ่งพิมพ์ในส่วนของการเนื้อหาที่นำเสนอ เพื่อคุ้มครองคนในวัยที่ควร ได้รับความคุ้มครอง เช่น เด็กและเยาวชน ซึ่งยังรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือมีปัจจัยบางอย่างที่กลุ่มบุคคลเหล่านี้ ยังไม่สามารถแยกแยะเรื่องที่ควรทำกับ ไม่ควรทำออกจากกันได้ อีกทั้ง ปัจจุบันนี้ สื่อที่ไม่สร้างสรรค์มีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนไทยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการเพิ่มความรุนแรงที่หลากหลายมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเผยแพร่ภาพความรุนแรง หรือภาพอาชญากรรมสยดสยอง ในเรื่องของสื่อสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับค่านิยมของดาราวัยรุ่นที่เยาวชนนำมาเลียนแบบในด้านลบ ทั้งค่านิยมเรื่องชู้สาว สลอบู้ ทำให้เด็กวัยรุ่นได้รับผลกระทบโดยตรง นำไปสู่ปัญหาใหญ่ในสังคมมีผลทำให้เกิดภัยคุกคามทางเพศสูง รวมถึงปัญหาการตั้งครรภ์ การทำแท้ง เป็นต้น¹²

จากประเด็นปัญหาข้างต้นจึงเห็นสมควรที่จะมีหน่วยงานที่มารับผิดชอบปัญหานี้โดยตรง และภาครัฐควรมีมาตรการแก้ไขอย่างเร่งด่วน อาจเป็นในลักษณะของการออกกฎหมายควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ การจัดระดับความเหมาะสม (Rating) ของหนังสือการ์ตูน จำกัดอายุคนซื้อ จัดโซน จัดให้มีการบรรจุห่อผลิตภัณฑ์เพื่อป้องกันการเข้าถึงสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือการ์ตูนได้โดยง่าย และควบคุมให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่กำหนด ปลุกจิตสำนึกผู้ผลิตและผู้บริโภค เป็นต้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการที่สื่อสิ่งพิมพ์มีลักษณะรูปแบบที่ใช้นำเสนอทั้งเนื้อหา และตีพิมพ์ภาพประกอบที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับความรุนแรง หรือภาพที่ลักษณะกึ่งลามกอนาจาร
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและมาตรการสำหรับควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ในต่างประเทศ สำหรับนำมาปรับใช้กับประเทศไทย

¹² มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว มูลนิธิเพื่อนเยาวชนเพื่อการพัฒนา มูลนิธิสื่อเพื่อเยาวชน และเครือข่ายครอบครัวฝ่ายวังและสรวาสรรค์สื่อ, สรุปผลการสำรวจความคิดเห็น มุมมองเยาวชนกรณีสื่อสิ่งพิมพ์กับการข่มขู่ทางเพศ, ใน <http://www.familymediawatch.org>, (last visited 28 June 2011).

3. เพื่อศึกษาหามาตรการทางกฎหมายและแนวทางการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการตีพิมพ์ของสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีการตีพิมพ์ภาพ และเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม ในลักษณะการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับความรุนแรง ลามกอนาจาร อันจะส่งผลกระทบต่อเยาวชนในประเทศโดยภาพรวม

1.3 ขอบเขตการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ จะศึกษารูปแบบและมาตรการในการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์อันหมายถึงความรวมถึง สิ่งตีพิมพ์ขึ้น ไม่ว่าจะเป็นแผ่นกระดาษหรือวัตถุใดๆ ด้วยวิธีการต่างๆ อันเกิดเป็นชิ้นงานที่มีลักษณะเหมือนต้นฉบับขึ้นหลายสำเนาในปริมาณมาก เพื่อเป็นสิ่งที่ทำการติดต่อหรือชักนำให้บุคคลอื่นได้เห็นหรือทราบ ข้อความต่างๆ ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จะเน้นการตีพิมพ์ภาพ และเนื้อหาที่มีลักษณะที่แสดงออกถึงความรุนแรง และภาพลามกอนาจารในสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือการ์ตูน โดยเฉพาะการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อสิ่งพิมพ์ดังกล่าวรวมถึงแนวทางป้องกันไม่ให้เยาวชนเข้าถึงสื่อสิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสมได้ง่ายของประเทศสหราชอาณาจักร ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมัน และประเทศญี่ปุ่น

1.4 สมมติฐาน

สื่อสิ่งพิมพ์หลายชนิดในปัจจุบันนั้น ได้ตีพิมพ์ภาพและเนื้อหาอันไม่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับความรุนแรง หรือภาพที่มีลักษณะกึ่งลามกอนาจาร ดังนั้น จึงสมควรให้มีมาตรการทางกฎหมายเพื่อจัดระดับความเหมาะสมของสื่อสิ่งพิมพ์เหล่านั้น อันจะนำมาปรับใช้ เพื่อป้องกันมิให้เยาวชนเสพสื่อดังกล่าวได้โดยง่าย และในขณะเดียวกันก็มีให้เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์เกินความจำเป็น

1.5 วิธีการการศึกษา

เป็นการศึกษาวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าจากหนังสือคำบรรยายกฎหมาย ร่างกฎหมาย บทความ สื่อสิ่งพิมพ์ ความคิดเห็นของนักวิชาการ กฎหมายของต่างประเทศ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสารที่เกี่ยวข้อง และการเก็บข้อมูลจากการค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ต (Internet)

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงปัญหา ข้อบกพร่อง รูปแบบการนำเสนอของสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีการตีพิมพ์ในปัจจุบันว่ามีลักษณะอย่างไรบ้าง จากการที่สื่อสิ่งพิมพ์ใช้สิทธิและเสรีภาพตามที่กฎหมายได้รับรองไว้อย่างไม่จำกัด
2. ได้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการที่ประเทศไทยยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายในเรื่องการจัดระดับ (Rating) ความเหมาะสมของสื่อสิ่งพิมพ์ หรือมาตรการสำหรับการควบคุมอื่นๆออกมาใช้ควบคุมเพื่อเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีมากเกินไปจนเกินขอบเขต
3. ได้ทราบถึงแนวทางการแก้ปัญหา รูปแบบการดำเนินการของภาครัฐ และมาตรการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ในต่างประเทศ
4. ได้ทราบถึงแนวทางกฎหมายการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อสิ่งพิมพ์ของต่างประเทศ เพื่อนำมาเป็นแนวทางการแก้ปัญหา เพื่อนำมาปรับใช้กับประเทศไทย โดยออกเป็นมาตรการทางกฎหมายให้มีความสอดคล้องกับหลักกฎหมายของประเทศไทย และไม่เป็นการขัดต่อหลักสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนมากเกินไป
5. ได้ทราบแนวทางที่จะทำให้สื่อที่ไม่เหมาะสมต้องถูกปรับแก้ในการนำเสนอต่อสาธารณชน เพื่อสุขภาวะที่ดีของเด็ก เยาวชนและครอบครัวในการบริโภคสื่อ

บทที่ 2

ประวัติความเป็นมา ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพ ของสื่อสิ่งพิมพ์

2.1 ความหมาย ประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการของสื่อสิ่งพิมพ์

2.1.1 ความหมายของสื่อสิ่งพิมพ์

ความหมายของสื่อสิ่งพิมพ์ คือ สื่อที่ใช้การพิมพ์เป็นหลัก เพื่อการติดต่อสื่อสารทำความเข้าใจกันด้วยภาษาเขียน โดยใช้วัสดุกระดาษหรือวัสดุอื่นใดที่พิมพ์ได้หลายสำเนา เช่น ผ้า แผ่นพลาสติก¹³

สื่อสิ่งพิมพ์ตามความหมายที่นิยามไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542¹⁴ ได้ให้ความหมายของคำว่า สื่อ ไว้ว่า หากเป็นคำกริยา หมายถึง การทำการติดต่อให้ถึงกัน ชักนำให้รู้จักกัน ในกรณีที่เป็นคำนาม หมายถึง ผู้หรือสิ่งของที่ทำให้การติดต่อให้ถึงกันหรือชักนำให้รู้จักกัน

ส่วนคำว่า พิมพ์¹⁵ นิยามไว้ว่า การใช้เครื่องจักรกดตัวหนังสือหรือภาพ เป็นต้น ให้ติดบนวัตถุ เช่น แผ่นกระดาษ ผ้า

สำหรับการศึกษาถึงความหมายของคำว่า “การพิมพ์” และ “สิ่งพิมพ์” นั้น สามารถพิจารณาความหมายของคำดังกล่าวได้ทั้งความหมายด้านวารสารศาสตร์ และนิติศาสตร์ โดยการศึกษาด้านนิติศาสตร์หรือวารสารศาสตร์นั้น นักสื่อสารมวลชนได้ให้ความหมายของคำว่า “การพิมพ์” ไว้หลายความหมายด้วยกัน¹⁶ ตัวอย่างเช่น

มิล (Mills) ให้ความหมายว่า “การพิมพ์” คือ กรรมวิธีใดๆ ในการจำลองภาพ หรือ สำเนาภาพ หรือหนังสือจากต้นฉบับในลักษณะ 2 มิติ แบบราบ ทั้งนี้ รวมถึง การพิมพ์ผ้า การพิมพ์กระดาษ ปิดฝาผนัง และการอัดรูป

¹³ ลัทธิสุดา หล้าวรรณะ และสิริภรณ์ แก้วมงคล, เรื่องเดิม, หน้า 1.

¹⁴ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นานมีบุ๊ค, 2546), หน้า 1200 .

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 798.

¹⁶ ความหมายของสื่อสิ่งพิมพ์, ใน <http://www.edu.nu.ac.th>, (last visited 30 July 2011).

ลีเชอร์ (Lechene) ให้ความหมายว่า “การพิมพ์” คือ กลวิธีการใช้แรงกดให้หมึกติดเป็นข้อความ หรือภาพบนพื้นผิวของสิ่งที่ต้องการจะพิมพ์

กำธร สติรกุล ให้ความหมายของ “การพิมพ์” คือ การจำลองต้นฉบับอันหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นภาพหรือตัวหนังสือก็ตาม ออกเป็นจำนวนมากๆ เหมือนกัน บนวัสดุที่เป็นพื้นแบนราบด้วยการใช้เครื่องมือกล

จากความหมายโดยรวมของคำจำกัดความข้างต้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า “การพิมพ์” หมายถึง การมุ่งเน้นที่จะจำลองต้นฉบับให้เกิดสำเนาขึ้นหลายๆ สำเนาด้วยวิธีการต่างๆ ซึ่งในปัจจุบันสามารถพิมพ์ลงบนวัสดุได้หลากหลายประเภท ทั้งวัสดุที่มีลักษณะแบนราบ เช่น กระดาษ ผ้า วัสดุไม้ ผนัง ฯลฯ และวัสดุที่มีลักษณะรูปทรงต่างๆ และความแตกต่างของพื้นผิวของวัตถุที่จะใช้สำหรับพิมพ์

สำหรับ “การพิมพ์” และ “สิ่งพิมพ์” ตามความหมายของนิติศาสตร์นั้น ได้ปรากฏชัดเจนเป็นครั้งแรกในมาตรา 4 พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484¹⁷ ซึ่งปัจจุบันได้มีการยกเลิกกฎหมายฉบับดังกล่าว โดยผลของพระราชบัญญัติจดทะเบียนการพิมพ์ พ.ศ. 2550 ที่ได้นิยามความหมายเกี่ยวกับการพิมพ์ และสิ่งพิมพ์ไว้ในมาตรา 4 ว่า

“พิมพ์” หมายความว่า ทำให้ปรากฏตัวอักษร รูปรอย ตัวเลข แผ่นผังหรือภาพโดยวิธีการอย่างใดๆ

“สิ่งพิมพ์” หมายความว่า สมุด หนังสือ แผ่นกระดาษ หรือวัตถุใดๆ ที่พิมพ์ขึ้นเป็นหลายสำเนา

นอกจากนี้ สื่อสิ่งพิมพ์ตามความหมายในเชิงการสื่อสาร ได้แก่ สื่อที่ใช้ติดต่อสื่อสารทำความเข้าใจกันด้วยภาษาเขียน หรือสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายได้ โดยใช้วัสดุกระดาษพิมพ์ออกมาพร้อมกันหลายสำเนา เพื่อแจกจ่ายให้กับผู้อ่านคราวละหลายๆ สื่อสิ่งพิมพ์นั้น อาจมีรูปแบบต่างๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นหนังสือนิตยสาร วารสาร จุลสาร หนังสือพิมพ์ ใบปลิว แผ่นพับ หนังสือคู่มือ และโปสเตอร์ ฯลฯ สื่อสิ่งพิมพ์บางประเภทอาจใช้สื่อสารระหว่างบุคคลไม่ก็คน บางประเภทเพื่อติดต่อสื่อสารภายในกลุ่ม และบางประเภทเป็นการสื่อสารกับมวลชนสาธารณะ ตัวอย่างเช่น

¹⁷ มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“พิมพ์” หมายความว่า ทำให้เป็นตัวหนังสือหรือรูปรอยใดๆ โดยการกด หรือการพิมพ์ หิน เครื่องกล วิธีเคมี หรือวิธีใด อันอาจให้เกิดเป็นสิ่งพิมพ์ขึ้นหลายสำเนา

“สิ่งพิมพ์” หมายความว่า สมุด แผ่นกระดาษ หรือวัตถุใดๆ ที่พิมพ์ขึ้น รวมตลอดทั้งบทเพลง แผนที่ แผ่นผัง แผนภาพ ภาพวาด ภาพพระบายสี ใบประกาศแผ่นเสียง หรือสิ่งอื่นใดอันมีลักษณะเช่นเดียวกัน

สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือพิมพ์ที่พิมพ์เผยแพร่ครั้งละหลายแสนหลายล้านฉบับ จำหน่ายไปทั่วประเทศทั่วโลก เป็นต้น

สำหรับผู้เขียนเห็นว่า สิ่งพิมพ์ หมายความว่า สมุด หนังสือ นิตยสาร แผ่นกระดาน รวมถึง บทเพลง แผนที่ แผ่นผัง ภาพวาด ภาพระบายสีหรือวัตถุใดๆ ที่พิมพ์ขึ้นเป็นหลายสำเนาเพื่อแจกจ่าย หรือจำหน่ายให้กับผู้อ่านนั่นเอง

2.1.2 ประวัติความเป็นมา และวิวัฒนาการของสื่อสิ่งพิมพ์

มนุษย์สามารถสื่อสารระหว่างกันได้หลากหลายรูปแบบ และวิธีการต่างๆ ในแต่ละท้องถิ่น วิวัฒนาการด้านการสื่อสารตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ไม่ว่าจะเป็นการจุดไฟให้สัญญาณควันหรือเป่าเขาสัตว์ส่งเสียงสัญญาณ¹⁸ จนกระทั่งพัฒนามาเป็นการพูดจาติดต่อกันระหว่างบุคคล 2 คน ไปจนถึงการติดต่อระหว่างกลุ่มคนกลุ่มใหญ่ในสังคมระดับประเทศ การสื่อสารมีความสำคัญอย่างมากในสังคมยุคปัจจุบัน และสื่อถือเป็นปัจจัย หรือองค์ประกอบประการหนึ่งที่ช่วยให้การสื่อสารแพร่หลายไปได้อย่างกว้างไกลทั้งภายในประเทศ และระหว่างประเทศ ปัจจุบันสื่อมีจำนวนมากมายและหลากหลายรูปแบบ แต่สื่อที่เกิดขึ้นก่อนสื่อชนิดอื่นๆ ซึ่งมีความเก่าแก่ที่สุด และยังเป็นที่ยิมนำมาใช้ติดต่อกับกลุ่มบุคคลจำนวนมาก คือ สื่อสิ่งพิมพ์

การพิมพ์เป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่เกิดจากความต้องการที่จะสื่อสารกันระหว่างมนุษย์เพื่อถ่ายทอดความรู้สึก ความรู้ ประสบการณ์ และบันทึกเรื่องราวต่างๆ ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงคิดค้นตัวอักษร และเครื่องมือที่จะบันทึกตัวอักษร เพื่อใช้เป็นสื่อในการถ่ายทอดสิ่งต่างๆ ดังกล่าวไปสู่ผู้อื่น นอกเหนือจากนั้นยังแสวงหาวิธีการที่ทำให้คนกลุ่มมากได้รับทราบสารต่างๆ ที่ต้องการจะถ่ายทอด มนุษย์จึงเริ่มเรียนรู้วิธีการจำลองออกมาจากต้นฉบับเป็นวิธีแรกด้วยการแกะสลักแล้วนำไปประทับ ซึ่งจะทำให้เกิดสำเนาที่เหมือนกับต้นฉบับขึ้น และทำให้สามารถถ่ายทอดสารต่างๆ ได้ครั้งละจำนวนมากโดยใช้เวลาน้อยลง¹⁹

การพิมพ์ได้มีวิวัฒนาการมาประมาณ 4,000 ปีมาแล้ว หลังจากที่ชนชาติต่างๆ ในหลายทวีปได้เริ่มใช้วิธีเขียนเป็นสัญลักษณ์และตัวอักษรแทนคำพูด เป็นภาษารูปเล่มของชาวซูเมอร์

¹⁸ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์ ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2546), หน้า 5.

¹⁹ ศิวณัฐกรณ์ นันทะมา, รายงานการศึกษาขั้นสุดท้ายโครงการประมวลกฎหมายไทยจากราชกิจจานุเบกษา คำว่า “สื่อสารมวลชน” (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, 2549).

ภาษาและสัทลักษณ์ของชาวอียิปต์ภาษารูปภาพของชาวจีน และภาษาอักษรของชาวอินเดีย ชาวฟินิเซียน และชาวโรมัน²⁰

เทคโนโลยีด้านการพิมพ์นั้น จีนเป็นชาติแรกที่มีการเริ่มการพิมพ์ขึ้น เมื่อประมาณ 255 ปี ก่อนคริสตกาล โดยยุคแรกใช้การแกะสลักตราบนแผ่นหิน กระดาษสัตว์ และงา เพื่อประดับลงบน ดินเหนียวหรือจี๊ฉิ่ง อันเป็นต้นกำเนิดของการพิมพ์แบบเลตเตอร์เพลส (Letter Press) ที่รู้จักกันในสมัยต่อมา จีนสามารถทำกระดาษได้ในปี ค.ศ. 105 และคิดการทำหมึกพิมพ์ได้ในปี ค.ศ. 400 ในอีก 50 ปีต่อมา จีนได้นำเอาตราที่แกะบนวัสดุต่างๆ มาจิ้มหมึกพิมพ์แล้วนำมาประทับบนกระดาษ ซึ่งคล้ายกับการประทับตราขางอันเป็นเทคนิคการคิดด้วยวิธีการพิมพ์ที่นำมาพัฒนาต่อจนถึงปัจจุบัน²¹

ประเทศในแถบซีกโลกตะวันตก ได้มีการคิดค้นกระดาษก่อนหน้าการพิมพ์เป็นเวลานาน เมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 15 หนังสือต่างๆ ที่มีอยู่ยังเป็นต้นฉบับตัวเขียน มีการใช้บล็อกการพิมพ์ไฟ และคำสอนทางศาสนา ในปี ค.ศ. 1459 กูเตนบอร์กได้จัดพิมพ์คัมภีร์ไบเบิล 42 บรรทัดที่เรียกว่า “Gutenberg Bible” ขึ้น²² ถือได้ว่าเป็นการพิมพ์ที่มีความสมบูรณ์ จนเป็นที่ยอมรับว่าเป็นที่มาของการพิมพ์บนแท่นเป็นครั้งแรก หลังจากนั้นได้มีการนำตัวอักษรมาเรียงพิมพ์บนแท่นพิมพ์ จัดพิมพ์ลงบนกระดาษได้สำเร็จที่เมืองไมน์ (Mainz) ประเทศเยอรมนี นอกจากนั้น ได้มีการริเริ่มประดิษฐ์แท่นพิมพ์ที่ประเทศเนเธอร์แลนด์ และการพิมพ์ได้มีความนิยมแพร่หลายไปยังประเทศอิตาลี อังกฤษ และประเทศอื่นๆ ในเวลาต่อมา

สำหรับประเทศไทยนั้น การพิมพ์ได้เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2205 หรือ ค.ศ. 1662 ในสมัยพระนารายณ์มหาราช โดยบาทหลวงชาวฝรั่งเศสเข้ามาพิมพ์ในรูปแบบของคำสอนศาสนา และพิมพ์หนังสือไวยากรณ์ไทยและบาลี และพจนานุกรมไทย ในสมัยนี้ได้มีการตั้งโรงพิมพ์ขึ้นในโรงเรียนที่เกาะมหาพราหมณ์ ต่อมาในสมัยพระเจ้าตากสินมหาราชได้มีการบันทึกไว้ว่า บาทหลวงคาทอลิกชื่อ คาร์โนล ได้เข้ามาสอนศาสนา และตั้งโรงพิมพ์ขึ้นที่วัดช้างตราตุส ตำบลภูเก็จ จังหวัดชลบุรี ซึ่งลักษณะของหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้น ได้ใช้อักษรโรมันในการพิมพ์หนังสือภาษาไทย

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย หรือรัชกาลที่ 2 เป็นต้นมา การพิมพ์หนังสือได้มีวิวัฒนาการ และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

²⁰ ฉัตรสุดา หล้าวรรณะ และสิริภรณ์ แก้วมงคล, เรื่องเดิม, หน้า 7.

²¹ อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, สื่อสารมวลชนเบื้องต้น สื่อมวลชน วัฒนธรรม และสังคม พิมพ์ครั้งที่ 4 ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547) หน้า 52.

²² อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 53.

โดยมีบาทหลวงชาวอเมริกัน และคณะมิชชันนารีแบ็บติสต์นำเครื่องพิมพ์เข้ามาจำนวนหลายแท่นด้วยกัน นอกจากนั้น ยังได้ส่งตัวพิมพ์เข้ามาจากพม่า ต่อมาในปี พ.ศ. 2371 สมัยของสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือ รัชกาลที่ 3 ได้มีการพิมพ์ที่ใช้ตัวพิมพ์ภาษาไทยที่หล่อขึ้นที่นครกัลกัตตา ประเทศอินเดีย และพิมพ์เป็นตำราไวยากรณ์ไทยที่แต่งโดยนายทหารอังกฤษที่ชื่อว่า ร้อยเอก เจมส์ โลว์ ภายหลังต่อมาคณะมิชชันนารีอังกฤษได้ซื้อตัวพิมพ์ภาษาไทยจากโรงพิมพ์ที่นครกัลกัตตา มาก่อตั้งโรงพิมพ์ที่ประเทศสิงคโปร์ หลังจากนั้น ในปี พ.ศ. 2378 คณะมิชชันนารีจากประเทศสหรัฐอเมริกาได้เดินทางมายังประเทศสิงคโปร์ และได้นำเข้าแท่นพิมพ์ และตัวพิมพ์ภาษาไทยเข้ามายังประเทศไทย โดยมีนายแพทย์ แดน บีช เบรคเลีย (Dan Beach Bradley) หรือที่รู้จักในนาม หมอบรัดเลย์ของคนไทย เป็นผู้ดำเนินการพิมพ์ และควบคุมการก่อตั้งโรงพิมพ์ ซึ่งงานพิมพ์ในระยะแรกจะอยู่ในรูปแบบหนังสือคำสอนศาสนาของคณะหมอสอนศาสนาอเมริกัน

การพิมพ์ของประเทศไทยได้พัฒนาและเจริญรุ่งเรืองสืบต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้ทรงจัดตั้งโรงอักษรพิมพ์การ อันเป็นโรงพิมพ์ที่ไว้สำหรับรับงานพิมพ์ของหลวงทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษขึ้นในบริเวณพระบรมมหาราชวัง และได้มีช่างพิมพ์ที่เป็นคนไทย ซึ่งได้รับการฝึกหัดด้านการพิมพ์จากช่างพิมพ์ชาวต่างประเทศที่จ้างมาชั่วคราว เพื่อฝึกช่างพิมพ์ไทย²³

ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือรัชกาลที่ 5 นั้น เป็นสมัยที่คนไทยได้มีโอกาสทางการศึกษาอย่างกว้างขวางมากขึ้น เนื่องจากในสมัยนี้ได้มีการจัดตั้ง โรงเรียนทหารมหาดเล็ก หรือโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ และตั้งโรงเรียนสามัญชนตามวัดต่างๆ ทั้งในและนอกพระนคร เช่น โรงเรียนวัดมรรณพ เป็นต้น ส่งผลให้มีการจัดพิมพ์หนังสือพิมพ์ทั้งรายวัน รายสัปดาห์ รายปักษ์ และรายเดือน รวมถึง หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน นอกจากนี้ ได้มีวารสารนาริรมย์ อันเป็นวารสารสำหรับผู้หญิงจัดตีพิมพ์ขึ้นในช่วงปลายรัชกาล

การพัฒนาด้านการพิมพ์ของไทยมีความพัฒนาอย่างต่อเนื่องสืบต่อมาจนกระทั่งสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือรัชกาลที่ 6 จากการที่วางรากฐานทางการศึกษาแก่ประชาชน โดยมีพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2496 บังคับให้เด็กทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปี บริบูรณ์ เรียนหนังสือในโรงเรียนจนถึงอายุ 14 ปีบริบูรณ์ ทำให้พลเมืองที่รู้หนังสือมีมากขึ้น และยิ่งเล็งเห็นถึงความสำคัญของการอ่านหนังสือพิมพ์ ส่งผลให้กิจการการพิมพ์ของไทยเริ่มขยายตัวอย่างมาก มีการเพิ่มจำนวนหน้าและขนาดของหนังสือพิมพ์ใหญ่ขึ้น มีวิวัฒนาการด้านการพิมพ์ที่ใช้แท่นพิมพ์เดินเครื่องด้วยไฟฟ้า และได้มีวรรณคดีสโมสรเกิดขึ้นในสมัยนี้ รวมถึง การจัดตั้งโรงพิมพ์ที่มีชื่อเสียงหลายแห่ง เช่น โรงพิมพ์พิพรรณากร โรงพิมพ์อักษรโสภณ และโรงพิมพ์อักษรนิติ

²³ อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 53.

เป็นต้น อีกทั้ง ในสมัยนี้ข่าวสารด้านการเมืองเริ่มเป็นที่สนใจของประชาชน มีการวิพากษ์วิจารณ์โต้แย้งกันในหน้าหนังสือพิมพ์ มีการแข่งขันกันดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน โดยใช้ลักษณะของการพาดหัวข่าวตัวโต และเพื่อส่งเสริมทางด้านความรู้ และเปิดโอกาสให้ประชาชนส่งเรื่องมาลงตีพิมพ์ในหนังสือทวีปัญญาออกเป็นรายเดือน ซึ่งยกเลิกการตีพิมพ์หนังสือเล่มนี้ในปี พ.ศ. 2450

นอกจากนี้ ในสมัยของรัชกาลที่ 6 ยังได้มีการออกหนังสือข่าวของดุสิตธานี ทั้งรายวัน และรายสัปดาห์ คือ ดุสิตสมัย รายวัน และดุสิตสมิธ ราย 3 เดือน ซึ่งได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการเมือง เรื่องตลกขบขัน เบ็ดเตล็ด และกวีนิพนธ์ ลักษณะเด่นของหนังสือดังกล่าวคือ มีการ์ตูนล้อการเมือง หนังสือพิมพ์เปรียบเสมือนเวทีแสดงออกด้านความคิดเห็น และสำหรับแสดงโวหาร พระราชนิพนธ์ที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ ได้แก่ โคลนติดล้อ และล้อติดโคลน ที่เป็นการเขียนถึงสังคม ความเป็นอยู่ และการเมืองของไทย ดังนั้น จะสังเกตได้ว่า เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ได้ปรากฏขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 แต่ยังเป็นเสรีภาพที่อยู่ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และการควบคุม โดยกฎหมายการพิมพ์ฉบับแรก คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยเอกสารและหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2465 ซึ่งบัญญัติเพื่อกำหนดให้ผู้มีเครื่องพิมพ์ต้องขออนุญาตจากสมุหเทศาภิบาลแห่งมณฑลก่อนทำการตีพิมพ์

ในช่วงรัชกาลที่ 7 – 8 ประเทศไทยอยู่ในสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และมีการเปลี่ยนแปลงทางปกครอง เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่งผลให้วัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพิมพ์ขาดแคลน คุณภาพการพิมพ์ที่ผลิตออกมาในสมัยนี้จึงมีคุณภาพต่ำ และราคาแพง²⁴

ปัจจุบันกิจการพิมพ์ได้พัฒนาขึ้นมาก มีการร่วมมือกันในกลุ่มอาชีพด้านการพิมพ์ โดยจัดตั้งเป็นสมาคมต่างๆ ตามสายงานที่เกี่ยวข้องกับการพิมพ์ อาทิ สมาคมการพิมพ์ไทย สมาคมส่งเสริมวิชาการพิมพ์ไทย สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมภาษาและหนังสือ สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย เป็นต้น จึงเปรียบเสมือนเป็นแรงผลักดันกิจการพิมพ์ให้มีความตื่นตัวอย่างต่อเนื่อง

2.1.3 ประเภทของสื่อสิ่งพิมพ์

ปัจจุบันสื่อสิ่งพิมพ์ที่ปรากฏ และนำมาใช้ในชีวิตประจำวันมีจำนวนมากมาย หลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และหนังสือต่างๆ ที่สามารถพบเห็นได้เกือบทุกสถานที่ รวมถึง โปสเตอร์ ป้ายประกาศที่สังเกตเห็น โดยทั่วไปตามถนนหนทาง

การจำแนกประเภทสิ่งพิมพ์ หากพิจารณาจากการแบ่งประเภทสิ่งพิมพ์ตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายจะปรากฏหลักเกณฑ์ดังกล่าวในบทบัญญัติพระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550

²⁴ อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 53.

มาตรา 4 ที่วางหลักไว้ว่า “หนังสือพิมพ์” หมายความว่า สิ่งพิมพ์ซึ่งมีชื่อจำหน่ายเช่นเดียวกัน และออกหรือเจตนาจะออกเรื่อยไป มีกำหนดระยะเวลาหรือไม่ก็ตาม มีข้อความต่อเนื่องหรือก็ตาม ทั้งนี้ ให้หมายความรวมถึงนิตยสาร วารสาร สิ่งพิมพ์ที่เรียกชื่ออย่างอื่นทำนองเดียวกัน

ดังนั้น หากพิจารณาจากหลักกฎหมายข้างต้น นอกเหนือจากการให้ความจำกัดความ และลักษณะของหนังสือพิมพ์เอาไว้ กฎหมายยังได้หมายความรวมถึงสิ่งพิมพ์ประเภทอื่น คือ นิตยสาร วารสาร และสิ่งพิมพ์ที่เรียกชื่ออย่างอื่นอันมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ในส่วนของ วัตถุประสงค์ในการออกสิ่งพิมพ์นั้น รวมวิธีการผลิตจะต้องถูกผลิตขึ้นด้วย “การพิมพ์” ตามกฎหมายกำหนดเท่านั้น คือ จะต้องเป็นกรณีของการทำด้วยวิธีใดๆ ให้ปรากฏด้วยตัวอักษร รูปรอย ตัวเลข แผนผัง หรือภาพเท่านั้น ให้ถือว่าอยู่ในคำจำกัดความของคำว่า “หนังสือพิมพ์” ตามกฎหมายฉบับนี้ อาจกล่าวได้ว่าสิ่งพิมพ์ทุกชนิดล้วนแต่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายฉบับนี้ นั่นเอง อีกทั้งยังถือได้ว่าเป็นสิ่งพิมพ์ประเภทที่ตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม สิ่งพิมพ์บางชนิดกฎหมายได้กำหนดไว้เป็นข้อยกเว้นไม่ต้องตกอยู่ ภายใต้บังคับของกฎหมายภายใต้บทบัญญัติฉบับนี้ ได้แก่²⁵

1. สิ่งพิมพ์ของส่วนราชการ หรือหน่วยงานของรัฐ
2. บัตร บัตรอวยพร ตราสาร แบบพิมพ์ และรายงานซึ่งใช้กันตามปกติในการ ส่วนตัว การสังคม การเมือง การค้า หรือสิ่งพิมพ์ที่มีอายุการใช้งานสั้น เช่น แผ่นพับหรือแผ่นโฆษณา
3. สมุดบันทึก สมุดแบบฝึกหัด หรือสมุดภาพพระบายสี
4. วิทยานิพนธ์ เอกสารคำบรรยาย หลักสูตรการเรียนการสอน หรือ สิ่งพิมพ์อื่น ทำนองเดียวกันที่เผยแพร่ในสถานศึกษา

ดังนั้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การแบ่งประเภทของสื่อสิ่งพิมพ์ตามกฎหมาย นั้น แบ่งออกเป็น สื่อสิ่งพิมพ์ที่ตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย และสื่อสิ่งพิมพ์ที่ไม่ตกอยู่ภายใต้ บังคับของกฎหมายนั่นเอง การแบ่งประเภทนี้เป็นการวางหลักเกณฑ์เพื่อที่จะให้อำนาจแก่รัฐบาล ประการในการควบคุมหนังสือพิมพ์ หรือสิ่งพิมพ์ที่กำหนดให้รัฐอาจเข้าควบคุมได้ และสิ่งพิมพ์ ประเภทใด ที่ได้รับการยกเว้นให้รัฐไม่สามารถเข้าควบคุมได้

นอกจากนี้ การจัดหมวดหมู่ หรือการแบ่งประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีปรากฏอยู่ทั่วไปตาม ความนิยม จะแบ่งเป็นประเภทต่างๆ ตามหลักบรรณารักษศาสตร์ได้แบ่งประเภทของสิ่งพิมพ์ไว้ อย่างชัดเจนพร้อมคำอธิบายลักษณะต่างๆ โดยสังเขปของสื่อสิ่งพิมพ์ในแต่ละประเภทเพื่ออำนวยความสะดวก เข้าใจมากยิ่งขึ้น โดยสรุปแล้วอาจแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ๆ ได้ดังนี้²⁶

²⁵ พระราชบัญญัติจัดการพิมพ์ พ.ศ. 2550 มาตรา 5

²⁶ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เรื่องเดิม, หน้า 5.

1. หนังสือพิมพ์
2. นิตยสารและวารสาร
3. หนังสือ
4. สื่อสิ่งพิมพ์ในรูปแบบพิเศษอื่นๆ เพื่อการสื่อสารเฉพาะกิจ เช่น โปสเตอร์

ป้ายประกาศ (Billboards) เอกสารแผ่นพับ (Folders) ใบปลิว (Leaflets) หนังสือเล่มเล็ก อนุสาร จุลสาร กลุ่มนี้เรียกรวมๆ ว่า สื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจ

1. หนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์เป็นสื่อสารมวลชนประเภทแรกที่มีมนุษย์คุ้นเคยมาตั้งแต่สมัยโบราณกาล ถ้าจะยอมรับแผ่นประกาศข่าวประจำวันของทางราชการที่เรียกว่า อักทา ดิอูร์นา (Acta Diurna) ในสมัยอาณาจักรโรมันเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ด้วยแล้วนั้น จะนับได้ว่ามนุษย์เริ่มคุ้นเคยกับสื่อสิ่งพิมพ์มากกว่า 2,000 ปี ในระยะแรกของการกำเนิดหนังสือพิมพ์นั้น หนังสือพิมพ์ยังไม่มีลักษณะตามความหมายที่เข้าใจ และเป็นที่ยอมรับกันอย่างในปัจจุบันนี้ หนังสือพิมพ์ตามความหมายในสมัยนั้นเป็นเพียงแผ่นประกาศข่าว (Posted Bulletins) ต่อมาได้วิวัฒนาการเป็นรูปของจดหมายข่าว (Newsletters) หรือหนังสือข่าว (Newsbooks) จากนั้น จึงได้เริ่มเปลี่ยนแปลงมาในลักษณะของหนังสือพิมพ์ (Newspapers) อย่างเช่นในปัจจุบัน ซึ่งเป็นที่สังเกตได้ว่า ความหมายของหนังสือพิมพ์นั้นมีพื้นฐานมาจากการเสนอข่าว หรือบอกข่าวประจำวันแก่ผู้อ่านทั่วไป

หนังสือพิมพ์ฉบับแรกตามลักษณะ และความหมายที่ยอมรับในปัจจุบันนั้น ยังมีความเห็นที่ไม่ตรงกันในกลุ่มนักวิชาการด้านวารสารศาสตร์ว่าเป็นฉบับใด โดยกล่าวกันว่าหนังสือฉบับแรกที่แท้จริงเกิดขึ้นในยุโรปช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17 หรือมากกว่า 150 ปี ภายหลังจากที่กูเทนเบิร์กคิดเครื่องพิมพ์แท่นแรกใน พ.ศ. 1193 ซึ่งต่อมาหนังสือพิมพ์ฉบับแรกได้มีการพิมพ์ขึ้นที่ประเทศเยอรมนีในปี พ.ศ. 2152 ชื่อว่า อะวิซา เรลาซิโอน โอแดร์ ไซตุง (Avisa Relation Oder Zeitung) แต่ไม่ได้เป็นหนังสือพิมพ์รายวัน ส่วนหนังสือพิมพ์รายวันฉบับแรกเกิดขึ้นที่ประเทศอังกฤษชื่อว่า เดลี คูรานต์ (Daily Courant) เมื่อปี พ.ศ. 2245

สำหรับหนังสือพิมพ์ฉบับแรกของประเทศไทยนั้น มีชื่อว่า บางกอกเรคคอร์ด (The Bangkok Recorder) ถือกันว่าเป็นหนังสือพิมพ์ข่าวเล่มแรกของเมืองไทยในสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 และผู้ที่ริเริ่มหนังสือข่าวฉบับนี้ คือ หมอบรัดเลย์ ในปี พ.ศ. 2387 ต่อมาคณะมิชชันนารีอเมริกันในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้ดำเนินการออกข่าวรายวัน และรายสัปดาห์ภาษาอังกฤษหลายฉบับ แต่ดำเนินการเพียงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น กิจการดังกล่าวได้หยุดการดำเนินการไป ส่วนหนังสือพิมพ์ฉบับแรกที่

พิมพ์ และดำเนินการโดยคนไทยมีชื่อว่า หนังสือพิมพ์ คอร์ต (Court) หรือคอร์ตข่าวราชการ จัดทำโดยเชื้อพระวงศ์หลายพระองค์ในปี พ.ศ. 2418

ลักษณะของหนังสือพิมพ์นั้น สามารถนำเสนอเนื้อหาได้หลากหลาย เป็นทางเลือกให้แก่ผู้อ่านในการเลือกอ่านข่าว หรือเนื้อหาที่บรรจุในหนังสือพิมพ์ได้ตามความชอบรสนิยม และความต้องการ ไม่ว่าจะเป็นข่าว คอลัมน์ บทความ บทวิเคราะห์ ข้อเสนอแนะ การดูข้อมูลการตลาด ไปจนถึงเกมส์ต่างๆ ซึ่งลักษณะการเลือกอ่านข่าวของหนังสือพิมพ์ดังกล่าวถือเป็นข้อได้เปรียบสื่อประเภทอื่น เช่น สื่อโทรทัศน์ และวิทยุที่ไม่สามารถทำได้

หลักเกณฑ์ที่ใช้สำหรับจำแนกประเภทของหนังสือพิมพ์นั้น มีหลายเกณฑ์ด้วยกัน ตามหลักวิชาการวารสารศาสตร์ เพื่อเป็นกรอบในการศึกษาคุณลักษณะ กระบวนการผลิต และผู้รับสารของหนังสือพิมพ์ ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 5 เกณฑ์ด้วยกัน หนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งอาจจัดอยู่ในหลายประเภทได้ โดยขึ้นอยู่กับว่าจะใช้เกณฑ์ใดเป็นตัวกำหนด การนำเสนอเกณฑ์ทั้ง 5 นี้ จะเรียงลำดับตามความนิยมที่ใช้กันมากไปจนถึงน้อย ดังนี้²⁷

1. จำแนกตามเนื้อหา
2. จำแนกตามกลุ่มผู้อ่าน
3. จำแนกตามระยะเวลาที่ออกเผยแพร่
4. จำแนกตามพื้นที่ที่จำหน่ายเผยแพร่
5. จำแนกตามขนาดของหนังสือพิมพ์

รายละเอียดของเกณฑ์การจำแนกประเภทของหนังสือพิมพ์ในแต่ละเกณฑ์สามารถอธิบายโดยสรุปได้ ดังต่อไปนี้

1) จำแนกตามเนื้อหา

เป็นการพิจารณาจากเนื้อหาที่หนังสือพิมพ์มุ่งนำเสนอ โดยเฉพาะสัดส่วนของเนื้อหาที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) หนังสือพิมพ์ประชานิยม หรือหนังสือพิมพ์ปริมาณ (Popular Newspaper) หนังสือพิมพ์ประเภทนี้ มุ่งให้ความสำคัญต่อข่าวประเภทเร้าอารมณ์ ข่าวที่คนส่วนใหญ่ให้ความสนใจ (Human Interest) ข่าวเบา (Soft News) และข่าวที่มีคุณค่าของความแปลกทั้งหลาย เช่น ข่าวอาชญากรรม ข่าวอุบัติเหตุ ข่าวบันเทิง ข่าวในแวดวงสังคม และข่าวความเชื่อของกลุ่มคน เป็นต้น ข่าวประเภทนี้เหมาะสำหรับผู้อ่านทุกระดับ และในวงกว้าง จึงเป็นที่มาของชื่อว่า หนังสือพิมพ์ประชานิยม การนำเสนอ และการใช้ภาษาของหนังสือพิมพ์ประเภทประชานิยม มักเน้นความ

²⁷ อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, เรื่องเดิม, หน้า 302 – 307.

ตื่นเต้น ง่ายต่อความเข้าใจ ลักษณะการจัดหน้าของหนังสือพิมพ์จะเน้นที่ความดึงดูดใจ การใช้ขนาดของตัวอักษรพาดหัว และเน้นที่ภาพข่าว เช่นนี้ จึงส่งผลให้หนังสือพิมพ์ประชานิยมมักมีจำนวนจำหน่ายค่อนข้างสูง เพราะสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้อ่านได้หลายระดับ

(2) หนังสือพิมพ์คุณภาพ (Quality Newspapers) หนังสือพิมพ์ประเภทนี้ มุ่งให้ความสำคัญต่อข่าวสารที่มีลักษณะของข่าวหนัก (Hard News) เป็นข่าวที่มีความสลับซับซ้อนของเนื้อหาและเหตุการณ์ การนำเสนอประกอบด้วยข้อมูลเบื้องหลัง การวิเคราะห์ และการเจาะลึกของข้อมูล เช่น ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวสังคม – วัฒนธรรม ข่าววิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม ข่าวชุมชน เป็นต้น ข่าวประเภทนี้เหมาะกับผู้อ่านที่สนใจเรื่องเฉพาะเหล่านี้ การใช้ภาษาและการจัดหน้าของหนังสือพิมพ์ จึงเน้นที่การให้ข้อมูลของเหตุการณ์ และการดึงดูดผู้อ่านในแง่ของการหยิบยกประเด็นมากกว่าผู้อ่านหนังสือพิมพ์ประเภทประชานิยม ดังนั้น ส่งผลให้หนังสือพิมพ์คุณภาพมีจำนวนจำกัด และจำนวนการจำหน่ายจึงต่ำกว่าหนังสือพิมพ์ประชานิยม

2) จำแนกตามกลุ่มผู้อ่าน

เป็นการพิจารณาจากคุณลักษณะของกลุ่มผู้อ่านหนังสือพิมพ์ประจำ และถือเป็นกลุ่มเป้าหมายทางการตลาดของหนังสือพิมพ์ โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) หนังสือพิมพ์มวลชน (Mass Newspaper) หนังสือพิมพ์ประเภทนี้ มุ่งกลุ่มผู้อ่านทั่วไปที่รวมตัว และกระจัดกระจายอยู่ในสังคมกว้าง องค์กรก็ตาม เนื่องจากมวลชนมีคุณสมบัติที่แตกต่างกันมาก รวมทั้งรสนิยม และความสนใจที่แตกต่างกัน หนังสือพิมพ์มวลชนจึงมีการนำเสนอเนื้อหาที่หลากหลาย เหมาะสำหรับผู้่านจำนวนมาก

(2) หนังสือพิมพ์ผู้นำ (Leader / Elite Newspaper) เป็นหนังสือพิมพ์ที่มุ่งกลุ่มผู้อ่านในระดับนักคิด ผู้บริหาร ผู้ที่อยู่ในแวดวงต่างๆ ซึ่งรวมเรียกกันว่า กลุ่มปัญญาชน หรือกลุ่มผู้นำทางความคิดของสังคม เช่น นักวิชาการ นักการเมือง นักธุรกิจ นักบริหารจัดการ และนิสิตนักศึกษา เป็นต้น เนื่องจากกลุ่มผู้อ่านประเภทนี้ มีความสนใจเป็นการเฉพาะ และต้องการข้อมูลเชิงลึกมากกว่าข้อมูลทั่วไป หนังสือพิมพ์ผู้นำจึงมักมีลักษณะของการนำเสนอเนื้อหาที่เฉพาะด้าน เช่น เน้นข่าวการเมือง หรือเน้นข่าวเศรษฐกิจมากกว่าข่าวที่มวลชนให้ความสนใจ

3) จำแนกตามระยะเวลาที่ออกเผยแพร่

เป็นการพิจารณาตามอายุการจำหน่ายของหนังสือพิมพ์ ซึ่งระบุไว้ที่ใต้หนังสือพิมพ์ว่ากำหนดออกเป็นรายการอะไร หรือบางครั้งระบุไว้ที่ชื่อของหนังสือพิมพ์ เช่น เนชั่นสุดสัปดาห์ บ่งบอกได้ว่าเป็นหนังสือพิมพ์ หรือนิตยสารข่าวที่ออกเป็นรายสัปดาห์ เป็นต้น การใช้เกณฑ์ระยะเวลานี้ สามารถแบ่งหนังสือพิมพ์ออกได้เป็น 5 ประเภท ดังนี้

(1) หนังสือพิมพ์รายวัน คือ หนังสือพิมพ์ที่มีกำหนดออกเป็นรายวัน ซึ่งหนังสือพิมพ์ส่วนมากจัดอยู่ในประเภทนี้

(2) หนังสือพิมพ์ราย 2/3 วัน มักได้แก่ หนังสือพิมพ์ที่เน้นข่าวเศรษฐกิจ ซึ่งมีจำนวนหน้า และปริมาณข่าวที่มากกว่าหนังสือพิมพ์รายวัน

(3) หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์วิเคราะห์ข่าวรายสัปดาห์ ซึ่งบางที่เรียกกันว่า นิตยสารข่าวรายสัปดาห์ รวมถึง หนังสือพิมพ์ที่ออกจำหน่ายในชุมชน หรือต่างจังหวัด เป็นต้น

(4) หนังสือพิมพ์รายปักษ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ที่ออกจำหน่ายในต่างจังหวัด จะออกจำหน่ายพร้อมกับการประกาศผลสลากกินแบ่งรัฐบาล จึงทำให้มีชื่อเรียกหนังสือพิมพ์ลักษณะนี้ในบางกลุ่มบุคคลว่า เป็นหนังสือพิมพ์รายลอตเตอรี่

(5) หนังสือพิมพ์รายเดือน ในปัจจุบันหนังสือพิมพ์ประเภทนี้ ไม่ค่อยพบมากนัก ยกเว้นหนังสือพิมพ์ระดับชุมชน หรือท้องถิ่น และหนังสือพิมพ์เฉพาะกลุ่มที่ออกเผยแพร่ในวงจำกัด

4) จำแนกตามพื้นที่ที่จัดจำหน่าย

เป็นการพิจารณาตามพื้นที่ที่หนังสือพิมพ์นั้น ออกเผยแพร่ หรือมีเนื้อหาครอบคลุมไปถึง ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทด้วยกัน คือ

(1) หนังสือพิมพ์ระดับชาติ (National Newspaper) เป็นหนังสือพิมพ์ที่ออกจำหน่ายไปทั่วประเทศ และมีเนื้อหาที่ครอบคลุมทุกภูมิภาคของประเทศ หน้าในของหนังสือพิมพ์ระดับชาติมักถูกแบ่งตามเขตภูมิภาค เช่น ข่าวจากภาคเหนือ การตะวันออกเฉียงเหนือ หรือภาคใต้ เป็นต้น หนังสือพิมพ์ที่มีปริมาณจำหน่ายสูง ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ ซึ่งจะมีการปรับเปลี่ยนข่าวหน้าหนึ่งให้สอดคล้องกับพื้นที่ที่ส่งหนังสือพิมพ์ไปจำหน่าย แต่เนื้อหาภายในเหมือนกัน

(2) หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น หรือหนังสือพิมพ์ต่างจังหวัด (Local Newspaper/Provincial Newspaper) เป็นหนังสือพิมพ์ที่ออกจำหน่ายในระดับภูมิภาค หรือระดับจังหวัด และมีเนื้อหาครอบคลุมเฉพาะเจาะจงในเขตพื้นที่เหล่านั้น เช่น หนังสือพิมพ์ไทยนิวส์ หนังสือพิมพ์ทักษิณ เป็นต้น

(3) หนังสือพิมพ์ชุมชน (Community Newspaper) เป็นหนังสือพิมพ์ที่มุ่งเน้นเนื้อหา และออกเผยแพร่เฉพาะในชุมชน มักจัดทำโดยสมาชิกในชุมชนนั้น มีทั้งที่จำหน่าย และแจกจ่ายให้แก่สมาชิกในชุมชน และมีกำหนดออกเป็นประจำรายสัปดาห์ หรือรายปักษ์ เช่น หนังสือพิมพ์ทางนำของชุมชนมุสลิม หนังสือพิมพ์นิสิตนักศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หนังสือหญิงก้าวไกลของมูลนิธิเพื่อนหญิง หรือหนังสือพิมพ์ของชุมชนชาวต่างชาติที่พำนักอาศัยอยู่ในประเทศไทย เป็นต้น

5) จำแนกตามขนาดของหนังสือพิมพ์

เป็นการพิจารณาจากขนาด (Size) ของหนังสือพิมพ์ ซึ่งเกณฑ์นี้ค่อนข้างไม่เป็นที่ยอมรับในปัจจุบัน แต่เคยได้นำมาใช้เป็นเกณฑ์หลักเมื่อมีการจำแนกประเภทของหนังสือพิมพ์ในระยะแรกๆ ของการศึกษาวิชาวารสารศาสตร์เมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้น ยังไม่ได้รับการพัฒนา และจัดประเภทที่แยกย่อยซับซ้อนดังเช่นปัจจุบัน การใช้เกณฑ์ของขนาดหนังสือพิมพ์สามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

(1) หนังสือพิมพ์ขนาดใหญ่ (Broad Sheet/Standard) เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีขนาดหน้ากระดาษ 14 นิ้ว คูณ 23 นิ้ว แบ่งออกเป็น 9 – 12 คอลัมน์ในหนึ่งหน้ากระดาษ หนังสือพิมพ์ส่วนมากจะพิมพ์ด้วยขนาดกระดาษเช่นนี้ ได้แก่ ไทยรัฐ มติชน เป็นต้น

(2) หนังสือพิมพ์ขนาดเล็ก (Tabloid) เป็นหนังสือพิมพ์ที่เทียบได้กับขนาดพับครึ่งของหนังสือพิมพ์ขนาดใหญ่ มีความกว้าง 11 นิ้ว คูณ 14 นิ้ว แบ่งออกเป็น 4 – 7 คอลัมน์ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น และหนังสือพิมพ์ที่เน้นข่าวประจักษ์นิยมในต่างประเทศ เช่น The Sun และ The Mirror ของประเทศอังกฤษมักตีพิมพ์ด้วยขนาดเช่นนี้ เพื่อความสะดวกต่อการพกพา และการอ่านขณะเดินทาง

หนังสือพิมพ์แท็บลอยด์นี้ ยังเป็นคำศัพท์ที่นิยมใช้เรียกหนังสือพิมพ์ประเภทประจักษ์นิยม ซึ่งเสนอข่าวอาชญากรรม ข่าวสังคมซุบซิบ มีลักษณะการพาดหัวข่าว และภาพข่าวแบบเร้าอารมณ์ ตลอดจนใช้ภาษาที่หือหาว และมีสีสันในการเขียนรายงานข่าว

2. นิติสารและวารสาร

นิติสารมาจากคำภาษาฝรั่งเศสว่า “Magasin” แปลว่า คลังสินค้า ความหมายนี้ตรงกับลักษณะของนิติสารในสมัยแรกเริ่ม คือ เป็นที่รวบรวมของบทความ บทละคร เรื่องความ และบทประพันธ์อื่นๆ

แฟรงค์ ลูเธอร์ มอทท์ (Frank Luther Mott) ได้ให้คำนิยามของนิติสารเมื่อหลายสิบปีก่อนว่า เป็นหนังสือเขียนเล่มออกเป็นรายประจำ และมีเนื้อหาหลากหลายเรื่องให้อ่าน

ในทางวารสารศาสตร์มีคำศัพท์อยู่ด้วยกัน 2 คำที่ใช้แทนกันได้สำหรับการเรียกสิ่งพิมพ์ประเภทนิติสาร คือคำว่า นิติสาร (Magazine) และคำว่า วารสาร (Periodical)²⁸

แต่คำว่า วารสาร มีความหมายกว้าง และใช้เรียกรวมสิ่งพิมพ์อีกหลายประเภท เช่น นิติสาร (Magazine) วารสารวิชาการ (Journal) หนังสือประกาศ (Bulletin) ราชกิจจานุเบกษา (Gazette) วารสารวิจารณ์ (Review) หรือหนังสือชุด (Serial)

²⁸ อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, เรื่องเดิม, หน้า 250.

สำหรับประเทศไทยนั้น นิติสารฉบับแรกที่เกิดขึ้นเมื่อใด ยังคงเป็นเรื่องที่มีความเห็นแตกต่างกันอยู่ ซึ่งนักวิชาการบางท่านเชื่อว่าเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2387 โดยหมอบรัดเลย์ได้ริเริ่มพิมพ์หนังสือพิมพ์บางกอกกริดเดอร์ หรือ หนังสือจดหมายเหตุของหมอบรัดเลย์เป็นนิติสารเล่มแรกของเมืองไทย ด้วยเหตุผลเพราะทั้งรูปแบบ ขนาดรูปเล่ม ตลอดจนเนื้อหา มีลักษณะเป็นนิติสารที่มุ่งให้ความรู้ผู้อ่านมากกว่าที่จะเสนอข่าวอันเป็นวัตถุประสงค์หลักของหนังสือพิมพ์ เช่นนี้ ด้วยเหตุผลของการตีความสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ที่มีความแตกต่างกันไป จึงเป็นเรื่องยากที่จะหาข้อสรุปที่ชัดเจน ส่งผลให้ต้องยอมรับว่าบางกอกกริดเดอร์เป็นสิ่งพิมพ์ที่ออกเป็นรายประจําฉบับแรกของเมืองไทย หรืออาจจะเป็นหนังสือนิติสารได้เช่นเดียวกัน

นิติสารฉบับแรกของคนไทยที่แท้จริงนั้น มีลักษณะของนิติสารค่อนข้างชัดเจน ได้แก่ ครุโณวาท ของพระองค์เจ้าเกษมสันต์โสภาคย์ ออกมาในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2417 – 2418 ครุโณวาทถือเป็นนิติสารรายสัปดาห์มีเนื้อหาทั้งที่เกี่ยวกับราชการ และต่างประเทศ รวมถึงมีเนื้อหาเกี่ยวกับสุภาษิตสอนใจ บทกวี โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน บทละคร นิทาน และโฆษณาสินค้า แต่ก่อนหน้าที่จะมีการออกหนังสือครุโณวาทนั้น ในปี พ.ศ. 2401 ได้มีหนังสือภาษาไทยที่จัดทำขึ้นโดยคนไทย ชื่อว่าราชกิจจานุเบกษา ซึ่งยังไม่ถือว่าเป็นนิติสาร เพราะไม่มีกำหนดเวลาออกที่แน่นอน และมีลักษณะเป็นหมายประกาศของทางราชการมากกว่า

ปัจจุบันนิติสารของประเทศไทยในตลาดสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ มากมาย และจำนวนหลายฉบับแนวโน้มของนิติสารมุ่งดึงดูดผู้อ่านเฉพาะกลุ่มมากขึ้น จึงทำให้นิติสารมีเนื้อหาที่เน้นเฉพาะด้านมากยิ่งขึ้น ดังนั้น การจำแนกประเภทของนิติสารจึงใช้เกณฑ์การจัดประเภทของนิติสารไทยออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้²⁹

1) นิติสารเพื่อผู้บริโภค (Consumer Magazine)

นิติสารประเภทนี้ จัดทำขึ้นโดยเอกชน หรือบริษัทธุรกิจการพิมพ์ต่างๆ เป็นนิติสารที่มีจุดมุ่งหมายในการจำหน่ายเพื่อผลกำไร มีการหารายได้จากการลงโฆษณา ซึ่งนิติสารประเภทนี้ สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยได้อีก โดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ เนื้อหา กลุ่มผู้อ่านที่มีจำนวนมาก ลักษณะการจัดจำหน่ายขายปลีก และการโฆษณาสินค้าอุปโภคบริโภค (Consumer Product) เช่น สนุก ยาสีฟัน เครื่องสำอาง เป็นต้น

(1) นิติสารผู้หญิง สำหรับประเทศไทยนั้น นิติสารประเภทนี้เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ในปี พ.ศ. 2449 คือ กุลสตรี รายเดือน มีจุดมุ่งหมายที่จะให้ความรู้แก่ผู้หญิง และมุ่งให้เป็นสื่อสำหรับนักเรียนในโรงเรียนสตรีได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมมาลงตีพิมพ์ ปัจจุบัน

²⁹ อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 252 - 256.

นิตยสารผู้หญิงทั้งจัดทำขึ้นภายในประเทศ และรวมถึงนิตยสารที่ได้รับลิขสิทธิ์มาจากต่างประเทศ หากแบ่งตามประเภทของเนื้อหาสามารถแบ่งได้เป็น 7 กลุ่มดังนี้³⁰

ก. แนวแม่บ้านแม่เรือน ที่เน้นเนื้อหาด้านการบ้านการเรือน และสาระบันเทิง เน้นกลุ่มผู้อ่านที่เป็นแม่บ้านและกึ่งแม่บ้าน โดยมีลักษณะของนิตยสารที่เน้นความรู้ด้านแม่บ้านแม่เรือน ความบันเทิง และความรู้ทั่วไป อันประกอบด้วยนวนิยายเรื่องสั้น คอลัมน์ต่างๆ และเนื้อหาแม่บ้านแม่เรือน เช่น การตัดเย็บเสื้อผ้า การทำอาหาร และการเย็บปักถักร้อย ได้แก่ กุลสตรี ขวัญเรือน หญิงไทย คุณหญิง เป็นต้น และอีกกลุ่มหนึ่งจะเป็นนิตยสารความรู้เฉพาะของแม่บ้าน เช่น นิตยสารครัว แม่บ้านทันสมัยที่จะเน้นเฉพาะด้านการทำอาหาร ส่วนนิตยสารงานฝีมือ และประดิษฐ์ประคอยจะเน้นเฉพาะงานฝีมือ และงานเย็บปักถักร้อย

ข. แนวให้ความรู้ทันโลกทันสมัยแก่สตรี ที่จะเน้นเนื้อหาความรู้รอบตัวที่ทันสมัย ข่าวสารการปรับตัว การอยู่ร่วมกันของสังคม โลกของผู้หญิงทำงาน ชีวิตคู่ และปัญหาสังคม กลุ่มผู้อ่านจะเป็นผู้หญิงที่มีความรู้ตั้งแต่วัยรุ่นจนถึงวัยกลางคนที่ทำงานนอกบ้าน ได้แก่ นิตยสารดิฉัน พลอยแถมเพชร แพรว แพรวสุดสัปดาห์ ผู้หญิง เปรี้ยว Image แก้ว ชิตีโลที Lisa และนิตยสารต่างประเทศฉบับภาษาไทย ได้แก่ นิตยสาร Elle CLEO Cosmopolitan เป็นต้น ซึ่งได้รับนิยมเป็นอย่างมากจากผู้อ่านไม่น้อยไปกว่านิตยสารสตรีของประเทศไทย

ค. แนวครอบครัว ที่เน้นเนื้อหาด้านการเลี้ยงบุตร การดูแลครอบครัว ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ แม่และเด็ก รักลูก ดวงใจพ่อแม่ คู่สร้างคู่สม และคู่รักชีวิต และ Perfect Home Life&Family เป็นต้น

ง. แนวเน้นความบันเทิงและนวนิยาย ซึ่งจะเน้นความบันเทิงด้วยนวนิยายเรื่องยาวเป็นหลัก นอกนั้นจะมีคอลัมน์ความรู้ประกอบเพียงเล็กน้อย เช่น การตอบปัญหาชีวิต ลักษณะสำคัญของนิตยสารกลุ่มนี้ ถือเป็นแหล่งกำเนิดของนวนิยายเรื่องยาวต่างๆ ตามแต่ละยุคสมัย กลุ่มผู้อ่านจึงค่อนข้างกว้างที่เป็นผู้หญิงทั่วไปทุกช่วงอายุ และระดับการศึกษา นิตยสารกลุ่มนี้ได้แก่ สกุลไทย และทานตะวัน เป็นต้น

จ. แนวสิทธิและการพัฒนาสตรี เน้นหาเน้นค่อนข้างหนักไปทางสิทธิและการพัฒนาสตรี การวิพากษ์วิจารณ์สังคม กลุ่มผู้อ่านจะเป็นผู้หญิงที่มีการศึกษา ใฝ่หาความรู้และพัฒนาสังคม นิตยสารกลุ่มนี้เหลือน้อยมากในสังคมไทยในปัจจุบัน ได้แก่ สตรีทัศน์ และหญิงก้าวหน้าที่เป็นหนังสือพิมพ์ ทั้ง 2 เล่มจัดทำโดยมูลนิธิเพื่อหญิง

ฉ. แนววัยรุ่นเน้นเนื้อหาด้านบันเทิง ส่วนใหญ่เนื้อหาหมักจะเกี่ยวกับสังคมของวัยรุ่น เพื่อกลุ่มผู้อ่านวัยแรกเริ่มโดยเฉพาะ ได้แก่ วัยน่ารัก เธอกับฉัน I-spy Angel เป็นต้น

³⁰ อุบลรัตน์ ศิริชูวงศ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 252-256.

ข. แนวแฟชั่น ที่เน้นภาพแฟชั่น และสังคมวงการแฟชั่นโดยเฉพาะ แต่ยังถือได้ว่าเป็นนิตยสารที่มีกลุ่มผู้อ่าน และใช้ประโยชน์เฉพาะด้าน ซึ่งสามารถพบเห็นตามร้านตัดเสื้อผ้า และร้านทำผมทั่วไป ได้แก่ แฟชั่นรีวิว โลกแฟชั่น Face เป็นต้น

(2) นิตยสารผู้ชาย เป็นนิตยสารที่จัดทำขึ้นโดยมุ่งกลุ่มผู้อ่านที่เป็นเพศชาย ดังนั้น นิตยสารประเภทนี้ จึงมีเนื้อหาที่ตอบสนองความสนใจของผู้ชาย เช่น ด้านเครื่องยนต์กลไก กีฬา เป็นต้น การแบ่งนิตยสารผู้ชายสามารถแบ่งได้ 4 ประเภท³¹ คือ

ก. นิตยสารรถ จากเดิมนิตยสาร หรือวารสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับรถยนต์ ตลอดจนเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับรถยนต์จะเป็นของหน่วยงานราชการ อาทิ ร.ส.พ. รายเดือน ข่าวกิจการขนส่ง รายสามเดือน ร.ย.ส.ท. รายสี่เดือนของราชยานยนต์สมาคมแห่งประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกิจการขนส่งยานยนต์ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับรถ ต่อมาในปี พ.ศ. 2497 จึงเริ่มมีนิตยสารรถสำหรับผู้บริโภคขึ้น คือ ยานยนต์ ร.ส.พ. รายเดือน และปี พ.ศ. 2511 มีนิตยสารกรังด์ปรีซ์ รายเดือน จากนั้น จึงมีนิตยสารรถออกจำหน่ายเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง และไม่ได้เน้นเฉพาะรถยนต์เท่านั้น แต่ยังได้แตกกลุ่มย่อยออกตามตลาดผู้บริโภค เช่น เพื่อนรถบรรทุก Pick-Up 4 Wheel จักรยาน นักเลงมอเตอร์ไซด์ เทคนิคแต่งรถ แหล่งรถ คัชนี้ซ้อ - ขาจรด เป็นต้น

ข. นิตยสารกีฬา ในยุคแรกเริ่มเป็นเพียงนิตยสารประเภทมวย และเพาะกายเท่านั้น นิตยสารมวยฉบับแรกเกิดขึ้นเมื่อปลายสมัยรัชกาลที่ 7 ในปี พ.ศ. 2473 ชื่อ น็อกเอาท์ หรือชมนูมคารามวยไทย จนกระทั่งช่วงระหว่าง พ.ศ. 2510 – 2512 จึงเริ่มมีนิตยสารกีฬาประเภทอื่น เช่น สปอร์ต - สปีดเวิร์ลด์ ที่เป็นนิตยสารแข่งรถ แบดมินตันรีวิว โบว์ลิง กอล์ฟ เทนนิส ในปัจจุบัน นิตยสารกีฬานั้นมีผู้ผลิตรายใหญ่ที่สามารถเข้าถึงผู้อ่านนิตยสารกีฬาทุกประเภท คือ บริษัทสยามสปอร์ตซินดิเคต จำกัด (มหาชน) ซึ่งจัดพิมพ์นิตยสารด้านกีฬา เช่น กอล์ฟ ฟุตบอลสยาม แมนเชสเตอร์ ยูไนเต็ด ลิเวอร์พูล สตาร์ช็อกเกอร์รายเดือน และรายสัปดาห์ กอล์ฟ สปอร์ตคลับ และบาสสยาม เป็นต้น

ค. นิตยสารเพศและกามารมณ์ และนิตยสารที่มุ่งผู้อ่านเพศชาย นิตยสารประเภทนี้ จะลงรูปแบบโป๊กึ่งเปลือย แต่มีคอลัมน์อื่นๆ ประกอบด้วยไม่ได้มีเพียงภาพอย่างเดียว เช่น นิตยสารแมนที่ออกจำหน่ายเมื่อปี พ.ศ. 2514 ต่อมา มีนิตยสารหนุ่มสาวที่ออกจำหน่ายเมื่อปี พ.ศ. 2519 ชื่อเขียนในนิตยสารสำหรับผู้ชายประเภทนี้ จะมีลักษณะเป็นชื่อเขียนเล่นสำนวนมีความ หวีอหวาน่าอ่านแต่แพร่หลายในวงจำกัดเฉพาะผู้ชายเท่านั้น นอกจากนี้ ยังมีนิตยสารที่มุ่งกลุ่มผู้อ่านที่เป็นผู้ชายและลงรูปศิลป์ หรือรูป nude เป็นครั้งคราว เช่น บี

³¹ อุบลรัตน์ ศิริชูศักดิ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 256 - 257.

อาร์ชีวิตกลางแจ้ง บางกอก ลูกผู้ชาย Night Variety และในปี พ.ศ. 2538 ได้มีการซื้อลิขสิทธิ์นิตยสารไปมาจากสหรัฐอเมริกา คือ Penthouse มาทำเป็นฉบับภาษาไทย ซึ่งเนื้อหาภายในเล่มจะมีคอลัมน์ต่างๆ ที่นอกเหนือจากภาพโป๊ด้วย เช่น คอลัมน์ตอบปัญหาทางเพศ แนะนำสถานที่เที่ยวกลางคืน แนะนำภาพยนตร์ คนตรี อีกทั้ง มีนวนิยายเชิงอีโรติกตีพิมพ์เป็นตอนๆ

นิตยสารที่มุ่งกลุ่มคนอ่านเป็นผู้ชายแนวหนึ่งที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้ชีวิตการวางตัว และเน้นการสัมภาษณ์บุคคล เช่น Hi-Class GM และ Boss เป็นต้น

ง. นิตยสารประเภทเครื่องเสียง และคอมพิวเตอร์ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านเครื่องเสียง และคอมพิวเตอร์เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้นิตยสารแขนงนี้ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น กลุ่มผู้อ่านนิตยสารแนวนี้ต้องการรู้ความเคลื่อนไหวของวงการไฮเทคทั้งหลาย รวมทั้งต้องการข้อมูลด้านราคาซื้อ - ขายด้วย ได้แก่ What Hi - Fi What AV Internet Com Today Computer User และ Buy Com เป็นต้น

(3) นิตยสารเด็ก³² เป็นนิตยสารประเภทหนึ่งที่ไม่ค่อยประสบความสำเร็จด้านการตลาด นิตยสารเด็กที่เคยได้รับความนิยม และมีคุณภาพดีในช่วง 10 ปีก่อนและหลัง พ.ศ. 2500 มีหลายฉบับด้วยกัน เช่น ชัยพฤกษ์ รายปักษ์ของไทยวัฒนาพานิช จำกัด หนังสือก๊าวหน้ารายปักษ์ วิทยาศาสตร์ก๊าวหน้า รายเดือน และเด็กก๊าวหน้า รายเดือน อันเป็นหนังสือที่ให้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และให้ความบันเทิงกับเรื่องแต่ง และเรื่องที่เป็นการ์ตูนช่อง

นิตยสารเด็กที่ได้รับความนิยมในเวลาต่อมา คือ ชัยพฤกษ์วิทยาศาสตร์ และชัยพฤกษ์การ์ตูน นอกจากนี้ ยังมีนิตยสารสตรีสารภาคพิเศษฉบับเยาว์ รายสัปดาห์ออกเมื่อปี พ.ศ. 2515 แต่ในปัจจุบัน นิตยสารสำหรับเด็กประถมมีน้อยมาก และเป็นที่สังเกตได้ว่า เนื้อหาของนิตยสารสำหรับเด็กกลับไปแทรกปนอยู่กับนิตยสารผู้หญิง ซึ่งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 เป็นต้นมานิตยสารผู้หญิงหญิงหลายฉบับได้แยกพื้นที่เฉพาะให้กับส่วนของเด็ก เช่น ขวัญเรือน กุลสตรี และสกุลไทย เป็นต้น

(4) นิตยสารสำหรับครอบครัว ได้แก่

ก. นิตยสารบ้านและนิตยสารตกแต่งบ้าน เป็นนิตยสารที่เสนอเรื่องเกี่ยวกับตกแต่งบ้านและเฟอร์นิเจอร์ต่างๆ เช่น นิตยสารบ้านและสวนของบริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) เริ่มออกจำหน่ายตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 จนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังได้นิตยสารที่ซื้อลิขสิทธิ์จากต่างประเทศ คือ Elle Décor เป็นต้น

ข. นิตยสารท่องเที่ยวโดยนิตยสารท่องเที่ยวของประเทศไทย คือ อนุสาร อสท. ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2503 จนถึงปัจจุบัน เป็นนิตยสารที่สอดคล้อง

³² อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 258.

รับส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ต่อมาหลังปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา มีนิตยสารแนวท่องเที่ยวเกิดขึ้นอีกหลายฉบับ เช่น เทียวรอบโลก เพื่อนเดินทาง และ Traveller เป็นต้น

ค. นิตยสารสุขภาพและอนามัย มีวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองความต้องการด้านข้อมูล และความรู้เรื่องโรคภัยของประชาชน เช่น นิตยสารหมอชาวบ้าน รายเดือน ออกจำหน่ายเมื่อปี พ.ศ. 2522 นิตยสารชีวจิต และ Life & Family เป็นต้น

ง. นิตยสารแนวสารคดี จัดเป็นนิตยสารประเภทหนึ่งของนิตยสารครอบครัว เพราะเนื้อหาภายในสามารถอ่านได้ทุกระดับวัยของสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ นิตยสารสารคดี ออกจำหน่ายเมื่อปี พ.ศ. 2528 ที่เน้นการเสนอเรื่องราวของธรรมชาติ เนื้อหาที่ก่อให้เกิดความเป็นไทย ทั้งศิลปะ วัฒนธรรมประเพณี และได้ถ่ายทอดออกมาในลักษณะของสารคดี และนิตยสารสารคดี National Geographic ที่นำมาแปลเป็นภาษาไทย เป็นต้น

(5) นิตยสารการเมือง เนื้อหาหลักของนิตยสารประเภทนี้ คือ การวิเคราะห์ข่าวการเมือง โดยมีจุดเริ่มต้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 คือ หนังสือจดหมายเหตุของหมอบรัดเลย์ ที่นำเสนอความคิดเห็นในเรื่องของการเมือง และการต่างประเทศ ซึ่งในปัจจุบันมักมีลักษณะเป็นคอลัมน์วิเคราะห์วิจารณ์ข่าวในรอบสัปดาห์ ทั้งข่าวการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึง คอลัมน์ที่เกี่ยวกับวรรณกรรม เรื่องสั้น สารคดี แฉดวงบันเทิง กีฬา ทำนายโชคชะตา และคอลัมน์วิเคราะห์ข่าวต่างประเทศ เป็นต้น นิตยสารรายสัปดาห์ที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน ได้แก่ มติชนสุดสัปดาห์ เนชั่นสุดสัปดาห์ และสยามรัฐสุดสัปดาห์

(6) นิตยสารเศรษฐกิจและธุรกิจ การตลาดและการโฆษณา เริ่มเกิดขึ้น และได้รับความนิยมในช่วง พ.ศ. 2525 เป็นหนังสือที่สะท้อน และแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของข้อมูลเชิงเศรษฐกิจที่มีต่อวิถีชีวิตของคนไทย เช่น นิตยสารการเงินการธนาคาร รายเดือน ดอกเบี้ย รายเดือน คู่แข่ง รายเดือน และผู้จัดการ รายเดือน เป็นต้น

(7) นิตยสารศิลปะและวัฒนธรรม และนิตยสารวรรณกรรม หรือเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า นิตยสารทางปัญญา เพราะเนื้อหาของนิตยสารแนวนี้นี้ จะเน้นการให้ความรู้อย่างละเอียด และเน้นไปที่การให้สาระทางด้านความรู้ทางปัญญาอย่างมาก เช่น นิตยสารศิลปวัฒนธรรม รายเดือน ถนนหนังสือ รายเดือน และช่อการะเกด เป็นต้น

(8) นิตยสารบันเทิง เป็นนิตยสารที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับแวดวงสื่อเพื่อความบันเทิงทั้งหมด ซึ่งมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 ในปัจจุบันนิตยสารบันเทิงจะแบ่งเนื้อหาตามสื่อ เช่น สตาร์พิคส์ รายปักษ์ เอนเตอร์เทน รายสัปดาห์ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสื่อภาพยนตร์ ข่าวดารา บทวิจารณ์ภาพยนตร์ เป็นต้น นิตยสารบันเทิงที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสื่อโทรทัศน์ ได้แก่ ดาราภาพยนตร์ รายปักษ์ ทีวีพูล รายสัปดาห์ เป็นต้น สำหรับ

นิตยสารบันเทิงเหล่านี้ นอกจากจะลงเรื่องของดารา นักร้อง นักแสดง เบื้องหน้าและเบื้องหลังวงการบันเทิงด้านหนัง ละคร และดนตรี บางฉบับยังลงเรื่องย่อของละครอีกด้วย

2) นิตยสารหรือวารสารที่ออกโดยหน่วยงานราชการ สมาคมวิชาชีพต่างๆ³³

นิตยสารประเภทนี้ ไม่ได้มีเป้าหมายที่เป็นกลุ่มผู้อ่านโดยทั่วไป แต่จะมุ่งกลุ่มผู้อ่านเฉพาะ แบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม

(1) นิตยสาร หรือวารสารที่ออกโดยหน่วยงานราชการ และรัฐวิสาหกิจต่างๆ นิตยสารประเภทนี้มีอยู่มากมาย ส่วนใหญ่จัดทำขึ้นเพื่อเสนอเนื้อหาให้แก่ข้าราชการภายในหน่วยงานที่สังกัด หรือประชาชนที่เกี่ยวข้องทราบ นิตยสารประเภทนี้ได้มีการริเริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ในรูปแบบของราชกิจจานุเบกษาเมื่อปี พ.ศ. 2401 เพื่อพิมพ์ลงประกาศของทางราชการ

(2) นิตยสาร หรือวารสารวิชาการและกึ่งวิชาการ นิตยสารประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นของสมาคมวิชาชีพ สมาคม คณะกรรมการ และสถาบันการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้เชิงวิชาการในสาขานั้นๆ อีกทั้ง ยังสามารถจัดแบ่งหมวดหมู่ออกได้เป็นอันมาก อาทิ นิตยสาร หรือวารสารทางการแพทย์ การเกษตร การทหาร การศึกษา ศาสนาและปรัชญา สังคมศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์และการเมือง เป็นต้น

(3) นิตยสาร หรือวารสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ หมายถึง นิตยสาร หรือวารสารที่จัดทำโดยสมาคม หรือหน่วยงานเอกชน ซึ่งส่วนใหญ่จัดทำขึ้นเพื่อต้องการสร้างภาพพจน์ที่ดีขององค์กร ตัวอย่างนิตยสารประเภทนี้ เช่น ความรู้คือพระทีป เมืองโบราณ เทียวรอบโลก เป็นต้น

*จากการจัดประเภทของนิตยสารข้างต้น โดยภาพรวมจะแสดงให้เห็นถึงการแบ่งประเภทของนิตยสารของประเทศไทยนั้น มีลักษณะที่อิงกลุ่มผู้อ่าน กับลักษณะของเนื้อหาเป็นเกณฑ์หลัก นอกจากนี้ นิตยสารที่นำเสนอเรื่องราวเฉพาะทาง (Specialized Magazine) มีแนวโน้มที่จะได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะนิตยสารเฉพาะทางดังกล่าวสามารถตอบสนองความต้องการด้านข้อมูลข่าวสารที่ประชาชนในแต่ละกลุ่มให้ความสนใจเป็นพิเศษนั่นเอง

3. หนังสือ

หนังสือ หมายถึง หนังสือเย็บเล่มที่มีความหนา และขนาดต่างๆ กันตั้งแต่ขนาดเล็ก หรืออนุสาร (Booklets) ขนาดกระเป๋า (Pocketbooks) จนถึงขนาดใหญ่ สำหรับการออกจำหน่ายเผยแพร่นั้น มิได้กำหนดเป็นวาระต่อเนื่อง และไม่มีการออกเป็นรายประจำที่แน่นอน

³³ อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 262 - 263.

เหมือนหนังสือพิมพ์ หรือนิตยสาร หนังสือส่วนมากจะจบบริบูรณ์ในตัวเล่มเดียว หรือรวมเป็น
เรื่องๆ ไป เนื้อหาภายในมักจะเป็นเรื่องเดียวกันทั้งเล่ม ไม่ได้มีความหลากหลายมากนัก ผู้เขียน
มักจะเป็นคนเดียวกันทั้งเล่ม ไม่มีการจัดคอลัมน์ หรือจัดหน้าต่างๆ แบบหนังสือพิมพ์หรือนิตยสาร

คำว่า หนังสือ เป็นคำใช้เรียกวस्तุต่างๆ ที่บันทึกอักขระ หรือรอยขีดเขียนหรืออาจ
หมายถึงแผ่นไม้ไผ่ที่ร้อยรวมกันในประเทศจีน โบราณ หรือแผ่นดินเหนียวในบาบิโลเนีย หรือ
แผ่นหญ้าพาฟิรัสในอียิปต์ อาจจะกล่าวได้ว่าหนังสือในปัจจุบันสืบสกุลมาจากการบันทึกอักขระ
บนแผ่นหญ้าพาฟิรัสของอียิปต์ ซึ่งเย็บรวมกันหรือปะติดกันแล้วรวมเป็นม้วนๆ หนังสือใน
ลักษณะนี้มีกำเนิดมาก่อนคริสตกาลประมาณ 1,500 ปี

ในสมัยกรีก โรมัน ได้มีการใช้แผ่นหนังสัตว์ตากแห้งแทนหญ้าพาฟิรัส เรียกว่า
หนังสือแผ่นหนังสัตว์ (Parchment หรือ Vellum) ใช้สำหรับบันทึกข้อเขียนต่างๆ ที่เกี่ยวกับ
คริสตศาสนา กฎหมาย บทกวี และความรู้ทางวิทยาศาสตร์

บทบาทหน้าที่ของหนังสือนั้น หากมองในบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน หนังสือ
เล่มมักจะมีบทบาทหน้าที่จำกัดเพียงประการเดียว เช่น บางเล่มมุ่งเน้นด้านความรู้เท่านั้น หรือบาง
เล่มมีหน้าที่ในการให้ความบันเทิง อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันหนังสือเป็นที่ยอมรับว่า เป็นสื่อสืบทอด
ความรู้ วิทยาการ ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมของมนุษย์ และยังเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตประจำวัน
ของมนุษย์ด้วย

นอกจากนี้ ปัจจุบันตลาดหนังสือทั่วโลกกำลังขยายตัว เพราะมีผู้อ่านหนังสือเพิ่ม
มากขึ้น ในประเทศไทยมีสำนักพิมพ์ต่างๆ เกิดขึ้นมากมายหลายแห่ง พิมพ์หนังสือประเภทต่างๆ
ออกจำหน่ายเป็นจำนวนมาก สำนักพิมพ์ที่เป็นที่รู้จักอย่างดี ได้แก่ กลุ่มสุภา ไทยวัฒนาพานิช วัฒนา
พานิช อักษรเจริญทัศน์ ธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ศึกษิตสยาม เลิศไทย ดอกหญ้า มติชน เป็นต้น
ซึ่งแต่ละสำนักพิมพ์จะเน้นหนังสือประเภทปัญหา หนังสือบันเทิงรมณ์ หนังสือแปล และหนังสือ
ที่ให้ความรู้ หรือแนวทางไปสู่ความสำเร็จด้านธุรกิจต่างๆ แตกต่างกันไป

การจัดประเภทหนังสือนั้น การจำแนกประเภทหนังสือทั่วไปมีการจัดประเภท
หรือแบ่งหมวดหมู่ได้หลายประเภท เช่น แบ่งตามวัตถุประสงค์การใช้ แบ่งตามลักษณะรูปเล่ม
แบ่งตามกลุ่มผู้อ่าน หรือแบ่งตามสาระ โดยวิธีที่นิยมมากที่สุดและเป็นฐานการแบ่งประเภท
หนังสือ คือ การจำแนกตามแนวบรรณารักษศาสตร์ที่ได้แบ่งหนังสือออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่
หนังสือที่เป็นสื่อศิลปกรรม (Imaginative Media) และหนังสือที่เป็นสื่อวิทยาการ (Informative
Media) ซึ่งหนังสือ ทั้ง 2 ประเภทนี้ ในปัจจุบันมักนิยมเรียกว่า บันเทิงคดี (Fiction) และสารคดี
(Non-fiction) นั่นเอง

การจำแนกตามแนวบรรณารักษศาสตร์ มีรายละเอียดของประเภทบันทึกคดี และสารคดี ดังนี้³⁴

1) บันทึกคดี

บันทึกคดี คือ งานเขียนประเภทร้อยแก้ว ซึ่งเขียนเลียนแบบหรือจำลองชีวิตจริงได้อย่างมีศิลปะ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านเป็นส่วนใหญ่ ในความหมายกว้าง บันทึกคดีมีได้หลายรูปแบบ ได้แก่ นวนิยาย เรื่องสั้น และบทละคร แต่โดยทั่วไปหนังสือบันทึกคดี หมายถึง นวนิยาย และเรื่องสั้น สามารถจำแนกตามเนื้อหากว้างๆ ได้ 9 ประเภท ดังนี้

- (1) นวนิยายรัก
- (2) นวนิยายสะท้อนสังคม
- (3) นวนิยายผจญภัย
- (4) อาชญาวิทยา คือ นวนิยายเกี่ยวกับการสืบสวนคดีต่างๆ
- (5) หัสนิยาย เป็นนิยายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อความสนุกสนานผ่อนคลายอารมณ์
- (6) นวนิยายอิงประวัติศาสตร์
- (7) นวนิยายการเมือง
- (8) นวนิยายอิงศาสนา
- (9) นวนิยายเชิงวิทยาศาสตร์ เป็นนวนิยายใช้ความรู้ในสาขาวิทยาศาสตร์

ประกอบการวางโครงเรื่อง

2) สารคดี

สารคดี คือ หนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อให้ความรู้ ความคิด และสาระประโยชน์ ทั้งให้ความรู้ ความเพลิดเพลิน และความจรรโลงใจ สารคดีส่วนใหญ่จะมีส่วนประกอบในหนังสือเพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเนื้อหาสาระได้รวดเร็ว และชัดเจนขึ้น เช่น คำนำ สารบัญ ภาพประกอบ แผนที่ แผนภูมิ เป็นต้น เนื้อหาของสารคดีมีหลากหลายตามสาระ และตามความมุ่งหมายของผู้เขียน ห้องสมุดต่างๆ มักจำแนกเนื้อหาของสารคดีออกเป็น 10 หมวด ตามระบบการจัดหมู่แบบทศนิยม ดิวอี้ (Dewey Decimal Classification) ซึ่งเป็นที่นิยมใช้อย่างแพร่หลายในห้องสมุด และร้านจำหน่ายหนังสือในประเทศไทย ดังนี้

- (1) เบ็ดเตล็ด ความรู้ทั่วไป
- (2) ปรัชญา จิตวิทยา จิตวิทยาประยุกต์
- (3) ศาสนา
- (4) สังคมศาสตร์ รวมทั้ง การเมือง การปกครอง เศรษฐศาสตร์ การศึกษา

ขนบธรรมเนียม ประเพณี

³⁴ อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 216 – 217.

- (5) ภาษาศาสตร์ และภาษาต่างๆ
- (6) วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์
- (7) วิทยาศาสตร์ประยุกต์ เทคโนโลยี รวมทั้ง การแพทย์ วิศวกรรมศาสตร์
ธุรกิจ การจัดการ เกษตรศาสตร์
- (8) ศิลปะ และการบันเทิง รวมทั้ง สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม
การถ่ายภาพ ดนตรี กีฬา นันทนาการ

4. สื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจ

ความหมายของสื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจ หมายถึง สื่อสิ่งพิมพ์ลักษณะพิเศษทุกชนิด
ทุกประเภทที่ใช้ในกิจการใดกิจการหนึ่ง เช่น ใช้เพื่อการโฆษณาประชาสัมพันธ์ หรือใช้เพื่อ
การศึกษาอบรม บริหารงานและพัฒนา เป็นต้น สื่อเหล่านี้ผลิตโดยหน่วยงานต่างๆ ทั้งราชการ
รัฐวิสาหกิจ ธุรกิจ และเอกชน สื่อที่จัดรวมอยู่ในประเภทนี้ ได้แก่

- 1) จุลสาร เอกสาร แผ่นพับ เอกสารเย็บเล่ม
- 2) จดหมายเผยแพร่ ใบปลิว ใบโปรย
- 3) โปสเตอร์ ป้ายประกาศ
- 4) จดหมายข่าว เอกสารข่าว
- 5) สื่อสิ่งพิมพ์อื่นๆ เช่น ปฏิทิน ธง บรรจุภัณฑ์ เป็นต้น

สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทนี้ ส่วนใหญ่มักจะใช้สำหรับแจกจ่ายให้บุคคลทั่วไปโดยไม่มี
ค่าใช้จ่าย รวมถึงไม่มีการนำมาจำหน่าย หรือวางขายในท้องตลาดเหมือนสื่อสิ่งพิมพ์ประเภท
หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร หรือหนังสือทั่วไป สำหรับวัตถุประสงค์ของสื่อสิ่งพิมพ์เฉพาะกิจ
นั้น เพื่อนำมาเผยแพร่งานเป็นการเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจะสามารถพบเห็นได้มากที่สุด คือ
ใช้โฆษณาประชาสัมพันธ์ เช่น แนะนำหน่วยงานหรือองค์กร แนะนำสินค้า หรืออาจนำไปใช้เพื่อ
การณรงค์ในเรื่องต่างๆ เช่น ขอความร่วมมือรักษาความสะอาด รักษาสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการ
ใช้สิทธิ์เลือกตั้ง เป็นต้น

2.2 ความหมาย ประวัติความเป็นมา และวิวัฒนาการของหนังสือการ์ตูน

เนื่องจากหนังสือการ์ตูนนั้น มีความแตกต่างทั้งทางด้านลักษณะ รูปแบบการนำเสนอ และ
เนื้อหาที่ใช้สำหรับสื่อสารจากสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ข้างต้น จึงแยกหนังสือการ์ตูนออกมาอีก
เป็นอีกประเภทหนึ่ง เพื่อนำมาอธิบายให้เกิดความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น

2.2.1 ความหมายของหนังสือการ์ตูน

การ์ตูน (Cartoon) มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า *charta* ซึ่งหมายความว่า กระดาษ เพราะในสมัยนั้น การ์ตูน หมายถึง ภาพวาดลงบนผ้าใบขนาดใหญ่ หรือการเขียนลวดลายลงบน กระดาษโมเสก (MOSAIC)³⁵

การ์ตูนในภาษาอังกฤษมีใช้ 2 คำ คือ Cartoon และ Comics ซึ่งให้คำนิยามไว้ต่างกัน ดังนี้³⁶

Cartoon มาจากภาษาฝรั่งเศสว่า Carion หมายถึง รูปวาดบนกระดาษแข็งเพื่อความ ขบขัน เช่น ภาพล้อทางการเมือง ลักษณะการวาดอยู่ในกรอบ และแสดงเหตุการณ์ที่เข้าใจได้ชัดเจน โดยง่าย และมีคำบรรยายสั้นๆ

Comics หมายถึง ภาพขบขัน โดยมีภาพเป็นชุดๆ มีถ้อยคำบรรยายประกอบตามเนื้อ เรื่อง แต่เดิมเนื้อเรื่องส่วนใหญ่เป็นเรื่องขบขัน ปัจจุบันเนื้อเรื่องอาจเป็นเรื่องแนวใดแนวหนึ่ง เช่น อาชญานุกรม สงคราม ผจญภัย เป็นต้น ภาพขบขันส่วนใหญ่ตีพิมพ์ในหนังสือจึงเรียกภาพขบ ขันลักษณะดังกล่าวว่า Comics Strips และเมื่อมีการรวบรวมจัดพิมพ์เข้าเล่ม เรียกว่า Comics Books หรือ Funnies

อย่างไรก็ตาม คนทั่วไปมักเข้าใจว่า Cartoon และ Comics มีลักษณะอย่างเดียวกัน หรือเหมือนกัน จึงเรียกรวมกันว่า Cartoon³⁷

สำหรับความหมายของการ์ตูนในประเทศไทยนั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้นิยามไว้ว่า เป็นคำนาม หมายถึง ภาพล้อภาพตลก บางทีเขียนเป็นภาพบุคคล บาง ที่เขียนเป็นภาพแสดงเหตุการณ์ที่ผู้เขียนตั้งใจล้อเลียนจะให้ผู้รู้สีกขบขัน หนังสือเล่าด้วยภาพเขียน ซึ่งแบ่งหน้ากระดาษเป็นช่องๆ มีคำบรรยายสั้นๆ อ่านง่าย เนื้อเรื่องมักเป็นนิทาน หรือนวนิยาย

พิมล กาฬสีห์³⁸ นักเขียนการ์ตูนของไทยได้กล่าวถึงลักษณะเด่นของการ์ตูน ซึ่งแสดง ความหมายของการ์ตูนได้ชัดเจนพอสมควรว่า การ์ตูนมีลักษณะที่เป็นภาพขบขันแท้ๆ แต่เพียง

³⁵ สังเกต นาคไพจิตร, การ์ตูน, พิมพ์ครั้งที่ 1, (มหาสารคาม: ปริดาการพิมพ์, 2530), หน้า 12.

³⁶ นวลทิพย์ ปริญญาญกุล “ความต้องการและความสนใจด้านรูปแบบหนังสือการ์ตูนไทย ศึกษาเชิงวิเคราะห์เปรียบเทียบ กรณีเด็กในเขตกรุงเทพมหานครและเด็กในเขตอำเภอเมือง จังหวัด เชียงใหม่”, (วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, 2538), หน้า 11.

³⁷ สังเกต นาคไพจิตร, เรื่องเดิม, หน้า 12

³⁸ พิมล กาฬสีห์ อิทธิพลของการ์ตูนต่อเด็ก : เอกสารประกอบการอภิปราย, อ้างใน นวล ทิพย์ ปริญญาญกุล “ความต้องการและความสนใจด้านรูปแบบหนังสือการ์ตูนไทย ศึกษาเชิง

อย่างเดียว เดิมใช้ภาพแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางการเมืองแบบเดียวกับบทนำของหนังสือพิมพ์ ซึ่งการ์ตูนเป็นภาพที่ผิดจากความจริง น้อยกว่าความจริง หรือเกินจริง โดยมุ่งหมายในการล้อเลียน ให้เกิดอารมณ์ขัน หรือประชดประชันในกรณีใดกรณีหนึ่ง แต่บางครั้งเป็นภาพที่ขัดหลักเกณฑ์ความเป็นจริงอยู่บ้าง

วัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายของการเสนอการ์ตูน³⁹ ของสื่อมวลชนนั้น คือ ให้ความเพลิดเพลิน ผ่อนคลายอารมณ์จากความตึงเครียดภายในสังคม และข่าวสารที่ได้พบเห็นในชีวิตประจำวัน ภาพการ์ตูนล้อเลียนสังคมเหล่านี้ได้จากในหนังสือการ์ตูนสำหรับเด็ก นิตยสารต่างๆ การ์ตูนประกอบบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์รายวัน เป็นต้น

ผู้เขียนมีความเห็นว่านิยามของการ์ตูน หมายถึง หนังสือเล่มเพื่อความบันเทิงประเภทหนึ่ง ที่มีการเล่าเรื่องหรือนำเสนอเรื่องราวต่างๆ โดยภาพ ซึ่งหมายรวมถึงภาพประกอบหนังสือลายเส้นที่ทำให้เกิดขึ้นเป็นการ์ตูน โดยภาพนั้นจะต้องเป็นภาพที่ให้ความคิดและอารมณ์กับผู้อ่าน และมีตัวหนังสือประกอบการ์ตูนด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งส่วนมากจะเขียนในรูปแบบบทสนทนา หรือบรรยายประกอบภาพวาด ดังนั้น ภาพวาดในการ์ตูนและตัวหนังสือประกอบการ์ตูนจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญมาก อีกทั้ง จะต้องมีการจัดจำหน่ายและเผยแพร่ด้วยจึงจะได้เป็นไปทางสื่อสารมวลชน

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังมีความเห็นเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของหนังสือการ์ตูนในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไป โดยการขยายกลุ่มเป้าหมายครอบคลุมไปถึงผู้ใหญ่ ซึ่งจากเดิมเป็นการผลิตและจัดทำขึ้นให้เด็กอ่าน หรืออาจกล่าวได้ว่า ปัจจุบันหนังสือการ์ตูนไม่ได้ผลิตขึ้นมาเพื่อเด็กเพียงกลุ่มเดียวอีกต่อไป จึงทำให้หนังสือการ์ตูนได้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ หนังสือการ์ตูนสำหรับเด็ก และหนังสือการ์ตูนสำหรับผู้ใหญ่

2.2.2 ประวัติความเป็นมา และวิวัฒนาการของหนังสือการ์ตูน

สำหรับการ์ตูนในประเทศไทยมีมาตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จิตรกรเอกในสมัยนั้น คือ ขวัญอินโข่ง ซึ่งเป็นศิลปินคนแรกที่เขียนภาพฝาผนังด้วยลักษณะที่เหมือนจริง และยังได้มีการสอดแทรกอารมณ์ขัน รวมถึงล้อเลียนคนในยุคนั้น จึงกล่าวได้ว่าลักษณะดังกล่าวเป็น

วิเคราะห์เปรียบเทียบ กรณีเด็กในเขตกรุงเทพมหานครและเด็กในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”, (วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538), หน้า 12.

³⁹ วัฒนา พุทธางกูรานนท์, สื่อสารมวลชนกับสังคม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ม.ป.ป.), หน้า 21.

ลักษณะของการ์ตูนอย่างหนึ่ง โดยมีความเชื่อว่าภาพวาดดังกล่าวได้รับอิทธิพลจากหนังสือภาพวาดของต่างประเทศที่เข้ามาในยุคสมัยนี้ของประเทศไทย⁴⁰

การ์ตูนเริ่มเป็นที่นิยมในสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือ รัชกาลที่ 6 เนื่องจากพระองค์ทรงโปรดการวาดภาพ และยังทรงส่งเสริมการวาดภาพล้อเลียนอย่างจริงจัง การวาดภาพล้อเลียนจึงเป็นที่นิยมแพร่หลายอย่างกว้างขวาง อีกทั้ง พระองค์ยังทรงวาดภาพตลกเตือนล้อเลียนข้าราชการที่ประพฤติตนไม่ดี นอกราชการบ้าง หลวงลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต นอกจากนี้ ในสมัยนี้ยังได้ปรากฏนักเขียนล้อเลียนที่มีชื่อเสียง คือ เปล่ง ไตรปิ่น ซึ่งได้นำแบบการวาดภาพการ์ตูนล้อเลียนเสียดสีของต่างประเทศจากที่เคยได้เดินทางไปทวีปยุโรปมาปรับใช้วาดภาพล้อเลียนเสียดสีการเมืองในประเทศไทย โดยมีผลงานปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์เดลิเมล์ วันจันทร์รายสัปดาห์ในยุคนั้น

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 7 ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกที่มีผลทำให้วงการการ์ตูนซบเซา เพราะหนังสือไม่สามารถจำหน่ายได้อย่างแพร่หลาย จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2475 เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการ์ตูนจึงมีบทบาทมากขึ้น เนื่องจากนักเขียนการ์ตูนมีเสรีภาพทางความคิดและการแสดงออกเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม การเขียนการ์ตูนล้อเลียนเสียดสีการเมืองจึงแพร่หลายในหมู่ประชาชน นักเขียนการ์ตูนที่มีนามว่า สวัสดิ์ จูฑะรพ เป็นผู้ริเริ่มเขียนการ์ตูนเรื่องขึ้นในประเทศไทย ได้แก่ สังข์ทอง ไกรทอง เป็นต้น ซึ่งได้รับความนิยมอย่างมาก อีกทั้ง ได้ตัวละครเอกชื่อว่า “ขุนหมื่น” ที่สวัสดิ์ จูฑะรพสร้างขึ้นเพื่อความขบขันอันได้รับอิทธิพลจากการ์ตูนเรื่อง Pop Eye ด้วย นอกจากนี้ ยังมีนักเขียนอีกท่านหนึ่ง คือ จันท สุวรรณบุญ ผู้สร้างการ์ตูนชุด “ปอง-เปรี้ยว” โดยอาศัยโครงเรื่องจากโครงโลกันตินำเสนอเป็นการ์ตูนเรื่องสั้นๆ ลงเป็นประจำในหนังสือพิมพ์สยามราษฎร์ และยังได้เขียนเรื่อง สังข์ศิลป์ไชย พระอภัยมณี พระเวทสันดรชาดกที่หลังจากได้มีการตีพิมพ์ลงสยามราษฎร์จบชุดแล้ว บริษัทศรีกรุงได้จัดพิมพ์เป็นหนังสือการ์ตูนเล่มออกจำหน่าย⁴¹

ต่อมาในปี พ.ศ. 2495 พิมล กาฬสีห์ได้ออกหนังสือการ์ตูนเพลินจิตฉบับ “ตุ๊กตา” ที่เน้นเนื้อหาสาระสำหรับครอบครัว การอยู่ร่วมกันระหว่างพี่น้อง คือชุด หนูนิค หนูไก่ หนูน้อย และหนูแจ้ว นอกจากนี้ยังมีความรู้รอบตัวประกอบในเล่มเหมาะสมสำหรับทุกเพศทุกวัย ต่อมาได้มีหนังสือการ์ตูน หนูจ๋า เบบี๋ คุณหนูเด็กดี ฯลฯ ตามมาในยุคหลัง

นอกจากการ์ตูนที่เขียนขึ้นเองโดยนักเขียนไทยแล้ว ยังมีการ์ตูนชุดที่มีชื่อเสียงของสหรัฐอเมริกา ยุโรป ญี่ปุ่นและประเทศอื่นๆ มาแปลและตีพิมพ์ในประเทศไทยอีกด้วย ในปี พ.ศ. 2463

⁴⁰ กลุ่มส่งเสริมสื่อมวลชนเพื่อเด็ก, การ์ตูนเพื่อพัฒนาเด็ก, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., 2523), หน้า 43-46.

⁴¹ กลุ่มส่งเสริมสื่อมวลชนเพื่อเด็ก, เรื่องเดียวกัน, หน้า 43 - 46.

มีการ์ตูนญี่ปุ่นชื่อ “โจจังกับกระรอก” แปลงหนังสือพิมพ์รายวันครั้งแรก ต่อมาในปี พ.ศ. 2475 สำนักพิมพ์บางกอกได้ผลิตหนังสือการ์ตูนโดยนำการ์ตูนมาจากประเทศอังกฤษมาแปลจากต้นฉบับ ซึ่งลักษณะของหนังสือการ์ตูนดังกล่าวคล้ายสมุดวาดเขียนขนาดปกตินักเรียนใช้กันในปัจจุบัน

เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2510 เป็นต้นมา ภาพยนตร์การ์ตูนญี่ปุ่นที่ออกอากาศทางโทรทัศน์ได้รับความนิยมจากเด็กและเยาวชนเป็นจำนวนมาก จึงส่งผลให้นิตยสารการ์ตูนหลายเล่มต้องพยายามปรับปรุงคุณภาพเพื่อดึงดูดความสนใจจากผู้อ่าน ซึ่งนอกจากจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกสำหรับหนังสือการ์ตูนบางฉบับแล้ว ยังก่อให้เกิดหนังสือการ์ตูนที่มีเนื้อเรื่องเลียนแบบการ์ตูนญี่ปุ่นหรือแปลมาจากการ์ตูนญี่ปุ่นไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอภินิหาร สัตว์ประหลาด การผจญภัย และเรื่องความรักของเด็กวัยรุ่น เช่น ไอ้มดแดง ดร.สแลมบี้และอาราเร่ และที่นิยมเป็นอย่างมากในปี พ.ศ. 2525-2526 คือ โดราเอมอน ในช่วงเวลาใกล้เคียงกันนี้ได้ปรากฏการ์ตูนที่เน้นเรื่อง ผีसाงไสยศาสตร์ เช่น ผีแหกอก นางพราายล้างแค้น จำหน่ายในราคาเล่มละ 1 บาท ซึ่งได้รับความนิยมจากเด็กเช่นเดียวกัน เนื่องจากมีราคาถูกและมีความแพร่หลาย โดยภายหลังได้เริ่มสอดแทรกเรื่องราวที่ค่อนข้างหยาบคาย ลามกอนาจารภายในเนื้อหาของการ์ตูนดังกล่าว อันเป็นเป้าหมายที่ต้องการขยายตลาดแก่กลุ่มผู้ใหญ่ด้วย แต่ภายหลังการ์ตูนเล่มละบาทได้ถูกโจมตีอย่างหนักจากนักศึกษาและหลายๆ ฝ่ายว่าเป็นการมอมเมา และมีพิษภัยต่อเด็กและเยาวชน ประกอบกับเนื้อหาที่ซ้ำซากในแนวเดิม ผู้อ่านจึงเริ่มเกิดความเบื่อหน่าย ในขณะเดียวกันหนังสือการ์ตูนแปลจากภาษาญี่ปุ่นเริ่มเข้ามาสู่ตลาดของประเทศไทย เนื่องจากภาพที่มีความสวยงาม ความหลากหลายของเนื้อเรื่องจึงทำให้ประสบความสำเร็จในการจำหน่ายอย่างรวดเร็ว ดังนั้น สำนักพิมพ์การ์ตูนเล่มละบาทบางสำนักพิมพ์ได้หันมาพิมพ์การ์ตูนดังกล่าวแทน นอกจากนี้ นิตยสารการ์ตูนไทยที่มีมาแต่เดิม เช่น หนูเจ้า เบบี ฯลฯ มีพัฒนาการในด้านต่างๆ น้อยมากส่งผลให้การ์ตูนที่แปลมาจากภาษาญี่ปุ่นครอบครองตลาดหนังสือการ์ตูนไทยมาโดยตลอดจนกระทั่งปัจจุบัน⁴²

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าการ์ตูนไทยจะเริ่มเสื่อมความนิยมจากในอดีต แต่มิได้หมายความว่าหายไปจากตลาดหนังสือการ์ตูนโดยสิ้นเชิง หนังสือการ์ตูนไทยแต่ดั้งเดิมอย่างขยหัวเราะ การ์ตูนมหาสนุก ยังคงเป็นที่ชื่นชอบของผู้อ่านและยังคงอยู่มาจนถึงทุกวันนี้⁴³

ที่ผ่านมาหนังสือการ์ตูนมีเนื้อหาสาระที่มีคุณค่า และประโยชน์สอดแทรกพร้อมกับการให้ความบันเทิง เช่น สำนักพิมพ์ครูสภาที่ได้จัดพิมพ์หนังสือการ์ตูนในลักษณะดังกล่าวขึ้น อัน

⁴² กลุ่มส่งเสริมสื่อมวลชนเพื่อเด็ก, เรื่องเดียวกัน, หน้า 43 - 46.

⁴³ รัชฎ์ วานิชวัฒนกุล, การสื่อสารความหมายใน “การ์ตูนสายพันธุ์ใหม่”, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2549), หน้า 8.

เป็นจุดเน้นที่ก่อให้เกิดความนิยมบริโภคของกลุ่มผู้อ่านทั้งที่อยู่ในวัยเด็ก และวัยรุ่น ตลอดจนผู้อ่านที่เป็นผู้ใหญ่ แต่ต่อมาในระยะหลังตั้งแต่สภาพสังคมและเศรษฐกิจได้มีการเปลี่ยนแปลงไปในปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา คุณภาพของหนังสือการ์ตูนกลับมุ่งเน้นไปในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับอุบัติเหตุ คดโกง คบชู้สาว อาชญากรรมอันรุนแรงที่แสดงออกถึงการฆ่าในรูปแบบต่างๆ เนื้อหาเหล่านี้ ขาดความเหมาะสม และเป็นภัยต่อเยาวชนผู้อ่านเป็นอย่างยิ่ง⁴⁴

ผู้เขียนมีความเห็นว่า แนวโน้มของเนื้อหาการ์ตูนในปัจจุบันบางส่วนสะท้อนให้เห็นถึงสภาพความทรุดโทรมทั้งเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรง อาชญากรรม เรื่องเพศที่ยั่วยุคมารมณณ์ เรื่องยาเสพติด คดโกง โฉน่ ภูติผีปิศาจที่แสดงความสยดสยองและการตามล่าฆ่า เป็นต้น อีกทั้งภาษาที่ใช้ในการสนทนาในเนื้อหาของการ์ตูนยังมีลักษณะที่หยาบคาย ไม่สุภาพ และก้าวร้าว อันจะส่งผลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพ และอาจก่อให้เกิดพฤติกรรมเชิงลบของเยาวชนเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ เนื้อหาของการ์ตูนควรหลีกเลี่ยงเรื่องราวเกี่ยวกับอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ วิญญาณ โชคลาง อันหาเหตุผลที่พิสูจน์ความจริงไม่ได้ เพื่อป้องกันไม่ให้อ่านหลงเชื่อจนยึดถือเป็นแนวทางในการตัดสินใจต่างๆ

2.2.3 ประเภทของหนังสือการ์ตูน

หนังสือการ์ตูนสามารถแบ่งประเภทได้ ดังนี้

คินเดอร์ (Kinder)⁴⁵ ได้จำแนกการ์ตูนออกเป็น 2 ประเภท ตามรูปแบบได้ ดังนี้

1. การ์ตูนธรรมดา (Cartoon) ได้แก่ ภาพวาดสัญลักษณ์ หรือภาพล้อเลียนเสียดสีบุคคล สถานที่ สิ่งของ หรือเรื่องราวที่น่าสนใจทั่วไป
2. การ์ตูนเรื่องยาว (Comic Strip Cartoons) คือ การ์ตูนธรรมดาหลายๆ ภาพ ซึ่งจัดลำดับกสนบรรยายเรื่องราวให้สัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปตั้งแต่ต้นจนจบ เป็นเรื่องอย่างสมบูรณ์ โดยแบ่งเป็นตอนๆ ละ 4-5 กรอบ

สังเขต นาคไพจิตร⁴⁶แบ่งการ์ตูนออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. แบ่งตามลักษณะรูปแบบ

⁴⁴ จินตนา ไบกาซึย, แนวการจัดทำหนังสือสำหรับเด็กอ่าน, พิมพ์ครั้งที่ 1. (กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, 2534), หน้า 69.

⁴⁵ Janes S. Jubderm, Audio-Visual Materials and Techniques, 2nd ed., (New York: American Book Co., 1959), p. 22.

⁴⁶ สังเขต นาคไพจิตร, เรื่องเดิม, หน้า 44-57.

1) รูปแบบเพื่อความบันเทิงทั่วไป เช่น เรื่องตลกขบขัน เรื่องผจญภัย เรื่องอิงวิทยาศาสตร์ เรื่องนักศึกษา เรื่องภายในครอบครัว เป็นต้น

2) รูปแบบเพื่อคุณค่าทางการศึกษา เช่น เรื่องเกี่ยวกับการเมือง วรรณคดี ประวัติบุคคลสำคัญ วิทยาการและอุตสาหกรรม ประวัติศาสตร์และศาสนา เป็นต้น

2. แบ่งตามชนิดของการแสดงออก

1) การ์ตูนการเมือง (Political Cartoon or Caricature)

2) การ์ตูนประกอบเรื่อง (Illustrated Cartoon)

3) การ์ตูนสั้นเป็นตอนๆ (Strip)

4) การ์ตูนขำขันช่องเดียวจบ ซึ่งเป็นการ์ตูนเงิบ หรือมีคำพูดประกอบก็ได้

(Gag)

5) การ์ตูนขำขันหลายช่องจบในหน้าเดียว

6) การ์ตูนเรื่องยาว (Comic or Serial Cartoon)

7) การ์ตูนโฆษณา (Commercial Cartoon)

8) การ์ตูนเคลื่อนไหว หมายถึง ภาพยนตร์การ์ตูน (Animation Cartoon)

9) การ์ตูนล้อเลียนบุคคล (Critical Cartoon)

10) การ์ตูนประกอบการศึกษา (Visual and Cartoon)

11) การ์ตูนโทรทัศน์ (Television Cartoon)

12) การ์ตูนแบบ (Pattern Cartoon)

ฮาร์ทลีย์และโกลเดินสัน⁴⁷ (Hartley Goldenson) ได้จำแนกหนังสือการ์ตูนออกเป็น 8 ประเภท ดังนี้

1. นวนิยายทางวิทยาศาสตร์ (Science Fiction) การ์ตูนประเภทนี้เป็นเรื่องนวนิยายสมัยใหม่ที่ค่อนข้างจะเป็นความจริง หรืออิงความจริง ซึ่งเร้าความสนใจทางวิทยาศาสตร์ เนื้อเรื่องมักเกี่ยวกับการค้นพบทางวิทยาการยุคใหม่

2. อาชญากรรมและการสืบสวน (Crime and Detective) การ์ตูนประเภทนี้แสดงให้เห็นความโหดเหี้ยมร้ายกาจของเหล่ามิจฉาชีพ หรือนักเลงอันธพาล ซึ่งก่อความสงบสุขของประชาชน และมักจะจบลงด้วยความหายหน้าของเหล่าร้าย โดยความสามารถในการจับกุมของผู้รักษากฎหมาย

⁴⁷ Ruth E. Harley and Robert M. Goldenson, The Complete Book of Children's Play, 2nd ed., (New York: Thomas Crowell Co., 1963), pp. 139-137.

3. เรื่องจริง (True Stories) ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่สำคัญๆ ของบ้านเมือง หรือของโลก เช่น ประวัติการสำรวจ การค้นพบ พฤติการณ์ห้าวหาญของวีรชนกับความสามารถอันยิ่งใหญ่ด้านกีฬา การทหาร การปกครอง การสังคมสงเคราะห์ วิทยาการยุคใหม่ และประวัติศาสตร์ เป็นต้น

4. การ์ตูนเกี่ยวกับความรัก (Romance) การ์ตูนประเภทนี้เหมาะสมกับวัยรุ่น เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรัก ถึงแม้จะเหมาะสมกับความสนใจของวัยรุ่น

5. อมตสารคดีอย่างสั้น (Condensed Classic) เป็นการตูนประเภทเชิงวรรณคดี หรือวรรณกรรมของชาติ

6. เรื่องเกี่ยวกับสัตว์ (Animal Stories) เป็นการตูนที่เหมาะสมสำหรับเด็กเล็ก เป็นเรื่องที่ทำให้เกิดความรู้สึกนึกคิดในเชิงตลกขบขันประกอบการสอน ให้เด็กมีความรักใคร่เอ็นดู และเมตตา กรุณาต่อสัตว์

7. เรื่องเกี่ยวกับตะวันตกและการผจญภัย (Westerns and Adventure Stories) ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของอารยธรรมตะวันตกสมัยโบราณ เช่น เรื่องของอัศวินควายบอย ซึ่งมีการต่อสู้กันระหว่างสองพวกระหว่างกับธรรมชาติ หรือเรื่องราวเกี่ยวกับการผจญภัยในป่า การต่อสู้กับสัตว์ป่า การผจญภัยในห้วงอวกาศ มนุษย์กายสิทธิ์ กับอิทธิฤทธิ์เหนือมนุษย์ธรรมดา

8. การ์ตูนเชิงสารสนเทศ (Information Comic Books) เป็นหนังสือการ์ตูนที่เกี่ยวกับกาสรเรียนรู้ เป็นหนังสืออ่านประกอบที่ให้ข้อคิดความรู้เชิงวิชาการอันเป็นการอธิบายเรื่องยากๆ ให้เข้าใจ โดยการอาศัยภาพการ์ตูน เช่น เรื่องพลังงานปรมาณูเพื่อสันติ เป็นต้น

จากประเภทของหนังสือการ์ตูนข้างต้นสามารถนำมาพิจารณาแบ่งประเภทของการตูนตามวัยของผู้่านได้ ดังนี้⁴⁸

1. หนังสือการ์ตูนสำหรับเด็กเล็ก เป็นภาพง่ายๆ เนื้อเรื่องง่ายๆ คำบรรยายหรือคำพูดของตัวละครใช้ถ้อยคำและคำศัพท์ที่เด็กเล็กซึ่งยังอ่านหนังสือไม่คล่องจะอ่านเข้าใจได้ เพราะมีภาพเป็นตัวเร้าความสนใจ ซึ่งเด็กจะเรียนรู้จากภาพที่เปรียบเสมือนข้อความส่วนใหญ่

2. หนังสือการ์ตูนสำหรับเด็กโต ลักษณะภาพยังคงเป็นลักษณะเดียวกันกับของเด็กเล็ก แต่เนื้อหาจะยากขึ้น เนื้อเรื่องเป็นเรื่องโลดโผนผจญภัย และสิ่งไกลตัวมากขึ้นสำหรับเด็กชาย

⁴⁸ จุติมา เพชรรัตน์, “การเปิดรับหนังสือการ์ตูนญี่ปุ่นที่มีเนื้อหาทางเพศของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานครกับทัศนคติต่อเพศสัมพันธ์,” (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 11.

3. หนังสือการ์ตูนสำหรับเด็กวัยรุ่นและผู้ใหญ่ เนื้อหาและความคิดเป็นเรื่องยากขึ้น และไกลตัวมากขึ้น ส่วนใหญ่เป็นนวนิยายวิทยาศาสตร์ เรื่องผจญภัย สงคราม หรือเรื่องลึกลับสำหรับผู้อ่านที่เป็นผู้ชาย และเรื่องความสัมพันธ์ในครอบครัวสำหรับผู้อ่านที่เป็นผู้หญิง เป็นต้น

เนื่องจากหนังสือการ์ตูนส่วนใหญ่ที่วางจำหน่ายตามท้องตลาดของประเทศไทยเป็นหนังสือการ์ตูนเล่มที่แปลมาจากภาษาญี่ปุ่น ซึ่งประเทศญี่ปุ่นมีหนังสือการ์ตูนที่ผลิตออกมาวางจำหน่ายเป็นจำนวนมากให้ผู้อ่านเลือกอ่าน มีทั้งการ์ตูนสำหรับเด็ก การ์ตูนสำหรับหนุ่มสาว การ์ตูนสำหรับผู้ใหญ่ และการ์ตูนเฉพาะสำหรับผู้ใหญ่เท่านั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า หนังสือการ์ตูนได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการนำเสนอไปอย่างมาก กล่าวคือ ปัจจุบันได้กลายมาเป็นหนังสือการ์ตูนสำหรับผู้ใหญ่ที่มีเนื้อหา ภาพประกอบ ลายเส้นที่วาดเป็นไปในทางลามกอนาจาร ข่มขืน การแสดงออกทางเพศสัมพันธ์ ความรุนแรง และการก่ออาชญากรรม รวมถึงพฤติกรรมที่ขาดความเหมาะสมต่อการพัฒนาการด้านการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน อันจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมเชิงลบจากการเลียนแบบหนังสือการ์ตูนเหล่านั้น

ผู้เขียนมีความเห็นว่า กฎหมายควรที่จะเข้ามาควบคุมในส่วนของหนังสือการ์ตูนที่มีภาพประกอบเนื้อหาต่อความเข้าใจที่ขาดความเหมาะสมดังกล่าวข้างต้น เพื่อรักษาศีลธรรม และวัฒนธรรมอันดีของประเทศไทย และเพื่อป้องกันปัญหาทางสังคมที่อาจตามมาได้

2.3 สิทธิและเสรีภาพของบุคคล

นับตั้งแต่ประเทศไทยใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตย และได้ใช้รัฐธรรมนูญที่ถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา จะเห็นได้ว่าได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของสังคมในแต่ละยุคสมัยมาโดยตลอด

จนกระทั่งประเทศไทยได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เป็นกฎหมายสูงสุดในสมัยนั้น ถือได้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้มีการเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้เป็นจำนวนมาก และมีเจตนารมณ์ที่มุ่งเน้นจะให้การคุ้มครอง และรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นหลัก ส่วนการจำกัดสิทธิและเสรีภาพเป็นเพียงข้อยกเว้นเท่านั้น⁴⁹

⁴⁹ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, รวมบทความทางวิชาการศาลรัฐธรรมนูญ ชุดที่ 4 : เรื่อง “ศาลรัฐธรรมนูญกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน”, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พี.เพลส จำกัด, 2548), หน้า 2.

สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 หรือฉบับปัจจุบันนั้น ยังคงให้ความสำคัญเกี่ยวกับการคุ้มครองและรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเช่นเดียวกันโดยมีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพต่างๆ ของประชาชนชาวไทยไว้ในหมวด 3 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

2.3.1 ความหมายของสิทธิและเสรีภาพ

1. สิทธิ (Right)

วรพจน์ วิศวพิชญ์ นิยามว่า “สิทธิ” หมายถึง อำนาจที่กฎหมายรับรองคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง สิทธิจึงก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นด้วย⁵⁰

หยุด แสงอุทัย ให้ความหมายของคำว่า “สิทธิ” เอาไว้ ซึ่งเป็นความหมายของคำว่าสิทธิในหลักกฎหมายทั่วไป ซึ่งสามารถปรับใช้ได้กับทั้งกฎหมายเอกชน และกฎหมายมหาชน สิทธิและหน้าที่เป็นของคู่กัน เนื่องจากสิทธิเป็นอำนาจที่กฎหมายให้แก่บุคคลที่มีเจตจำนง หรือเป็นประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้⁵¹ ดังนั้น เมื่อบุคคลหนึ่งมีอำนาจบุคคลอีกคนหนึ่งหรือหลายคนย่อมมีหน้าที่ที่จะปฏิบัติตามอำนาจของบุคคลผู้มีอำนาจ หรือในแง่ของประโยชน์ เมื่อบุคคลหนึ่งมีประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครองให้แล้ว บุคคลอีกคนหนึ่งหรือหลายคนย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามประโยชน์นั้นๆ เช่น รัฐบาลมีหน้าที่เคารพสิทธิของประชาชนตามที่บัญญัติรับรองคุ้มครองไว้ในรัฐธรรมนูญ และรัฐบาลจะล่วงละเมิดสิทธิดังกล่าวมิได้

บรรเจิด สิงคะเนติ ได้แยก “สิทธิตามรัฐธรรมนูญ” ออกจากความหมายของคำว่า “สิทธิตามกฎหมายทั่วไป” โดยสิทธิตามรัฐธรรมนูญนั้น หมายถึง อำนาจตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายสูงสุดได้บัญญัติและคุ้มครองแก่ปัจเจกบุคคลในอันที่จะกระทำการใด หรือไม่กระทำการใด การให้อำนาจแก่ปัจเจกบุคคลดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องที่จะไม่ให้บุคคลใดแทรกแซง

⁵⁰ วรพจน์ วิศวพิชญ์, สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543), หน้า 21.

⁵¹ หยุด แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 18, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประกายพรึก, 2545), หน้า 225.

ในสิทธิตามรัฐธรรมนูญของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรียกร้องต่อองค์กรของรัฐมิให้แทรกแซงขอบเขตสิทธิของตน⁵²

สำหรับผู้เขียนเห็นว่า สิทธิตามรัฐธรรมนูญ หรือสิทธิตามกฎหมายมหาชนนั้น เป็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลต่อรัฐ และผูกพันทุกองค์กรใช้อำนาจกระทำการแทนรัฐที่ต้องเคารพ ปกป้องและคุ้มครองสิทธิดังกล่าว เพื่อให้สิทธิตามรัฐธรรมนูญมีผลในทางปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น สิทธิของบุคคลในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และต้องมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย สิทธิของบุคคลในอันที่จะได้รับบริการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน และสิทธิของผู้ยากไร้ที่จะได้รับการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เป็นต้น

2. เสรีภาพ (Liberty)

วิชญ์ เครืองาม อธิบายว่า “เสรีภาพ” (Liberty) หมายถึง ความมีอิสระที่จะกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ⁵³

บรรเจิด สิงคะเนติ อธิบายว่า “เสรีภาพ” คือ อำนาจในการกำหนดตนเองโดยอิสระของบุคคลที่จะกระทำการ หรือไม่กระทำการใดอันเป็นอำนาจที่มีเหนือตนเอง⁵⁴

วรพจน์ วัชรพิชญ์ มีความเห็นในเรื่องของ “เสรีภาพ” ว่า หมายถึง ภาวะของมนุษย์ที่ไม่ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่น มีอิสระที่จะกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ⁵⁵

เสรีภาพนั้น หมายถึง อำนาจของมนุษย์ในอันที่จะกำหนดตนเอง (Self Determine) และภายใต้อำนาจนี้ บุคคลย่อมสามารถที่จะเลือกวิถีชีวิตของตนเองได้ตามความต้องการ หรืออาจจะกล่าวได้ว่า เสรีภาพ คือ สภาพการณ์ที่บุคคลมีอิสระในการที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งได้ตามประสงค์ของตนเอง ดังนั้น บุคคลย่อมมีเสรีภาพอยู่รอบเท่าที่ไม่ถูกบังคับให้กระทำในสิ่งที่ไม่ประสงค์จะกระทำ และไม่ถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวางมิให้กระทำ ซึ่งเมื่อนำมาพิจารณาจะพบว่าการที่กฎหมายกำหนดรับรองเสรีภาพอย่างหนึ่งอย่างใดให้แก่บุคคลย่อมก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นด้วยเช่นเดียวกัน เพียงแต่หน้าที่ที่เกิดขึ้นกับบุคคลอื่นจากการรับรอง

⁵² บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552), หน้า 49

⁵³ วิชญ์ เครืองาม, กฎหมายรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2530), หน้า 640.

⁵⁴ บรรเจิด สิงคะเนติ, เรื่องเดิม, หน้า 51.

⁵⁵ วรพจน์ วัชรพิชญ์, เรื่องเดิม, หน้า 22.

เสรีภาพแก่บุคคลนี้ เป็นเพียงหน้าที่ที่บุคคลนั้น ต้องเคารพเสรีภาพดังกล่าวเท่านั้น ผู้ทรงสิทธิเสรีภาพสามารถเรียกร้องให้ผู้อื่นละเว้นจากการรบกวนขัดขวางการใช้เสรีภาพของตน แต่ไม่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อเป็นการส่งเสริมการใช้เสรีภาพของตนให้สะดวกขึ้นได้แต่อย่างใด⁵⁶

สำหรับผู้เขียนเห็นว่า “เสรีภาพ” ตามรัฐธรรมนูญนั้น เป็นความสามารถของบุคคลที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามความปรารถนาในสภาพการณ์ใดๆ ได้ โดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง แต่ในทางกลับกันการใช้เสรีภาพของบุคคลนั้น จะต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นเช่นเดียวกัน

ตามความหมายของสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเป็นการอธิบายความหมายที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ “สิทธิ” หมายถึง อำนาจหรือประโยชน์ “เสรีภาพ” หมายถึง ความอิสระที่บุคคลสามารถกระทำการใดๆ โดยถือเอากรอบที่กฎหมายกำหนดเป็นขอบเขตเอาไว้ หรือการใช้อิสรภาพภายในของเขานั้นเอง เสรีภาพไม่ถือว่าเป็นสิทธิเป็นเพียงสิ่งที่คล้ายคลึงกับสิทธิอย่างหนึ่งเท่านั้น ดังนั้น เสรีภาพจึงมีความหมายที่แตกต่างกับสิทธิ ยกเว้น หากเสรีภาพได้มีการกฎหมายรับรอง และคุ้มครองจะส่งผลให้เสรีภาพนั้นอาจเป็นสิทธิได้เช่นเดียวกัน จึงมักมีผู้เรียกกันว่า สิทธิและเสรีภาพ⁵⁷

อย่างไรก็ดี สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ถือเป็นคุณค่าอันสูงสุดที่องค์กรของรัฐทุกองค์กร รวมถึงประชาชนบุคคลอื่นต้องให้ความเคารพและให้ความคุ้มครอง ซึ่งการใช้อำนาจของทุกองค์กรต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพเป็นหลักเสมอ

2.3.2 ลักษณะของสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ

สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญประเทศต่างๆ อาจอยู่ในลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้⁵⁸

1. สิทธิเสรีภาพบางประเภทอาจเป็นสิทธิบริบูรณ์ (Absolute Rights) หมายความว่า เป็นสิทธิเด็ดขาดไม่อาจถูกจำกัดได้ เช่น เสรีภาพในการนับถือศาสนา เป็นต้น

⁵⁶ วนิตา แสงสารพันธ์, หลักกฎหมายสื่อสารมวลชน, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2551), หน้า 12 – 13.

⁵⁷ วรวิทย์ ฤทธิพิศ, สื่อมวลชนกับความรับผิดชอบทางกฎหมาย, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538), หน้า 17.

⁵⁸ วิญญู เครืองาม, เรื่องเดิม, หน้า 647.

2. สิทธิและเสรีภาพบางประเภทอาจเป็นสิทธิสัมพัทธ์ (Relative Rights) หรือสิทธิที่มีเงื่อนไข (Qualified Rights) หมายความว่ามิใช่สิทธิเด็ดขาด แต่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไข หรือข้อจำกัดบางประการที่กำหนดเป็นกรอบไว้ เช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการโฆษณา และเสรีภาพในการประกอบอาชีพ เป็นต้น

3. สิทธิและเสรีภาพบางประการอาจเป็นสิทธิจำกัด (Restricted Rights) หมายความว่าอาจถูกจำกัดได้เสมอ การจำกัดสิทธิประเภทนี้อาจทำได้โดยกฎหมายแต่เป็นกฎหมายประเภทใดก็ได้ บทบัญญัติรัฐธรรมนูญว่าด้วยสิทธิดังกล่าวจึงมักบัญญัติกว้างๆ เพียงว่า “ให้เป็นไปตามกฎหมาย” “การใช้สิทธิให้อยู่ภายในขอบเขต” “การจำกัดสิทธิให้เป็นไปโดยอาศัยอำนาจแห่งกฎหมาย” ซึ่งเป็นการบัญญัติที่กว้างเกินไป การบัญญัติเช่นนี้อาจเหมาะสมในประเทศที่ปกครองแบบประชาธิปไตยเต็มที่ เพราะรัฐสภาผู้ออกกฎหมายย่อมจะพิจารณารอบคอบและมีจิตสำนึกสูงว่า การจำกัดสิทธิระดับใดเป็นสิ่งที่พอสมควรสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน แต่ในประเทศที่สภาพการเมืองยังไม่แน่นอน และมีปัจจัยอื่นหลายประการอันอาจทำให้มติของรัฐสภาขัดกับความรู้สึกของประชาชนได้ ข้อสังเกต คือ การจำกัดเสรีภาพของบุคคลในประเทศต่างๆ นั้นมักเกิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมาย เพราะถ้าไม่ใช้อำนาจตามกฎหมายแล้ว การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำได้อย่างไร ปัญหา คือ เราจะจำกัดอำนาจในการออกกฎหมายนั้นได้อย่างไร แนวทางหนึ่งน่าจะเป็น การกำหนดกรอบของอำนาจในการออกกฎหมายของรัฐสภาให้อยู่ในวงที่จำกัด มิใช่ว่ารัฐสภาจะออกกฎหมายอย่างไรก็ได้

2.3.3 ประเภทของสิทธิและเสรีภาพ

การจำแนกสิทธิและเสรีภาพนั้น เมื่อพิจารณาจากผู้รับสิทธิตามรัฐธรรมนูญ หรือบุคคลซึ่งกฎหมายมุ่งที่จะให้ความคุ้มครอง อาจแบ่งได้ดังนี้

1. สิทธิมนุษยชน (Human Rights)

สิทธิประเภทนี้ ได้แก่ สิทธิที่รัฐธรรมนูญมุ่งที่จะให้ความคุ้มครองแก่ทุกๆ คน โดยมีได้แบ่งแยกบุคคลนั้นจะเป็นสัญชาติใด เชื้อชาติใด หรือศาสนาใด หากบุคคลนั้นเข้ามาอยู่ในขอบเขตอำนาจรัฐที่ใช้รัฐธรรมนูญของประเทศนั้น ย่อมได้รับความคุ้มครองภายใต้รัฐธรรมนูญนั้นๆ ด้วย⁵⁹ กล่าวคือ สิทธิมนุษยชน หรือสิทธิของทุกๆ คน หมายถึง บรรดาสิทธิและเสรีภาพที่ถือว่าติดตัวมนุษย์ทุกคนมาตั้งแต่กำเนิด เป็นคุณลักษณะประจำตัวของมนุษย์แต่ละคน และมนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพนี้อยู่ก่อนแล้วตั้งแต่ก่อนที่จะเกิดรัฐขึ้น⁶⁰ ตัวอย่างของสิทธิประเภทนี้ ได้แก่

⁵⁹ บรรเจิด สิงคะเนติ, เรื่องเดิม, หน้า 53.

⁶⁰ วนิกา แสงสารพันธ์, เรื่องเดิม, หน้า 14.

สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในการศึกษา เสรีภาพในเคหสถาน เป็นต้น

2. สิทธิพลเมือง (Citizen Rights)

สิทธิประเภทนี้ได้แก่ สิทธิที่รัฐธรรมนูญมุ่งที่จะให้ความคุ้มครองเฉพาะบุคคลที่เป็นพลเมืองของรัฐเท่านั้น⁶¹ สิทธิเสรีภาพประเภทนี้มักจะเป็นสิทธิในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองหรือมีส่วนร่วมในเจตนารมณ์ของรัฐอันเป็นพื้นฐานของระบบประชาธิปไตย สิทธิดังกล่าวจึงเป็นสิทธิของประชาชนของรัฐเท่านั้น⁶² ตัวอย่างเช่น สิทธิในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ สิทธิในการสมัครเข้ารับราชการ เสรีภาพในการรวมตัวกันจัดตั้งพรรคการเมือง เป็นต้น

2.4 สิทธิและเสรีภาพและบทบาทของสื่อมวลชน

2.4.1 ความหมายและประเภทของสื่อสารมวลชน

คำว่า “สื่อ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542⁶³ ได้ให้ความหมายของคำว่า “สื่อ” ไว้ว่า หากเป็นคำกริยา หมายถึง ติดต่อให้ถึงกันหรือชักนำให้รู้จักกัน และหากเป็นคำนาม หมายถึง ผู้หรือสิ่งที่ติดต่อให้ถึงกัน หรือชักนำให้รู้จักกัน ส่วนในกระบวนการสื่อสารมวลชนนั้น คำว่า “สื่อ” (Channel or Medium) คือ พาหนะนำข่าวสาร (Message Vehicles) หรือพาหนะของสาร หรือสิ่งที่ขนส่งสาร (Carrier of Message) จากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร

คำว่า “สื่อสาร” เป็นคำกริยา หมายถึงการนำหนังสือ หรือข้อความของอีกฝ่ายหนึ่งส่งให้อีกฝ่ายหนึ่ง

คำว่า “สื่อสารมวลชน” เป็นคำนาม หมายถึง การสื่อสารสู่มหาชน โดยอาศัยเครื่องมือหรือสื่อกลางต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์

คำว่า “สื่อมวลชน” ได้ให้ความหมายว่า หากเป็นคำนาม หมายถึง สื่อกลางที่นำข่าวสาร และเนื้อหาสาระทุกประเภทไปสู่มวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และภาพยนตร์ อย่างไรก็ตาม สื่อมวลชนนี้อาจหมายถึงตัวบุคคล อันได้แก่ นักข่าว นักหนังสือพิมพ์ นักจัดรายการ วิทยุกระจายเสียง และวิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

⁶¹ บรรเจิด สิงคะเนติ, เรื่องเดิม, หน้า 53.

⁶² วนิดา แสงสารพันธ์, เรื่องเดิม, หน้า 15.

⁶³ ราชบัณฑิตยสถาน, เรื่องเดิม, หน้า 1200 .

ความหมายของคำว่า “การสื่อสารมวลชน” (Mass Communication) ได้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย เช่น การสื่อสารมวลชน หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนสารจากแหล่งข่าวสาร โดยผ่านช่องทางสื่อสาร (Media of Mass Communication) ไปยังผู้รับสารจำนวนมากมาย ในระยะเวลาที่สั้น และรวดเร็ว โดยมีวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญ คือ เพื่อต้องการเผยแพร่ข่าวสาร เพิ่มพูนความรู้ รวมทั้งแลกเปลี่ยนทัศนคติของผู้รับสาร เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ⁶⁴

แม้ “สื่อมวลชน” กับ “การสื่อสารมวลชน” จะมีข้อแตกต่างกันในแง่ที่ว่า “สื่อมวลชน” นั้น หมายถึง สื่อที่จะใช้ในการติดต่อส่งข่าวสารถึงมวลชน ส่วนคำว่า “การสื่อสารมวลชน” หมายถึง กระบวนการ หรือกรรมวิธีการส่งข่าวสารไปสู่มวลชนจำนวนมาก โดยอาศัยสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือ แต่คำว่า “สื่อมวลชน (Mass Media)” และ “การสื่อสารมวลชน (Mass Communication)” นั้น คณะกรรมการราชบัณฑิตยสถาน ได้อนุมัติให้ใช้สองคำนี้แทนกันได้⁶⁵

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นนั้น จะสังเกตได้ว่า การสื่อสารมวลชน หรือที่เรียกว่า สื่อมวลชน จึงหมายความว่า กระบวนการการที่ผู้ส่งสารสามารถทำการส่งสาร (Message) ผ่านสื่อมวลชน (Mass Media) ไปยังมวลชน (Mass Audience) ที่ประกอบด้วยคนจำนวนมากได้อย่างรวดเร็วภายในระยะเวลาเดียวกัน หรือระยะเวลาใกล้เคียงกัน

สำหรับการแบ่งประเภทของสื่อมวลชน อาจแบ่งประเภทได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ดังนี้⁶⁶

1. สื่อมวลชนประเภทสิ่งพิมพ์ (Printed Media or Publication)

คือ สื่อมวลชนที่เกิดจากการพิมพ์ตัวอักษรลงบนแผ่นกระดาษ เพื่อทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความคิดความรู้จากผู้ส่งสาร ไปยังบุคคลมหาชน สื่อมวลชนประเภทสิ่งพิมพ์นี้จะเสนอเรื่องราว หรือถ่ายทอดความคิดความรู้สึกของคนรุ่นก่อนมาสู่ชนรุ่นหลังได้ทุกยุคทุกสมัยได้ค่อนข้างสมบูรณ์ เพราะสื่อสิ่งพิมพ์สามารถเก็บต้นฉบับไว้เป็นหลักฐาน และตรวจสอบข้อเท็จจริงได้ ข้อดีของสื่อประเภทนี้ คือ ราคาถูก หาซื้อง่าย มีความหลากหลายให้เลือกอ่าน และผู้อ่านสื่อสิ่งพิมพ์สามารถกลับมาอ่านเรื่องราวที่ได้อ่านแล้วอีกครั้ง หรือหลายครั้งได้ รวมถึงอ่านในเวลาใดก็ได้ ในขณะเดียวกันข้อเสียของสื่อประเภทนี้ คือ การเข้าถึงสื่อสิ่งพิมพ์เป็นข้อจำกัดเฉพาะบุคคลที่

⁶⁴ สุพิชชา แสงศักดิ์ “ปัญหาการนำบทบัญญัติเกี่ยวกับการตรวจพิจารณาและจัดประเภทภาพยนตร์ ภายใต้พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551”, (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, 2553), หน้า 27.

⁶⁵ วรวิทย์ ฤทธิพิศ, เรื่องเดิม, หน้า 13.

⁶⁶ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ปัญหาการพัฒนาการทางการเมืองไทย, พิมพ์ครั้งที่ 3, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2532), หน้า 737 – 739.

สามารถอ่านหนังสือได้เป็นหลักเท่านั้น ตัวอย่างของสื่อมวลชนประเภทสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ (Newspaper) นิตยสาร (Magazine) วารสาร (Journals) จุลสาร (Pamphlets) ใบปลิว (Leaflets) และโปสเตอร์ (Posters) เป็นต้น

2. สื่อมวลชนประเภทีเล็กทรอนิกส์ (Electronic Media)

คือ สื่อมวลชนที่ผ่านสัญญาณไฟฟ้า โดยมีคลื่นเสียง คลื่นแสง คลื่นวิทยุ และคลื่นแม่เหล็ก อันได้แก่ วิทยุกระจายเสียง (Radio) วิทยุโทรทัศน์ (Television) ภาพยนตร์ (Movie) และระบบอินเทอร์เน็ต (Internet) ของคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ข้อดีของสื่อมวลชนประเภทนี้ คือ สามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว ทั้งถึงและครอบคลุมอาณาเขตได้อย่างกว้างขวาง แม้ในพื้นที่ที่การคมนาคมไม่สะดวก อีกทั้ง สามารถสื่อสารได้ถึงประชาชนได้ทุกกลุ่มโดยปราศจากข้อจำกัดด้านการศึกษาหรือการไม่รู้หนังสือ

2.4.2 สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน

ภายใต้รูปแบบการปกครองของรัฐเสรีประชาธิปไตยนั้น ภารกิจที่สำคัญของสื่อมวลชน คือ ภารกิจในการตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐ โดยที่รัฐจะต้องไม่ดำเนินการอันเป็นการคุกคามสิทธิและเสรีภาพในการแสวงหาข่าวสารและในการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชน⁶⁷ ทั้งนี้ เนื่องจากการใช้สิทธิและเสรีภาพของคนๆ หนึ่งอาจละเมิดสิทธิและเสรีภาพของอีกคนหนึ่งได้อันเป็นผลมาจากความแตกต่างของมุมมอง และความเข้าใจในนิยามขอบเขตความหมายของสิทธิและเสรีภาพระหว่างภาคการเมือง และประชาชนทั่วไป อย่างไรก็ตาม การใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลทุกคนย่อมมีขอบเขตเสมอ เพื่อป้องกันมิให้บุคคลอื่นได้รับความเดือดร้อนจากการใช้สิทธิและเสรีภาพของตน

ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย สิทธิและเสรีภาพของประชาชนนั้นเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง และเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นย่อมได้รับการรับรอง และคุ้มครองให้ไม่ว่าจะเป็นเสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์โฆษณา หรืออื่นๆ สื่อมวลชนถือได้ว่าเป็นประชาชนผู้หนึ่ง จึงย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป เสรีภาพของสื่อมวลชน คือ เสรีภาพของประชาชนที่ได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า สิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนหมายถึง สิทธิและเสรีภาพของประชาชนในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนในวงกว้าง โดยมุ่งถึงประโยชน์แห่งการได้รับการคุ้มครองจากตัวบทกฎหมาย และสามารถกระทำการนั้นได้โดยอิสระ ปราศจาก

⁶⁷ วนิดา แสงสารพันธ์, เรื่องเดิม, หน้า 26.

การแทรกแซงของรัฐ เช่น เสรีภาพในการพิมพ์ (Freedom of Press) หากได้มีกฎหมายบัญญัติรับรองไว้รัฐก็ต้องละเว้นการเข้าแทรกแซงหรือปราบปราม เป็นต้น⁶⁸ ขณะเดียวกันการใช้สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนย่อมมีขอบเขตและต้องอยู่ภายใต้กรอบกฎหมายเช่นเดียวกัน

เสรีภาพของสื่อมวลชนในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารเป็นสิ่งที่ผูกพันใกล้ชิดกับประชาชนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร หรือการแสดงความคิดเห็นต่างๆ แต่อย่างไรก็ตาม เสรีภาพของสื่อมวลชนในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารในแต่ละประเทศย่อมกำหนดไว้มากน้อยแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับรูปแบบการปกครอง และบริบททางการเมืองการปกครองของประเทศเหล่านั้นด้วย โดยพิจารณาได้จากหลักเกณฑ์ หรือกฎหมายที่รับรองสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวไว้ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วพบว่า ภายใต้หลักเสรีนิยมที่ถือว่ามนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกัน และมนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติ (Natural Rights) ที่จะแสดงออกทางความคิดเห็นโดยเสรี เป็นแนวคิดที่มีนักปราชญ์สนับสนุนหลายท่าน เช่น จอห์น ลอค ฌอง ฌัก รูสโซ และจอห์น มิวตัน เป็นต้น สำหรับหลักเกณฑ์ที่รองรับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนนั้น ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนในเอกสารรับรองสิทธิระหว่างประเทศที่สำคัญ 2 ฉบับ คือ⁶⁹

1. ปฏิญญาแห่งสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของประเทศฝรั่งเศส ลงวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ. 1798 ซึ่งบัญญัติว่า

“การติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับแนวความคิด หรือความคิดเห็นโดยเสรีนั้น เป็นสิทธิมนุษยชนอันล้ำค่าอย่างหนึ่ง พลเมืองทุกคนอาจพูด เขียน พิมพ์ และโฆษณาได้โดยเสรี และต้องรับผิดชอบต่อการใช้เสรีภาพโดยมิชอบในกรณีที่ถูกกฎหมายบัญญัติไว้” และ

2. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ค.ศ. 1948 ข้อ 19 ซึ่งบัญญัติว่า

“ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความคิดเห็นและการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพในการที่จะถือเอาความเห็นโดยปราศจากการแทรกสอดและที่จะแสวงหา รับ และแจกจ่ายข่าวสาร และความคิดเห็นไม่ว่าด้วยวิธีใดๆ และโดยไม่คำนึงถึงเขตแดน”⁷⁰

โดยสรุปจะสังเกตได้ว่าเอกสารทั้ง 2 ฉบับข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อสิทธิและเสรีภาพในการสื่อสารอย่างมาก ซึ่งรัฐบาลแต่ละประเทศจึงต้องตระหนัก

⁶⁸ วรวิทย์ ฤทธิพิศ, เรื่องเดิม, หน้า 17 – 19.

⁶⁹ วนิดา แสงสารพันธ์, เรื่องเดิม, หน้า 27 - 28.

⁷⁰ Universal Declaration of Human Right 1948 Article 19: “Everyone has the right to freedom of opinion and expression; the right includes freedom to hold opinion without interference and to seek, receive and impart information and ideas through any media and regardless of frontiers.”

และให้ความสำคัญต่อสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวอันถือเป็นหลักประกันสิทธิทางการสื่อสารของประชาชน หากรัฐได้กระทำการใดๆ ที่มีลักษณะลดทอนเสรีภาพของสื่อมวลชน อาจถือได้ว่าสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนย่อมถูกลดทอนเช่นเดียวกัน สิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนสามารถจำแนกประเภทได้ ดังนี้⁷¹

1. เสรีภาพในข่าวสาร (Freedom of Information)

ส่วนที่สำคัญมากที่สุดต่อการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชน คือ “ข่าวสาร” และในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่าประชาชนมีสิทธิพื้นฐานประการหนึ่ง คือ สิทธิที่จะรับรู้ (Right to Know) ในการที่จะรับทราบเรื่องราวต่างๆ ในสังคม สื่อมวลชนจึงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่มีความจำเป็นเพื่อรายงานให้ประชาชนทราบ ดังนั้น เสรีภาพในการแสวงหาข่าวสารจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสื่อสารมวลชนและประชาชน ดังเช่นปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 19 ได้บัญญัติรับรองเสรีภาพในข่าวสารนี้ไว้ และในบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกาได้มีการตรากฎหมายเพื่อรับรองเสรีภาพในข่าวสารนี้ไว้อย่างชัดเจนใน Freedom of Information Act (FOIA) การจำกัดเสรีภาพในข่าวสารหรือการปฏิเสธสิทธิในการแสวงหาข่าวสารมีผลเท่ากับเป็นการปฏิเสธสิทธิที่จะรู้ของประชาชนนั่นเอง

2. เสรีภาพในการพิมพ์ (Freedom of Printing)

เสรีภาพในการพิมพ์นี้ เป็นขั้นตอนในการดำเนินการพิมพ์เพื่อนำออกเผยแพร่สู่ประชาชนต่อไป ซึ่งรัฐจะต้องให้สื่อมวลชนมีเสรีภาพในการพิมพ์ดังกล่าวโดยปราศจากการจำกัดก่อน (Prior Restrain) หรือการเซ็นเซอร์ (Censorship) กล่าวคือ เสรีภาพในการพิมพ์เผยแพร่ข่าวสารของสื่อมวลชนนั้น จะต้องกระทำได้โดยปล่อยให้มีการตีพิมพ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารก่อน หากการตีพิมพ์เผยแพร่ข่าวสารนั้น ผิดกฎหมายหรือก่อให้เกิดความเสียหายกระทบกระเทือนต่อส่วนรวมแล้ว สื่อมวลชนจะต้องรับผิดชอบหลังการจำกัดก่อน อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ประเทศอยู่ภายใต้สถานการณ์พิเศษบางประการ เช่น อยู่ในภาวะสงคราม รัฐสามารถที่จะจำกัดเสรีภาพ โดยการกำหนดให้มีการตรวจสอบข่าวก่อนตีพิมพ์ได้อันเป็นข้อยกเว้นของการใช้เสรีภาพในการพิมพ์ของสื่อมวลชนภายใต้เหตุผลเพื่อรักษาความลับของทางราชการ หรือความมั่นคงแห่งรัฐนั่นเอง

⁷¹ James Russell Wiggins, *Freedom or Secrecy* (New York: Oxford University Press, 1956), pp. 3–4.

3. เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ (Freedom of Criticize)

บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ถือว่าสำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่งภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย คือ บทบาทในฐานะที่เป็นผู้คอยควบคุม และตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐบาล (Watchdog) สื่อมวลชนในฐานะที่เป็นสื่อกลางจะสามารถนำเสนอข้อมูลข่าวสาร การวิพากษ์วิจารณ์ และรายงานให้ประชาชนทราบถึงนโยบายของรัฐบาล ตลอดจนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทั้งในระดับข้าราชการประจำ และนักการเมือง และการควบคุมสอดส่องดังกล่าวจะเกิดประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อรัฐเปิดโอกาสให้มีการนำเสนอและวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างเสรี ทั้งนี้ เนื่องจากสื่อมวลชนเปรียบเสมือนตัวแทนของประชาชนที่คอยสอดส่องเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวม รวมถึงเป็นเสมือนกระจกสะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติงานของรัฐบาลเช่นเดียวกัน

4. เสรีภาพในการจำหน่ายแจก (Freedom of Dissemination)

ถึงแม้ว่าสื่อมวลชนจะมีเสรีภาพทั้งสามประการข้างต้นโดยครบถ้วน แต่หากสื่อมวลชนปราศจากเสรีภาพในการจำหน่ายแจกแล้ว เสรีภาพทั้งสามประการข้างต้นก็ จะไร้ความหมายโดยสิ้นเชิง เนื่องจากเสรีภาพในการจำหน่ายแจกถือได้ว่าเป็นหลักประกันในการรักษากระแสน้ำไหลของข่าวให้เป็นไปอย่างอิสระและต่อเนื่อง อันเป็นเสรีภาพที่สำคัญของประการหนึ่งของสื่อมวลชน ในที่นี้ยังหมายความว่าถึงสิทธิในการที่จะจำหน่ายแจกจ่ายโดยปราศจากการการเข้าควบคุม หรือแทรกแซงจากรัฐอีกด้วย ดังที่ผู้พิพากษา Stephen Field ได้กล่าวไว้ในคดี Ex parte Jackso ในปี ค.ศ. 1877 ว่า “เสรีภาพในการจำหน่ายแจกเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการมีเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ มากเท่ากับการมีเสรีภาพในการพิมพ์โฆษณา ถ้ามีเสรีภาพในการพิมพ์โฆษณาโดยปราศจากเสรีภาพในการจำหน่ายแจกแล้ว เสรีภาพในการพิมพ์โฆษณาก็แทบจะปราศจากความหมาย”⁷²

สำหรับประเทศไทยนั้น ปัจจุบันหลักการรับรองสิทธิและเสรีภาพในการสื่อสาร และแสดงความคิดเห็นของประชาชนอันเป็นหลักการสำคัญของรัฐประชาธิปไตยไว้อย่างชัดเจนในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 36 และมาตรา 45 ที่ได้บัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา 36 “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการสื่อสารถึงกันโดยทางที่ชอบด้วยกฎหมาย

⁷² William A. Hachten, The Supreme Court on freedom of the Press, (Lowa : The Iowa State University Press Aines, 1968) , p. 192.

การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยสิ่งสื่อสารที่บุคคลมีติดต่อกัน รวมทั้ง การกระทำด้วยประการอื่นใดเพื่อให้ล่วงรู้ถึงข้อความในสิ่งสื่อสารทั้งหลายที่บุคคลมีติดต่อกัน จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเรื่องรักษาความมั่นคงแห่งรัฐ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน”

มาตรา 45 “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณาและสื่อความหมายโดยวิธีอื่น

...”

ผู้เขียนมีความเห็นว่า จากบทบัญญัติทั้งสองมาตราข้างต้น แสดงให้เห็นว่า กฎหมายมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะคุ้มครอง และให้ความสำคัญต่อสิทธิเสรีภาพในการสื่อสารของประชาชน รวมถึงเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนและสื่อมวลชนอันถือได้ว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน อีกทั้ง เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้รัฐบาลมาลิดรอน หรือจำกัดเสรีภาพดังกล่าวนั่นเอง เว้นแต่การที่รัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมีความจำเป็นต้องก้าวล่วงเข้าไปในสิทธิและเสรีภาพในการสื่อสารและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนได้เฉพาะเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

2.4.3 การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (Freedom of Expression) ของสื่อสิ่งพิมพ์

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ใช้บังคับในปัจจุบัน ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และสื่อมวลชนในการแสดงความคิดเห็นไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 45 ที่บัญญัติว่า

มาตรา 45 “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ หรือการโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น

.....

การห้ามหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นทั้งหมดหรือบางส่วน หรือแทรกแซงด้วยวิธีการใดๆ เพื่อลิดรอนเสรีภาพตามมาตรานี้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่ โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้นตามวรรคสองการนำข่าวหรือบทความไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่น จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม แต่ทั้งนี้ จะต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งตราขึ้นตามวรรคสอง

เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย

การให้เงินหรือทรัพย์สินอื่นเพื่ออุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชนรัฐกระทำมิได้”

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะพบว่ารัฐธรรมนูญได้รองรับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (Freedom of Expression) ของประชาชนเอาไว้ และในสถานะที่สื่อมวลชนก็เป็นประชาชน ดังนั้น สื่อมวลชนย่อมได้รับความคุ้มครองจากบทบัญญัติดังกล่าวเช่นเดียวกัน ในขณะที่สื่อสิ่งพิมพ์ถือว่าเป็นสื่อประเภทหนึ่งของสื่อสารมวลชนจึงพิจารณาได้ว่า เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของสื่อสิ่งพิมพ์เป็นเสรีภาพเช่นเดียวกันกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนนั่นเอง โดยสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน และสื่อมวลชนที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้หลายรูปแบบด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา รวมทั้ง การสื่อสารด้วยวิธีอื่นๆ ดังนั้น หากจะพิจารณาว่าประชาชนประเทศใดประเทศหนึ่งมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกมากน้อยเพียงใดนั้น สามารถพิจารณาได้จากเสรีภาพของสื่อมวลชนว่ามีมากน้อยเพียงใดประกอบ เนื่องจากการที่ประชาชนจะสามารถแสดงความคิดเห็นเพื่อมีส่วนร่วมในการปกครองได้นั้น ประชาชนจำเป็นต้องได้รับข้อมูลข่าวสารที่เพียงพอ หากสื่อมวลชนปราศจากเสรีภาพในการสื่อสารย่อมส่งผลให้ประชาชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างแท้จริง เนื่องจากสื่อมวลชนไม่อาจนำเสนอข้อมูลข่าวสารสู่ความรู้ของประชาชนได้ ด้วยเหตุนี้ เสรีภาพของสื่อมวลชนจึงเป็นเรื่องเดียวกันกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (Freedom of Expression) ของประชาชน⁷³ ประกอบกับสังคมในยุคปัจจุบันเป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญต่อสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ดังนั้น สิทธิและเสรีภาพในการสื่อสาร แสวงหาข้อมูล แสดงความคิดเห็น และนำเสนอข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชน ในที่นี้หมายความว่าสื่อสิ่งพิมพ์อันเป็นสื่อประเภทหนึ่งของสื่อมวลชนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยที่รัฐต้องให้การคุ้มครอง และปราศจากการแทรกแซง

นอกจากการคุ้มครองดังกล่าวแล้ว รัฐธรรมนูญยังได้วางหลักประกันการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนเอาไว้ในวรรคสามของมาตรา 45 นี้ เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมากรณีที่มีการปฏิวัติหรือรัฐประหาร ผู้ทำการปฏิวัติหรือรัฐประหารมักจะเข้ายึด หรือเข้าควบคุมการนำเสนอข่าวสารของสถานีวิทยุ สถานีโทรทัศน์ โรงพิมพ์ หรือสื่ออื่นๆ เพื่อควบคุมและตรวจสอบการนำเสนอข่าวหรือมีการโฆษณาชวนเชื่อไปในทางที่เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายตน ตัวอย่างเช่น เหตุการณ์ในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ปัญหาดังกล่าว รัฐธรรมนูญจึงได้บัญญัติห้ามมิให้รัฐบาล หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐสั่งปิดโรงพิมพ์ สถานีวิทยุ หรือสถานีโทรทัศน์ อันมีผลเป็นการ

⁷³ วนิตา แสงสารพันธ์, เรื่องเดิม, หน้า 71.

จำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ซึ่งแตกต่างจากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมาที่เปิดช่องว่างให้รัฐบาลสามารถสั่งปิดได้หากมีคำสั่งศาล หรือโดยคำพิพากษาของศาล

นอกจากนี้ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในการบริโภคข่าวสาร รัฐธรรมนูญยังได้กำหนด “ห้ามมิให้นำข้อมูลข่าวสารหรือบทความไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์” หรือที่เรียกกันว่า “ระบบเซ็นเซอร์” เว้นแต่ในกรณีที่ประเทศตกอยู่ในภาวะสงครามในที่นี้หมายถึง สงครามระหว่างประเทศเท่านั้น ไม่รวมถึงการรบภายในประเทศ หากปรากฏว่ามีกฎหมายให้อำนาจไว้อย่างชัดเจน รัฐย่อมสามารถใช้อำนาจจำกัดสิทธิเสรีภาพดังกล่าวได้ อย่างไรก็ตามที่ผ่านมาได้ปรากฏข้อเท็จจริงว่านักการเมือง หรือกลุ่มผู้มีอิทธิพลมักใช้อำนาจการประกาศภาวะสงครามดังกล่าว เพื่อลิดรอนสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนบ่อยครั้ง ดังนั้น การคุ้มครองสื่อมวลชนให้เป็นอิสระ และพ้นจากการควบคุมของรัฐ หรือกลุ่มบุคคลใด รัฐธรรมนูญยังได้กำหนดห้ามมิให้รัฐกระทำการใดๆ ในลักษณะเป็นการให้เงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นอุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชน เพื่อให้สื่อมวลชนสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างตรงไปตรงมา และเพื่อป้องกันไม่ให้สื่อมวลชนตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของรัฐที่ทำให้สื่อมวลชนไม่อาจนำเสนอข่าว ข้อเท็จจริงใดๆ รวมถึงไม่กล้าที่จะวิพากษ์วิจารณ์เรื่องใดๆ อันจะส่งผลกระทบต่อรัฐ และประชาชนไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องนากรที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองได้อย่างแท้จริง

ในปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่าสื่อมวลชนนับว่ามีบทบาทสำคัญอย่างมากในการทำหน้าทีเป็นผู้ส่งสารไปยังมวลชนที่จะสามารถสร้างผลกระทบต่อภาพรวมของประเทศ ทั้งด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของประเทศ สิทธิและเสรีภาพในการสื่อสาร และการแสดงความคิดเห็นของสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งเป็นสื่อประเภทหนึ่งของสื่อมวลชนย่อมได้รับการรับรองและคุ้มครองรวมถึงจะต้องได้รับหลักประกันสูงสุดไว้ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน การที่จะจำกัดสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวได้นั้น จะต้องกระทำภายใต้กรอบของกฎหมายที่ได้ให้อำนาจไว้ และเป็นไปตามเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ด้วย

2.4.4 ข้อจำกัดในการใช้สิทธิและเสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์

ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญจะรับรองและให้ความคุ้มครองการใช้สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนเอาไว้เป็นการเฉพาะ เนื่องจากสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่งของประชาชน ซึ่งเสรีภาพด้านการพิมพ์ของสื่อสิ่งพิมพ์เป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพของสื่อมวลชนในการนำเสนอข้อมูล ข่าวสาร และแสดงความคิดเห็นไปยังผู้รับสาร หรือมวลชน อันสมควรได้รับความรับรองไว้โดยชัดเจนในรัฐธรรมนูญของทุกรัฐเสรีประชาธิปไตย ดังที่ปรากฏในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 45 ที่ได้วางหลักไว้ว่า

“บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น” แต่มิได้หมายความว่าสื่อมวลชนจะสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพดังกล่าวได้โดยปราศจากขอบเขตหรือการควบคุม

ทั้งนี้ กฎหมายได้กำหนดข้อยกเว้นอันเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพดังกล่าวไว้ในมาตรา 45 วรรค 2 ที่วางหลักไว้ว่า “การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติกฎหมายเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน” กล่าวคือ การใช้สิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนอาจถูกจำกัดได้ในกรณีที่ปรากฏว่ามีกฎหมายกำหนดเป็นการเฉพาะให้รัฐสามารถกระทำได้ และการตรากฎหมายมาเพื่อจำกัดสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนจะสามารถกระทำได้หากเข้าเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ดังต่อไปนี้⁷⁴

1. เพื่อรักษาความมั่นคงแห่งรัฐ
2. เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวบุคคล
3. เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
4. เพื่อป้องกันและระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพประชาชน

อย่างไรก็ตาม การที่กฎหมายจะได้ให้สิทธิและเสรีภาพแก่สื่อสิ่งพิมพ์อย่างเต็มที่ในการแสดงออกด้านความคิดเห็น การเขียน การตีพิมพ์ รวมทั้ง การนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบต่างๆ พร้อมภาพประกอบเพื่อเป็นสื่อในการทำความเข้าใจในเนื้อหาที่น่าสนใจมากยิ่งขึ้น แต่การใช้เสรีภาพดังกล่าว สื่อสิ่งพิมพ์จะต้องกระทำอย่างมีขอบเขตตามที่กฎหมายได้วางกรอบ หรือกำหนดเอาไว้ที่จะต้องไม่เป็นการใช้เสรีภาพอันจะส่งผลให้บุคคลอื่นได้รับความเดือดร้อนเสียหาย หรือกระทบต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนในสังคมเสื่อมไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สิ่งพิมพ์ในปัจจุบันมีมากมายหลายประเภท การนำเสนอของสื่อเพื่อเป็นการโน้มน้าว ชักจูงให้ผู้อ่านสนใจและเลือกเสพจึงมีมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนในบางครั้งมิได้คำนึงถึงความเหมาะสม หรือผลกระทบต่างๆ ที่อาจตามมาจากการนำเสนอเนื้อหาสาระในเชิงลบของสื่อสิ่งพิมพ์

จากการที่สื่อสิ่งพิมพ์นำเสนอภาพลามกอนาจาร การแสดงออกด้านการมีเพศสัมพันธ์ การใช้ภาพประกอบที่มีลักษณะขั้วทางเพศ เนื้อหาที่มีความรุนแรงทางเพศ หรืออาชญากรรม รวมถึง รวมถึง คลิปลามก คลิปเกี่ยวกับเพศสำหรับการส่งข้อความสั้น (SMS) ดาวน์โหลดภาพโป๊ หรือคลิปโป๊ตามที่ลงโฆษณาไว้ภายในสื่อสิ่งพิมพ์อันเป็นผลต่อเนื่องมาจากการที่สื่อ

⁷⁴ วนิดา แสงสารพันธ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 71 -72.

สิ่งพิมพ์นำเสนอภาพที่สื่อถึงการยังยู่ทางเพศดังกล่าวนั้น ย่อมส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมของเด็ก และเยาวชนหากได้มีการเสพสื่อในลักษณะดังกล่าว เนื่องจากยังขาดวิจารณญาณในการเลือกรับสื่อที่เหมาะสม อีกทั้ง ยังเป็นช่วงวัยที่มีความอยากรู้อยากลอง ซึ่งข้อเท็จจริงสื่อสิ่งพิมพ์ไม่ว่าประเภทใดก็ตาม เช่น หนังสือพิมพ์รายวัน นิตยสาร วารสาร หนังสือการ์ตูน วรรณกรรม หรือสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ ยังคงได้รับความนิยมอยู่อย่างมากในปัจจุบัน เนื่องจากหาซื้อได้ง่าย สามารถพบเห็นได้ทั่วไป หรืออาจจะกล่าวได้ว่า สื่อสิ่งพิมพ์ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน

ผู้เขียนมีความเห็นว่า การกระทำได้กล่าว แม้ว่าจะเป็นการใช้เสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์ในการตีพิมพ์ การเขียนเพื่อนำเสนอข้อมูล ข่าวสารแก่ประชาชนตามที่กฎหมายได้บัญญัติรับรองไว้ก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาได้ว่าการใช้เสรีภาพที่อาจเป็นไปในทางเสื่อมเสียต่อศีลธรรมอันดีในสังคมแล้วนั้น หากการจำกัดเสรีภาพในการตีพิมพ์ การเขียนที่มีลักษณะลามกอนาจาร หรือการแสดงออกด้านความรุนแรงเพื่อรักษาไว้ซึ่งศีลธรรมอันดีของสังคม โดยการจำกัดขอบเขตการใช้เสรีภาพดังกล่าวให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมและจารีตประเพณีที่ดีงาม และการใช้เสรีภาพในการพิมพ์ การเขียน และการนำเสนอของสื่อสิ่งพิมพ์จำเป็นต้องเป็นไปในทางสร้างสรรค์ เสริมสร้างพัฒนาการด้านความคิด จรรโลงสังคม ไม่เป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ เพราะการนำเสนอเนื้อหา หรือเรื่องราวในเชิงลามกอนาจาร อาจเป็นการกระตุ้นให้เกิดความหมกมุ่นในกามารมณ์ พฤติกรรมที่เบี่ยงเบน และค่านิยมที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับเพศ และมีแนวโน้มที่จะทำให้อาชญากรรมทางเพศตามมาได้ อีกทั้ง หากสื่อสิ่งพิมพ์ได้มีการนำเสนอเนื้อหาอันประกอบไปด้วยความรุนแรง หรือการก่ออาชญากรรมในรูปแบบต่างๆ ย่อมส่งผลเสียต่อการควบคุมอารมณ์ของบุคคลที่อาจทำให้อาชญากรรมได้ง่าย ในปัจจุบันนี้มีผู้ที่รับสื่อในลักษณะดังกล่าวมีจำนวนมาก และอาจมีผู้ที่ขาดความพร้อมทางด้านวุฒิภาวะในการใช้วิจารณญาณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเด็กและเยาวชนที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้น สื่อไม่สมควรที่จะนำเรื่องเพศ และความรุนแรงมาเสนอผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ออกสู่สาธารณะมากเกินไป

กล่าวโดยสรุปจากข้างต้น หากรัฐจำเป็นต้องเข้ามาจำกัดขอบเขตการใช้เสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์ โดยมีจุดประสงค์ที่จะป้องกันความเสื่อมทรามทางสังคม และคงไว้ซึ่งศีลธรรมอันดีงาม มิให้มีการแสดงออกของพฤติกรรมเกี่ยวกับเพศที่ออกมาในลักษณะอนาจาร น่าอูจาด ขาดความเหมาะสมในเชิงศิลปะนั้น รัฐสามารถที่จะกระทำได้ แต่การที่จะพิจารณาว่าสิ่งที่นำเสนอผ่านสื่อ นั้น ลามกอนาจารหรือไม่ สมเหตุสมผลต่อการกล่าวอ้างของสื่อว่าสิ่งที่แสดงออกมาเป็นศิลปะหรือไม่ ย่อมต้องใช้วิญญูชนที่มีความรู้ ความทันสมัยต่อเหตุการณ์ เพราะปัจจุบันการเปิดโลกอย่างเสรีมีผลต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างต่อเนื่อง และควรจะเป็นผู้ที่มีศีลธรรมในระดับหนึ่งที่จะนำมาใช้เป็นมาตรฐานในการตัดสินได้ พร้อมทั้ง ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของกลุ่มบุคคลในแต่ละสังคมในด้านความรู้สึก ความคิด ทัศนคติ และขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละประเทศ

ประกอบ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องต่อมาตรฐาน หรือหลักเกณฑ์ที่จะนำมาวินิจฉัยเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจาร ได้อย่างเป็นรูปธรรม

2.4.5 หลักการแทรกแซงการใช้สิทธิและเสรีภาพโดยรัฐ

1. ขอบเขตการใช้สิทธิและเสรีภาพ

สิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับใช้เพื่อกำหนดวิถีชีวิตของมนุษย์ กล่าวคือ หากมนุษย์ปราศจากซึ่งสิทธิและเสรีภาพ การถูกแทรกแซงจากรัฐ และบุคคลอื่นย่อมเกิดขึ้นอย่างแน่นอน⁷⁵ ดังนั้น รัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยจึงต้องมีบทบัญญัติรับรอง และคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไว้ เพื่อเป็นหลักประกันให้บุคคลใช้สิทธิและเสรีภาพในด้านต่างๆ เพื่อกำหนดวิถีชีวิตของตนได้ตามความต้องการ

ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญได้กำหนดให้สิทธิและเสรีภาพบางเรื่องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายหรือมิได้กำหนดขอบเขตในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้อย่างชัดเจน แต่ไม่ได้หมายความว่าสิทธิและเสรีภาพนั้นไม่อาจถูกจำกัดได้ เพราะเมื่อพิจารณาตามหลักนิติรัฐจะพบว่าไม่มีเสรีภาพใดที่ได้รับความคุ้มครองโดยปราศจากขอบเขต เนื่องจากสาระแห่งเสรีภาพ คือ พฤติกรรมระหว่างมนุษย์ด้วยกัน และยังหมายความรวมถึงการที่บุคคลหนึ่งปฏิบัติต่อบุคคลอื่น ต่อสังคม หรือต่อรัฐว่าควรจะปฏิบัติอย่างไร

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้อย่างชัดเจน ในขณะเดียวกันก็ได้บัญญัติถึงเงื่อนไขในการใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเอาไว้เช่นกัน เพื่อเป็นการป้องกันการใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้ได้ ดังที่บัญญัติไว้ว่า

มาตรา 28 “บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้”

⁷⁵ ชีระ สุธีวรารกุล, “การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรอง”, วารสารนิติศาสตร์ 4 (ธันวาคม 2542) : 578.

จากบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญข้างต้นถือเป็นการกำหนด หรือจำกัดขอบเขตการใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลอื่น หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะ⁷⁶ ซึ่งสามารถพิจารณาขอบเขตการใช้สิทธิและเสรีภาพได้ ดังนี้

1) ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

จากหลักการที่ว่าสิทธิและเสรีภาพ ให้อำนาจให้เกิดผลผูกพันต่อปัจเจกบุคคล หากแต่ก่อให้เกิดผลผูกพันรัฐเท่านั้น แต่ด้วยเหตุที่รัฐให้ความคุ้มครองแก่บุคคลที่สาม จึงทำให้รัฐอาจจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้ โดยการใช้นิติบัญญัติ บริหาร หรือ ตุลาการ เพื่อที่จะเยียวยาสิทธิของบุคคลที่ถูกละเมิด และรัฐจะต้องปฏิเสธการกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง อันเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

2) ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ

การกระทำใดที่ถือได้ว่าเป็นการใช้สิทธิและเสรีภาพอันเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญนั้น จะต้องเป็นพิจารณาเป็นกรณีไป โดยพิจารณาจากหลักการและสาระสำคัญของบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญในรายมาตรา หรือในแต่ละเรื่องซึ่งรัฐธรรมนูญรับรองไว้ ตัวอย่างเช่น มาตรา 2 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้กำหนดว่า “ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข” ซึ่งสาระสำคัญของบทบัญญัตินี้ คือ การปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยประการหนึ่ง และการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขอีกประการหนึ่ง ดังนั้น การใช้สิทธิและเสรีภาพที่เป็นการล้มล้างหรือกระทบต่อสาระสำคัญดังกล่าวย่อมถือได้ว่าเป็นการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ เช่น การใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเพื่อเปลี่ยนหลักการจากการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้เป็นการปกครองแบบเผด็จการ เป็นต้น

3) ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

คำว่า “ศีลธรรมอันดีของประชาชน” หมายถึง ความรู้สึกในทางศีลธรรมของประชาชนคนส่วนใหญ่ มิใช่ความรู้สึกส่วนตัวของผู้พิพากษา ผู้ใช้กฎหมาย หรือกลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น อย่างไรก็ตาม ทักษะและความรู้สำนึกในทางศีลธรรมของประชาชนย่อมมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันได้ ดังนั้น หลักของการใช้สิทธิและเสรีภาพโดยไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน คือ การใช้สิทธิและเสรีภาพนั้น จะต้องไม่ละเมิดหรือขัดแย้งต่อทักษะและความรู้สึกในทางศีลธรรมของประชาชนทั่วไปในสังคม เพื่อพิจารณาในกรณีของการใช้สิทธิเสรีภาพกรณีใด เป็นการละเมิดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือไม่ นอกจากนี้ ขอบเขต

⁷⁶ บรรเจิด สิงคะเนติ, เรื่องเดิม, หน้า 216.

ข้อจำกัดที่ใช้พิจารณาประกอบกับเรื่อง “ศีลธรรมอันดีของประชาชน” คือ การใช้สิทธิและเสรีภาพอันมีวัตถุประสงค์เพื่อก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่นหรือส่วนรวมนั้นไม่อาจจะกระทำได้

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังได้กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องส่งเสริมสนับสนุน และช่วยเหลือแก่ประชาชนเพื่อให้หลักการดังกล่าวนี้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ และมีความเป็นรูปธรรม

จากหลักกฎหมายข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการที่บุคคลใดจะกล่าวอ้างถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้นั้น จะต้องอยู่ภายในกรอบของกฎหมาย คือ ใช้สิทธิและเสรีภาพเท่าที่ไม่เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่ปฏิบัติต่อรัฐธรรมนูญ และไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนนั่นเอง ดังนั้น หากบุคคลใดได้ใช้สิทธิและเสรีภาพของตนไปในทางที่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญแล้ว ผลที่ตามมา คือ รัฐจะปราศจากซึ่งอำนาจในการแทรกแซงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้นทันที ในกรณีดังกล่าวครอบคลุมถึงการใช้สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนเช่นเดียวกัน

2. หลักประกันสิทธิและเสรีภาพ และการจำกัดสิทธิและเสรีภาพโดยรัฐ

หลักประกันสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา 45⁷⁷ เป็นการให้ความคุ้มครองและรับรองสิทธิเสรีภาพด้านการแสดงออกของสื่อสิ่งพิมพ์ที่รัฐจะไม่สามารถเข้าไปแทรกแซงได้ แต่มิได้หมายความว่า รัฐจะปราศจากอำนาจในการแทรกแซงหรือจำกัดสิทธิเสรีภาพดังกล่าวแต่ประการใด เนื่องจากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 45 วรรคสองได้วางหลักข้อยกเว้นการใช้สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนไว้ว่า “การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงแห่งรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน”

ดังนั้น วัตถุประสงค์ของกฎหมายที่นอกเหนือจากการให้ความคุ้มครอง และรับรองสิทธิและเสรีภาพแต่ก็มีได้หมายความว่าสิทธิและเสรีภาพในเรื่องดังกล่าวจะเป็นไปโดยไร้ซึ่งขอบเขต หรือข้อจำกัดใดๆ หากสื่อมวลชนได้ใช้สิทธิและเสรีภาพเกินกว่าขอบเขตของตน รัฐในฐานะของผู้ปกครองย่อมสามารถกำหนดมาตรการทางกฎหมาย เพื่อจำกัดและควบคุมการใช้

⁷⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

มาตรา 45 “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น”

สิทธิเสรีภาพของประชาชน หรือสื่อมวลชนในที่นี้ก็คือ สื่อสิ่งพิมพ์ ได้เช่นเดียวกัน ดังที่ได้ปรากฏในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 29 ที่ได้วางหลักไว้ว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้”

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะให้อำนาจแก่รัฐในการเข้าแทรกแซง หรือจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล หรือสื่อมวลชนได้ ตามบทบัญญัติข้างต้นอันถือได้ว่าเป็นการแสดงให้เห็นถึงรากฐานทางความคิดของหลักนิติรัฐ และเป็น “มาตร” ที่ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องนำมาพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างกฎหมายหรือกฎหมายอีกด้วย⁷⁸ แต่เมื่อพิจารณาพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของบทบัญญัติมาตรา 29 แล้วจะพบว่าบทบัญญัติมาตรานี้มีขึ้นเพื่อจำกัดมิให้องค์กรนิติบัญญัติและองค์กรอื่นที่ได้รับมอบอำนาจจากองค์กรนิติบัญญัติตรากฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับอื่นใดอันมีผลล่วงเข้าไปในแดนแห่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคลโดยอำเภอใจ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นบทบัญญัติที่เรียกร้องให้บุคคลต้องใช้สิทธิเสรีภาพอยู่ภายใต้กรอบที่กำหนดขึ้นโดยรัฐธรรมนูญ

ในกรณีที่รัฐธรรมนูญอนุญาตให้รัฐจำกัดสิทธิเสรีภาพดังกล่าวได้นั้น ย่อมไม่อาจกระทำได้โดยการตรากฎหมายขึ้นใช้บังคับเฉพาะกรณี เพราะหากมีการตรากฎหมายเข้าไปล่วงล้ำสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจไว้ให้ จะต้องอ้างอิงบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจไว้ในกฎหมายนั้นด้วย อีกทั้ง การตรากฎหมายที่ล่วงล้ำดินแดนแห่งสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจะต้องพอสมควรแก่เหตุ และจะต้องไม่เป็นการกระทบกระเทือนถึงแก่นหรือสาระสำคัญแห่งสิทธิไม่ได้

ดังนั้น เงื่อนไขที่สำคัญประการต่างๆ เป็นเงื่อนไขที่ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องใช้ในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่จะนำมาใช้เพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งองค์กรนิติบัญญัติต้องดำเนินการตรากฎหมายให้สอดคล้องกับเงื่อนไขต่างๆ โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1) การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลต้องอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

⁷⁸ วรเจตน์ ภาคีรัตน์ “เงื่อนไขการตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน: “มาตร” ในการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย”, วารสารนิติศาสตร์ 2 (มิถุนายน 2543): 185.

เมื่อรัฐธรรมนูญได้มีบทบัญญัติให้จำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลต้องอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กรณีจึงยอมกล่าวได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ขึ้นชั้นถึง “หลักนิติธรรม” (The Rule of Law) หรือ “หลักนิติรัฐ” (Rechtsstaatspincip) เป็นหลักสำคัญในการปกครองประเทศ⁷⁹ ในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นหลักที่อยู่บนพื้นฐานที่ว่า รัฐบาลหน่วยงาน และเจ้าหน้าที่ต่างๆ ของรัฐที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชา หรือการกำกับดูแลของรัฐบาล จะกระทำการใดๆ อันจะกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของเอกชนได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจและต้องกระทำภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น ดังนั้น หากมีความจำเป็นที่รัฐจะต้องตรากฎหมายที่อาจมีผลในทางไปจำกัดสิทธิและเสรีภาพของเอกชนคนใดคนหนึ่ง องค์การของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องพิจารณาเป็นอันดับแรก คือ กฎหมายได้ให้อำนาจในการกระทำการดังกล่าวหรือไม่ ในกรณีที่ไม่มีกฎหมายใดให้อำนาจไว้ก็จะไม่สามารถดำเนินการตรากฎหมายดังกล่าวได้ อีกทั้ง เมื่อมีเหตุสมควรและมีความจำเป็นจะต้องตรากฎหมายที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของเอกชนโดยมีกฎหมายกำหนดให้อำนาจไว้ องค์การผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติเท่านั้นที่จะสามารถดำเนินการได้ และจะต้องกระทำภายในขอบเขตที่กฎหมายให้อำนาจไว้ด้วย

2) การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนด

คำว่า “การ” ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ หมายถึง “ประโยชน์สาธารณะ” (Public Interest) ซึ่งมีความมุ่งหมาย หรือวัตถุประสงค์ของการดำเนินการของรัฐเพื่อตอบสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่ในสังคม⁸⁰ อีกทั้ง ประโยชน์สาธารณะยังมีฐานะเป็น “นิติสมบัติ” หรือคุณค่าที่กฎหมายมุ่งประสงค์จะคุ้มครองป้องกัน⁸¹ อันเป็นกรอบจำกัดที่สำคัญต่อองค์กรต่างๆ ของรัฐจะใช้อำนาจของตนไปจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญรับรอง กล่าวคือ แม้การกระทำขององค์กรของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะเป็นไปตามกฎหมายกำหนดให้อำนาจไว้ แต่จะต้องกระทำไปเพื่อคุ้มครองและรักษาไว้เฉพาะเพื่อประโยชน์สาธารณะตามที่รัฐธรรมนูญได้มีบัญญัติคุ้มครองให้เท่านั้น เช่น หากองค์กรของรัฐใช้อำนาจไปจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล หรือสื่อมวลชนในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น หากไม่ได้เป็นการที่กระทำเพื่อรักษาไว้ซึ่งความมั่นคง

⁷⁹ ชีระ สุธีวรารกุล, เรื่องเดิม, หน้า 580.

⁸⁰ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, กฎหมายมหาชน เล่ม 3 ที่มาและนิติวิธี, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2538), หน้า 333

⁸¹ สมยศ ไชยเชื้อ, หลักกฎหมายมหาชนเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2536), หน้า 29

ของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ ส่วนตัวของบุคคลอื่นเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อ ป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจของประชาชนแล้วนั้น องค์การของรัฐย่อมไม่สามารถ กระทำการจำกัดสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวได้

ดังนั้น หากองค์การของรัฐ หรือองค์กรหนึ่งองค์กรใดใช้อำนาจจำกัดสิทธิ และเสรีภาพของบุคคลไปเพื่อประโยชน์อย่างอื่น ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ส่วนตนหรือประโยชน์ สาธารณะอื่นที่นอกเหนือไปจากประโยชน์สาธารณะตามความมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญหรือ กฎหมาย ย่อมถือได้ว่าการใช้อำนาจขององค์การของรัฐดังกล่าวเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบ (Abuse of Power) อีกทั้ง หากองค์กรผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติได้ตรากฎหมายใดๆ อันเป็นผลในทาง จำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลโดยมิได้เป็นไปเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะตามที่ รัฐธรรมนูญกำหนด ย่อมถือว่าบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญไม่สามารถ นำมาใช้บังคับได้เช่นกัน

3) หลักความพอสมควรแก่เหตุ

การที่ตรากฎหมายใดๆ เพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้น รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ “กระทำเท่าที่จำเป็น” อันเป็นหลักการส่วนหนึ่งของหลักนิติรัฐ⁸² “หลัก ความพอสมควรแก่เหตุ” หรือ “หลักความได้สัดส่วน” (Principle of Proportionality) ดังกล่าวเป็น หลักการที่มีขึ้น เพื่อจำกัดการใช้อำนาจของรัฐมิให้เป็นไปตามอำเภอใจ และยังถือเป็นหลัก รัฐธรรมนูญทั่วไปที่มีค่าบังคับเท่ากับบทบัญญัติอื่นแห่งรัฐธรรมนูญ แม้ว่าองค์กรนิติบัญญัติจะ ไม่ใช่องค์กรที่ใช้อำนาจปกครองล่วงล้ำสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยตรง แต่องค์กรนิติ บัญญัติอาจใช้ตรากฎหมาย ซึ่งมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้เช่นกัน ดังนั้น เมื่อองค์กรนิติบัญญัติจะตรากฎหมายใดมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน กฎหมายนั้น จะต้องสอดคล้องกับหลักความสมควรแก่เหตุด้วย ดังนี้

(1) มาตรการที่องค์กรนิติบัญญัติตราขึ้นเป็นกฎหมายจะต้องมีความ “เหมาะสม” ที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ หลักความเหมาะสมนี้เป็นการกำหนด ความสัมพันธ์ระหว่างมาตรการที่รัฐใช้จำกัด หรือลดทอนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนกับผลที่ จะได้รับการใช้มาตรการนั้น ดังนั้น เมื่อองค์กรนิติบัญญัติจะตรากฎหมายฉบับใดอันมีลักษณะ ล่วงละเมิดดินแดนแห่งสิทธิและเสรีภาพของประชาชน สิ่งแรกที่องค์กรนิติบัญญัติจะต้องคำนึงถึง คือ มาตรการต่างๆ ที่ได้รับการกำหนดขึ้นและนำมาตราไว้เป็นกฎหมายจะบรรลุวัตถุประสงค์ ตามที่ต้องการหรือไม่ หากพิจารณาได้ว่ากฎหมายที่กำหนดมาตรการใดไม่สามารถบรรลุผลตาม

⁸² วรเจตน์ ภาคีรัตน์, เรื่องเดิม, หน้า 187

วัตถุประสงค์ได้อย่างแน่นอน ย่อมถือได้ว่ากฎหมายนั้นขาดความเหมาะสม จึงเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ

(2) มาตรการที่องค์กรนิติบัญญัติตราขึ้นเป็นกฎหมายจะต้องเป็น มาตรการที่จำเป็นต่อการดำเนินการเพื่อให้วัตถุประสงค์ที่ต้องการสำเร็จได้ หลักความจำเป็นนี้เป็น ตัวกำหนดให้องค์กรนิติบัญญัติเปรียบเทียบมาตรการต่างๆ เพื่อที่จะพิจารณาว่ามาตรการใด เหมาะสมที่สุด และจะสามารถดำเนินการได้สัมฤทธิ์ผลตามที่องค์กรนิติบัญญัติต้องการเพื่อจะ นำมาบัญญัติลงไว้ในกฎหมาย กล่าวคือ หากมีมาตรการที่เหมาะสมหลายมาตรการองค์กรนิติ บัญญัติจะต้องเลือกมาตรการที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพน้อยที่สุดมาบัญญัติเป็นกฎหมาย เพื่อไม่ให้ขัดต่อหลักความจำเป็น และไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญด้วย

(3) มาตรการที่องค์กรนิติบัญญัติตราขึ้นมาเป็นกฎหมายเพื่อใช้บังคับนั้น นอกเหนือจากจะต้องมีความเหมาะสมและจำเป็นแล้ว มาตรการนั้นจะต้องเป็นมาตรการที่ พอสมควรแก่เหตุด้วย และต้องเป็น “หลักความสมควรแก่เหตุอย่างแคบ” เพื่อนำมาเป็นหลักเกณฑ์ ให้องค์กรนิติบัญญัติสำหรับชี้ให้น้ำหนักประโยชน์มหาชนที่มหาชนจะได้รับกับประโยชน์ที่เอกชน จะต้องสูญเสียไปอันเนื่องมาจากการปฏิบัติตามมาตรการแห่งกฎหมายที่เหมาะสมและจำเป็นนั้น การวินิจฉัยว่ากฎหมายนั้นขัดต่อหลักความสมควรแก่เหตุหรือไม่ ให้พิจารณาจากสิ่งที่ รัฐธรรมนูญมุ่งที่จะประสงค์จะคุ้มครองปัจเจกชนเป็นอันดับแรก เช่น เสรีภาพในการแสดง ความ คิดเห็นของบุคคล หรือสื่อมวลชนตามมาตรา 45 จากนั้น จึงมาพิจารณาถึงระดับความรุนแรงของ มาตรการตามกฎหมายที่ล่วงละเมิดสิ่งที่รัฐธรรมนูญมุ่งจะคุ้มครอง เช่น การจำกัดมิให้แจกใบปลิว ในที่สาธารณะเพื่อประโยชน์ในการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของถนนหนทาง เมื่อพิจารณา แล้วการละเมิดสิ่งที่รัฐธรรมนูญมุ่งที่จะคุ้มครองยังอยู่ในระดับที่พอสมควรแก่เหตุ องค์กรนิติ บัญญัติย่อมตรากฎหมายขึ้นมาใช้บังคับได้ ในทางกลับกันหากมาตรการที่นำมาบังคับใช้แล้ว ก่อให้เกิดประโยชน์กับมหาชนน้อยมากไม่คุ้มกับสิทธิและเสรีภาพที่เอกชนได้รับความเสียหาย องค์กรนิติบัญญัติจะต้องละเว้นไม่ใช้มาตรการดังกล่าวไปบังคับใช้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า หลักแห่งความได้สัดส่วนอย่างแคบนี้ ถือเป็นข้อ เรียกร้องให้เกิดความสมดุลระหว่างความเสียหายอันเกิดกับสิทธิและเสรีภาพของบุคคลกับ ประโยชน์ของมหาชนที่จะได้รับจากการปฏิบัติตามมาตรการอย่างหนึ่งอย่างใดขององค์กรนิติ บัญญัตินั้นเอง

4) หลักการคุ้มครองสารัตถะแห่งสิทธิและเสรีภาพ

องค์กรนิติบัญญัติจะตรากฎหมายที่มีผลต่อการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของ บุคคลนั้น จะต้องเป็นกฎหมายที่ไม่กระกระเทือน “แก่น” หรือ “สารัตถะ” ของสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งกฎหมายใดหากตราขึ้นแล้วกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญแห่งสิทธิ ผลที่ตามมา คือ กฎหมาย

ฉบับนั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญใช้บังคับมิได้ สำหรับการพิจารณาว่ากฎหมายที่ตราขึ้นนั้น มีลักษณะถึงขนาดที่กระทบกระเทือนสารัตถะของสิทธิหรือไม่ จะต้องพิจารณาเป็นรายกรณีไป โดยไม่อาจนิยามเพื่อใช้ทั่วไปกับสิทธิทุกประเภท ทั้งนี้จะต้องพิจารณาระดับความเข้มข้นรุนแรงของกฎหมายที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพกับลักษณะของสิทธิและเสรีภาพนั้นประกอบกัน เช่น สารสำคัญของเสรีภาพในร่างกายย่อมได้รับความกระทบกระเทือน หากองค์กรนิติบัญญัติตรากฎหมายให้มีการลงโทษด้วยวิธีการทรมาน การขังคุกมืด การตัดหรือการทำลายอวัยวะ เสรีภาพในทางวิชาการย่อมถูกกระทบกระเทือนถึงแก่น หากมีการตรากฎหมายห้ามมีการวิจัยหรือเผยแพร่ผลงานวิจัย เป็นต้น⁸³

5. หลักการมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปของกฎหมายและหลักการห้ามตรากฎหมายใช้บังคับเฉพาะกรณีและเฉพาะบุคคล

บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 29 วรรคสองที่วางหลักไว้ว่า “กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป และไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง...” แสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดในตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลโดยองค์กรนิติบัญญัติ จะต้องตรากฎหมายที่มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป และไม่มุ่งหมายให้ใช้เฉพาะกรณีใดกรณีหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดเอกสิทธิ์และการเลือกปฏิบัติเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ⁸⁴ และยังเป็นหลักการที่ช่วยคุ้มครองปัจเจกชนมิให้รัฐเลือกปฏิบัติ โดยการตรากฎหมายเฉพาะกรณีขึ้นใช้บังคับ และยังเป็นหลักประกันด้านความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมกันด้วย

โดยทั่วไป กฎหมายมีลักษณะที่มุ่งใช้บังคับเป็นการทั่วไปกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น และกับบุคคลไม่จำกัดจำนวน และกฎหมายถือเป็นการกระทำของรัฐที่มีผลกระทบต่อสิทธิหน้าที่ของประชาชนภายในรัฐ แต่บางครั้งอาจมีข้อยกเว้นบางประการที่กฎหมายบางฉบับที่มีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ คือ ไม่มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป และเป็นกฎหมายเฉพาะบุคคลและเฉพาะกรณีอาจเกิดขึ้นได้ในกรณีที่องค์กรนิติบัญญัติตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพให้มีผลใช้บังคับเฉพาะบุคคลคนหนึ่ง หรือกลุ่มบุคคลจำนวนแน่นอนที่คำนวณได้ หรือในกรณีที่องค์กรนิติบัญญัติออกกฎหมายอันมีลักษณะเป็นนามธรรมใช้บังคับกับบุคคลทั่วไป แต่ในข้อเท็จจริงแล้วมุ่งประสงค์ใช้บังคับกับบุคคลเฉพาะรายหรือเฉพาะกลุ่ม หรือในองค์กรนิติบัญญัติพิจารณาแล้วเห็นได้ว่าเป็นการสมควรที่จะตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพในลักษณะดังกล่าวขึ้นมาใช้บังคับที่

⁸³ วนิตา แสงสารพันธ์, เรื่องเดิม, หน้า 20 -21.

⁸⁴ วรเจตน์ ภาคีรัตน์, เรื่องเดิม, หน้า 191.

ไม่ถือว่าขัดต่อหลักการห้ามมิให้ตรากฎหมายใช้บังคับเฉพาะกรณี ถ้าหากว่ากฎหมายที่ตราขึ้นนั้น ไม่มีผลเฉพาะเหตุการณ์นั้น แต่ได้รับการบัญญัติให้ครอบคลุมเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และมีผลใช้บังคับกับบุคคลไม่จำกัดจำนวน⁸⁵

6. หลักการอ้างบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมาย

ในการตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญให้อำนาจไว้นั้น องค์กฤษฎีกาบัญญัติจะต้องอ้างและระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจไว้ในกฎหมายฉบับนั้นด้วย ตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ในมาตรา 29 วรรคสองตอนท้ายว่า “... ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย” เพื่อให้องค์กฤษฎีกาตระหนักถึงการล่วงล้ำสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชนจากการตรากฎหมายของตน อีกทั้งเพื่อที่องค์กฤษฎีกาจะได้ตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพเฉพาะที่ตนต้องการอย่างแท้จริงเท่านั้น รวมถึงยังเป็นส่วนช่วยในการใช้และการตีความกฎหมายด้วย

ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้เกิดการระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายเป็นไปในทางจำกัด หรือเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานขององค์กฤษฎีกา จึงสมควรตีความการใช้บทบัญญัติมาตรานี้อย่างแคบ หมายถึง เหตุผลสำหรับการจำกัดการใช้บังคับบทบัญญัติมาตรานี้ใช้เฉพาะกับกฎหมายที่ได้รับการตราขึ้นภายหลังจากที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ใช้บังคับเท่านั้น ไม่มีผลให้เป็นการย้อนหลังไปครอบคลุมถึงบทบัญญัติรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ ที่ยังไม่เคยมีการบัญญัติไว้ให้องค์กฤษฎีกาต้องอ้างอิงบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพอันจะก่อให้เกิดปัญหาและความวุ่นวายตามมาในกรณีกฎหมายบางฉบับที่เคยตราออกก่อนจะมีการบัญญัติในรัฐธรรมนูญว่า จะต้องมีการอ้างอำนาจในการตรากฎหมายของรัฐธรรมนูญออกมาในทางล่วงล้ำสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชนอันจะส่งผลให้กฎหมายฉบับดังกล่าวขัดกับรัฐธรรมนูญทันที

จากหลักการ และข้อยกเว้นบางประการข้างต้นแล้วนั้น กรณีที่ได้มีการฝ่าฝืนไม่ระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชนกำหนดไว้ จะส่งผลให้กฎหมายฉบับนั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญ โดยเหตุผลนี้ย่อมถือว่ากฎหมายที่ได้รับการตราขึ้นโดยไม่ระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจใช้บังคับไม่ได้ทั้งฉบับ

⁸⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 192.

2.4.6 บทบาทและหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์

สิ่งพิมพ์ถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งควบคู่กับการพัฒนาการของมนุษยชาติ และจัดเป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญตลอดนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในการถ่ายทอดความรู้ วิชาการ และเพื่อการติดต่อสื่อสารสำหรับมนุษย์ จุดประสงค์ของการพิมพ์แรกเริ่มนั้น เพียงเพื่อต้องการให้เกิดความแพร่หลายเรื่องความคิด ความรู้ไปสู่ชนรุ่นหลัง และเพื่อให้มีสำเนาไว้สำหรับเก็บรักษาให้คงอยู่ได้ในระยะยาว ในปัจจุบันชนรุ่นหลังได้พัฒนาเทคโนโลยีด้านการพิมพ์ให้มีความทันสมัย และซับซ้อนมากยิ่งขึ้น สามารถผลิตสิ่งพิมพ์ได้หลากหลายชนิดเพื่อตอบสนองความต้องการตามวัตถุประสงค์ของแต่ละกลุ่มบุคคลได้อย่างกว้างขวาง สื่อสิ่งพิมพ์ถือได้ว่ามีความเก่าแก่มากกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่นไม่ว่าจะเป็น วิทยุกระจายเสียง วิทยุ โทรทัศน์ หรือ อินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นสื่อที่มีการใช้แพร่หลายไปทั่วโลกในปัจจุบัน แต่สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์รายวัน นิตยสาร วารสาร หรือสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทอื่นยังคงเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมอยู่อย่างมาก เนื่องจากบุคคลสามารถเลือกอ่านได้ตามความเหมาะสม อีกทั้ง ยังนำมาใช้เป็นเอกสารอ้างอิงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในปัจจุบันสังคมมีความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ เพิ่มขึ้น สื่อสิ่งพิมพ์รวมทั้งสื่อมวลชนอื่นมีบทบาทต่อชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก สื่อสิ่งพิมพ์เป็นแหล่งที่ให้ทั้งข้อมูล ข่าวสารเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต การตัดสินใจ และการคาดหวังของบุคคล จนอาจกล่าวได้ว่า สื่อสิ่งพิมพ์กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน นอกจากความเจริญก้าวหน้าทางสังคมแล้ว ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้สังคมจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคม และเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมอย่างสูงสุด การติดต่อสื่อสารจึงเป็นช่องทางที่สำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ ทั้งความรู้ความสามารถ ทักษะ ทักษะคิด ค่านิยม และวัฒนธรรมและประเพณี ดังนั้น การสื่อสารไม่ว่าจะเป็นสื่อชนิดใดย่อมก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคมขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกอันมีลักษณะที่ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้า ในขณะที่เดียวกันอาจส่งผลกระทบเชิงลบในด้านการสร้างค่านิยมที่ผิดหรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่อสังคมเช่นเดียวกัน

บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ โดยทั่วไปมีดังต่อไปนี้⁸⁶

⁸⁶ สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ ศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : รายงานการศึกษาวิเคราะห์ฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาวิเคราะห์เรื่องการจัดทำแนวทางพัฒนาไทยให้เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในภูมิภาคอาเซียน และการพัฒนาอาเซียนให้เป็นศูนย์กลางด้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์, (กรุงเทพมหานคร: 2554), หน้า 272 – 273.

1. บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ในงานสื่อสารมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์มีความสำคัญในด้านการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร สารและความเป็นเหตุ ซึ่งเมื่องานสื่อสารมวลชนต้องเผยแพร่ จึงต้องผลิต สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร เป็นต้น

2. บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ด้านการศึกษา สื่อสิ่งพิมพ์ถูกนำไปใช้ในสถานศึกษาโดยทั่วไป ซึ่งทำให้ผู้เรียนผู้สอนเข้าใจเนื้อหามากขึ้น เช่น หนังสือ ตำรา แบบเรียน แบบฝึกหัด เป็นต้น

3. บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ในงานด้านธุรกิจ สื่อสิ่งพิมพ์นำมาใช้ในงานธุรกิจประเภทต่างๆ เช่น งานโฆษณา ได้แก่ การผลิต หัวจดหมายและซองจดหมาย ใบเสร็จรับเงินและใบส่งของโฆษณาหน้าเดียว นามบัตร เป็นต้น

4. บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ในงานการธนาคาร ซึ่งรวมถึง งานการเงินที่เกี่ยวข้อง หลักฐานทางกฎหมายได้นำสื่อสิ่งพิมพ์หลายๆ ประเภทมาใช้ในการดำเนินการ เช่น ใบนำฝาก ใบถอน ธนบัตร เช็ค ธนาคาร ตัวแลกเงิน และหนังสือเดินทาง เป็นต้น

5. บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ในห้างสรรพสินค้า และร้านค้าปลีกสำหรับการดำเนินการธุรกิจ เช่น ใบปิด โฆษณาต่างๆ ใบปลิว แผ่นพับ จุลสาร เป็นต้น

บทบาทหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์ในการพัฒนาทางสังคมอาจจำแนกออกได้หลายประการ ดังนี้⁸⁷

1. การให้ข่าวสาร ได้แก่ การทำหน้าที่รายงานความเคลื่อนไหวต่างๆ ที่มีคุณค่าที่เกิดขึ้นในสังคม ตลอดจนทำหน้าที่แจ้งข่าวสารความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับบุคคล และเหตุการณ์ในสังคมใกล้ชิด และสังคมอื่นๆ

2. การให้ความรู้ บทบาทการให้ความรู้ของสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ การนำเสนอสารที่มีสาระสามารถประเทืองสติปัญญา และเพิ่มพูนความรู้ความคิด ข้อมูลใดๆ ที่นำเสนอในสื่อสิ่งพิมพ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือพิมพ์รายวันสามารถให้ความรู้เพิ่มเติม และประสบการณ์ทางอ้อมแก่ผู้อ่านทั้งสิ้น บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ให้ข่าวสารมักจะคู่ขนานไปกับการให้ความรู้เสมอ

3. การให้ความบันเทิง ความบันเทิงเป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ในการให้ความบันเทิง ได้แก่ การนำเสนอเรื่องราวทางสื่อสิ่งพิมพ์โดยเฉพาะ เช่น คอลัมน์บันเทิง คอลัมน์กีฬาที่เสนอทางหนังสือพิมพ์ และนิตยสารเฉพาะกลุ่มผู้อ่าน หนังสือนวนิยาย เป็นต้น

4. การถ่ายทอดวัฒนธรรมและค่านิยม แม้ว่าบทบาทหน้าที่ทางด้านนี้อาจไม่ชัดเจนมากนักในสื่อสิ่งพิมพ์ เว้นแต่สื่อสิ่งพิมพ์บางชนิดที่พิมพ์ออกมาเพื่อถ่ายทอดและเผยแพร่

⁸⁷ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เรื่องเดิม, หน้า 210 – 211.

วัฒนธรรมและค่านิยมโดยเฉพาะ อย่างไรก็ตาม การถ่ายทอดวัฒนธรรมและค่านิยมของสื่อสิ่งพิมพ์อาจเรียกได้ว่า บทบาทหน้าที่การให้การเรียนรู้ทางสังคม (Socialization) หมายถึงกระบวนการวิธีการที่บุคคลรับพฤติกรรมและค่านิยมของคนในสังคม หรือปลูกฝังค่านิยมของคนในสังคมให้ผู้อ่านฟังอย่างไม่ จงใจ เช่น การแต่งกาย เพศ ภาษามารยาท ภาษา เป็นต้น

5. การประสานสัมพันธ์ส่วนต่างๆ ในสังคม หมายถึง ความสามารถของสื่อสิ่งพิมพ์ที่จะเชื่อมประสานสัมพันธ์ต่างๆ ของสังคม เช่น หนังสือพิมพ์เสนอพื้นที่โฆษณาในหน้าหนังสือพิมพ์เป็นการเชื่อมความต้องการของผู้ซื้อกับผลิตภัณฑ์ของผู้ขายสินค้าเข้าด้วยกัน หรือการเคลื่อนไหวในภาคส่วนต่างๆ ของสังคมถึงแม้ว่าจะอยู่คนละพื้นที่ เป็นต้น

2.4.7 อิทธิพลของสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีผลต่อผู้รับสื่อ และอิทธิพลของสื่อสิ่งพิมพ์ต่อเด็กและเยาวชน

เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่แพร่กระจายไปทุกหนทุกแห่งในสังคมทั้งภายในประเทศ และระหว่างประเทศ และปัจจุบันสังคมเริ่มมีความเข้าใจ และเข้าถึงสื่อต่างๆ ได้อย่างง่ายมากขึ้นจากการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ โทรคมนาคม และผลกระทบของเทคโนโลยีเหล่านี้ มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนพอสมควรในการรับข้อมูลต่างๆ จากสื่อสารมวลชน สื่อโทรคมนาคม และสื่อคอมพิวเตอร์ที่ล้วนแต่มีศักยภาพสูงด้านการนำเสนอ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า สื่อสารมวลชนมีอิทธิพลอย่างมากต่อชีวิตประจำวันของแต่ละบุคคล หรืออีกนัยหนึ่ง คือ การนำความเปลี่ยนแปลงจากสังคมยุคเก่าไปสู่สังคมที่ทันสมัย (Modern Society) สื่อมวลชนจึงมีบทบาทอย่างมากในการสร้าง หรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และค่านิยมต่างๆ ของมวลชน นอกจากนี้ ยังมีผลต่อพฤติกรรมประชาชน ซึ่งมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ปรากฏในสื่อมวลชนได้ โดยสารจากสื่อมวลชนอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ทั้งด้านความคิด (Cognitive) อารมณ์ (Affective) และพฤติกรรม (Behavior) ดังต่อไปนี้⁸⁸

1. ผลต่อความคิด (Cognitive)

เป็นผลที่เกิดขึ้นภายในตัวของบุคคล อันได้แก่ ทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยม ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารโดยผ่านสื่อมวลชนเป็นปัจจัยที่มีผลเปลี่ยนแปลงและโน้มน้าวให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมได้ซึ่งการเปลี่ยนแปลง

⁸⁸ สุกัญญา นูรณเดชาชัย, การสื่อสารมวลชน: แนวคิด ทฤษฎี และสถานการณ์ในประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ 1, (ชลบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยบูรพา, 2546), หน้า 11 – 13.

ทัศนคตินี้เองส่งผลให้เกิดพฤติกรรมลอกเลียนแบบ (Identification) และความต้องการที่อยากจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Internalization) ของผู้รับสื่อดังกล่าว ซึ่งเป็นผลโดยตรงจากการบริโภคสื่อ

2. ผลต่ออารมณ์ (Affective)

ได้มีการศึกษาว่าอิทธิพลจากการสื่อสารมวลชนที่มีต่อการตอบสนองทางความรู้สึก และอารมณ์ของผู้รับสื่ออื่น ๆ ดังนี้

1) ผลในเรื่องการไร้ความรู้สึก (Desensitization Effect)

เกิดจากกรณีที่ผู้รับสารได้รับสารจากสื่อมวลชนที่มีความรุนแรงเป็นเวลานาน จนไม่มีความรู้สึกใดๆ อีกเมื่อเผชิญความรุนแรงในชีวิต เช่น การเสนอภาพการทารุณกรรม การฆาตกรรม และภาพสยดสยองต่างๆ จนผู้รับสื่อเกิดความชินชา

2) ผลในเรื่องความกลัว ความวิตกกังวล

เช่น การเสนอข่าวรุนแรง และอาชญากรรม หรือการแพร่ระบาดของโรค ภัยอาจมีผลกระทบต่อผู้รับสื่ออื่น ๆ ให้เกิดความรู้สึกวิตกกังวลได้

3) ผลในเรื่องความโกรธ ความมั่งร้าย และความคาดหวัง (Anger Hostility and Frustration)

โดยมีการวิจัยพบว่า ถ้ามีการรับรู้สื่อประเภทที่ประกอบด้วยอารมณ์โกรธ มั่งร้ายมากขึ้น จะมีผลให้ความสามารถในการระงับอารมณ์ของบุคคลลดลง และส่งผลให้เกิดการทะเลาะวิวาทกันในชีวิตจริงได้เพิ่มมากขึ้น

3. ผลต่อพฤติกรรม (Behavioral Effects)

ผลงานวิจัยของ Stein และ Friedrich⁸⁹ พบว่า ผู้ดูโทรทัศน์อาจเกิดการกระทำที่เป็นการเข้าร่วมทั้งพฤติกรรมที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม เช่น เด็กดูรายการสำหรับเด็ก จะเพิ่มระดับความรู้ในทางกลับกันหากเด็กที่ดูรายการที่มีเนื้อหารุนแรงจะเพิ่มระดับของความก้าวร้าวมากขึ้น เป็นต้น

โดยอิทธิพลของสื่อประเภทต่างๆ ต่อเด็กและเยาวชนนั้น เกิดขึ้นโดยที่สื่อดังกล่าว มีอิทธิพล และมีบทบาทต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์อย่างมากเป็นเครื่องมือที่เชื่อมโยงประชาชนทั่วโลกให้มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน เนื่องจากการแพร่ข้อมูลข่าวสารที่มาพร้อมกับเทคโนโลยี ซึ่งมีการพัฒนาการไปอย่างรวดเร็ว จึงทำให้เกิดผลทั้งในเชิงบวกและเชิงลบกระทบต่อการดำเนินชีวิตของบุคคล วัฒนธรรมด้านต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป และการเอาอย่างพฤติกรรมลอกเลียนแบบมาจากสื่อมวลชนประเภทต่างๆ จนบางครั้งเป็นการยากต่อการควบคุม

⁸⁹ สุกัญญา นูรณเดชาชัย, เรื่องเดียวกัน, หน้า 11 – 13.

โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มวัยรุ่น ช่วงอายุระหว่าง 11–14 ปี เป็นวัยที่ทำการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการอย่างรวดเร็วมาก ทั้งทางกายภาพ และด้านความคิดการอ่านยังขาดวุฒิภาวะที่ดีพอ มีความกล้าเสี่ยง อยากรู้ อยากลอง ดังนั้น เมื่อได้รับอิทธิพลจากสื่อ ทักษะคิด และพฤติกรรมของวัยรุ่นมักจะเปลี่ยนแปลง จะพยายามลอกเลียนแบบ หรือปฏิบัติตามสื่อประเภทต่างๆ ตามที่สื่อได้นำเสนอ

ช่วงวัยรุ่น (Adolescent) คือ ช่วงอายุระหว่าง 12 – 25 ปี เป็นวัยที่มีวิวัฒนาการในลักษณะเด่นๆ ด้าน เช่น ทางกายภาพ อารมณ์ สังคม สติปัญญา การเปลี่ยนแปลงตามลักษณะดังกล่าวจะเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก วัยรุ่นถือเป็นช่วงเปลี่ยนวัยจากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายที่เจริญเติบโตที่รวดเร็วส่งผลต่ออารมณ์ โดยจะรู้สึกอ่อนไหวง่าย และมีความสับสนทางอารมณ์ ซึ่งอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับวัยรุ่นมีได้ทุกประเภท อาทิ รัก ชอบ โกรธเกลียด อิจฉา หงุดหงิด เป็นต้น และมีความรุนแรงในการแสดงออกทางอารมณ์ดังกล่าว รวมถึง ยังขาดความควบคุมที่เหมาะสม ด้านสังคมของวัยรุ่นมักให้ความสำคัญและผูกพันกับเพื่อนร่วมวัย ซึ่งมีความเข้าซึ่งกันและกันได้ง่าย อีกทั้ง ช่วงวัยนี้จะเป็นช่วงที่เริ่มมีเพื่อนต่างเพศเข้ามามีบทบาท รวมถึง มีความต้องการความเป็นอิสระ และต้องการเลียนแบบผู้อื่น ทางด้านความคิดของช่วงวัยนี้ การเจริญเติบโต และพัฒนาการด้านสมองได้อย่างเต็มที่ หากได้รับการศึกษา และอบรมอย่างดี จะส่งผลให้เด็กมีความฉลาดปละดเปลี่ยนแปลงที่แสดงออกให้เห็นอย่างชัดเจน ดังนั้น สื่อมวลชนทุกประเภทอาจเข้ามามีบทบาทที่ส่งผลต่อพฤติกรรม ทักษะคิด และความเชื่อของเด็กและเยาวชนได้

สำหรับสังคมไทยนั้นมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับอำนาจและอิทธิพลของสื่อมาตั้งแต่แรกที่สื่อสารมวลชนได้รับความนิยมแพร่หลายจากมหาชน พระราชบัญญัติภาพยนตร์ พ.ศ. 2473 (ปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551) และพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 (ปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติจดทะเบียนการพิมพ์ พ.ศ. 2550) เป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งหมายของรัฐในการจำกัดเสรีภาพของสื่อ แต่เนื่องจากสื่อสิ่งพิมพ์ในปัจจุบันได้มีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องความรุนแรงทางเพศ การข่มขืนทางเพศ ลามกอนาจารเช่นเดียวกับการนำเสนอของสื่อวีดิทัศน์ แต่ยังไม่มามีมาตรการดังกล่าวมาใช้บังคับกับสื่อสิ่งพิมพ์แต่อย่างไร อาจเป็นเพราะรัฐมุ่งให้ความสำคัญกับสื่อเทคโนโลยีมากกว่า

บทบาทและอิทธิพลของสื่อสิ่งพิมพ์ต่อเด็กและเยาวชน มีดังนี้⁹⁰

สื่อสิ่งพิมพ์ (Printed Media) เป็นสื่อที่ผลิตขึ้นจากกระบวนการทางการพิมพ์ทุกรูปแบบ ที่บรรจุเนื้อหาสาระทั้งด้านความรู้ ความบันเทิง โดยการจัดพิมพ์ลงบนกระดาษ หรือวัสดุอื่นๆ ซึ่งสื่อสิ่งพิมพ์แต่ละประเภทยัง มีอิทธิพลต่อเด็กและเยาวชนจำแนกออกตามประเภทได้ดังนี้

⁹⁰ สุกัญญา นูรณเดชาชัย, เรื่องเดียวกัน, หน้า 11 – 13.

1. หนังสือพิมพ์

เป็นสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาเน้นไปทางการรายงานข่าว และเหตุการณ์สำหรับบุคคลทั่วไป และถือได้ว่าเป็นสิ่งพิมพ์ที่ค่อนข้างมีบทบาทในสังคม เนื่องจากทุกคนสามารถซื้ออ่านได้ หากการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์เป็นไปในเชิงบวก เช่น ข่าวนักฟุตบอลต่อต้านยาเสพติด อาจส่งผลให้เด็กและเยาวชนเกิดความรู้สึกลักษณะแบบพฤติกรรม และประพฤติตนตามแบบอย่างที่ดีอันจะส่งผลดีต่อสังคมได้ ในทางตรงข้ามหากหนังสือพิมพ์ปราศจากความรับผิดชอบต่อสังคม หรือไร้จริยธรรมโดยการเสนอข่าวที่ส่งผลต่อพฤติกรรมในเชิงลบของเด็กและเยาวชน การเลียนแบบ และการประพฤติของเด็กและเยาวชนอาจเป็นไปตามที่ตนได้เห็นในการนำเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์ได้เช่นเดียวกัน

2. นิตยสาร และวารสาร

เป็นสิ่งพิมพ์ที่เน้นเนื้อหาไปทางการนำเสนอบทความ และสารคดี ความรู้ ความบันเทิง โดยวารสารมักเป็นสิ่งพิมพ์ทางวิชาการ และนิตยสารเป็นสิ่งพิมพ์ที่ออกมาสำหรับผู้่านเฉพาะวัยเฉพาะเรื่อง เช่น นิตยสารสำหรับเด็กและวัยรุ่น ซึ่งนิตยสารที่ดีจะสามารถสร้างทัศนคติที่ดี และเสริมสร้างระบบกระบวนการทางความคิดที่ประสิทธิภาพ เนื่องจากมีเนื้อหา รูปภาพ หรือการบรรยายได้อย่างชัดเจน และง่ายต่อความเข้าใจ ดังนั้น หากการนำเสนอของนิตยสารเป็นไปในทางที่ไม่เหมาะสม เช่น การนำเสนอเกี่ยวกับเรื่องเพศทั้งด้านเนื้อหา และภาพประกอบที่มีลักษณะเป็นไปในทางลามกอนาจาร หรือการนำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวกับความรุนแรงและการก่ออาชญากรรม เช่นนี้ อาจส่งผลให้เด็กและเยาวชนที่เข้าถึงข้อมูลดังกล่าวมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมทางเพศก่อนวัยอันสมควร หรือพฤติกรรมเลียนแบบด้านความรุนแรงอันจะก่อให้เกิดปัญหาทางด้านสังคมในภายหลังได้

3. หนังสือเล่ม

สิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือไม่ว่าจะเป็นหนังสือนิยาย หนังสือเรียน หนังสือการ์ตูน หรือสารคดีต่างๆ ย่อมมีผลต่อพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนได้ทั้งสิ้น ในกรณีที่มีการนำเสนอของหนังสือดังกล่าวเป็นไปในทางที่เหมาะสมด้านเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์จะส่งผลให้เด็กและเยาวชนมีความคิดที่สร้างสรรค์ แต่หากการนำเสนอของด้านเนื้อหาสาระ หรือรูปภาพประกอบภายในหนังสือที่มีลักษณะที่ไม่เหมาะสม เช่น การนำเสนอด้านการแสดงออกทางเพศที่ลามกอนาจาร หรือพฤติกรรมรุนแรงทางเพศ และเนื้อหาที่เป็นอาจเป็นการส่งเสริมให้ก่ออาชญากรรม เป็นต้น ย่อมส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนไปในทิศทางที่ไม่เหมาะสม หรืออาจร้ายแรงถึงขนาดที่ก่อให้เกิดการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ และอาชญากรรมได้ เป็นต้น

2.5 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อสิ่งพิมพ์ในประเทศไทย

สำหรับประเทศไทย หากพิจารณาถึงกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับสื่อสิ่งพิมพ์แล้วนั้น จะพบว่าได้มีกฎหมายบางฉบับที่มีความเกี่ยวข้องกับสื่อสิ่งพิมพ์ อันมีวัตถุประสงค์ทั้งที่มุ่งจะให้ความคุ้มครองสื่อสิ่งพิมพ์ซึ่งเป็นสื่อแขนงหนึ่งของสื่อมวลชน และในทางกลับกันกฎหมายยังได้มีการบัญญัติข้อจำกัดบางประการเพื่อควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ในการที่จะป้องกันการใช้เสรีภาพในการแสดงออกของตนเกินขอบเขตที่อาจส่งผลกระทบต่อประเทศโดยรวมได้ กฎหมายหมาย ที่เกี่ยวข้องกับสื่อสิ่งพิมพ์ของประเทศไทย มีดังต่อไปนี้

2.5.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนในที่นี้หมายความว่ารวมถึงสื่อสิ่งพิมพ์ และรัฐธรรมนูญยังได้บัญญัติในเรื่องของการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ เพื่อให้สื่อสิ่งพิมพ์นั้นได้ใช้สิทธิและเสรีภาพตามที่กฎหมายได้อนุญาตให้กระทำได้เป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสม ดังที่ได้ปรากฏอย่างชัดเจนตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังนี้

มาตรา 45 “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการความหมายโดยวิธีอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งกระทำได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน

การสั่งปิดกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเพื่อลิดรอนสิทธิและเสรีภาพตามมาตรานี้ จะกระทำมิได้

การห้ามหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นทั้งหมด หรือบางส่วน หรือการแทรกแซงด้วยวิธีใดๆ เพื่อลิดรอนสิทธิและเสรีภาพตามมาตรานี้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้นตามวรรคสอง

การนำข่าวหรือบทความไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่น จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม แต่ทั้งนี้จะต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้นตามวรรคสอง

เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย

การให้เงินหรือทรัพย์สินอื่นเพื่ออุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชนรัฐกระทำมิได้”

2.5.2 กฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญามีบทบัญญัติที่เป็นมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะเป็นสื่อลามกหรือสื่อที่ไม่เหมาะสม เพื่อควบคุมด้านการค้าและการทำให้แพร่หลายซึ่งสื่อลามกโดยบัญญัติไว้ในมาตรา 287 ดังนี้

มาตรา 287 “ผู้ใด

(1) เพื่อความประสงค์แห่งการค้า หรือโดยการค้า เพื่อการจำหน่ายหรือเพื่อการแสดงอวดแก่ประชาชน ทำ ผลิต มีไว้ นำเข้า หรือยังนำเข้าในราชอาณาจักร ส่งออกหรือยังให้ส่งออกไปนอกราชอาณาจักร พาไปหรือยังให้พาไปหรือทำให้แพร่หลายด้วยประการใดๆ ซึ่งเอกสารภาพเขียน ภาพพิมพ์ ภาพระบายสี สิ่งพิมพ์ รูปภาพ ภาพโฆษณา เครื่องหมาย รูปภาพ ภาพยนตร์ แถบบันทึกภาพ หรือสิ่งอื่นใดอันลามก

(2) ประกอบการค้า หรือมีส่วนหรือเข้าไปเกี่ยวข้องในการค้าเกี่ยวกับวัตถุหรือสิ่งของลามกดังกล่าวแล้วแจกจ่ายหรือแสดงอวดแก่ประชาชน หรือให้เช่าวัตถุหรือสิ่งของเช่นนั้น

(3) เพื่อจะช่วยให้แพร่หลาย หรือการค้าวัตถุหรือสิ่งของลามกดังกล่าวแล้วโฆษณา หรือโฆษณาไม่ว่าประการใดๆ ว่ามีบุคคลกระทำการอันเป็นความผิดมาตรานี้ หรือโฆษณาหรือโฆษณาว่าวัตถุหรือสิ่งของลามกดังกล่าวจะหาได้จากบุคคลใดและโดยวิธีใด

ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

หากพิจารณาจากบทบัญญัติข้างต้นและจะเห็นได้ว่า กฎหมายได้กำหนดลักษณะของการกระทำเกี่ยวกับการค้าและการทำให้แพร่หลายซึ่งสื่อลามก ถือได้ว่าเป็นบทบัญญัติที่มีหลักการสำคัญ คือ การห้ามมิให้มีการทำให้แพร่หลายของสื่อลามกไม่ว่าด้วยวิธีใดๆ โดยบทบัญญัตินี้ได้กำหนดฐานความผิดไว้ ดังนี้

1. การกระทำความผิดเกี่ยวกับการทำ ผลิต มีไว้ นำเข้า หรือยังให้นำเข้าในราชอาณาจักร ส่งออกหรือยังให้ส่งออกไปนอกราชอาณาจักร พาไปหรือยังให้พาไป หรือทำให้เผยแพร่แพร่หลายด้วยประการใดๆ ซึ่งสื่อลามก การทำหรือการผลิตทำให้เกิดหรือมีขึ้น โดยมีเจตนาที่จะทำขึ้นอันมีวัตถุประสงค์ในทางการค้าเพื่อกำไรเป็นปกติหรือโดยการค้า⁹¹

⁹¹ นันทน์ภัสร์ สนธิพร, “มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมสื่อลามกและสื่อที่ไม่เหมาะสมเพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชน ศึกษากรณีร่างพระราชบัญญัติปราบปรามวัตถุอื้อยั่ว

2. การกระทำความผิดเกี่ยวกับการประกอบการค้า หรือมีส่วนหรือเกี่ยวข้องในการค้าสิ่งลามก

3. การกระทำความผิดเกี่ยวกับการโฆษณาไข่ว่าบุคคลใดเป็นผู้ประกอบการตาม (1) และ (2) หรือโฆษณาขายว่าสิ่งลามกนั้น สามารถหาได้จากบุคคลใดหรือด้วยวิธีการใด โดยมีเจตนาเพื่อช่วยทำให้แพร่หลายหรือเพื่อช่วยทำการค้าวัตถุหรือสิ่งลามกนั้น

กล่าวคือ การกระทำความผิดในกรณีดังกล่าวข้างต้น ผู้กระทำความผิดจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบภายใน คือ การกระทำความผิดโดยมีเจตนาตามบทบัญญัติมาตรา 59⁹² แห่งประมวลกฎหมายอาญาที่ผู้กระทำจะต้องรู้ว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น เป็นสิ่งลามกหรือไม่

2.5.3 พระราชบัญญัติการพิมพ์ พุทธศักราช 2484

พระราชบัญญัติการพิมพ์เป็นกฎหมายที่ออกมาใช้บังคับ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ในอดีต ซึ่งปัจจุบันได้มีการยกเลิกกฎหมายฉบับนี้ด้วยผลของพระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พุทธศักราช 2550 ที่ประกาศใช้ในวันพระราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2550

สำหรับพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 นั้น เดิมได้เคยบัญญัติเกี่ยวกับมาตรการลงโทษสื่อสิ่งพิมพ์เอาไว้ด้วยกันหลายประการอันเนื่องเกี่ยวกับการกระทำที่ไม่เหมาะสมของผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา หรือลักษณะของสื่อสิ่งพิมพ์ที่ขาดความเหมาะสม พร้อมได้จำแนกสิ่งพิมพ์ออกเป็นประเภทที่ต้องได้รับการควบคุม และไม่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย ดังจะได้จำแนกตามรายมาตรา และหลักเกณฑ์ต่างๆ สำหรับใช้ในการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

มาตรา 4 “ในพระราชบัญญัตินี้

“พิมพ์” หมายความว่า ทำให้เป็นตัวหนังสือหรือรูปรอยใดๆ โดยการกด หรือการพิมพ์ หิน เครื่องกล วีซีเอ็ม หรือวิธีใด อันอาจให้เกิดเป็นสิ่งพิมพ์ขึ้นหลายสำเนา

พฤติกรรมอันตราย พ.ศ.”, (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.), หน้า 90.

⁹² ประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 59 “บุคคลจะต้องรับผิดชอบทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา เว้นแต่จะได้กระทำโดยประมาทในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดชอบเมื่อได้กระทำโดยประมาท หรือในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้ชัดแจ้งให้ต้องรับผิดชอบแม้ไม่ได้กระทำโดยไม่มีเจตนา”

“สิ่งพิมพ์” หมายความว่า สมุด แผ่นกระดาษ หรือวัตถุใดๆ ที่พิมพ์ขึ้น รวมตลอดทั้ง บทเพลง แผนที่ แผนผัง ภาพวาด ภาพระบายสี ใบประกาศแผ่นเสียง หรือสิ่งอื่นใดอันมีลักษณะเช่นเดียวกัน

“หนังสือพิมพ์” หมายความว่า สิ่งพิมพ์ซึ่งมีชื่อนำหน้าเช่นเดียวกันและออก หรือ แสดงเจตนาจะออกตามลำดับเรื่อยไป มีกำหนดระยะเวลาหรือไม่ก็ตามมีข้อความต่อเนื่องกัน หรือไม่ก็ตาม

“ผู้พิมพ์” หมายความว่า บุคคลซึ่งจัดการและรับผิดชอบในการพิมพ์

“ผู้โฆษณา” หมายความว่า บุคคลซึ่งรับผิดชอบในการผลิตสิ่งพิมพ์และจัดให้ สิ่งพิมพ์นั้น แพร่หลายด้วยประการใดๆ ไม่ว่าจะโดยการขาย เสนอขาย จำหน่าย หรือเสนอจำหน่าย และไม่ว่าการนั้นจะเป็นการให้เปล่าหรือไม่

“บรรณาธิการ” หมายความว่า บุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบในการจัดทำตรวจแก้ คัดเลือก หรือควบคุมบทประพันธ์ หรือสิ่งอื่นในหนังสือพิมพ์

“เจ้าของหนังสือพิมพ์” หมายความว่า บุคคลซึ่งเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์หนังสือพิมพ์

มาตรา 6 “พระราชบัญญัติฉบับนี้ ไม่ให้ใช้บังคับแก่สิ่งพิมพ์ ดังต่อไปนี้

(1) สิ่งพิมพ์ของรัฐบาลหรือเทศบาล

(2) สิ่งพิมพ์ซึ่งรัฐมนตรีกำหนด

(3) บัตร ตราสาร แบบพิมพ์ และรายงานซึ่งใช้กันตามปกติในการส่วนตัว การ สังคม การเมือง การค้า หรือกิจการ

ตามบทบัญญัติทั้งสองมาตราข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการแบ่งประเภทของสิ่งพิมพ์ที่ จะต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายและสิ่งพิมพ์ที่เป็นข้อยกเว้นที่ไม่ตกอยู่ภายใต้กฎหมายฉบับนี้นั่นเอง

ในกฎหมายฉบับนี้มีบทบัญญัติในการควบคุมสิ่งพิมพ์ที่เห็นได้ว่าอาจขัดต่อความ สงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยกฎหมายให้อำนาจแก่อธิบดีกรมตำรวจ (ซึ่ง ปัจจุบัน คือ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ) หรือผู้รักษาการแทนในการที่จะออกคำสั่งห้ามการส่ง หรือนำเข้าซึ่งสิ่งพิมพ์ที่พิจารณาได้ว่าอาจขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ตามมาตรา 8 ที่วางหลักว่า

มาตรา 8 “อธิบดีกรมตำรวจหรือผู้รักษาการแทนมีอำนาจออกคำสั่งโดยประกาศใน ราชกิจจานุเบกษา ห้ามการส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสิ่งพิมพ์ใดๆ อันระบุชื่อไว้ในคำสั่ง นั้นโดยมีกำหนดเวลาหรือไม่ก็ได้

รวมถึงกฎหมายยังได้กำหนดโทษสำหรับบุคคลที่ฝ่าฝืนคำสั่งดังกล่าวตามมาตรา 51 ซึ่งได้วางไว้ว่า

มาตรา 51 “สิ่งพิมพ์ซึ่งอธิบดีกรมตำรวจหรือผู้รักษาการแทนได้ประกาศห้ามตาม มาตรา 8 นั้น

(1) ผู้ใดส่งหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักร มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองร้อยบาทหรือจำคุกไม่เกินสองเดือนหรือทั้งจำทั้งปรับ

(2) ผู้ใดขาย เสนอขาย จำหน่ายหรือเสนอจำแยก มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองร้อยบาท สิ่งพิมพ์ที่ว่านี้ให้รับเสีย

นอกจากนี้ ยังได้มีการบัญญัติเป็นการห้ามโฆษณาหรือเตรียมการโฆษณาสิ่งพิมพ์ซึ่งเจ้าพนักงานการพิมพ์เห็นว่าอาจขัดต่อความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชนดังที่ปรากฏในมาตรา 9 ที่วางหลักไว้ว่า

มาตรา 9 “เมื่อได้ปรากฏว่ามีการโฆษณา หรือเตรียมการโฆษณาสื่อหรือสิ่งพิมพ์ใดๆ ซึ่งเจ้าพนักงานการพิมพ์เห็นว่าอาจจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เจ้าพนักงานการพิมพ์อาจมีคำสั่งเป็นหนังสือแก่ผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะหรือมีคำสั่งทั่วไปโดยประกาศในพระราชกิจจานุเบกษาหรือหนังสือพิมพ์รายวัน ห้ามการขายหรือแจกจ่ายสิ่งพิมพ์นั้น ทั้งยัดสิ่งพิมพ์หรือแม่พิมพ์นั้นด้วย

มาตรา 21 “เมื่อได้มีการโฆษณาสิ่งพิมพ์ซึ่งเจ้าพนักงานการพิมพ์เห็นว่าอาจจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เจ้าพนักงานการพิมพ์อาจดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ให้คำตัดเตือนเป็นหนังสือแก่ผู้พิมพ์ และ หรือผู้โฆษณา และในการให้คำตัดเตือนนี้ จะเรียกผู้พิมพ์ และ หรือผู้โฆษณาไปรับคำอธิบายด้วยวาจาหรือลงลายมือชื่อรับทราบด้วยก็ได้

(2) สั่งเป็นหนังสือให้งดการเป็นผู้พิมพ์ และ หรือผู้โฆษณา และ หรือ สั่งให้งดใช้เครื่องพิมพ์ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของผู้พิมพ์นั้น มีกำหนดเวลาไม่เกินสามสิบวัน แต่การสั่งเช่นนี้จะทำได้ต่อเมื่อได้ให้คำตัดเตือนตามอนุมาตรา 1 แล้ว และผู้ถูกตัดเตือนไม่สั่งวรในคำตัดเตือนนั้น

(3) ในคราวที่มีเหตุฉุกเฉินในราชอาณาจักร หรือมีเหตุคับขันระหว่างประเทศหรือมีการสงคราม สั่งเป็นหนังสือให้งดการเป็นผู้พิมพ์ และ หรือผู้โฆษณาหรือสั่งให้งดใช้เครื่องพิมพ์ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของผู้พิมพ์นั้นทันที โดยมีกำหนดเวลาหรือไม่ก็ได้ และจะสั่งแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำสั่งนั้นภายหลังก็ได้ตามสมควร”

มาตรา 36 “เมื่อได้มีการโฆษณาในหนังสือพิมพ์ซึ่งเจ้าพนักงานการพิมพ์เห็นว่าอาจจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือฝ่าฝืนคำสั่งห้ามตามความใน มาตรา 34 เจ้าพนักงานการพิมพ์อาจดำเนินการ ต่อไปนี้

(1) ให้คำคัดค้านเป็นหนังสือแก่ผู้โฆษณา บรรณาธิการ และหรือเจ้าของหนังสือพิมพ์ ในการให้คำคัดค้านนี้จะเรียกบุคคลที่กล่าวแล้วไปรับคำอธิบายและให้ลงลายมือชื่อรับทราบด้วยก็ได้

(2) สั่งเป็นหนังสือให้ผู้โฆษณา บรรณาธิการ และหรือเจ้าของหนังสือพิมพ์เสนอเรื่องหรือข้อความที่จะโฆษณาในหนังสือพิมพ์ต่อไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจข่าวตรวจสอบก่อน มีกำหนดเวลาไม่เกินสิบห้าวัน แต่ในการสั่งเช่นนี้จะทำได้ก็ต่อเมื่อให้กล่าวคัดค้านตาม (1) แล้วและผู้ถูกคัดค้านไม่สั่งไว้ในคำคัดค้านนั้น

(3) ในคราวที่มีเหตุฉุกเฉินภายในราชอาณาจักรหรือมีเหตุระดับชั้นระหว่างประเทศ หรือมีการสงคราม จะสั่งเป็นหนังสือแก่บุคคลใดให้เสนอเรื่องหรือข้อความที่จะโฆษณาในหนังสือพิมพ์ต่อไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจข่าวตรวจสอบก่อน หรือสั่งให้พักใช้ หรือถอนใบอนุญาตหรือสั่งงดการเป็นผู้โฆษณา บรรณาธิการ และ หรือเจ้าของหนังสือพิมพ์ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของผู้นั้นทันทีโดยมีกำหนดเวลาหรือไม่ก็ได้ และจะสั่งเปลี่ยนแปลงคำสั่งนั้นภายหลังก็ได้”

รวมถึงได้กำหนดบทลงโทษแก่ผู้ที่กระทำการฝ่าฝืนคำสั่งห้ามของเจ้าพนักงานการพิมพ์ไว้เช่นเดียวกันโดยกฎหมายได้วางหลักไว้ว่า

มาตรา 52 “ผู้ใดขาย เสนอขาย จำหน่าย แจก หรือเสนอจำนองสิ่งพิมพ์ซึ่งเจ้าพนักงานการพิมพ์ได้ห้ามการขายหรือจำนองตามมาตรา 9 มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองร้อยบาทหรือจำคุกไม่เกินสองเดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ”

หากพิจารณาตามบทบัญญัติมาตราที่ได้กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นจะสังเกตได้ว่าพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 ได้มีการวางหลักเกณฑ์ในการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ในเชิงเนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์ในส่วนที่เกี่ยวกับสื่อลามก และสื่อที่ไม่เหมาะสม เช่น อำนาจของเจ้าหน้าที่การพิมพ์ในการที่จะตรวจสอบในเชิงเนื้อหาของสิ่งพิมพ์ที่เห็นว่าอาจขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน รวมถึงการให้อำนาจในการสั่งห้ามขายหรือจำหน่ายสิ่งพิมพ์ที่เห็นว่าขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนอีกด้วย แต่ในปัจจุบันพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ถูกยกเลิกไปโดยผลของการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดการพิมพ์ พ.ศ. 2550 ซึ่งได้มีการบัญญัติยกเลิกหลักเกณฑ์การควบคุมเชิงเนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์ตามที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484⁹³ ดังที่ปรากฏในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติจัดการพิมพ์ พ.ศ. 2550 ที่วางหลักไว้ว่า “ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484”

⁹³ นันทน์ภัสร์ สนธิพร, เรื่องเดิม, หน้า 91.

2.5.4 พระราชบัญญัติจัดการพิมพ์ พุทธศักราช 2550

พระราชบัญญัติจัดการพิมพ์เป็นกฎหมายที่ควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ในปัจจุบันโดยพระราชบัญญัตินี้ ประกาศใช้ในพระราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2550 ผลของการประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้เป็นการยกเลิกพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 อันเป็นกฎหมายที่ควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์เดิม

สำหรับพระราชบัญญัติจัดการพิมพ์ฉบับนี้ออกมาเพื่อควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์อันได้แก่ สมุด หนังสือ แผ่นกระดาษ หรือวัตถุใดๆ ที่พิมพ์ขึ้นเป็นหลายสำเนา โดยมีหลักเกณฑ์การควบคุมในบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับสื่อสิ่งพิมพ์ ดังนี้

1. ประเภทของสื่อสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการควบคุมโดยกฎหมาย

พระราชบัญญัตินี้กำหนดประเภทของสิ่งพิมพ์ที่ต้องได้รับการควบคุมโดยบทบัญญัติของกฎหมายได้แก่ สมุด หนังสือ แผ่นกระดาษ หรือวัตถุใดๆ ที่พิมพ์ขึ้นหลายสำเนา และสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องถูกควบคุมตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งได้แก่ สิ่งพิมพ์ของส่วนราชการ หรือหน่วยงานของรัฐ และสิ่งพิมพ์ประเภทบัตร บัตรอวยพร ตราสาร แบบพิมพ์ และรายงานซึ่งใช้กันตามปกติในการส่วนตัว การสังคม การเมือง การค้า หรือสิ่งพิมพ์ที่มีอายุการใช้งานสั้น เช่น แผ่นพับ หรือแผ่นโฆษณา ดังที่ได้ปรากฏในบทบัญญัติกฎหมายมาตรา 4 และมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติจัดการพิมพ์ พ.ศ. 2550 ดังนี้

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“พิมพ์” หมายความว่า ทำให้ปรากฏตัวอักษร รูปรอย ตัวเลข แผ่นผังหรือภาพโดยวิธีการอย่างใดๆ

“สิ่งพิมพ์” หมายความว่า สมุด หนังสือ แผ่นกระดาษ หรือวัตถุใดๆ ที่พิมพ์ขึ้นเป็นหลายสำเนา

“หนังสือพิมพ์” หมายความว่า สิ่งพิมพ์ซึ่งมีชื่อจำหน้าเช่นเดียวกัน และออกหรือเจตนาจะออกเรื่อยไป มีกำหนดระยะเวลาหรือไม่ก็ตาม มีข้อความต่อเนื่องหรือก็ตาม ทั้งนี้ให้หมายความรวมถึงนิตยสาร วารสาร สิ่งพิมพ์ที่เรียกชื่ออย่างอื่นทำนองเดียวกัน

“ผู้พิมพ์” หมายความว่า บุคคลซึ่งจัดการและรับผิดชอบในการพิมพ์

“ผู้โฆษณา” หมายความว่า บุคคลซึ่งรับผิดชอบในการจัดให้สิ่งพิมพ์แพร่หลายด้วยประการใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการขายหรือให้เปล่า”

มาตรา 5 “พระราชบัญญัตินี้ไม่ให้ใช้บังคับกับสิ่งพิมพ์ดังต่อไปนี้ คือ

(1) สิ่งพิมพ์ของส่วนราชการ หรือหน่วยงานของรัฐ

(2) บัตร บัตรอวยพร ตราสาร แบบพิมพ์ และรายงานซึ่งใช้กันตามปกติในการ ส่วนตัว การสังคม การเมือง การค้า หรือสิ่งพิมพ์ที่มีอายุการใช้งานสั้น เช่น แผ่นพับหรือแผ่น โฆษณา

(3) สมุดบันทึก สมุดแบบฝึกหัด หรือสมุดภาพระบายสี

(4) วิทยานิพนธ์ เอกสารคำบรรยาย หลักสูตรการเรียนการสอน หรือ สิ่งพิมพ์ อื่นทำนองเดียวกันที่เผยแพร่ในสถานศึกษา

2. หน้าที่ของผู้พิมพ์สิ่งพิมพ์

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดหน้าที่ของผู้พิมพ์สิ่งพิมพ์ที่ประสงค์จะเผยแพร่ ในราชอาณาจักรต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายวางหลักไว้ ดังที่ปรากฏในมาตรา 8 และ มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติจัดการพิมพ์ พ.ศ. 2550 ดังนี้

มาตรา 8 “ในสิ่งพิมพ์ซึ่งเป็นหนังสือที่ไม่ใช่หนังสือพิมพ์และพิมพ์ขึ้นใน ราชอาณาจักรให้แสดงข้อความ ดังต่อไปนี้

(1) ชื่อของผู้พิมพ์และที่ตั้งโรงพิมพ์

(2) ชื่อและที่ตั้งของผู้โฆษณา

(3) เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือที่หอสมุดแห่งชาติได้ออกให้

ข้อความตามวรรคหนึ่งให้พิมพ์ไว้ในลักษณะที่เห็นได้ชัด และบรรยายชื่อตาม (1) และ (2) มิให้ใช้ชื่อย่อ หรือนามแฝง

สิ่งพิมพ์ตามวรรคหนึ่งให้หมายความรวมถึงสิ่งพิมพ์ที่บันทึกด้วยวิธีการ อิเล็กทรอนิกส์เพื่อขายหรือให้เปล่าด้วย”

บทบัญญัติของกฎหมายตามมาตราช้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่าผู้พิมพ์ซึ่งมีความ ประสงค์จะเผยแพร่สิ่งพิมพ์ในราชอาณาจักรที่นอกเหนือจากสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือพิมพ์แล้วนั้น จะต้องแสดงข้อมูลเกี่ยวกับผู้พิมพ์ และในมาตราดังกล่าวยังหมายความว่ารวมถึงประเภทของสิ่งพิมพ์ ที่มีลักษณะเป็นสิ่งพิมพ์ประเภทอิเล็กทรอนิกส์อันมีวัตถุประสงค์ในการขายหรือให้เปล่าจะต้อง แสดงข้อมูลดังกล่าวด้วยเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติจัดการพิมพ์ พ.ศ. 2550 ยังได้กำหนดหน้าที่ และ จำนวนของการส่งสิ่งพิมพ์ รวมถึงกำหนดระยะเวลาในการส่งสิ่งพิมพ์ให้หอสมุดแห่งชาติ ดังที่ ปรากฏในบทบัญญัติมาตรา 9 ดังนี้

มาตรา 9 “ให้ผู้พิมพ์ส่งสิ่งพิมพ์ตามมาตรา 8 จำนวนสองฉบับให้หอสมุดแห่งชาติ ภายในสามสิบวันนับแต่วันเผยแพร่”

ทั้งนี้ กฎหมายได้บัญญัติกำหนดโทษสำหรับผู้กระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติกฎหมายทั้ง 2 มาตรา ข้างต้น ไว้ในมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติจดทะเบียนการค้า พ.ศ. 2550 โดยวางหลักไว้ว่า

มาตรา 19 “ผู้พิมพ์หรือผู้โฆษณาผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 8 หรือมาตรา 9 ต้องระวางโทษปรับทางปกครองไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท”

3. บทบาทหน้าที่ของผู้อำนาจในการออกคำสั่งห้ามสั่งเข้าหรือนำเข้าเพื่อเผยแพร่ของสิ่งพิมพ์บางประเภท

สำหรับผู้ที่มิมีบทบาทหน้าที่โดยชอบด้วยกฎหมาย คือ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นผู้มีอำนาจในการออกคำสั่งห้ามสั่งเข้าหรือนำเข้าสื่อสิ่งพิมพ์บางประเภท อันได้แก่

- 1) สิ่งพิมพ์อันมีลักษณะเป็นการหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงอาฆาต มาดร้าย พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาทหรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
- 2) สิ่งพิมพ์อันมีลักษณะจะกระทบต่อความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร
- 3) สิ่งพิมพ์อันมีลักษณะกระทบต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

อำนาจของผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติในการออกคำสั่งห้ามนำเข้า หรือสั่งเข้าสิ่งพิมพ์ดังกล่าว นั้น กฎหมายได้กำหนดไว้ให้เป็นอำนาจดุลพินิจของผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติในการที่จะออกคำสั่ง ทั้งนี้ การออกคำสั่งของผู้บังคับบัญชาการตำรวจแห่งชาติดังกล่าวจะต้องเป็นการออกคำสั่งโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งจะกำหนดเวลาห้ามไว้ในคำสั่งด้วยหรือไม่ก็ได้ แต่จะต้องไม่นำข้อความที่ปรากฏในสิ่งพิมพ์อันเป็นลักษณะต้องห้ามในการเผยแพร่เหล่านั้นมาแสดงออกสู่สาธารณะ ดังที่ปรากฏในบทบัญญัติมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติจดทะเบียนการค้า พ.ศ. 2550 โดยวางหลักไว้ว่า

มาตรา 10 “ให้ผู้บังคับบัญชาตำรวจแห่งชาติมีอำนาจออกคำสั่งโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาห้ามสั่งเข้าหรือนำเข้าเพื่อเผยแพร่ในราชอาณาจักร ซึ่งสิ่งพิมพ์ใดๆ ที่เป็นการหมิ่นประมาท ดูหมิ่นหรือแสดงอาฆาตมาดร้ายพระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาทหรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ หรือจะกระทบต่อความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร หรือความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยจะกำหนดเวลาห้ามไว้ในคำสั่งดังกล่าวด้วยก็ได้

การออกคำสั่งตามวรรคหนึ่ง ห้ามมิให้นำข้อความที่มีลักษณะเป็นการหมิ่นประมาท ดูหมิ่นหรือแสดงอาฆาตมาดร้ายพระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาทหรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์หรือข้อความที่จะกระทบต่อความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร หรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนมาแสดงไว้ด้วย

สิ่งพิมพ์ที่เป็นการฝ่าฝืนวรรคหนึ่ง ให้ผู้บังคับบัญชาตำรวจแห่งชาติมีอำนาจริบและทำลาย”

กล่าวคือ นอกเหนือจากที่ผู้บังคับบัญชาตำรวจแห่งชาติมีอำนาจในการออกคำสั่งห้ามส่งเข้าหรือนำเข้าสิ่งพิมพ์ประเภทดังกล่าวแล้ว กฎหมายยังให้อำนาจในการริบและทำลายสิ่งพิมพ์ลักษณะเหล่านั้นโดยชอบด้วยกฎหมายเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ หากบุคคลใดได้กระทำการฝ่าฝืนคำสั่งของผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติไม่ว่าด้วยคำสั่งประการใดอันเป็นการนำเข้าหรือส่งเข้าสิ่งพิมพ์ต้องห้ามดังกล่าว จะให้ถือว่าบุคคลนั้นมีความผิดและต้องรับโทษตามที่กฎหมายฉบับนี้กำหนดไว้ ดังนี้

มาตรา 27 “ผู้ใดฝ่าฝืนคำสั่งของผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติตามมาตรา 10 มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การกำหนดประเภทของสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการควบคุมทางกฎหมาย การกำหนดหน้าที่ของผู้พิมพ์สิ่งพิมพ์ที่ประสงค์จะเผยแพร่ในราชอาณาจักรให้แสดงข้อมูลเกี่ยวกับผู้พิมพ์พร้อมการกำหนดหน้าที่การส่งสิ่งพิมพ์จำนวนสองฉบับภายในระยะเวลาสามสิบวันนับตั้งแต่วันเผยแพร่ให้หอสมุดแห่งชาติ รวมถึงกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาการตำรวจแห่งชาติให้มีอำนาจในการออกคำสั่งห้ามส่งเข้าหรือนำเข้าสิ่งพิมพ์บางประเภทเพื่อนำมาเผยแพร่ในราชอาณาจักรภายใต้บทบัญญัติตามพระราชบัญญัติจดทะเบียนการพิมพ์ พ.ศ. 2550 ข้างต้นนั้น ถือเป็นมาตรการทางกฎหมายที่มีโทษทางปกครองเกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสมนั่นเอง

นอกจากมาตรการทางกฎหมายที่มีโทษทางปกครองข้างต้นแล้ว บทบัญญัติบางมาตราแห่งพระราชบัญญัติจดทะเบียนการพิมพ์ พ.ศ. 2550 ยังได้กำหนดโทษทางอาญาแก่ผู้ฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา 25 ที่วางหลักไว้ว่า

มาตรา 25 “ผู้ใดออกหนังสือพิมพ์โดยพนักงานเจ้าหน้าที่ยังมิได้รับจดทะเบียนตามมาตรา 11 หรือรู้ว่าตนไม่มีคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามตามของการเป็นผู้พิมพ์ ผู้โฆษณาบรรณาธิการ หรือเจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์ แล้วได้ไปเป็นผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา บรรณาธิการ หรือเจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์ โดยฝ่าฝืนมาตรา 7 มาตรา 14 มาตรา 15 หรือมาตรา 16 มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ”

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 จะได้กำหนดถึงสิทธิเสรีภาพเกี่ยวกับการสื่อสารและการแสดงความคิดเห็นไว้โดยชอบด้วยกฎหมาย แต่สิทธิเสรีภาพเหล่านั้นหาได้เป็นสิทธิเสรีภาพที่สมบูรณ์โดยปราศจากข้อจำกัดประการใดๆ ทั้งสิ้นไม่ ดังจะเห็นได้ว่าได้มีบทบัญญัติของกฎหมายที่ออกมาเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของ

สื่อมวลชนเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ในบทต่อไปจะได้กล่าวถึงกฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ในประเด็นการจัดประเภทของสื่อสิ่งพิมพ์

2.6 องค์กร หรือหน่วยงานที่ควบคุม และกำกับดูแลสื่อมวลชนตามในประเทศไทย

2.6.1 ภาพยนตร์และวิดิทัศน์

การควบคุมภาพยนตร์และวิดิทัศน์ตามกฎหมายนั้น ตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวิดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ได้กำหนดให้กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาและกระทรวงวัฒนธรรมเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมดูแลการประกอบกิจการภาพยนตร์และวิดิทัศน์ร่วมกัน โดยอยู่ภายใต้ความดูแลขององค์กรจำนวน 3 องค์กรที่สำคัญ ดังนี้⁹⁴

1. คณะกรรมการภาพยนตร์และวิดิทัศน์แห่งชาติ

คณะกรรมการภาพยนตร์และวิดิทัศน์แห่งชาติ⁹⁵ อันประกอบไปด้วย คณะกรรมการที่เป็นองค์คณะบุคคลในระดับชาติ โดยมีสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรมทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ ซึ่งตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวิดิทัศน์ พ.ศ. 2551 กำหนดให้คณะกรรมการดังกล่าวมีหน้าที่ที่สำคัญ ดังนี้

1) หน้าที่ในการนำเสนอนโยบาย แผน และยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการประกอบอุตสาหกรรมภาพยนตร์ และการส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์และวิดิทัศน์ต่อคณะรัฐมนตรี

⁹⁴ วนิดา แสงสารพันธ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 99-102.

⁹⁵ พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวิดิทัศน์ พ.ศ. 2551

มาตรา 7 ให้มีคณะกรรมการภาพยนตร์และวิดิทัศน์แห่งชาติประกอบด้วย นายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมเป็นรองประธานกรรมการคนหนึ่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นรองประธานกรรมการคนที่สอง ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เลขาธิการคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ผู้แทนกระทรวงกลาโหม ผู้แทนกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งไม่เกินสิบเอ็ดคน เป็นกรรมการ และให้ปลัดกระทรวงวัฒนธรรมเป็นกรรมการและเลขานุการ

2) หน้าที่ในการกำหนดมาตรการการส่งเสริมให้มีการสร้างภาพยนตร์และ ทัศนที่มีลักษณะสร้างสรรค์ ส่งเสริมการเรียนรู้ หรือมีคุณค่าในทางศิลปวัฒนธรรม ในรูปแบบที่ประชาชนทุกคน รวมทั้งคนพิการสามารถเข้าถึง และใช้ประโยชน์ได้

3) หน้าที่ในการนำเสนอคำแนะนำต่อรัฐมนตรีในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับภาพยนตร์และทัศน

4) หน้าที่ในการนำเสนอคำแนะนำต่อรัฐมนตรีในการออกกฎกระทรวงและ ประกาศกระทรวงตามพระราชบัญญัตินี้

5) หน้าที่ในการออกประกาศกำหนดสัดส่วนระหว่างภาพยนตร์ไทยและ ภาพยนตร์ต่างประเทศที่จะนำออกฉายในโรงภาพยนตร์

6) หน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งของนายทะเบียนและ คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และทัศน และการปฏิบัติงานอื่นตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้ เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ หรือตามที่รัฐมนตรีมอบหมาย

2. คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และทัศน

คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และทัศน⁹⁶ ซึ่งรัฐมนตรีเป็นผู้แต่งตั้งตาม ข้อเสนอของคณะกรรมการภาพยนตร์และทัศนแห่งชาติ โดยมีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญ ดังนี้

- 1) อำนาจในการอนุญาตการสร้างภาพยนตร์ต่างประเทศในราชอาณาจักร
- 2) อำนาจในการตรวจพิจารณาและการกำหนดประเภทภาพยนตร์ที่จะนำออกฉาย ให้เช่า แลกเปลี่ยน หรือจำหน่ายในราชอาณาจักร

⁹⁶ พระราชบัญญัติภาพยนตร์และทัศน พ.ศ. 2551

มาตรา 16 ให้มีคณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และทัศนคณะหนึ่งหรือหลายคณะ โดยแต่ละคณะให้ประกอบด้วยบุคคลซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งตามข้อเสนอของคณะกรรมการ

คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และทัศนซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 18 (1) ให้มี จำนวนไม่เกินเก้าคน โดยแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการต่างประเทศ ภาพยนตร์ ศิลปวัฒนธรรม สื่อสารมวลชน หรือสิ่งแวดล้อม ซึ่งไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกอบกิจการภาพยนตร์

คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และทัศนซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 18 (2) (3) (4) และ (5) ให้มีจำนวนไม่เกินเจ็ดคน โดยแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาพยนตร์ ทัศน โทรทัศน์ ศิลปวัฒนธรรม หรือการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งต้องแต่งตั้งจากเจ้าหน้าที่ของรัฐจำนวน ไม่เกินสี่คนและจากภาคเอกชนจำนวนไม่เกินสามคน

- 3) อำนาจในการอนุญาตการนำวิดิทัศน์ออกฉาย ให้เช่า แลกเปลี่ยน หรือ จำหน่ายในราชอาณาจักร
- 4) อำนาจในการอนุญาตการนำสื่อโฆษณาออกโฆษณา หรือประชาสัมพันธ์ใน ราชอาณาจักร
- 5) อำนาจในการอนุญาตส่งภาพยนตร์หรือวิดิทัศน์ออกไปนอกราชอาณาจักร
- 6) อำนาจในการปฏิบัติการอื่นตามกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวิดิทัศน์ หรือตามที่รัฐมนตรี หรือคณะกรรมการมอบหมาย

3. นายทะเบียนและพนักงานเจ้าหน้าที่

นายทะเบียนและพนักงานเจ้าหน้าที่⁹⁷ตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวิดิทัศน์ พ.ศ. 2551 กำหนดให้มีอำนาจ ดังนี้⁹⁸

- 1) มีอำนาจเข้าไปในสถานที่ที่มีการสร้างภาพยนตร์ โรงภาพยนตร์ ร้านวิดิทัศน์ สถานที่ประกอบกิจการเช่า แลกเปลี่ยน หรือจำหน่ายภาพยนตร์วิดิทัศน์ ในระหว่างเวลาพระ อาทิตยตก หรือในเวลาทำการของสถานที่นั้น เพื่อตรวจสอบภาพยนตร์ วิดิทัศน์ สื่อโฆษณา หรือ การกระทำใดที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้
- 2) มีอำนาจในการตรวจ ค้น อาัยศ หรือยึดภาพยนตร์ วิดิทัศน์ หรือสื่อโฆษณา ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่ง พระราชบัญญัตินี้ ในระหว่างเวลาพระอาทิตย์ขึ้นจนถึงพระอาทิตย์ตกหรือในเวลาทำการของ

⁹⁷ พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวิดิทัศน์ พ.ศ. 2551

“นายทะเบียน” หมายความว่า นายทะเบียนกลางหรือนายทะเบียนประจำจังหวัด แล้วแต่ กรณ

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการ ตามพระราชบัญญัตินี้

พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งตามวรรคหนึ่งให้มีอำนาจเข้าไปในสถานที่สร้าง ภาพยนตร์ จะต้องเป็นหน้าที่ของรัฐซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าข้าราชการพลเรือนสามัญระดับเจ็ด หรือเทียบเท่า

⁹⁸ พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวิดิทัศน์ พ.ศ. 2551

มาตรา 83 ผู้ใดขัดขวางหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของนายทะเบียนหรือพนักงาน เจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 61 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกิน ห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

สถานที่นั้น โดยการค้นจะต้องมีหมายค้น เว้นแต่มีเหตุอันควรเชื่อว่าหากเน้นซ้ำกว่าจะเอาหมายค้นมาได้หลักฐานดังกล่าวจะถูกย้าย ชุกซ่อน ทำลาย หรือทำให้เปลี่ยนสภาพไปจากเดิม ให้ดำเนินการค้น อาศัย หรือยึดหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดได้โดยไม่ต้องมีหมายค้นแต่ต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการค้น

3) สั่งให้หยุดสร้างภาพยนตร์ต่างประเทศในประเทศไทย ที่ไม่ตรงกับตามโครงและเงื่อนไขที่ได้รับอนุญาต หรือภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาบ่อนทำลาย ขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรืออาจกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของรัฐและเกียรติภูมิของประเทศไทย

ซึ่งหากกรณีที่น่ายทะเบียนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่มีคำสั่งให้หยุดสร้างภาพยนตร์ดังกล่าว ให้นายทะเบียนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งการให้ผู้ได้รับอนุญาตหรือผู้สร้างภาพยนตร์ระงับการกระทำที่ฝ่าฝืนนั้น พร้อมทั้งแก้ไขปรับปรุงหรือปฏิบัติการให้ถูกต้องเหมาะสมในระยะเวลาที่กำหนดได้ และหากไม่ปฏิบัติการคำสั่งของนายทะเบียน ให้นายทะเบียนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่เสนอต่อคณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวิดิทัศน์เพื่อพิจารณาให้เพิกถอน หรือห้ามสร้างภาพยนตร์ในเรื่องนั้นๆ ได้

4) สั่งการห้ามฉาย ให้เช่า แลกเปลี่ยน หรือจำหน่ายภาพยนตร์หรือวิดิทัศน์ที่ไม่ผ่านการตรวจพิจารณาภาพยนตร์และวิดิทัศน์

5) สั่งให้หยุดการโฆษณา หรือประชาสัมพันธ์สื่อโฆษณาที่ไม่ผ่านการตรวจพิจารณาจากคณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวิดิทัศน์

อนึ่ง ภายใต้อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐทั้งสามดังกล่าว พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวิดิทัศน์ พ.ศ. 2551 กำหนดให้กรณีที่คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวิดิทัศน์พิจารณาออกคำสั่งไม่อนุญาตเรื่องใด หรือกรณีกรณีที่นายทะเบียนหรือเจ้าหน้าที่พิจารณาออกคำสั่งไม่อนุญาตเรื่องใดๆ ดังนี้ ผู้รับคำสั่งมีสิทธิที่จะอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการดังกล่าวต่อคณะกรรมการภาพยนตร์และวิดิทัศน์แห่งชาติเพื่อขอให้พิจารณาเรื่องดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายใน 15 วัน ซึ่งหากคณะกรรมการพิจารณาไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าว กฎหมายกำหนดให้ถือว่าคณะกรรมการภาพยนตร์และวิดิทัศน์แห่งชาติเห็นด้วยกับคำอุทธรณ์นั้น และให้ถือว่าคำตัดสินวินิจฉัยของคณะกรรมการนั้นเป็นที่สุดไม่ว่าจะกรณีใดๆ⁹⁹

⁹⁹ สุพิชชา แสงวงศ์ศักดิ์, เรื่องเดิม, หน้า 89-90.

2.6.2 วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

ในอดีตก่อนหน้าปี พ.ศ. 2535 การควบคุมกิจการด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เป็นการดำเนินการภายใต้การควบคุมของหน่วยงานรัฐบาลไทย ในนามของคณะกรรมการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ (กบว.) โดยอาศัยอำนาจและแนวทางการควบคุมตามพระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งในยุคนี้อาจถือว่าเป็นยุคที่ให้อำนาจรัฐในการเข้ามาควบคุมสื่ออย่างเข้มงวด

ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ได้มีการประกาศยกเลิกคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (กบว.) โดยผลของระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2535 และได้จัดตั้ง “คณะกรรมการกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งชาติ (กกช.) หรือ National Broad-casting Commission (NBC)” ขึ้นมาทำหน้าที่กำกับดูแลแทนบทบาทหน้าที่ในการควบคุมของหน่วยงานของรัฐ¹⁰⁰ กกช. เป็นหน่วยงานพิเศษที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลตรวจสอบความเรียบร้อยในการดำเนินกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เป็นการเฉพาะรวมทั้งอำนาจในการออกกฎระเบียบต่างๆ เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามที่ กกช. กำหนดเองไว้อีกด้วย¹⁰¹ โดยในระยะแรกการปฏิบัติงานของ กกช. ยังคงกำหนดให้มีการตรวจพิจารณารายการต่างๆ ก่อนที่สถานีจะออกอากาศ (Pre-Censor) จนกระทั่งวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2537 ได้มีการยกเลิกการตรวจพิจารณารายการทางวิทยุโทรทัศน์ และให้แต่ละสถานีปฏิบัติการตรวจพิจารณาดำเนินการออกอากาศได้เอง¹⁰²

ภายหลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ประกอบกับพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543 ที่ได้มีการกำหนดให้มีองค์กรที่ทำหน้าที่ในการจัดสรรและกำกับดูแลกิจการด้านวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ไว้เป็นหน่วยงานพิเศษ จึงส่งผลให้คณะกรรมการกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งชาติ (กกช.) ถูกยกเลิกไป โดยอำนาจในการกำกับดูแลวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของ “คณะกรรมการกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งชาติ (กสทช.)” ส่วนอำนาจในการกำกับดูแลกิจการโทรคมนาคมกฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของ “คณะกรรมการกิจการ

¹⁰⁰ นุหงา ชัยสุวรรณ, “บทความวิชาการ เรื่อง การกำกับควบคุมดูแลตนเองของวิชาชีพ โฆษณาความคืบหลัง พ.ศ. 2540,” ใน <http://www.utcc.ac.th/amsar/about/documenttrh.html>, หน้า 257-258. (last visited 20 October 2011).

¹⁰¹ วนิตา แสงสารพันธ์, เรื่องเดิม, หน้า 118.

¹⁰² นุหงา ชัยสุวรรณ, เรื่องเดิม, หน้า 258.

โทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.)” ซึ่งหน่วยงานทั้งสองได้ถูกจัดตั้งขึ้นภายใต้รูปแบบ “องค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ” หรือ “Independence Regulation Agency” อันเป็นหน่วยงานทางบริหารที่จัดตั้งขึ้นภายใต้เงื่อนไขความจำเป็นเพื่อจะสร้างดุลยภาพระหว่างการบริหารที่มีประสิทธิภาพและสามารถรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้¹⁰³

ปัจจุบัน เนื่องจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 อันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศไทยฉบับปัจจุบันนั้น ตามบทบัญญัติในมาตรา 47¹⁰⁴ได้กำหนดให้มืองค์กรที่เป็นอิสระของรัฐองค์กรหนึ่งที่ทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่ง และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ประกอบกับพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 จึงได้มีการจัดตั้งองค์กรใหม่ขึ้นมาทำหน้าที่ในการกำกับดูแลวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมตามกฎหมายให้เป็นหน้าที่ของ “คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.)” แทนคณะกรรมการกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสช.) และคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.)

กสทช. มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน โดยมีสำนักงาน กสทช. เป็นหน่วยงานธุรการ ซึ่งได้รับโอนบรรดากิจการ ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่ หนี้ พนักงานและลูกจ้าง และเงินงบประมาณมาจากสำนักงาน กทช. ตั้งแต่วันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2553 เป็นต้นมา และในระหว่างที่การแต่งตั้ง กสทช. ยังไม่แล้วเสร็จ กฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ หรือ กทช. ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะ กสทช. ไปพลางก่อนตามบทเฉพาะกาล¹⁰⁵ กล่าวคือ กรรมการต้องเป็นผู้ที่มีผลงานหรือเคยปฏิบัติงานที่แสดงให้เห็น

¹⁰³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 118-119.

¹⁰⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 47 “คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคมเป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ

ให้มืองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระองค์กรหนึ่งทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่ง และกำกับการประกอบวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ทั้งนี้ ตามบทบัญญัติของกฎหมาย”

¹⁰⁵ ความเป็นมาสำนักงาน กสทช., ใน http://www.nbtc.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=4Item=29, (last visited 21 Oct 2011).

เห็นถึงการเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจและมีความเชี่ยวชาญหรือมีประสบการณ์ในกิจการโทรคมนาคม เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง การศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ความมั่นคง กฎหมายมหาชน หรือกิจการท้องถิ่นอันเป็นประโยชน์ต่อกิจการโทรคมนาคม¹⁰⁶

2.6.3 โฆษณา

การดำเนินการโฆษณาในประเทศไทยในอดีตนั้น เป็นการดำเนินการภายใต้การควบคุมของหน่วยงานรัฐบาลไทย โดยอาศัยอำนาจเฉพาะกิจบางอย่าง ซึ่งได้ออกมาเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ เป็นรายกรณีไปเท่านั้น ภายหลังรัฐบาลได้เริ่มตระหนักว่าการออกกฎหมายเฉพาะเรื่องไม่เพียงพอต่อการคุ้มครองผู้บริโภค จึงได้ตรากฎหมายที่เป็นกลางฉบับใหม่ขึ้นมา คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ในพระราชบัญญัติฉบับนี้เองที่มีการวางแนวทางการปฏิบัติการโฆษณาโดยตรงในส่วนที่ไม่ขัดกับกฎหมายที่มีอยู่เดิม และจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) ขึ้นมาทำหน้าที่ในการสอดส่อง รับเรื่องร้องเรียน และวินิจฉัยการโฆษณาเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคตามพระราชบัญญัตินี้¹⁰⁷

นอกจากนี้ ในปัจจุบันการโฆษณาสินค้าและบริการบางชนิดยังพบว่ามีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณาปรากฏอยู่ในกฎหมายพิเศษซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการควบคุมการโฆษณา ดังนี้¹⁰⁸

1. พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522
2. พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2522)
3. พระราชบัญญัติอาหารและยา พ.ศ. 2522
4. พระราชบัญญัติเครื่องมือการแพทย์ พ.ศ. 2531
5. พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535
6. พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522
7. พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551
8. พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีฯ พ.ศ. 2534

¹⁰⁶ พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543 มาตรา 47

¹⁰⁷ บุญหา ชัยสุวรรณ, เรื่องเดิม, หน้า 257.

¹⁰⁸ สมคิด บางโม, กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เอส เค บุ๊คส์, 2551), หน้า 106.

สำหรับการควบคุมการโฆษณาทางโทรทัศน์ในอดีตนั้น จะถูกควบคุมเซ็นเซอร์โดยหน่วยงานของรัฐ คือ คณะกรรมการบริหารกิจการวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ (กบว.) ที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการควบคุมเกี่ยวกับการโฆษณา และทำหน้าที่ในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์โฆษณาก่อนออกอากาศ (Censor) ทางสถานีโทรทัศน์และสถานีวิทยุเช่นเดียวกันกับกิจการด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ต่อมาเมื่อ กบว. ได้ถูกยกเลิกไปใน พ.ศ. 2535 จึงส่งผลให้การโฆษณาโดยสื่อโทรทัศน์และสื่อวิทยุได้รับสิทธิและเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารออกอากาศมากขึ้น ตามนโยบายของรัฐบาลที่เปลี่ยนบทบาทหน่วยงานของรัฐจาก “การควบคุม” มาเป็น “กำกับดูแล” โดยการจัดตั้งคณะกรรมการกิจการวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์แห่งชาติ (กทช.) ขึ้นมาทำหน้าที่กำกับดูแลซึ่งในระยะแรกนั้น ได้มีการกำหนดให้มีการตรวจโฆษณาก่อนที่สถานีจะออกอากาศ (Pre-Censor) เช่นเดียวกันกับการตรวจพิจารณารายการทางวิทยุและโทรทัศน์ จนกระทั่งมีการประกาศตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 14 (พ.ศ. 2537) หมวดที่ 4 ว่าด้วยการควบคุมการโฆษณาและบริหารธุรกิจ ซึ่งมีความว่า บริษัทโฆษณาไม่จำเป็นต้องส่งภาพยนตร์โฆษณาให้กับคณะกรรมการตรวจเซ็นเซอร์ของกรมประชาสัมพันธ์ เพื่อตรวจความเหมาะสมในการออกอากาศอีกต่อไป¹⁰⁹

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่ากฎหมายจะอนุญาตให้ทำการโฆษณาได้โดยปราศจากการเซ็นเซอร์โดยกรมประชาสัมพันธ์อันมีสถานะเป็นหน่วยงานของรัฐอีกต่อไป แต่ฝ่ายเอกชนซึ่งเป็นผู้ประกอบการธุรกิจโฆษณาทางโทรทัศน์ได้ตระหนักร่วมกันว่า หากนายสถานีแต่ละสถานีทำการตรวจสอบเนื้อหาของโฆษณาแยกกัน โดยไม่มีมาตรฐานเดียวกันสำหรับการตรวจพิจารณาก่อนที่จะออกเผยแพร่ผ่านสื่อโทรทัศน์นั้นย่อมก่อให้เกิดความสับสน เนื่องจากโฆษณาเรื่องเดียวกันมักจะมีการวางแผนการเผยแพร่ออกอากาศในหลายสถานี ดังนั้น จึงมีการจัดตั้งคณะกรรมการจากหน่วยงานเอกชน คือ นายสถานีโทรทัศน์ ช่อง 3 5 7 และ 9 ร่วมกับตัวแทนจากสมาคมโฆษณาธุรกิจแห่งประเทศไทยร่วมกันเป็น “คณะกรรมการตรวจพิจารณาภาพยนตร์โฆษณาทางโทรทัศน์” ขึ้นมามีบทบาทหน้าที่พิจารณาตรวจสอบโฆษณาทั้งหมดร่วมกัน โดยยังคงใช้หลักเกณฑ์เช่นเดียวกันกับที่รัฐใช้ตรวจสอบ¹¹⁰

นอกจากนี้ การตรวจภาพยนตร์โฆษณาโดยคณะกรรมการชุดนี้ ยังดำเนินการในรูปแบบเช่นนี้มาจนถึงปัจจุบัน อีกทั้ง ได้มีการรวมสถานีโทรทัศน์ iTV เข้ามาเป็นหนึ่งในกรรมการด้วย จึงอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการกำกับดูแลตนเองด้วยนักวิชาชีพ¹¹¹

¹⁰⁹ บุหงา ชัยสุวรรณ, เรื่องเดิม, หน้า 258.

¹¹⁰ บุหงา ชัยสุวรรณ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 258.

¹¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 258.

กลไกในส่วนของการกำกับดูแลตนเองของนักวิชาชีพโฆษณา (Self-Regulation) นั้น เนื่องจากสมาคมวิชาชีพโฆษณายังไม่มีกฎหมายใดๆ มาให้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรดังกล่าว หากนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกับสมาคมวิชาชีพที่จัดตั้งขึ้นมาก่อนแล้ว ตัวอย่างเช่น สภานายความ และแพทยสภา ซึ่งทั้งสององค์กรได้มีกฎหมายรองรับการปฏิบัติหน้าที่ หากกรณีที่สมาชิกในองค์กรมีการกระทำความผิด องค์กรดังกล่าวสามารถลงโทษตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายได้ ดังนั้น ทางสมาคมวิชาชีพโฆษณาจึงได้มีการกำหนดจรรยาบรรณวิชาชีพขึ้นมา เพื่อให้มีอำนาจในการควบคุมดูแลโดยใช้อำนาจขององค์กรวิชาชีพโฆษณาเอง ซึ่งมีคณะกรรมการจรรยาบรรณวิชาชีพ (ADBOARD) มีบทบาทหน้าที่ในการตรวจสอบสื่อโฆษณา และพิจารณาตัดสินว่าโฆษณาชิ้นใดมากระทำความผิดบ้าง หรือกระทำความผิดจากหลักเกณฑ์ตามที่ได้กำหนดไว้ โดยคณะกรรมการฯ (ADBOARD) ดังกล่าวจะประกอบไปด้วยบุคคลต่างๆ ดังนี้¹¹²

1. ผู้แทนจากองค์กรผู้บริโภค (สมาคมพลังผู้บริโภค และมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค)
2. นักวิชาการนิเทศศาสตร์ (อาจารย์จากสถาบันการศึกษาต่างๆ)
3. สมาคมการตลาด (ส่วนใหญ่จะเป็นนักการตลาดเจ้าของสินค้า)
4. ผู้แทนจากสมาคมโฆษณา
5. สภาการนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

โดยคณะกรรมการชุดนี้จะทำหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับสื่อโฆษณาต่างๆ ว่ามีการกระทำความผิดตามที่กฎหมายกำหนดไว้หรือไม่ รวมถึงการรับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับสื่อโฆษณาที่ผิดกฎหมายต่างๆ ด้วย

นอกจากนี้ ในกรณีที่สมาคมฯ ได้ตรวจพบว่ามีสื่อโฆษณาใดที่กระทำความผิดตามที่กฎหมายกำหนด สมาคมฯ จะมีหนังสือสอบถามไปยังเจ้าของสินค้านั้นๆ หากพบว่ามีความผิดจริงก็จะขอความร่วมมือให้เจ้าของสินค้านั้นแจ้งการเผยแพร่โฆษณาดังกล่าว ซึ่งสมาคมฯ สามารถทำได้เพียงขอความร่วมมือให้แจ้งการเผยแพร่เท่านั้น แต่ไม่มีอำนาจในการลงโทษใดๆ และสมาคมฯ ไม่มีอำนาจในการสั่งห้ามโฆษณาดังกล่าวด้วย เพราะว่าองค์กรวิชาชีพโฆษณานั้นยังไม่มีกฎหมายใดๆ มาให้อำนาจการกระทำได้ดังกล่าวดังนั้น การลงโทษผู้กระทำความผิด จึงเป็นหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) แต่เพียงผู้เดียวในการที่จะมีคำสั่งห้ามเผยแพร่โฆษณาดังกล่าว หรือให้ระงับการออกอากาศโฆษณาดังกล่าวต่อไป¹¹³

¹¹² สัมภาษณ์ ธารวดี สืบเชื้อ, กรรมการฝ่ายประสานงานภาครัฐ สมาคมโฆษณารุทกิจแห่งประเทศไทย, 17 กันยายน 2551, อ้างใน ภัทราภรณ์ ศิริบุญญาณภาพ “มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมสื่อโฆษณาสินค้าและบริการที่มีลักษณะชั่วร้ายทางเพศ”, (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, 2551), หน้า 33.

¹¹³ ภัทราภรณ์ ศิริบุญญาณภาพ, เรื่องเดิม, หน้า 33.

2.6.4 สื่อสิ่งพิมพ์

ในกรณีของสื่อสิ่งพิมพ์ (Printed Source) นั้น ได้มีการจัดตั้งองค์กรอิสระที่มีชื่อเรียกว่า “สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ (สนช.)” หรือ “The Press Council of Thailand (PCT)”¹¹⁴ ขึ้นโดยการรวมกลุ่มกันเองของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน เพื่อทำหน้าที่ในการควบคุมกันเองในหมู่ผู้ประกอบอาชีพหนังสือพิมพ์เพื่อส่งเสริมเสรีภาพความรับผิดชอบและกิจการหนังสือพิมพ์

สภาการหนังสือพิมพ์มีวัตถุประสงค์ ดังนี้¹¹⁵

1. ส่งเสริมผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ให้มีความรับผิดชอบและปฏิบัติตามหลักจริยธรรมแห่งวิชาชีพ

2. ส่งเสริมเสรีภาพ และสนับสนุนสิทธิการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การแสดงความคิดเห็นของพลเมืองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

3. ส่งเสริมและพัฒนาการประกอบวิชาชีพและกิจการหนังสือพิมพ์

อีกทั้ง ได้มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของสภาการหนังสือพิมพ์ไว้ ดังนี้¹¹⁶

1. ควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิก และผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ในสังกัดสมาชิก ให้เป็นไปตามข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพ ซึ่งตราขึ้นตามธรรมนูญนี้

2. ให้การศึกษาอบรมด้านวิชาการแก่ผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์

3. เผยแพร่ ประกาศ รายงานการประชุม งาน คำวินิจฉัย และคำสั่งของสภาการหนังสือพิมพ์ต่อสาธารณะเป็นประจำ

นอกจากนี้ สภาการหนังสือพิมพ์ยังได้กำหนดข้อบังคับเพื่อควบคุมจริยธรรมของตนเองภายใต้ “ข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพหนังสือพิมพ์ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. 2541”

สำหรับคณะกรรมการสภาการหนังสือพิมพ์ ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2546 ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการสภาการหนังสือพิมพ์ขึ้น โดยมีชื่อเรียกว่า “คณะกรรมการสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ” ซึ่งองค์ประกอบของกรรมกรนั้น มีจำนวนสี่ส่วนด้วยกัน ดังนี้¹¹⁷

1. เจ้าของ หรือผู้บริหาร หรือผู้ประกอบการ ซึ่งเลือกกันเองห้าคน

2. บรรณาธิการ หรือตัวแทนผู้มีอำนาจจากกองบรรณาธิการ ซึ่งเลือกกันเองห้าคน

¹¹⁴ ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. 2546 (แก้ไขเพิ่มเติม) ข้อ 1.

¹¹⁵ ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. 2546 (แก้ไขเพิ่มเติม) ข้อ 4.

¹¹⁶ ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. 2546 (แก้ไขเพิ่มเติม) ข้อ 5.

¹¹⁷ ธรรมนูญสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. 2546 (แก้ไขเพิ่มเติม) ข้อ 9.

3. ผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่งพนักงานขับรถในสังกัดสถานีขนส่งผู้โดยสารกรุงเทพ (บางซื่อ) กรุงเทพมหานคร

4. ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาต่างๆ อื่นๆ ในหน่วยงานในสังกัดกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์

จากข้อมูลกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครจะพบว่าผู้สมัครจะต้องเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป

นอกจากนี้ ยังได้กำหนดให้ผู้ที่สมัครจะต้องเป็นผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป

ตำแหน่งรองผู้อำนวยการกองส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ

ผู้สมัครจะต้องเป็นผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป

ผู้สมัครจะต้องเป็นผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป

ผู้สมัครจะต้องเป็นผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป

ผู้สมัครจะต้องเป็นผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป

ผู้สมัครจะต้องเป็นผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป

ผู้สมัครจะต้องเป็นผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป

ผู้สมัครจะต้องเป็นผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป

ผู้สมัครจะต้องเป็นผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป

ผู้สมัครจะต้องเป็นผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป

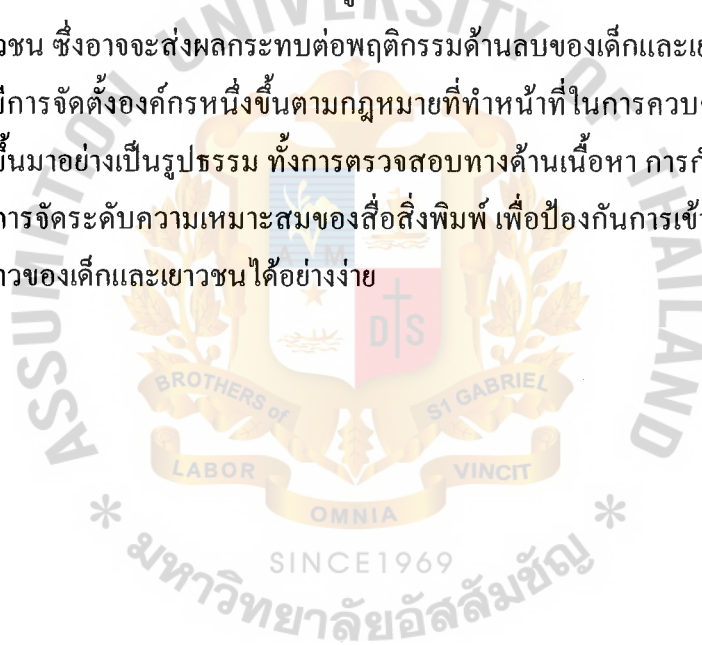
118 ธรรมเนียมปฏิบัติในการสมัครงานของผู้สมัคร (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) ข้อ 29.

119 หนังสือชี้แจงเงื่อนไขในการสมัครงานของผู้สมัคร (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) ข้อ 29.

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ (กรุงเทพฯ) หน้า 8.

บทลงโทษทางกฎหมายในการเยียวยาผู้ร้องเรียนที่ได้รับความเสียหายแต่ประการใด ดังนั้น การเยียวยาความเสียหายจึงต้องเป็นหน้าที่ของผู้เสียหายดำเนินการฟ้องร้องเป็นคดีขึ้นสู่ศาลต่อไป

ผู้เขียนมีความเห็นว่า ปัจจุบันองค์กรที่ทำหน้าที่ในการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ในปัจจุบันนี้มีเพียงสภากาหนดังสื่อพิมพ์แห่งชาติเพียงองค์กรเดียวที่ทำหน้าที่ในการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือพิมพ์เท่านั้น ยังไม่ปรากฏถึงองค์กรอื่นที่ทำหน้าที่ควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทอื่นๆ ซึ่งข้อเท็จจริงในปัจจุบันพบว่า สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทอื่นได้ตีพิมพ์ข้อความ เนื้อหาสาระ และรูปภาพประกอบการนำเสนอตามเสรีภาพที่ตนได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายมากจนเกินขอบเขตที่กฎหมายได้รับรองไว้ให้ ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอเรื่องราวที่มีความรุนแรง การก่ออาชญากรรม พฤติกรรมการแสดงออกทางเพศที่ขาดความเหมาะสม รวมถึง รูปภาพประกอบที่มีลักษณะเข้าข่ายลามกอนาจาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือการ์ตูนอันเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ได้รับความนิยมในการบริโภคของเด็กและเยาวชน ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมด้านลบของเด็กและเยาวชนได้ ดังนั้น จึงเห็นสมควรให้มีการจัดตั้งองค์กรหนึ่งขึ้นตามกฎหมายที่ทำหน้าที่ในการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือการ์ตูนขึ้นมาอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งการตรวจสอบทางด้านเนื้อหา การกำหนดมาตรฐานบรรทัดฐาน รวมถึง การจัดระดับความเหมาะสมของสื่อสิ่งพิมพ์ เพื่อป้องกันการเข้าถึงสื่อสิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสมดังกล่าวของเด็กและเยาวชนได้อย่างง่าย

บทที่ 3

แนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ การจัดประเภทของสื่อสิ่งพิมพ์ในประเทศ

ในบทนี้จะกล่าวถึงแนวคิด ทฤษฎีและหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดประเภทของสื่อสิ่งพิมพ์ในประเทศ อันได้แก่ ประเทศสหราชอาณาจักร ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น โดยมีรายละเอียดแห่งเนื้อหาสาระสำคัญของแต่ละประเทศ ดังต่อไปนี้

3.1 ประเทศสหราชอาณาจักร

ประเทศสหราชอาณาจักร หรือประเทศอังกฤษมีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า สหราชอาณาจักรบริเตนใหญ่และไอร์แลนด์เหนือ (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland) เป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา และใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ (Common Law) จึงไม่มีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนเป็นลายลักษณ์อักษรโดยเฉพาะ ซึ่งกฎหมายของประเทศอังกฤษจะประกอบไปด้วยพระราชบัญญัติและแนวคำพิพากษาของศาลฎีกา ตลอดจนธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดกันต่อมา สื่อมวลชนของประเทศอังกฤษจึงมีเสรีภาพอย่างมาก อย่างไรก็ตามเสรีภาพดังกล่าวจะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนด

3.1.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์

สืบเนื่องจากการที่ประเทศอังกฤษไม่มีรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษร (Unwritten Constitution) ดังกล่าวแล้ว แต่ในอดีตสื่อมวลชนของประเทศอังกฤษได้รับความคุ้มครองหากถูกดำเนินคดีอันเกี่ยวเนื่องกับเสรีภาพในการพูดหรือการแสดงออกซึ่งความเห็นใดๆ ที่ถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามกติกาสากล คือ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหภาพยุโรป (European Convention on Human Rights) ที่ร่างขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 2494 โดยประเทศอังกฤษได้ให้สัตยาบันในปีเดียวกัน ตามอนุสัญญานี้ได้ให้ความรับรองและคุ้มครองเสรีภาพของสื่อมวลชนไว้ในข้อ 10 (1) ซึ่งวางหลักไว้ว่า

“บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพในการยึดมั่นในความคิดเห็น รับ แจกจ่ายข่าวสารและความคิดเห็นโดยปราศจากการแทรกแซงจากเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยไม่จำกัดเขตแดน”¹²⁰

จากหลักเกณฑ์ข้างต้นของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหภาพยุโรปแสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ในด้านการรับรองสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกไม่ว่าจะผ่านสื่อช่องทางใดๆ เช่น การส่งจดหมาย โทรศัพท์ โทรสาร โทรพิมพ์ สิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ต ล้วนแต่ได้รับการรับรองทั้งสิ้น

แต่ทั้งนี้ เนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบต่อกฎหมายอังกฤษ เนื่องจากศาลสิทธิมนุษยชนได้วินิจฉัยไว้หลายคดีว่า ประเทศอังกฤษได้ละเมิดอนุสัญญาโดยไม่ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของประชาชน ทำให้คดีเกี่ยวกับสิทธิของสื่อมวลชนที่พิจารณาในศาลอังกฤษจะอ้างอนุสัญญานี้ และบรรทัดฐานที่ศาลสิทธิมนุษยชนได้วินิจฉัยเพื่อสนับสนุนข้อต่อสู้ของสื่อมวลชน¹²¹

ในปัจจุบันประเทศอังกฤษมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องสำหรับควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจารอยู่หลายฉบับด้วยกัน ดังต่อไปนี้

1. Human Rights Act 1988

มาตรา 8 สิทธิในการได้รับการเคารพในความเป็นอยู่ส่วนตัวและครอบครัว¹²²

¹²⁰ European Convention on Human Rights, Article 10 (1), Everyone has a right of freedom of expression, this right shall includes freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers...

¹²¹ นันทน์ภัสร์ สนธิพร, เรื่องเดิม, หน้า 76.

¹²² The Human Right Act 1998, Article 8, Right to Respect for private and Family life

1. Everyone has a right to respect for his private and family life, his home and his correspondence.

2. There shall be no interference by a public authority with the exercise of thid right except such as is in accordance with the law ans is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic well-being of the country, for the prevfention of disorder or crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the rights and freedom of others.

1) ทุกคนมีสิทธิในความเป็นส่วนตัว ครอบครัว เกษสถานและการสื่อสาร

2) บุคคลจะถูกแทรกแซงโดยการใช้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐมิได้ เว้นแต่เป็นไปตามผลของกฎหมายและความจำเป็นในสังคมประชาธิปไตยในผลประโยชน์แห่งความมั่นคงของชาติ ความปลอดภัยของสาธารณะ หรือการกีดกันอยู่ดีทางเศรษฐกิจ เพื่อการป้องกันความไม่สงบเรียบร้อย หรืออาชญากรรม เพื่อป้องกันสุขอนามัยหรือศีลธรรม หรือป้องกันสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น

มาตรา 10 เสรีภาพในการแสดงออก¹²³

1) บุคคลทุกคนมีสิทธิในการแสดงออก รวมถึงเสรีภาพในความคิดเห็น รับและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและความคิดโดยปราศจากการแทรกแซงและไม่คำนึงถึงพรมแดน ข้อความในข้อนี้จะไม่กีดกันรัฐจากการต้องการใบอนุญาตในการกระจายเสียง โทรทัศน์หรือกิจการภาพยนตร์

2) การใช้เสรีภาพเหล่านี้จะต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบเป็นไปตามระเบียบแบบแผน เงื่อนไข ข้อจำกัด และการลงโทษที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายจำเป็นต่อสังคมประชาธิปไตยในเรื่องการรักษาความมั่นคงของชาติ ความสมบูรณ์ของดินแดน หรือความสงบเรียบร้อย หรือเพื่อป้องกันสุขอนามัยหรือศีลธรรม หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิชื่อเสียงของบุคคลอื่น เพื่อป้องกันการเปิดเผยข้อมูลที่ได้รับมาด้วยความไว้วางใจ หรือเพื่อรักษาอำนาจและความยุติธรรมของฝ่ายตุลาการ

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า จากบทบัญญัติมาตราทั้งสองมาตราข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการที่กฎหมายได้ให้อิสระแก่บุคคลโดยทั่วไปในการสื่อสารระหว่างบุคคล และการรับรองและหลักประกันเสรีภาพด้านการแสดงออกโดยปราศจากการใช้อำนาจของรัฐในการแทรกแซง

¹²³ The Human Right Act 1998, Article 10, Freedom of Expression

1. Everyone has the right to freedom of expression. The right shall include freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers. This Article shall not prevent states from requiring the licensing of broadcasting, television or cinema enterprises.

2. The Exercise of these freedoms, since it carries with it duties and responsibilities, may be subject to such formalities, conditions, restrictions or penalties as are prescribed by law and are necessary in a democratic society, in the interests of national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation or rights of others, for prevention the disclosure of information received in confidence, or for maintaining the authority and impartiality of the judiciary.

เสรีภาพดังกล่าวได้ แต่อย่างไรก็ตามประเทศอังกฤษไม่ได้ให้บุคคลใช้เสรีภาพของตนเป็นไปอย่างไร้ขอบเขต หากกรณีที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดได้ใช้เสรีภาพของตนไปในทางที่อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ หรือความสงบเรียบร้อยหรือสุขอนามัยหรือศีลธรรม หรือกระทบต่อสิทธิชื่อเสียงของบุคคลอื่น หรือเปิดเผยข้อมูลที่ได้รับมาด้วยความไว้วางใจ หรือกระทบต่ออำนาจและความยุติธรรมของฝ่ายตุลาการ รัฐสามารถเข้ามาจำกัดการใช้เสรีภาพดังกล่าวได้ ซึ่งสื่อมวลชนถือว่าเป็นบุคคลหนึ่งของประเทศจึงย่อมได้รับความคุ้มครอง รับรองเสรีภาพด้านการแสดงออกเช่นเดียวกัน รวมถึงจะต้องใช้เสรีภาพตามขอบเขตที่กฎหมายได้กำหนดไว้ด้วยอีกประการหนึ่ง

2. The Obscene Publications Act 1959

พระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นกฎหมายที่ออกมาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมสิ่งพิมพ์ลามก ซึ่งบทบัญญัติของกฎหมายฉบับนี้ได้ให้คำนิยามของคำว่า “ลามก” ไว้เป็นบรรทัดฐานในการที่จะนำมาพิจารณาประกอบว่าสิ่งใดถือเป็นสิ่งลามก โดยให้พิจารณาว่าสิ่งเหล่านั้นจะต้องมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดความเสื่อมทางศีลธรรมแก่บุคคลผู้ที่ได้รับพบเห็น หรือได้ยินถึงสื่อเหล่านั้น ตลอดจนสื่อเหล่านั้นจะต้องก่อให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลในทางที่ไม่เหมาะสมหรือเสื่อมทางอื่นทั้งร่างกายและจิตใจของบุคคลผู้ที่ได้รับรู้ด้วย¹²⁴

ดังนั้น การพิจารณาว่าสื่อใดถือเป็นสิ่งพิมพ์ลามกตามคำนิยามของกฎหมายนั้น จะต้องมิตีพิพจน์ต่อผู้รับรู้ถึงขนาดที่จะเป็นแนวโน้มที่จะส่งเสริมให้ผู้รับรู้ประพฤติตนไปในทางที่ผิดศีลธรรม และสื่อลามกนั้นจะต้องมีใช้งานที่มีคุณค่าทางวิชาการ เป็นงานศิลปะ หรืองานทางอักษรศาสตร์ หรือเป็นงานที่มีคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์อื่นๆ¹²⁵

¹²⁴ The Obscene Publications Acts 1959, Section 1 (1), For the purposes of this Act an article shall be deemed to be obscene if its effect or (where the article comprised to or more distinct items) the effect of any one of its items, if taken as a whole, such as to tend to deprave and corrupt persons who are likely, having regard to all relevant circumstances, to read, see or hear the matter contained or embodied in it.

¹²⁵ The Obscene Publications Acts 1959, Section 4, a person shall not be convicted of an offence against section two of this Act, and an order for forfeiture shall not be made under the foregoing section, if it is proved that publication of the article in question is justified as being for the public good on the ground that it is in the interest of science, literature, art or learning, or of the other objects of general concern.

นอกจากนี้ กฎหมายฉบับนี้ได้ยังได้วางหลักกฎหมายอันเป็นการควบคุมสื่อลามกโดยบัญญัติห้ามการเผยแพร่สื่อสิ่งพิมพ์ในรูปของข้อความที่บรรจหรือปรากฏออกมาเป็นรูปร่างเพื่อให้สามารถอ่านหรือมองเห็นได้ รวมถึงการบันทึกเสียง บันทึกภาพ และการบันทึกภาพลงบนวัสดุอื่นใด¹²⁶

สำหรับการฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งกฎหมายโดยการเผยแพร่สิ่งลามกตามกฎหมายนี้ได้กำหนดการกระทำความผิดไว้ดังนี้¹²⁷

(เอ) การพิมพ์ การจำหน่าย การเผยแพร่ ขาย ให้เช่าหรือให้ยืมสิ่งลามก

(บี) การกระทำให้สิ่งที่บรรจหรือปรากฏข้อความอันเป็นสิ่งลามก เพื่อให้พบเห็น หรือเพื่อให้มีการบันทึก แสดง เล่น หรือออกจำหน่าย

ในกรณีที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดกระทำการอันมีลักษณะเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติข้างต้นโดยการเผยแพร่สิ่งลามกสู่สาธารณชนนั้น จะถือว่ามีความผิดต้องได้รับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สองลักษณะด้วยกัน คือ¹²⁸

(1) ลงโทษโดยพิจารณาคดีโดยรวมรวบรัด (Summary Trail) ซึ่งมีโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าพันปอนด์หรือตามที่ศาลกำหนด หรือทั้งจำทั้งปรับ

¹²⁶ The Obscene Publications Acts 1959, Section 1 (2), In this Act “article” means any description of article containing or embodying matter to be read or looked at or both, any sound record, any film or other record of picture or pictures.

¹²⁷ The Obscene Publications Acts 1959, Section 1 (3), For the purpose of this Act a person publishes an article who

(a) distributes, circulates, sells, lets on hire, gives or lends it, or who offers it for sale or letting on hire; or

(b) in the case of an article containing or embodying matter to be looked at or record, show, plays or projects it.

¹²⁸ The Obscene Publications Acts 1959, Section 2 (1), Subject as hereinafter provided, any person who, whether for gain or not, publishes an obscene shall be liable-

(a) on summary conviction to a fine not exceeding one hundred pounds or to imprisonment for a term not exceeding six months;

(b) on conviction on indictment to a fine or to imprisonment for a term not exceeding three years or both.

ซึ่งกระบวนการพิจารณาคดีโดยรวบรัด หรือ Summary Trail นี้¹²⁹ เป็นการพิจารณาคดีที่มีความผิดเพียงเล็กน้อย โดยจะดำเนินการพิจารณาคดีที่ศาล Magistrate Court ซึ่งการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีประเภทนี้ไม่จำเป็นต้องมีคำฟ้อง และไม่มีการใช้ระบบคณะลูกขุน

(2) ลงโทษโดยการพิจารณาคดีเต็มรูปแบบ หรือโดยคำฟ้อง (Trail on Indictment)¹³⁰ ซึ่งมีโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ

สำหรับกระบวนการพิจารณาคดีเต็มรูปแบบหรือโดยคำฟ้อง (Trail Indictment) นั้น เป็นการพิจารณาคดีอุกฉกรรจ์ที่มีอัตราโทษสูง โดยดำเนินการกระบวนการพิจารณาคดีที่ศาล Magistrate Court ก่อนเพื่อทำการไต่สวนมูลฟ้อง และเมื่อเห็นว่าคดีมีมูลจึงจะส่งมาพิจารณาที่ศาล Crown Court ต่อไป ซึ่งกระบวนการพิจารณาคดีประเภทนี้มีการใช้ระบบลูกขุนในการตัดสินความผิด และผู้พิพากษาจะเป็นผู้กำหนดโทษสำหรับความผิดนั้น

3. The Obscene Publications Act 1964

ในปี 1964 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายควบคุมสื่อลามกฉบับเดิม คือ The Obscene Publications Act 1959 โดย The Obscene Publications Act 1964 เป็นการเพิ่มเติมแก้ไขให้มีความครอบคลุมถึงกรณีการทำ หรือผลิตสื่อลามกขึ้นใหม่¹³¹ ความผิดเกี่ยวกับสื่อลามกประกอบด้วย การตีพิมพ์สื่อลามกเพื่อค้ากำไร และกำหนดให้สื่อลามกอาจเป็นงานเขียน รูปภาพ

¹²⁹ วิเชียร ปรีชาธรรมวงศ์, รายงานการเก็บข้อมูลการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในคดีอาญา เรื่อง การเปิดเผยพยานที่ไม่ใช่บุคคลโดยให้อำนาจคู่ความร้องขอต่อศาลให้คู่ความอีกฝ่ายเปิดเผยพยานหลักฐานเพิ่มเติมในประเทศที่ใช้ระบบ Common Law : กรณีศึกษาเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ภายใต้โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาระบบเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยาน สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร : มปท., 2549), หน้า 20 – 22.

¹³⁰ เพิ่งอ้าง, เจริญธรรมที่ 84, หน้า 23 – 24.

¹³¹ The Obscene Publication Act 1964, Section 2 (2) (a), For the purpose of the Obscene Publication Act 1959 (as so amended) an article shall be deemed to be had or kept for publication if it is had or kept for the reproduction or manufacture therefrom of articles for publication; and the question whether an article so had or kept is obscene shall-

(a) for purpose of section 2 of the Act be determined in accordance with section 1 (3) (b) above as if any reference there to publication of the article were a reference to publication of articles reproduced or manufactured from it;

และฟิล์ม ซึ่งปัจจุบันรวมถึงเทปวิดีโอ (Video-cassettes) แผ่นดิสก์คอมพิวเตอร์ (Computer Disk) และแผ่นซีดี (CD) ด้วย

4. The Post Office Act 1953

กฎหมายฉบับนี้ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมการเผยแพร่สื่อลามกอนาจาร หรือสื่อไม่เหมาะสมที่จะกระทำด้วยวิธีการจัดส่งเป็นพัสดุไปรษณีย์ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งพิมพ์ ภาพวาด รูปภาพ ศิลปะการพิมพ์ลงบนวัตถุใดๆ ภาพพิมพ์ลายแกะสลัก แผ่นบันทึกภาพยนตร์ หนังสือ บัตรอวยพร หรือสื่อสิ่งพิมพ์อื่นๆ หรือสิ่งที่ลักษณะที่ลามกหรือสื่อไม่เหมาะสมตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือไม่ก็ตาม โดยกฎหมายฉบับนี้ได้วางหลักกฎหมายไว้อย่างชัดเจนถึงการห้ามส่งพัสดุทางไปรษณีย์ที่ข้างในบรรจุไปด้วยสิ่งลามก¹³²

หากบุคคลใดฝ่าฝืนกระทำการเผยแพร่สื่อลามกด้วยวิธีการส่งเป็นพัสดุไปรษณีย์ ดังกล่าว อันการห้ามกระทำโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายข้างต้น จะถือว่าเป็นการกระทำผิดต้องระวางโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในรับโทษในกรณีที่ลงโทษตามการพิจารณาคดีโดยรวบรัด (Summary Trial) จะต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันปอนด์ หรือตามที่ศาลกำหนด (Prescribed Sum) หรือในกรณีที่ลงโทษตามการพิจารณาคดีเต็มรูปแบบ หรือโดยคำฟ้อง (Trial on Indictment) ซึ่งศาลจะระวางโทษจำคุกไม่เกินสองเดือน¹³³

5. Children And Young Persons (Harmful Publications) 1953

กฎหมายฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชนด้านศีลธรรมอันดี อันเป็นการป้องกันเด็กและเยาวชนในฐานะที่เป็นผู้รับสื่ออันตราย รวมถึงสื่อลามกอนาจาร ใน

¹³² The Post Office Act 1953, Section 11 (1) (b), A person shall not send or attempt to send or procure to be sent a postal packet which-

(b) encloses any indecent or obscene print, painting, photograph, lithograph, engraving, cinematograph film, book, card or written communication, or any indecent or obscene article whether similar to above or not;

¹³³ The Post Office Act 1953, Section 11 (2), If any person acts in contravention of the foregoing sub-section, he shall be liable on summary conviction to fine not exceeding ten pounds or on indictment to imprisonment for a term not exceeding twelve months.

ลักษณะของภาพลามก ที่แสดงออกถึงอาชญากรรม ความรุนแรง หรือสื่อที่ไม่เหมาะสม โดยได้มีการบัญญัติเป็นคุ้มครองไม่ให้หนังสือหรือสิ่งพิมพ์ประเภทนี้เข้าถึงเด็กและเยาวชนได้¹³⁴

อีกทั้งกฎหมายยังได้กำหนดความรับผิดชอบของผู้พิมพ์ ขยาย ให้เช่า สิ่งพิมพ์ประเภทที่มีลักษณะเป็นอันตรายหรือมีภาพลามกตามบัญญัติของกฎหมายฉบับนี้เอาไว้ โดยกำหนดให้ต้องรับโทษจำคุกไม่เกินสี่เดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันปอนด์หรือทั้งจำทั้งปรับ¹³⁵

3.1.2 องค์การที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ของประเทศสหราชอาณาจักร

The Press Complaint Commission (The PCC)¹³⁶

เนื่องจากประเทศอังกฤษได้เล็งเห็นถึงปัญหาจากการที่สื่อมวลชนได้ใช้เสรีภาพในการสื่อสาร และการแสดงออกของตนมากเกินไป การควบคุมตรวจสอบของสื่อสิ่งพิมพ์ในประเทศอังกฤษนั้นจัดทำโดยองค์กรวิชาชีพที่เรียกว่า The Press Complaint Commission หรือที่เรียกโดยย่อว่า The PCC ก่อตั้งขึ้นมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1990 โดยยึดแนวความคิดของผู้ตรวจการแผ่นดินมาใช้ ซึ่งบทบาทหน้าที่ของ The PCC นั้น เป็นเพียงการควบคุมตรวจสอบการใช้สิทธิสื่อของสื่อสิ่งพิมพ์ในส่วนของการป้องกันไม่ให้เสรีภาพในการสื่อสาร หรือการแสดงออกของสื่อ

¹³⁴ The Children and Young Persons (Harmful Publications) Act 1955, Section 1, This Act applies to any books, magazine or other like work which is of a kind likely to fall into the hands of children or young persons and consists wholly or mainly of stories told in pictures (with or without the addition of written matter), being stories portraying-

- (a) the commission of crimes; or
- (b) acts of violence or cruelty; or
- (c) incidents of a repulsive or horrible nature;

In such a way that we work as a whole would tend to corrupt a child or young person into whose hands it might fall.

¹³⁵ The Children and Young Persons (Harmful Publications) Act 1955, Section 2 (1), A person who prints, publishes, sells or lets on hire a work to which this Act applies, or has any such work in his possession for the purpose of selling it or letting it on hire, shall be guilty of an offence and liable, on summary conviction, to imprisonment for a term not exceeding not exceeding four months or to a fine not exceeding one hundred pounds or to both:

¹³⁶ จุไรพร จ้อยเจริญ, การควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ในประเทศอังกฤษ, ใน http://thaiaixos.online.fr/etc/joy_pcc.htm, (last visited on 26 Sep 2011).

สิ่งพิมพ์นั้น เป็นไปในลักษณะที่กระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลของบุคคลอื่น แต่ไม่ได้ปรากฏถึงการควบคุมตรวจสอบเนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะลามกอนาจารแต่ประการใด

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าประเทศอังกฤษยังไม่มีองค์กรที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจารอย่างเป็นรูปธรรมแต่อย่างใด มีเพียงแค่องค์กรดังกล่าวที่มีบทบาทในการตรวจสอบการใช้เสรีภาพด้านการแสดงออกของสื่อมวลชนอันจะไปละเมิดสิทธิส่วนบุคคลเท่านั้น

3.1.3 หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาการจัดประเภทสื่อสิ่งพิมพ์

สำหรับหลักเกณฑ์ที่ประเทศอังกฤษนำมาใช้ในการพิจารณาเพื่อจำแนกประเภทของสื่อสิ่งพิมพ์นั้น มีเพียงการวางหลักเกณฑ์การพิจารณาโดยกฎหมายว่า สื่อสิ่งพิมพ์ใดเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ทั่วไป และสื่อสิ่งพิมพ์ใดที่มีลักษณะของลามกอนาจารหรือสื่อสิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสม โดยให้อำนาจกฎหมายสำหรับการพิจารณาว่าเป็นกรณีของการก่อให้เกิดความเสียหายต่อศีลธรรมอันดีของสังคม¹³⁷ หรือพิจารณาว่าสิ่งลามกจะก่อให้เกิดความเสื่อมทั้งร่างกายและจิตใจของบุคคลที่ได้รับรู้หรือไม่

3.1.4 มาตรการในการลงโทษ

ประเทศอังกฤษได้มีมาตรการในการลงโทษผู้กระทำความผิดอันเกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจารและสื่อที่ไม่เหมาะสมในการเผยแพร่ออกสู่สาธารณะถือว่าการกระทำความผิดสมควรต้องระวางโทษ โดยกฎหมายได้กำหนดโทษไว้สองลักษณะด้วยกัน คือ 1) การลงโทษตามการพิจารณาคดีโดยเร่งรัด (Summary Trial) และ 2) การลงโทษตามการพิจารณาคดีโดยเต็มรูปแบบหรือโดยคำฟ้อง (Trial on Indictment) ซึ่งบทลงโทษนั้นจะมีความหนักเบาแตกต่างกันไป

3.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบเสรีประชาธิปไตย โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศและรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาถือได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิความเป็นส่วนตัวตัว Right to Privacy นั้นเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานประการสำคัญประการหนึ่งของมนุษย์ที่จะต้องได้รับความคุ้มครองสิทธิดังกล่าวไว้โดยการบัญญัติเป็นกฎหมายภายใต้รัฐธรรมนูญทุกฉบับ ซึ่ง

¹³⁷ The Obscene of Publication Act 1959, Section 1.

สิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัวนั้น รวมถึงเสรีภาพของสื่อมวลชนเช่นเดียวกันที่จะต้องได้รับความคุ้มครอง อย่างไรก็ตามไม่ได้หมายความว่า การใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนจะสามารถกระทำได้อย่างอิสระปราศจากขอบเขตจำกัดการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนแต่ประการใด เนื่องจากบางครั้งสื่อมวลชนอาจใช้เสรีภาพของตนตามที่กฎหมายได้รับรองไว้ให้กระทำได้ไปกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น หรือเป็นการใช้เสรีภาพในการแสดงออกของสื่อที่ขาดความเหมาะสมอันส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมได้

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์อันเป็นสื่อแขนงหนึ่งของสื่อมวลชนอันมีลักษณะที่ขาดความเหมาะสมในด้านของเนื้อหาที่แสดงออกถึงเนื้อหา และรูปภาพประกอบที่ถือว่าเป็นลามกอนาจารของประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่าประเทศอเมริกาเป็นประเทศหนึ่งที่มีผู้ผลิตสื่อลามกเป็นจำนวนมาก ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันการแพร่ระบาดของสื่อลามกอนาจารดังกล่าว สหรัฐอเมริกาจึงได้มีการควบคุม โดยใช้บทบัญญัติของกฎหมายมาใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการควบคุมสื่อลามกอนาจารดังกล่าว

3.2.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์

1. รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา

ในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น โดยหลักแล้วการรับรองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้มีการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 1 (First Amendment) อันเป็นเสรีภาพที่ได้รับการรับรองไว้ด้วยกัน 5 ประการ ได้แก่¹³⁸

- 1) เสรีภาพเกี่ยวกับศาสนา (Freedom of Religion)
- 2) เสรีภาพในการพูด (Freedom of Speech)
- 3) เสรีภาพในการพิมพ์ (Freedom of Press)
- 4) เสรีภาพในการชุมนุม (Freedom of Assembly)
- 5) เสรีภาพในการร้องเรียน (Right to Petition the Government)

เสรีภาพทั้ง 5 ประการข้างต้นบางครั้งเรียกรวมกันว่า “เสรีภาพในการแสดงออก” (Freedom of Expression) ซึ่งเสรีภาพในการแสดงออกนี้ ถือได้ว่าเป็นเสรีภาพที่มีความสำคัญที่สุดในบทบัญญัติแห่งสิทธิเสรีภาพ (The Bill of Right) เพราะหากปราศจากซึ่งเสรีภาพในการแสดงออกที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 1 แล้วนั้น ประชาชนของประเทศสหรัฐอเมริกาน่าจะไม่สามารถเข้าถึงสิทธิและเสรีภาพประการอื่นได้

¹³⁸ มานิตย์ จุมปา, พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย, รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา คำอธิบายเรียงมาตราพร้อมคำพิพากษาศาลฎีกา, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552), หน้า 130.

ถึงแม้ว่าในสหรัฐอเมริกาจะให้ความสำคัญคุ้มครองกับสิทธิเสรีภาพตามหลักของรัฐธรรมนูญการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลย่อมกระทำมิได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและสิทธิเสรีภาพในการพิมพ์ รวมถึงสิทธิเสรีภาพในการพูด การเขียน ตลอดจนการแสดงออกในรูปแบบต่างๆ เช่น การแสดงความคิดเห็นทางหนังสือ รูปภาพ การกระจายเสียงทางวิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น¹³⁹ อันสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของสื่อมวลชนอย่างชัดเจน ดังที่ได้ปรากฏในบทแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 1 ของรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาว่า สถานิติบัญญัติแห่งสหรัฐอเมริกาไม่อาจที่จะบัญญัติกฎหมายมาริดลอนเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นหรือเสรีภาพในการพิมพ์...”¹⁴⁰ แต่ไม่ได้หมายความว่าเสรีภาพดังกล่าวจะนำมาใช้ได้อย่างไม่มีข้อจำกัดแต่ประการใด ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาได้วางหลักเกณฑ์ข้อยกเว้นบางประการในการป้องกันไม่ให้สื่อมวลชนใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของตนเกินขอบเขตที่กฎหมายได้อิสระไว้ ซึ่งอาจจะส่งกระทบต่อเสรีภาพของบุคคลอื่นได้ ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 1 นั้น ศาลฎีกาได้วินิจฉัยเสรีภาพของสื่อว่า ควรมีขอบเขตโดยสรุปได้ดังนี้¹⁴¹

(1) รัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 1 นี้ มิได้ถือว่าข้อจำกัดสิทธิของสื่อมวลชนอันเกิดแก่การบังคับใช้กฎหมายแพ่ง หรือกฎหมายอาญาอย่างเสมอนั้นตกเป็นโมฆะไปทั้งหมด สื่อมวลชนไม่มีเอกสิทธิ์พิเศษใดๆ ต่อการใช้กฎหมายทั่วไป ดังนั้น สื่อมวลชนต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายห้ามผูกขาด และต้องเสียภาษีการค้าเป็นต้น

(2) ภายใต้พฤติการณ์พิเศษ การสั่งห้ามสื่อมวลชนไม่ให้เผยแพร่ข่าวสารเป็นสิ่งที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ แต่รัฐบาลจะต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงความจำเป็นสั่งห้ามเช่นนั้น ศาลจะอนุญาตให้สั่งห้ามล่วงหน้าในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายกำลังทหารที่ตั้งกองทหารในยามสงคราม การกอบกู้ความมั่นคงของชาติหรือสังคม

¹³⁹ เนติ รัตนกร, “การให้ความสำคัญคุ้มครองเด็กในกฎหมายควบคุมสื่อลามก: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทย อังกฤษ สหรัฐอเมริกา และเยอรมัน.”(วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.) หน้า 36.

¹⁴⁰ “Cingress shall make no law...abridging thr freedom of speech, or of the press...”

¹⁴¹ ศรีอรุณ ตะโคตม, “ปัญหาการใช้บังคับกฎหมายเกี่ยวกับสื่อลามกและสื่ออนาจาร.”(วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2542) หน้า 30 – 36.

(3) สื่อมวลชนไม่มีเอกสิทธิ์ที่จะพิมพ์หรือเผยแพร่ทุกสิ่งที่ตนปรารถนา หรือ แม้แต่การเผยแพร่เรื่องราวอันเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะ สื่อมวลชนจะต้องรับผิดชอบ หากว่าได้ กระทำไปโดยประมาทเลินเล่อ หรือรู้ว่าสิ่งนั้นเป็นความเท็จ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่น

(4) การเผยแพร่ข่าวสารอันเป็นประโยชน์สาธารณะ สื่อมวลชนไม่อาจใช้ วิธีการเลวร้ายในการหาข่าวสาร หรือละเมิดต่อสิทธิในชีวิตส่วนตัวของผู้อื่น

(5) การเผยแพร่ข่าวสารอันเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ สื่อมวลชนจะต้องไม่ เพิ่มเติมความเท็จใดๆ เกี่ยวกับผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นเจตนาหรือประมาทเลินเล่อ

(6) การใช้ชื่อของผู้อื่นเพื่อการค้า โดยมีได้รับอนุญาตล่วงหน้าอาจถูกฟ้องทาง แพ่งได้

(7) ในพฤติการณ์จำเป็นหนังสือพิมพ์ หรือนักหนังสือพิมพ์อาจถูกลงโทษ อำนาจศาลได้

(8) ภายใต้อำนาจหน้าที่ด้วยเสรีภาพของข่าวสาร ข่าวสารบางประเภทในแฟ้ม ของรัฐบาลกลางได้รับการยกเว้น ไม่ต้องเปิดเผย

(9) ตามคำวินิจฉัยของศาล ศาลรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 1 มิได้ให้ สื่อมวลชนมีสิทธิพิเศษใดๆ ที่จะได้รับข่าวสารซึ่งไม่เปิดเผยต่อสาธารณะทั่วไป เพราะสิทธิในการ แสดงความคิดเห็นและการเผยแพร่ข่าวสารนั้น มิได้หมายความว่ารวมถึง สิทธิในการรวบรวม ข่าวสารด้วย

(10) แม้การรวบรวมข่าวมีอุปสรรคดังกล่าว แต่สื่อมวลชนก็ยังห้ามมิให้เข้าฟัง การพิจารณาของลูกขุน การประชุมผู้บริหารระดับต่างๆ ของหน่วยราชการ และการประชุมของ องค์การเอกชน สื่อมวลชนไม่มีสิทธิตามรัฐธรรมนูญที่จะเข้าไปในที่ที่เกิดเหตุ หรือที่ซึ่งมีภัยพิบัติ เพราะสถานที่เช่นนั้นทั่วไปก็ไม่มีสิทธิเข้าไปอยู่แล้ว

(11) ศาลจะออกคำสั่งห้ามพยาน เจ้าหน้าที่ศาล เจ้าพนักงานรักษากฎหมายหรือ บุคคลอื่นมิให้แถลงข้อความใดๆ ต่อสื่อมวลชนโดยตรงซึ่งไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญนั้นมิได้ยากมาก ปกติอาจจะใช้มาตรการอื่นเพื่อป้องกันการก้าวล่วงสิทธิของจำเลยที่ได้รับการพิจารณาอันเป็นธรรม

(12) ยกเว้นกรณีที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจไว้ สื่อมวลชนจะต้องเปิดเผยแหล่ง ข่าวสารหรือข่าวสารอันเป็นความลับต่อคณะลูกขุน หรือองค์กรทางกฎหมายอื่นๆ ที่ทำหน้าที่ สอบสวนอาชญากรรม แต่สำหรับคดีแพ่งภายใต้สถานการณ์บางอย่าง สื่อมวลชนที่มีสิทธิไม่ เปิดเผยแหล่งข่าวได้

(13) หนังสือลามกไม่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 1

(14) รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 1 ไม่ให้การคุ้มครองการโฆษณาฉ้อโกง หรือเป็นเท็จทางธุรกิจ แต่การโฆษณาความจริงทางธุรกิจได้รับความคุ้มครอง

(15) วิษณุ โทพท์สน์ ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลมากกว่าสื่อมวลชนประเภทสิ่งพิมพ์ ทั้งนี้เพราะลักษณะ และเงื่อนไขพิเศษที่ใช้บังคับเฉพาะกับสื่อประเภทนี้

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า จากหลักเกณฑ์การกำหนดขอบเขตการใช้สิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนข้างต้น ถึงแม้ว่าสหรัฐอเมริกาจะได้ให้ความคุ้มครองเป็นพิเศษเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนภายใต้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแก้ไข ฉบับที่ 1 ในการแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ก็ตาม แต่สหรัฐอเมริกายังเล็งเห็นได้ว่าในบางครั้งสื่อมวลชนอาจใช้เสรีภาพของตนเองอย่างเต็มที่จนอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพบุคคลอื่น และความมั่นคงแห่งรัฐได้ ดังนั้น สหรัฐอเมริกาจึงได้วางหลักเกณฑ์เพื่อที่จะกำหนดขอบเขตสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนให้เป็นไปตามกรอบของกฎหมาย โดยที่สื่อมวลชนนั้นมีฐานะเปรียบเสมือนสถาบันอื่นหรือบุคคลอื่นที่ต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายทั่วไปอันปราศจากเอกสิทธิ์พิเศษประการใดเช่นเดียวกัน

สำหรับเสรีภาพที่ที่เกี่ยวข้องกับสื่อสิ่งพิมพ์ที่รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาได้คุ้มครอง และรับรองไว้ ได้แก่ เสรีภาพในการพูด (Freedom of Speech) และเสรีภาพในการพิมพ์ (Freedom of Press) ซึ่งลักษณะของเสรีภาพทั้ง 2 ประการที่กฎหมายได้รับรอง และคุ้มครองมีลักษณะ ดังนี้

1. เสรีภาพในการพูด (Freedom of Speech)¹⁴²

1) ลักษณะของเสรีภาพในการพูด

รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 1 รับรองเสรีภาพในการพูด เพื่อเป็นหลักประกันว่าจะมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆ แม้ว่าความคิดเห็นนั้นจะไม่ใช่ที่ยอมรับก็ตาม โดยเสรีภาพในการพูดนี้ ไม่จำกัดเฉพาะการพูดหรือการเขียนเท่านั้น (Pure Speech) แต่ยังครอบคลุมไปถึงการแสดงออกในรูปต่างๆ (Symbolic Speech) เช่น ภาษาใบ้ ท่าทางต่างๆ รูปภาพ ภาพยนตร์ สื่อโฆษณาต่างๆ เป็นต้น รวมถึง การพูดและการแสดงท่าทางประกอบอีกด้วย

2) การจำกัดเสรีภาพในการพูด

เสรีภาพในการพูดในสหรัฐอเมริกาไม่ได้เป็นเสรีภาพที่เด็ดขาดเสมอไป รัฐสามารถตรากฎหมายมาจำกัดเสรีภาพดังกล่าวนี้ได้ เช่น ในกรณีที่เป็นความผิดเกี่ยวกับการกระทำอันฝ่าฝืนกฎหมายห้ามเผยแพร่สิ่งลามก (Obscenity) การตรากฎหมายกหนดความผิดเกี่ยวกับการหมิ่นประมาท (Libel) หรือควบคุมถ้อยคำที่อาจก่อให้เกิดความรุนแรง เป็นต้น อีกทั้งรัฐอาจตรากฎหมายมาจำกัดเวลา สถานที่ และวิธีการในการใช้เสรีภาพได้ เช่น กฎหมายที่กำหนดให้ผู้ที่จะชุมนุมเพื่อทำกิจกรรมใดบนถนนสาธารณะจะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่รัฐก่อน เป็นต้น

¹⁴² มานิตย์ จุมปา, พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย, เรื่องเดิม, หน้า 139.

2. เสรีภาพในการพิมพ์ (Freedom of Press)¹⁴³

1) ลักษณะของเสรีภาพในการพิมพ์

เสรีภาพในการตีพิมพ์นี้ เมื่อพิจารณาคำในรัฐธรรมนูญจะเห็นได้ว่าระบุเพียงเรื่องการตีพิมพ์ เช่น พิมพ์หนังสือ พิมพ์หนังสือพิมพ์เท่านั้น แต่ก็ได้มีการตีความขยายในส่วน of คำว่า “ตีพิมพ์” ให้ครอบคลุมไปถึงการเผยแพร่ผ่านสื่ออื่นๆ เช่น โทรศัพท์ วิทยุ และอินเทอร์เน็ตอีกด้วย จะสังเกตได้ว่าเสรีภาพในการตีพิมพ์นี้ จะได้รับการปกป้อง และคุ้มครองจากรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 1 อย่างสูงสุดเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับเสรีภาพของการเผยแพร่ผ่านสื่ออื่น ซึ่งเป็นเพียงการตีความขยายขอบเขตของคำว่า ตีพิมพ์ ให้กว้างออกไป

2) การจำกัดเสรีภาพในการพิมพ์

เสรีภาพในการตีพิมพ์นี้ แม้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกาจะได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ที่รับรองเสรีภาพในการพิมพ์ไว้โดยให้ปราศจากขออนุญาตจากรัฐก่อนการตีพิมพ์เอกสารใดๆ หรือต้องนำเอกสารที่จะตีพิมพ์นั้นมาตรวจตรา (Censor) เสียก่อน แต่ยังมีบางมลรัฐตรากฎหมายกำหนดให้ต้องมีการนำเอกสารที่จะตีพิมพ์มาให้เจ้าหน้าที่ตรวจเสียก่อน (Prior Restraint) ส่งผลให้มีคดีโต้แย้งกันถึงศาลฎีกา ซึ่งศาลฎีกาสหรัฐอเมริกาเห็นว่า การจำกัดเสรีภาพในการตีพิมพ์นั้น จะกระทำได้อต่อเมื่อมีความจำเป็นเพื่อเป็นการป้องกันความมั่นคงของประเทศ เช่น ป้องกันการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการเคลื่อนกำลังทหารในช่วงสงคราม เป็นต้น

สำหรับเนื้อหาการจำกัดเสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์อันเกี่ยวเนื่องกับวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้เขียนจะขออธิบายในส่วนที่เป็นการจำกัดเสรีภาพในกรณีที่เป็นความผิดเกี่ยวกับการเผยแพร่สิ่งลามก (Obscenity) ตามหลักกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้วางหลักเพื่อเป็นการจำกัดเสรีภาพของสื่อมวลชนในการนำเสนอสื่อลามก หรือสื่อที่ไม่เหมาะสมโดยพิจารณาจากแนวทางการวินิจฉัยเกี่ยวกับสื่อที่มีลักษณะลามก ซึ่งตามหลักแล้วสหรัฐอเมริกามีการคุ้มครองเสรีภาพบุคคลโดยบัญญัติรับรองถึงสิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัว (Right to Privacy) ไว้อย่างชัดเจนทั้งก็ตามแต่ในขณะเดียวกันใน Bill of Rights ได้รับรองในเรื่องสิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัว (Right to Privacy)¹⁴⁴ ซึ่งสิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคล สิทธิในทรัพย์สินอันเป็นหลักเกณฑ์ตามกฎหมายของคอมมอนลอว์ที่ให้ความคุ้มครอง ดังนั้น สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการครอบครองทรัพย์สินอันเป็นวัตถุหรือสิ่งลามกของบุคคลผู้บรรลุนิติภาวะแล้วในสหรัฐอเมริกาย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม สหรัฐอเมริกาได้สังเกตเห็นถึงปัญหาเกี่ยวกับสื่อลามกและถือเป็น

¹⁴³ มานิตย์ จุมปา, พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย, เรื่องเดียวกัน, หน้า 148.

¹⁴⁴ Does the Constitution Protect the Right of Privacy, ใน <http://www.law2.umkc.edu/faculty/projects/ftirls/conlaw/rightofprivacy.html>, (last visited 27 September 2011).

ปัญหาที่มีความสำคัญสมควรได้รับการแก้ไข โดยแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว สหรัฐอเมริกาจึงได้มีการตราบทบัญญัติควบคุมการทำการค้าและการทำให้แพร่หลายซึ่งสิ่งลามก ซึ่งมีการควบคุมตามกฎหมายทั้งในระดับมลรัฐและระดับสหรัฐ โดยแนวทางการพิจารณาว่าสิ่งใด เป็นสื่อสิ่งลามกในแต่ละมลรัฐย่อมมีระดับความเคร่งครัดแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสภาพทางสังคม วัฒนธรรม และประเพณีของแต่ละมลรัฐส่งผลให้การบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการ เผยแพร่สื่อลามกของแต่ละมลรัฐจึงมีความแตกต่างกัน เช่นเดียวกัน

ดังนั้น จึงได้มีคดีบรรทัดฐานคดีหนึ่งที่นำมาเป็นแนวทางปรับใช้เพื่อเป็น บรรทัดฐานสำหรับนำมาพิจารณาว่าสิ่งใดเป็นสื่อลามกหรือไม่ คือ คดี Miller v. California, 413 U.S. 15 (1973) โดยมีข้อเท็จจริงและหลักเกณฑ์การพิจารณาเกี่ยวกับสื่อลามกไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อเท็จจริงโดยย่อแห่งคดีนี้ Miller ผลิตเอกสาร โฆษณาเพื่อขายหนังสือ สำหรับผู้ใหญ่ (Adult Books) การโฆษณานี้พบว่าเป็นสิ่งที่ลามกหยาบคาย (Obscene) เอกสารนี้ถูก ส่งไปยังบุคคลต่างๆ ที่ไม่ได้แสดงความจำนงในการรับเอกสารดังกล่าว Miller ถูกตัดสินให้มีความผิดในฐานกระทำการอันฝ่าฝืนต่อกฎหมายที่ห้ามเผยแพร่สิ่งลามกหยาบคาย โดยในคดีนี้ได้มี หลักเกณฑ์อันเป็นประเด็นสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าเอกสารที่มีลักษณะเป็นการลามกหยาบคาย ไม่ใช่สิ่งที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 1 หากมีลักษณะที่ เข้าตามหลักเกณฑ์ ดังนี้¹⁴⁵

- (1) การวินิจฉัยโดยใช้มาตรฐานของวิญญูชนที่อยู่ในชุมชนนั้นๆ ว่างาน ดังกล่าวมีลักษณะที่ส่งไปในทางลามก หรือก่อให้เกิดตณหาหรือไม่
- (2) เป็นงานที่พรรณาหรือบรรยายถึงการกระทำทางเพศอย่างชัดเจนเป็นที่น่า รังเกียจตามความหมายของมลรัฐที่นิยามไว้หรือไม่
- (3) เมื่อพิจารณาถึงลักษณะโดยรวมของงานนั้นแล้วพบว่าปราศจากคุณค่า ทางวรรณกรรม ศิลปกรรม การปกครอง หรือวิทยาศาสตร์หรือไม่

¹⁴⁵ In the Miller test, obscenity is determined according to the following criteria:

- (a) Whether an average person, applying contemporary community standards, would find that the work, taken as a whole, appeals to the prurient interest, and
- (b) whether the work depicts or describes, in a patently offensive way, sexual conduct specifically defined by the applicable state law, and
- (c) whether the work, taken as a whole, lacks serious literary, artistic, political or scientific value.

ดังนี้ จากหลักเกณฑ์แนวบรรทัดฐานข้างต้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า หากเอกสารหรือวัตถุใดมีลักษณะที่เป็นสิ่งลามกหยาบคาย มลรัฐมีอำนาจในการห้ามเผยแพร่สิ่งดังกล่าวได้ แต่การจำกัดเสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์ในการแสดงออกจะต้องจำกัดอย่างสมเหตุสมผล เช่นเดียวกัน เพื่อไม่ให้เป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญนั่นเอง

นอกจากนี้ จากการที่นำแนวบรรทัดฐานดังกล่าวมาปรับใช้เป็นมาตรฐานของสังคม จึงส่งผลให้การพิจารณาว่ากรณีใดเป็นสื่อลามกในแต่ละมลรัฐของสหรัฐอเมริกามีความแตกต่างกัน ดังนั้น มลรัฐต่างๆ จึงมีการบัญญัติกฎหมายควบคุมการเผยแพร่สื่อลามกที่มีความเข้มงวดแตกต่างกันไป ด้วยเหตุนี้ การควบคุมสื่อลามกในสหรัฐอเมริกาก็แบ่งมาตรการทางกฎหมายออกเป็น 2 ส่วน¹⁴⁶ คือ กฎหมายระดับสหรัฐที่ใช้บังคับเป็นการทั่วไปทั่วทั้งประเทศ และกฎหมายระดับมลรัฐที่บัญญัติกฎหมายของตนเองสำหรับการควบคุม และกำหนดเกี่ยวกับการเผยแพร่สื่อลามกเป็นพิเศษจากกฎหมายของสหรัฐ ดังนี้

1. ระดับสหรัฐ (Federal Law)

โดยกฎหมายระดับสหรัฐได้บัญญัติห้ามและกำหนดโทษเกี่ยวกับการนำเข้าสินค้า การขนส่งไปต่างประเทศและระหว่างรัฐ และการขนส่งวัตถุหรือสิ่งของลามกทางไปรษณีย์ รวมถึงการใช้ถ้อยคำหรือภาษาที่ไม่เหมาะสมหรือลามกผ่านทางโทรศัพท์ วิทยุกระจายเสียง และโทรทัศน์ นอกจากนี้ยังกำหนดการครอบครองไว้เพื่อขายซึ่งสื่อลามกในสหรัฐอันเป็นความผิดอีกด้วย โดยได้กำหนดถึงมาตรการในทางริบทรัพย์วัตถุลามกทั้งทางแพ่งและทางอาญาด้วย และการขายหรือครอบครองซึ่งมีวัตถุประสงค์ไว้เพื่อขายสื่อลามกในประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีความผิด

กฎหมายในระดับสหรัฐอเมริกาได้กำหนดการควบคุมในเรื่องสื่อสิ่งพิมพ์ลามกหรือสื่อสิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสม โดยกำหนดเอาไว้หลายกรณี ดังต่อไปนี้¹⁴⁷

(1) การครอบครองโดยเจตนาเพื่อขายสื่อลามกบนอาณาเขตแห่งรัฐ โดยบุคคลใดไม่ว่าจะอยู่ที่ใดภายในประเทศสหรัฐอเมริกา ขายหรือครอบครองไว้เพื่อขายซึ่งสื่อลามกมีความผิดต้องรับโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับตามที่กำหนดเอาไว้ตามกฎหมาย หรือทั้งจำทั้งปรับ¹⁴⁸

¹⁴⁶ เนติ รัตนกร, เรื่องเดียวกัน, หน้า 38.

¹⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 38.

¹⁴⁸ The United States Code, Title 18, section 1460,

(a) Whoever, either-

(2) การนำเข้าหรือส่งออกวัตถุอันลามก โดยบุคคลใดได้นำเข้ามาในสหรัฐอเมริกา หรือขนส่งไปยังมลรัฐต่างๆ ไม่ว่าด้วยวิธีการใด ซึ่งวัตถุลามก หรือบุคคลใดเอาหรือรับเอาวัตถุหรือสิ่งของที่นำเข้ามา บุคคลนั้นมีความผิด ถ้ากระทำความผิดครั้งแรกมีโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือหรือปรับตามที่กำหนดเอาไว้ตามกฎหมาย หรือทั้งจำทั้งปรับ และถ้ากระทำความผิดอีกต้องรับโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับตามที่กำหนดเอาไว้ตามกฎหมาย หรือทั้งจำทั้งปรับ¹⁴⁹

(3) การขนส่งวัตถุลามกเพื่อขายหรือจำหน่าย โดยบุคคลใดทำการขนส่งเคลื่อนย้ายหรือด้วยวิธีอื่นใดเพื่อวัตถุประสงค์เพื่อขายหรือจำหน่ายบรรดาสิ่งลามกประเภทต่างๆ บุคคลนั้นมีความผิดต้องรับโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับตามที่กำหนดเอาไว้ตามกฎหมาย หรือทั้งจำทั้งปรับ¹⁵⁰

(1) in the special maritime and territorial jurisdiction of the States, or on any land or building owned by, leased to, or otherwise used by or under the control of the Government of the United State;

Knowingly sells or process with intent to sell an obscene visual depiction shall be punished by a fine in accordance with provision of this title or imprisoned for not more than 2 years , or both.

¹⁴⁹ The United States Code, Title 18, section 1462, Whoever brings into the United States, or any place subject to the jurisdiction thereof, or knowingly uses any express company or other common carrier or interactive computer service, for carriage in interstate or foreign commerce-

(a) any obscene, lewd, lascivious, or filthy book, pamphlet, picture, motion-picture film, paper, letter, writing, print, or other matter of incendent character;

Shall be find under this title or imprisoned not more than five years, or both, for this first such offense and shall be fined under this title or imprisoned not more than ten years, or both, for such offense thereafter.

¹⁵⁰ The United States Code, Title 18, section 1465, Whoever knowingly produces with the intent to transport, distribute, or transmit in interstate or foreign commerce, or whoever knowingly transports or travels in, or uses a facility or means of, interstate or foreign commerce or an interactive computer service in or affecting such commerce, for the purpose of sale or distribution of any obscene, lewd, lascivious, or filthy book, pamphlet, picture, film, writing, print, silhouette, drawing, figure, image, cast, phonograph recording, electrical transcription or

(4) การมีส่วนร่วมในธุรกิจการขายหรือจำหน่ายสิ่งลามก การมีส่วนร่วมธุรกิจ หมายถึง การขายหรือจำหน่าย หรือเสนอขายหรือจำหน่าย ในลักษณะของการค้าหรือทางธุรกิจ เพื่อหวังผลกำไรหรือผลได้อื่นๆ เป็นการตอบแทน เช่น เงินเดือน โดยบุคคลใดมีส่วนร่วมในธุรกิจการขายหรือถ่ายโอนวัตถุลามก รู้ว่าการรับหรือครอบครองด้วยเจตนาที่จะเผยแพร่สิ่งลามกประเภทต่างๆ บุคคลนั้นมีความผิดต้องรับโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับหรือปรับตามที่กำหนดเอาไว้ตามกฎหมาย หรือทั้งจำทั้งปรับ¹⁵¹

2. ระดับมลรัฐ (State Law)

โดยทั่วไปแล้วกฎหมายในแต่ละมลรัฐนั้น มีความแตกต่างและหลากหลาย แต่ก็ยังมีลักษณะการกระทำความผิดที่คล้ายคลึงกันอยู่หลายลักษณะ เช่น การห้าม การขาย การยืม การให้ การตีพิมพ์ การนำแสดงออก การทำให้เผยแพร่ซึ่งวัตถุหรือสิ่งลามกด้วยวิธีการอื่นๆ โดยในแต่ละมลรัฐก็มีความควบคุมเข้มงวดที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสภาพของสังคมของแต่ละมลรัฐนั้นๆ ซึ่งโดยทั่วไปลักษณะและเนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์ที่ลามกนั้น รัฐได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “วัตถุ” (Materials)¹⁵² ว่าครอบคลุมไปถึงงานเขียน รูปภาพ การแสดงออกให้ปรากฏเป็นภาพ ภาพยนตร์ หรือภาพเคลื่อนไหว หรือการบันทึกเสียงด้วย

สำหรับการเผยแพร่สิ่งลามกนั้น ในบางมลรัฐห้ามการจำหน่ายวัตถุลามกเฉพาะเด็กหรือเยาวชนในทางกลับกันไม่ได้มีการห้ามจำหน่ายสิ่งลามกให้แก่ผู้ใหญ่แต่ประการใด ในที่นี้ขอยกตัวอย่างกฎหมายของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ซึ่งมลรัฐนี้ได้มีการกำหนดควบคุมสิ่งลามกไว้ในประมวลกฎหมายของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย (California Code) ที่มีการให้คำจำกัดความเอาไว้ว่า สิ่งใดเป็นสิ่งลามกโดยยึดหลักเช่นเดียวกันกับแนวการวินิจฉัยของกฎหมายระดับสหรัฐ กล่าวคือ

other article capable of producing sound or any matter of indecent or immoral character, shall be fined under third title or imprisoned not more than five years, or both.

¹⁵¹ The United States Code, Title 18, section 1466, Whoever is engaged in the business of producing with intent to distribute or sell, or transferring obscene matter, who knowingly receives or possesses with intent to distribute ant obscene book, magazine, picture paper, film, videotape, or phonograph or other audio recording, which has been shipped or transported in interstate or foreign commerce, shall be punished by imprisonment for not more than five years or by a fine under this title, or both.

¹⁵² เนติ รัตนกร, เรื่องเดิม, หน้า 40.

ใช้มาตรฐานของบุคคลทั่วไป และเป็นการกล่าวไปในทางลักษณะเรื่องของต้นหา ปราศจากคุณค่าทางวรรณกรรม ศิลปกรรม หรือวิชาการ¹⁵³

กฎหมายของมลรัฐแคลิฟอร์เนียได้กำหนดโทษทางอาญาไว้เกี่ยวกับการเผยแพร่สื่อลามกไว้ว่าเป็นการกระทำความผิดอันฝ่าฝืนกฎหมายสมควรได้รับการลงโทษ ในกรณีที่บุคคลใดทำการส่งหรือเป็นเหตุให้ส่ง หรือนำเอาหรือเป็นเหตุให้นำเอาเข้ามาในมลรัฐเพื่อที่จะขายหรือเผยแพร่ หรือเพื่อครอบครอง ตีพิมพ์ ผลิต หรือจัดพิมพ์ โดยเจตนาเพื่อเผยแพร่ แสดงวัตถุอันลามก ถ้าบุคคลนั้นกระทำความผิดเป็นครั้งแรก ให้รับโทษเพียงความผิดอาญาไม่ร้ายแรง (Misdemeanor) แต่ถ้าเคยกระทำความผิดนี้มาก่อนแล้วให้เพิ่มโทษและถือว่าเป็นความผิดอาญาร้ายแรง (Felony) และกำหนดโทษปรับไม่เกินห้าหมื่นเหรียญสหรัฐ¹⁵⁴

นอกจากนี้ การเขียน สร้าง หรือเผยแพร่ ด้วยการจัดพิมพ์ โฆษณา วัตถุลามกนั้น มีความผิดเช่นเดียวกัน โดยให้ถือว่าเป็นเพียงความผิดอาญาไม่ร้ายแรง¹⁵⁵ รวมถึง การมี

¹⁵³ California Codes, penal code section 311(a), As used in this chapter, the following definitions apply:

(a) “Obscene matter” means matter, taken as a whole, that to the average person, applying contemporary statewide standards, appeals to the prurient interest, that, taken as a whole, depicts or describes sexual conduct in a patently offensive way, and that, taken as a whole, lacks serious literary, artistic, political, or scientific value.

¹⁵⁴ California Codes, penal code section 311.2(a), Every person who knowingly sends or causes to be sent, or bring or causes to be brought, into this state for sale or distribution, or in this state possesses, prepares, publishes, produces, or prints, with intent to distribute, or exhibits to others, any obscene matter is for a first offence, guilty of a misdemeanor. If the person has previously been convicted of any violation of this section, the court may, in addition to the punishment authorized in Section 311.9, impose a fine not exceeding fifty thousand dollars (\$50,000).

¹⁵⁵ California Codes, penal code section 311.5, Every person who writes, creates, or solicits the publication or distribution of advertising or other promotional material, or who in any manner promotes, the sale, distribution, or exhibition of matter represented or held out by him to be obscene, is guilty of a misdemeanor.

ส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นการจัดการ ผลิต สนับสนุน หรือนำออกแสดงลามกในสถานที่สาธารณะถือเป็นความผิดอาญาไม่ร้ายแรง¹⁵⁶ เช่นเดียวกัน

ผู้เขียนมีความเห็นว่า จากการศึกษากฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาจะพบว่า ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศหนึ่งที่ตระหนักถึงปัญหา และเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาการเผยแพร่สื่อลามกอันอาจมีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนด้านการรับรู้สื่อลามก จึงได้มีการบัญญัติเป็นกฎหมายเพื่อควบคุมสื่อลามกทั้งกฎหมายระดับสหรัฐและกฎหมายระดับมลรัฐไว้เป็นพิเศษ ทั้งที่เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าประเทศสหรัฐอเมริกาถือเป็นประเทศต้นแบบในเรื่องของสิทธิเสรีภาพของบุคคลก็ตาม

3. The Comstock Law of 1873

กฎหมาย Comstock law นั้นเป็นกฎหมายอาญากลางของรัฐบาล และเป็นกฎหมายฉบับแรกของประเทศสหรัฐอเมริกาที่เกี่ยวกับการห้ามสื่อลามกอนาจารที่สามารถใช้บังคับกับทุกมลรัฐ มีลักษณะเป็นกฎระเบียบที่เคร่งครัดโดยมุ่งปราบปรามการค้าเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารการเผยแพร่สิ่งพิพม์ บทความ งานเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ เมื่อกฎหมายฉบับนี้ผ่านสภาจึงได้มีการกำหนดหน้าที่ให้กับกรมไปรษณีย์เป็นผู้มีบทบาทหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายและมีหน้าที่ในการกำจัดสิ่งพิพม์ลามกอนาจาร รวมถึงปรับผู้ที่กระทำผิด ซึ่งต่อมาได้มีการขยายความเพิ่มเติมในปี 1985 ในพระราชบัญญัติ Mail Act ที่สาระสำคัญของกฎหมาย คือ รูปแบบการฟ้องร้องนั้น หากได้มีการกระทำความผิดจริงจะต้องเสียค่าปรับและระวางโทษจำคุกบุคคลผู้ที่ดำเนินการส่งหรือรับ สื่อลามกอนาจาร อันเป็นการกระตุ้นก่อให้เกิดอารมณ์ทางเพศ หรือสิ่งพิพม์โฆษณาที่เป็นเรื่องลามกอนาจารที่ห้ามมีการขายและแจกจ่ายสื่อลามกอนาจาร ด้วยการส่งภาพ ไปเปลี่ยนของผู้หญิง หนังสือไปผ่านทางไปรษณีย์จะถือว่าเป็นการกระทำความผิดทางอาญา

¹⁵⁶ California Codes, penal code section 311.6, Every person who knowingly engages or participates in, manages, produces, sponsors, presents or exhibits obscene live conduct to or before an assembly or audience consisting of at least one person or spectator in any public place or in any place exposed to public view, or in any place open to the public or to a segment thereof, whether or not attendance is conditioned upon the presentation of a membership card or other token, is guilty of a misdemeanor.

นอกจากนี้ วัตถุประสงค์ของ The Comstock Law นั้นมิได้มีเพียงแต่การห้ามมิให้มีการขายหนังสือลามกอนาจารเท่านั้น ยังรวมไปถึงอุปกรณ์ที่ใช้คุมกำเนิด เช่น การทำแท้ง โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เรื่องเกี่ยวกับการร่วมประเวณีด้วยเช่นเดียวกัน

3.2.2 องค์การที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ของประเทศสหรัฐอเมริกา

1. องค์การไปรษณีย์ (Postal Censorship)¹⁵⁷

ในเดือนเมษายน ปี ค.ศ. 1942 ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการประกาศกฎและนโยบายเกี่ยวกับการกระจายสื่อต่อสาธารณะที่มีลักษณะเป็นการผิดศีลธรรมหรือเป็นไปในเชิงสนับสนุนให้เกิดความขัดแย้งของบุคคลภายในสังคม โดยให้มีการแยกแยะประเภทของไปรษณีย์ที่จะต้องมีการจำแนกประเภทของพัสดุไปรษณีย์เอาไว้ด้วยกันสองประเภท คือ พัสดุประเภทที่จะเปิดผนึก และประเภทที่จะต้องปิดผนึก ซึ่งหากจะมีการส่งสื่อลามกอนาจารผ่านไปรษณีย์ทั่วไปนั้น จะต้องมีการปิดผนึกอย่างมิดชิดไม่ให้เป็นที่พบเห็นหรือเปิดเผยต่อสาธารณะ

2. Censorship of Stage Production¹⁵⁸

ในปี ค.ศ. 1975 ศาลสูงประเทศสหรัฐอเมริกาได้ออกกฎหมายสำหรับนำมาปรับใช้เกี่ยวกับเรื่องการตรวจสอบสื่อประเภทต่างๆ โดยมีที่มาจากคำตัดสินของศาลที่ผ่านการพิจารณาจากคณะลูกขุนซึ่งได้ลงมติว่าสิ่งใดบ้างที่ถือได้ว่าเป็นสื่อลามกอนาจาร ตัวอย่างเช่น ภาพเปลือยกาย ภาพจำลองการร่วมประเวณี การพูด คำพูดที่ถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของการร่วมเพศ บทบาทหน้าที่ในการพิจารณา หรือตรวจสอบสื่อที่มีลักษณะดังกล่าวนั้น เป็นหน้าที่ของ Censorship of Stage Production อีกทั้งไม่เพียงแต่ภาพโป๊เปลือย คำพูดอันมีลักษณะลามกอนาจารที่ชัดเจนต่อบุคคลโดยทั่วไปที่ได้พบเห็นแล้วสามารถเข้าใจได้ทันที ยังรวมถึงบทความ คำพูดหรืออากัปกิริยาท่าทางต่างๆ ที่สื่อออกมาแล้วททำให้สาธารณะชนหรือบุคคลทั่วไปสามารถเข้าใจถึงความหมายได้ว่าเป็นการสื่อถึงเรื่องลามกอนาจารหรือเป็นการขู่ว่าจะลามกอนาจาร ดังนั้น Censorship of Stage Production จึงมีภาระหน้าที่ในการพิจารณาห้ามมิให้มีการนำเสนอดังกล่าวเผยแพร่ออกสู่สาธารณะ

¹⁵⁷ William E. Francois, Mass Media law And Regulation, 4th ed. (New York: McGraw-Hill, 1994), pp.424-425.

¹⁵⁸ Ibid., pp. 425-426.

3. Comics Code Authority (CCA)¹⁵⁹

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศหนึ่งที่ถูกถือว่าเป็นต้นกำเนิดการ์ตูนจำนวนมาก ซึ่งได้รับความนิยมจากหลากหลายประเทศทั่วโลก และยังได้มีการวาดการ์ตูนมาเป็นเวลานานมากกว่าประเทศญี่ปุ่น หรือจะกล่าวได้ว่าการ์ตูนญี่ปุ่นในช่วงแรกได้รับอิทธิพลมาจากประเทศสหรัฐอเมริกานั้นเอง

ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการจัดตั้งองค์กรหนึ่งขึ้น โดยมีบทบาทหน้าที่ในการตรวจสอบดูแลเนื้อหาของหนังสือการ์ตูนเป็นการเฉพาะ คือ Comics Code Authority (CCA) ซึ่งได้ก่อตั้งขึ้นมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1954 โดยมีสถานะเป็นองค์กรกลางอันเกิดจากการรวมตัวของสำนักพิมพ์ที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้น เหตุผลในการก่อตั้ง CCA นี้ สืบเนื่องมาจากได้มีกระแสเรียกร้องให้มีการกลั่นกรองเนื้อหา และรูปภาพที่ปรากฏในหนังสือการ์ตูนที่ปรากฏถึงการแสดงออกที่มีลักษณะของความรุนแรงมากเกินไปสำหรับการรับรู้ของเด็กและเยาวชน องค์กรนี้จึงมีหน้าที่หลักในการตรวจสอบ (Censor) เนื้อหาและรูปภาพประกอบภายในหนังสือการ์ตูนทุกเล่มก่อนที่จะมีการวางจำหน่าย ถึงแม้ว่าอาจจะไม่มีผลบังคับทางกฎหมายแต่ผู้จัดจำหน่ายหนังสือ (Distributor) ของประเทศสหรัฐอเมริกาก็จะปฏิเสธการวางจำหน่ายหนังสือการ์ตูนที่ไม่ได้รับเครื่องหมายรับรองจากองค์กร CCA

สำหรับการตรวจสอบหรือเซ็นเซอร์ขององค์กร CCA นั้นในระยะแรกเริ่มเป็นไปอย่างเข้มงวด โดยมีการห้ามแสดงภาพที่ลามกอนาจาร การใช้ความรุนแรง รวมถึงเนื้อหาที่เกี่ยวกับผิวดิบ แวมไพร์ มนุษย์หมาป่า หรือซอมบี้ที่ห้ามแสดงด้วยเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ยังได้มีการห้ามตลอดรวมถึงการโฆษณาสุรา บุหรี่ มิด และดอกไม้ไฟ เนื่องด้วยข้อจำกัดหรือข้อห้ามที่มีความเข้มงวดอย่างมากเช่นนี้ ส่งผลให้มีผู้วิพากษ์วิจารณ์ว่าองค์กร CCA เป็นสาเหตุที่ทำให้ภาพลักษณ์ของการ์ตูนต้องยึดติดแต่เพียงเด็กและเยาวชนเพียงกลุ่มเดียว และการ์ตูนจะต้องมีลักษณะเนื้อหาภายในที่เรียบง่ายหรือไม่มีพิษไม่มีภัยเท่านั้น ด้วยเหตุประการนี้ส่งผลให้การ์ตูนของสหรัฐอเมริกาในช่วงนั้น ไม่สามารถขยายตลาดสู่กลุ่มผู้ใหญ่ได้

ดังนั้น องค์กร CCA จึงได้หันมาพิจารณาแนวทางการตรวจสอบขององค์กรใหม่ โดยได้มีการยอมผ่อนปรนระดับความเข้มงวดให้เนื้อหาและภาพที่เกี่ยวกับการใช้ยาเสพติดและเครื่องดื่มมีเมาได้ แต่อย่างไรก็ตามองค์กร CCA ได้มีคำแนะนำและชี้แจงถึงสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นตัวแทนของสิ่งชั่วร้ายประกอบ และยังได้มีการอนุญาตให้มีการเขียนถึงแวมไพร์ ผิวดิบ และมนุษย์หมาป่าได้

¹⁵⁹ แกะรอยเรตติ้ง เรื่องจริงที่คุณต้องรู้ [PART 1], ใน <http://bbznet.pukpik.com/scripts/view.php?user=myzeon&board=41&id=105&c=1&order=numview>, (last visited 14 May 2011).

ถึงแม้ว่า องค์กร CCA จะได้มีการปรับปรุงกฎเกณฑ์ให้สอดคล้องกับยุคสมัย และสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป แต่สำนักพิมพ์หลายสำนักที่มีชื่อเสียงและเคยเป็นกลุ่มที่ให้การสนับสนุนองค์กร CCA นั้น เริ่มทยอยออกหนังสือที่เข้าถึงตลาดกลุ่มผู้ใหญ่มากขึ้น โดยไม่สนใจว่า จะต้องได้รับการรับรองจากองค์กร CCA หรือไม่ ส่งผลให้ในปัจจุบันตราเครื่องหมายรับรองนั้น จะไม่มีผลในการวางจำหน่ายหนังสือการ์ตูนเท่าที่ควร

4. สำนักพิมพ์เอกชน¹⁶⁰

ประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น นอกเหนือจากองค์กรทางภาครัฐที่มีบทบาทหน้าที่ในการกำกับดูแลตรวจสอบสื่อสิ่งพิมพ์ในส่วนของเนื้อหาของสิ่งพิมพ์ที่ต้องไม่เป็นไปในทางลามกอนาจาร หรือขาดความเหมาะสมในเชิงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกด้านความรุนแรง หรืออาชญากรรมแล้วนั้น พบว่าสำนักพิมพ์เอกชนผู้ที่เป็นผู้ผลิตสิ่งพิมพ์ เช่น สำนักพิมพ์ Marvel Comics หรือผู้ที่เป็นผู้นำเข้าสิ่งพิมพ์จากต่างประเทศ เช่น TOKYO POP และ VIZ Media ต่างได้เล็งเห็นถึงความสำคัญถึงผลกระทบต่อสื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจาร และสิ่งพิมพ์ที่ขาดความเหมาะสมต่อพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนในเชิงลบ ดังนั้น สำนักพิมพ์เอกชนจึงได้ดำเนินการควบคุมตนเองด้วยวิธีการกำหนดมาตรฐานในการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งจะอธิบายถึงรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การจัดระดับสื่อสิ่งพิมพ์โดยสำนักพิมพ์เอกชนในหัวข้อถัดไป

3.2.3 หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาการจัดประเภทสื่อสิ่งพิมพ์

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้นำหลักเกณฑ์ของคำนิยามของกฎหมายมาประกอบการพิจารณาว่าสื่อสิ่งพิมพ์ใดเหมาะสม หรือสื่อสิ่งพิมพ์ใดเป็นสื่อลามกอนาจาร หรือขาดความเหมาะสมทั้งในกฎหมายระดับสหรัฐและกฎหมายระดับมลรัฐ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคำนิยามของกฎหมายในแต่ละมลรัฐด้วย นอกจากนี้ สำนักพิมพ์ภาคเอกชนของประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการจัดระดับความเหมาะสมของสิ่งพิมพ์ไว้อย่างชัดเจนโดยใช้เกณฑ์การแบ่งตามอายุของผู้บริโภคกับความเหมาะสมต่อการรับรู้สื่อสิ่งพิมพ์ที่ได้มีการตีพิมพ์ออกจำหน่าย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. Marvel Comics

เนื่องจากในปี ค.ศ. 1971 Stan Lee ซึ่งเป็นหัวหน้าบรรณาธิการของ Marvel Comics ในขณะนั้น ได้ตัดสินใจทำหนังสือเรื่อง Spider-Man โดยมีเนื้อหาที่มีการเกี่ยวข้องกับการ

¹⁶⁰ แกะรอยเรทติ้ง เรื่องจริงที่คุณต้องรู้ [PART2] ใน <http://bbznet.pukpik.com/scripts/view.php?user=myzeon&board=41&id=105&c=1&order=numview>, (last visited 1 October 2011).

ใช้ยาเสพติด แต่ในขณะนั้นได้รับการปฏิเสธจาก Comics Code Authority (CCA) ที่จะรับรองหนังสือดังกล่าว ดังนั้น Marvel Comics จึงได้ตัดสินใจดำเนินการตีพิมพ์ออกไปโดยไม่สนใจการปฏิเสธการรับรองหนังสือจาก CCA อีกทั้ง เมื่อ Marvel Comics ได้ออกจำหน่ายกลับได้รับกระแสการตอบรับอย่างดีจากผู้บริโภค และส่งผลให้เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้สำนักพิมพ์อื่นๆ ผลิตหนังสือที่เข้าถึงกลุ่มตลาดผู้ใหญ่มากขึ้น และไม่สนใจว่าจะได้รับการรับรองจาก CCA หรือไม่ ส่งผลให้เครื่องหมายรับรองจะไม่มีผลกระทบต่อตารางจำหน่ายแต่อย่างใด

จนกระทั่งในปี ค.ศ. 2001 Marvel Comics ได้ตัดสินใจถอนตัวจาก CCA และจัดตั้งระดับความเหมาะสม (Rating) ของตนเองขึ้นมาใช้เอง เพื่อแบ่งระดับของการ์ตูนตนเองให้ตรงกับกลุ่มผู้อ่าน โดยในครั้งแรกใช้วิธีการแบ่งระดับความเหมาะสมโดยการอิงจากลักษณะการจัดระดับความเหมาะสมของภาพยนตร์ แต่ได้รับการทักท้วงจาก Motion Picture Association of America (MPAA) ซึ่งเป็นองค์กรจัดระดับความเหมาะสมของภาพยนตร์ในขณะนั้นว่า เครื่องหมายสำหรับการจัดระดับต่างๆ เป็นลิขสิทธิ์เฉพาะขององค์กร ส่งผลให้ Marvel Comics มีการปรับปรุงระบบการจัดระดับความเหมาะสมของตนเองดังนี้

- 1) ALL AGES คือ เหมาะสมสำหรับทุกวัย
- 2) T+ คือ เหมาะสมสำหรับเด็กอายุ 13 ปี ขึ้นไป (Teenager)
- 3) PARENTAL ADVISORY เป็นการเตือนที่ผู้ปกครองควรพิจารณาและให้
- 4) Max เป็นการเตือนที่เหมาะสมสำหรับผู้ใหญ่ เนื้อหามีความรุนแรงมาก

คำแนะนำ

2. TOKYO POP

สหรัฐอเมริกาได้มีการนำเข้าลิขสิทธิ์การ์ตูนญี่ปุ่นเช่นเดียวกัน อีกทั้งได้มีการจัดระดับความเหมาะสม (Rating) ของแต่ละเรื่องเอาไว้เช่นเดียวกัน แต่มีลักษณะที่แตกต่างจากการจัดระดับความเหมาะสมข้างต้น เนื่องจาก เนื้อหาสาระของการ์ตูนญี่ปุ่นมีความแตกต่างกันอย่างมากกับการ์ตูนของสหรัฐอเมริกา โดยการจัดระดับความเหมาะสมจากผู้ผลิตที่นำเข้ามา

TOKYO POP ถือเป็นผู้นำเข้าลิขสิทธิ์การ์ตูนรายใหญ่ ทั้งในรูปแบบของหนังสือการ์ตูน นิยาย หนังสือรวมภาพ และแอนิเมชันจากประเทศญี่ปุ่น ซึ่งได้มีการวางจำหน่ายทั้งในสหรัฐอเมริกา แคนาดา และเยอรมัน การ์ตูนทุกเรื่องที่น่าเข้ามาต้องได้รับการจัดระดับความเหมาะสมก่อนการอนุญาตวางจำหน่าย โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้¹⁶¹

¹⁶¹ แกะรอยเรตติ้ง เรื่องจริงที่คุณต้องรู้ [PART2] ใน <http://bbznet.pukpik.com/scripts/view.php?user=myzeon&board=41&id=105&c=1&order=numview>, (last visited 1 October 2011).

1) ALL AGES หมายถึง เหมาะสำหรับทุกวัย เช่นเรื่อง Angelic Layer โรงเรียนนักสืบแคลมป์ การ์ดแคปเตอร์ ซากุระ เซนต์เทเล เป็นต้น

2) YOUTH AGE 10+ หมายถึง เหมาะสำหรับเด็กอายุ 10 ปีขึ้นไป อาจมีความรุนแรงเล็กน้อย เช่น Et Cetera กันดั้มวิงก ฮาเล็มปีท Magic Knight Reyearth โตเกียวเหมียวเหมียว เป็นต้น

3) YOUTH AGE 13+ หมายถึง เหมาะสำหรับเด็กอายุ 13 ปีขึ้นไป อาจมีความรุนแรง คำหยาบ และฉากเกือบเปลือย เช่น B'TX Brain Power Comic Party D.N.Angel Dears InitialD เรื่องธรรมชาติของฉันทันกับเธอ MARS Pita-Ten Planets RG Veda Tokyo Babylon Tsukuyomi: Moon Phase เป็นต้น

4) OLDER TEEN AGE 16+ หมายถึง เหมาะสำหรับเด็กอายุ 16 ปีขึ้นไป อาจมีความรุนแรง คำหยาบ ฉากกึ่งเปลือยและฉากขั้วทางเพศ เช่น คู่แท้แต่มาป่วน BECK BLAME! Boys Be... ดิจิลิตี้ GTO Girls Bravo Love Hina Paradise Kiss เป็นต้น

5) MATURE AGE 18+ หมายถึง เหมาะสำหรับผู้ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป อาจมีฉากรุนแรง ภาพเปลือย และเรื่องเพศ เหมาะสำหรับผู้ที่มีบรรลุนิติภาวะ เช่น เรื่อง Battle Royal เป็นต้น

3. VIZ Media¹⁶²

ถือว่าเป็นสำนักพิมพ์รายใหญ่อีกรายหนึ่งในการนำเข้าลิขสิทธิ์การ์ตูนญี่ปุ่นในสหรัฐอเมริกา และมีรูปแบบการจัดระดับความเหมาะสมคล้ายคลึงกับ TOKYO POP แต่กลุ่มเป้าหมายของ VIZ Media จะมุ่งเน้นไปที่ตลาดเด็กเล็กและเด็กโตโดยส่วนใหญ่ ซึ่งมีการจัดระดับความเหมาะสมออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1) A For ALL AGES หมายถึง เหมาะสำหรับทุกวัย เช่น โปเกมอน Ultra Maniac และเรื่องจากสตูดิโอจิบลิ เป็นต้น

2) T For TEEN หมายถึง เหมาะสำหรับเด็กอายุ 13 ปี ขึ้นไป เช่น Bleach ดร.สแลมปี คราก่อนบอด Naruto One piece Full Moon ราชนย์แห่งภูติ (Shaman King) เกมกลคนอัจฉริยะ (Yu-Gi-Oh!) คนเก่งฟ้าประทาน (Yu Yu Hakusho)

3) T+ For OLDER TEENS หมายถึง เหมาะสมสำหรับเด็กอายุ 16 ปีขึ้นไป เช่น ซามูไรพเนจร Alice 19th BASARA Death Note I's Hunter คินิคุแมน โจโจ้ ล่าข้ามศตวรรษ NANA X พล้งลางโลก เป็นต้น

¹⁶² เรื่องเดียวกัน.

อาจจะกล่าวได้ว่า การจัดระดับความเหมาะสมของการชุมนุมในสหรัฐอเมริกาข้างต้น ในปัจจุบันยังคงเป็นการจัดโดยสำนักพิมพ์ ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้นำเข้าลิขสิทธิ์ในการพิจารณาความเหมาะสมและจัดระดับกันเอง โดยจัดทำเป็นเครื่องหมายที่ง่ายต่อความเข้าใจและสามารถมองเห็นได้ชัดเจนบนปกหนังสือ เพื่อให้ผู้อ่านได้รับรู้ถึงระดับความรุนแรงในการชุมนุมได้ แม้ไม่เคยเปิดอ่านมาก่อน

3.2.4 มาตรการในการลงโทษ

สำหรับมาตรการในการลงโทษผู้ใดกระทำความผิดฐานลามกอนาจารของประเทศสหรัฐอเมริกานั้น ได้กำหนดโทษไว้เป็นความผิดทางอาญา อีกทั้งประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีกฎหมายที่บัญญัติควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ลามกไว้ทั้งในระดับกฎหมายระดับสหรัฐและระดับมลรัฐ ซึ่งจะต้องพิจารณาถึงกฎหมายอาญาของแต่ละมลรัฐว่าได้มีการกำหนดบทลงโทษไว้เกี่ยวกับความผิดฐานดังกล่าวไว้อย่างไร โดยบางมลรัฐอาจจะกำหนดไว้ว่าเป็นความผิดอาญาร้ายแรงในขณะที่บางมลรัฐอาจกำหนดไว้ว่าเป็นความผิดอาญาไม่ร้ายแรง ส่งผลให้บทลงโทษและการระวางโทษนั้นมีความเข้มงวดและหนักเบาแตกต่างกันไปเช่นเดียวกัน

3.3 ประเทศเยอรมนี

3.3.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์

1. ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน

ประเทศเยอรมันเป็นประเทศหนึ่งที่ใช้ระบบกฎหมายแบบระบบประมวลกฎหมาย การควบคุมสื่อลามกของประเทศนี้จึงได้มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในประมวลกฎหมายอาญา ถึงแม้ว่าในประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันนั้น ไม่ได้มีคำจำกัดความของสื่อลามกเอาไว้เป็นการเฉพาะ แต่ได้ปรากฏถึงคำอธิบายเกี่ยวกับสื่อลามกเอาไว้ การพิจารณาว่าสิ่งใดเป็นสื่อลามกตามกฎหมายจะต้องเป็นสิ่งที่รู้สึกได้เพียวอย่างเดียวกัน หรือมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อกระตุ้นความรู้สึกทางเพศของผู้ที่ได้รับชมและเป็นการละเมิดต่อขอบเขตด้านความเหมาะสมทางเพศที่อยู่บนพื้นฐานตามแนวความคิดทางศีลธรรมของสังคมโดยทั่วไป¹⁶³

สำหรับกฎหมายอาญาเยอรมันที่ได้มีการบัญญัติห้ามการเผยแพร่สื่อลามกไม่ว่าจะเป็นการขาย จำหน่าย การนำแสดงออก หรือการเผยแพร่ด้วยวิธีการอื่นใด ซึ่งงานเขียน การบรรยาย

¹⁶³ เนติ รัตนกร, เรื่องเดิม, หน้า 53.

หรือรูปภาพอันมีลักษณะลามกในสถานที่สาธารณะ หรือผลิตเพื่อนำออกเผยแพร่ หรือประกาศ หรือโฆษณา ซึ่งบุคคลที่กระทำการดังกล่าวจะต้องรับโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับตามที่กำหนด หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามมาตรา 184 แห่งประมวลกฎหมายอาญาเดิมอันเป็นหลักกฎหมายเพื่อสำหรับใช้ควบคุมสื่อลามกในสมัยนั้น

ต่อมาในปี 1987 ได้มีการตรวจแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันเสียใหม่ และจากการแก้ไขในครั้งนี้ ได้มีการกำหนดหลักการทางกฎหมายใหม่สำหรับการควบคุมสื่อลามก ตามมาตรา 184 โดยให้การควบคุมสื่อลามกนั้น ครอบคลุมไปถึงงานประพันธ์ในลักษณะของสิ่งที่สามารถแสดงออกมาให้เห็นเป็นภาพ เสียง ตลอดจนการบันทึกภาพ เสียงด้วยเช่นเดียวกัน

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การแก้ไขกฎหมายอาญาเยอรมันสำหรับควบคุมสื่อลามกอันครอบคลุมไปถึงงานประพันธ์ ซึ่งถือเป็นสื่อแขนงหนึ่งประเภทสื่อสิ่งพิมพ์อันมีลักษณะที่แสดงออกมาเป็นภาพข้างต้น หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสมทางด้านเนื้อหา หรือรูปแบบที่น่าเสนอนั้น ถือได้ว่าเป็นการแก้ไขในครั้งนี้ ส่งผลให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้นในการควบคุมสื่อลามก หรือสื่อที่ไม่เหมาะสมต่างๆ ในประเทศเยอรมนี โดยหมายรวมถึงสื่อสิ่งพิมพ์ด้วยนั่นเอง

สำหรับบทบัญญัติกฎหมายอาญาเยอรมันที่วางหลักในการควบคุมสื่อลามกนั้นมีบทบัญญัติที่นำมาเป็นหลักเกณฑ์การควบคุมสื่อลามกและสื่อไม่เหมาะสมไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 184 ได้บัญญัติห้ามการกระทำที่มีลักษณะ ดังต่อไปนี้ ห้ามการเผยแพร่สื่อที่มีลักษณะลามกอนาจารตามมาตรา 11(3)¹⁶⁴ กล่าวคือ

- 1) ห้ามเผยแพร่สื่อลามกไม่ว่าจะด้วยวิธีการใด ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอขาย จำหน่าย การให้ ให้ยืม ให้เช่า หรือการให้เข้าถึงสิ่งที่มีลักษณะลามกอนาจาร
- 2) ห้ามการจัดทำ ผลิต เสนอ หรือ แนะนำสื่อลามกอนาจาร
- 3) ห้ามการทำให้เผยแพร่ซึ่งสื่อลามกอนาจารโดยผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียง ไม่ว่าจะผ่านช่องทางสื่อวิทยุหรือโทรทัศน์¹⁶⁵
- 4) ห้ามการจำหน่าย การแสดงในที่สาธารณะ การให้เข้าถึง การเผยแพร่ การผลิต การรับ การจัดหา การเก็บรักษา การเสนอ การประกาศ การทำสำเนา การประกอบการนำเข้า

¹⁶⁴ German Penal Code, Section 11(3)

Audio and visual recording media, data storage media, illustrations and other images shall be the equivalent of writings in those provisions which refer to this subsection.

¹⁶⁵ German Penal Code, Section 184(2), Whoever disseminates a pornographic presentation by radio shall be similarly punished.

ส่งออกไม่ว่าโดยตนเองหรือบุคคลอื่น เกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารที่แสดงให้เห็นในลักษณะของ พฤติกรรมทางเพศระหว่างมนุษย์กับสัตว์ (Sexual actions of Human and Animal) การใช้เด็ก ในทางที่ผิดในสื่ออนาจาร (Abuse of Children) และสื่อลามกอนาจารที่ประกอบไปด้วยการใช้ ความรุนแรง (Object acts of Violence)¹⁶⁶ ซึ่งหมายความว่ารวมถึงการห้ามทำเพื่อครอบครองไม่ว่า ตนเองหรือบุคคลอื่นเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารดังกล่าวด้วยเช่นเดียวกัน หากบุคคลใดได้กระทำ อันเป็นการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติดังกล่าวจะถือว่าเป็นการกระทำความผิดต้องรับโทษจำคุกไม่เกิน หนึ่งปีหรือปรับตามที่กฎหมายกำหนด หรือทั้งจำทั้งปรับ

นอกจากนี้ หากพิจารณาถึงบทบัญญัติแห่งกฎหมายมาตรา 184 แห่งประมวล กฎหมายเยอรมันจะพบว่าวัตถุประสงค์ของบทบัญญัติมาตราดังกล่าวมุ่งที่จะคุ้มครองเด็กและ เยาวชนในทางที่จะป้องกันการเข้าถึงสื่อลามกอนาจารเหล่านั้น โดยหลักเกณฑ์ทางกฎหมายใน ส่วนของควบคุมการเผยแพร่สื่อลามกอนาจาร มีดังต่อไปนี้

1) ห้ามการเผยแพร่สื่อลามกอนาจาร ไม่ว่าด้วยวิธีการเสนอ ให้หรือประการอื่น ใดที่จะทำให้นุคคลที่อายุต่ำกว่าสิบแปดปีสามารถที่จะรับรู้ได้ หรือมีการเสนอให้แก่บุคคลที่มีอายุ ต่ำกว่าสิบแปดปี¹⁶⁷

2) ห้ามการนำออกแสดง การประกาศ หรือการแสดงโดยวิธีการอื่นใดอันมี ลักษณะเป็นสื่อลามกอนาจารในสถานที่ที่บุคคลอายุต่ำกว่าสิบแปดปีจะให้เห็น ได้ชมหรือรับรู้ได้¹⁶⁸

3) ห้ามบุคคลใดทำสื่อลามกอนาจารในสถานที่สาธารณะที่บุคคลอายุต่ำกว่าสิบ แปดปีสามารถที่จะพบเห็นได้ หรือมีการเผยแพร่สื่อลามกอนาจารนอกเขตการค้าด้วยวิธีการเสนอ หรือประกาศ¹⁶⁹

¹⁶⁶ German Penal Code, Section 184(5), whoever undertakes to gain possession of pornographic writings (Section 11 subsection (3)) for himself or third person, which have as their object the sexual abuse of children, shall, if the writings reproduce an actual or true-to-life event, be punished with imprisonment for not more than one year or a fine. Whoever possesses the writings indicated in sentence 1 shall be similarly punished.

¹⁶⁷ German Penal Code, Section 184(1) 1,

(1) Whoever, in relation to pornographic writing (Section 11 subsection (3)):

1. offers, gives or makes them accessible to a person under eighteen years of age;

¹⁶⁸ German Penal Code, Section 184(1) 2,

2. displays, post, presents or otherwise makes them accessible at a place accessible to persons under eighteen years of age, or into which they can see;

¹⁶⁹ German Penal Code, Section 184(1) 5,

บุคคลที่กระทำความผิดโดยการฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นไม่ว่าด้วยวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใดอันมีลักษณะเป็นไปในทางเผยแพร่สิ่งลามกอนาจารแก่เด็กและเยาวชนที่อายุต่ำกว่าสิบแปดปี จะต้องได้รับโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับตามที่กฎหมายกำหนด หรือทั้งจำทั้งปรับ

2. The Act on the Dissemination of Publication Morally Harmful to Youth 1985

กฎหมายฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะลามกอนาจาร และสิ่งที่ขัดต่อศีลธรรมอันเป็นอันตรายต่อเด็กที่มีอายุต่ำกว่าสิบสี่ปี และเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่สิบสี่ปีขึ้นไปแต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์ตามคำนิยามความหมายของเด็กและเยาวชนตามกฎหมายฉบับนี้¹⁷⁰ โดยได้มีการกำหนดบัญชีรายชื่อสิ่งพิมพ์ที่เป็นอันตรายต่อเด็กเอาไว้ ซึ่งสิ่งพิมพ์ดังกล่าวมีลักษณะที่ทำให้เกิดการความเสื่อมทรามด้านศีลธรรม มีลักษณะที่ยั่วให้เกิดความรุนแรง อาชญากรรมหรือความเกลียดชังทางเชื้อชาติ หรือเชิดชูสงคราม อีกทั้ง การบันทึกเป็นรายชื่อสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะเป็นอันตรายต่อเด็กและเยาวชนเหล่านี้จะต้องทำให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป¹⁷¹

สำหรับสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการยกเว้นให้ไม่ต้องอยู่ได้บังคับของกฎหมายฉบับนี้ หรือไม่ต้องได้รับการบันทึกไว้เป็นรายชื่อสิ่งพิมพ์ที่เป็นอันตรายต่อเด็กและเยาวชน ได้แก่ งานเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเมือง สังคม ศาสนาหรือปรัชญาเท่านั้น งานเขียนเพื่อศิลปะ วิทยาศาสตร์ การวิจัยหรือการสอน รวมถึง งานเขียนที่อยู่ในความสนใจของประชาชน เว้นแต่หากมีการเขียนที่มีวิธีการพรรณาน่ารังเกียจ¹⁷² รวมถึง ได้มีการกำหนดงานเขียนที่ก่อให้เกิดอัน

5. publicly offers, announces, or commends them at the place accessible to persons under eighteen years of age or into which they can see, or through dissemination of writings outside of business transactions through normal trade outlets;

¹⁷⁰ The Act on the Dissemination of Publication Morally Harmful to Youth 1985, Section 1(4), A child for the purposes of this Act is any person who is not yet fourteen years of age, a juvenile any person who is fourteen but not yet eighteen years of age.

¹⁷¹ The Act on the Dissemination of Publication Morally Harmful to Youth 1985, Section 1 (1), Writings which are such as many place children or juveniles in a moral danger shall be recorded in a list. These include in particular writing which are immoral, coarsening in effect, providing incitement to violence, crime or racial hatred, or which glorify war. The recording shall be made known.

¹⁷² The Act on the Dissemination of Publication Morally Harmful to Youth 1985, Section 1(2), A writing shall not be entered in the list

ตายอย่างจริงจังไว้ว่าไม่จำเป็นต้องถูกบันทึกในรายชื่อหรือถูกประกาศ ได้แก่ งานเขียนที่มีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับที่อธิบายไว้ในมาตรา 130 มาตราข้อย่อยที่ 2 หรือมาตรา 131 แห่งประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน หรืองานเขียนลามกอนาจารในมาตรา 184 แห่งประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน รวมถึง งานเขียนอื่นๆ ที่ปรากฏได้ชัดเจนว่าจะก่อให้เกิดอันตรายทางศีลธรรมอย่างร้ายแรงต่อเด็กและเยาวชน¹⁷³

อีกทั้งกฎหมายฉบับนี้ ยังได้กำหนดห้ามเผยแพร่สิ่งพิมพ์ที่อยู่ในบัญชีรายการอันเป็นสิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสมเป็นอันตรายต่อเด็กและเยาวชน โดยการวางหลักเกณฑ์ห้ามเผยแพร่งานเขียนที่การบันทึกอยู่ในรายการที่เป็นที่รู้จัก ดังนี้¹⁷⁴

1. เสนอให้หรือเข้าถึงได้โดยเด็กหรือเยาวชน

1. solely on account of particular political, social, religious or philo-phical content;
2. where it serves art or science, research or teaching;
3. where it is in the public interest, unless the mode of depiction is objectionable.

¹⁷³ The Act on the Dissemination of Publication Morally Harmful to Youth 1985, Section 6, Subject to the restrictions under 3-5 without the need for recording in the list or an announcement shall be

1. writing whose contents correspond to those described in section 130 subsection 2 or section 131 of the Criminal Code;
2. pornographic writings (section 184 of the Criminal Code);
3. other writings which are obviously such as may pose a serious moral danger to children or juveniles.

¹⁷⁴ The Act on the Dissemination of Publication Morally Harmful to Youth 1985, Section 3(1), A writing whos recording in the list has been made known shall not be

1. offered, given or made accessible to a child or juvenile;
2. displayed, mounted, shown or otherwise made accessible in a place which is accessible to children or juveniles or into which they can see;
3. offered or given to another through commercial letting or comparable commercial granting of a right to use, except in shops which are not accessible to children or juveniles and into which they cannot see;
4. disseminated, stored or otherwise made accessible via electronic information and communication services.

2. เปิดแสดง ติดตั้งตามสถานที่ต่างๆ หรือทำอย่างอื่นสามารถเข้าถึงได้ในสถานที่ที่สามารถเข้าถึงเด็กหรือเยาวชน หรือเป็นสถานที่ที่เด็กหรือเยาวชนสามารถมองเห็นได้
3. การเสนอขาย หรือให้ผ่านการเช่า หรือการให้สิทธิในเชิงพาณิชย์ ยกเว้นในร้านค้าที่เด็กหรือเยาวชนเข้าถึงหรือมองเห็นได้
4. เผยแพร่ จัดเก็บ หรือกระทำการอย่างอื่นที่ทำให้เกิดการเข้าถึงได้ผ่านข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และการบริการด้านการสื่อสาร

รวมถึง การกำหนดห้ามเผยแพร่ออกสู่ภายนอกของสถานที่ประกอบธุรกิจ กล่าวคือ การเขียนที่มีการบันทึกอยู่ในรายชื่อและได้ถูกประกาศให้เป็นที่รู้จักกันจะต้องไม่ได้รับการจัดการในการเผยแพร่หรือให้ยืมหรือเก็บไว้เพื่อวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้¹⁷⁵

1. ในการค้าปลีกที่อยู่นอกสถานที่ประกอบธุรกิจ
2. ในซุ้มหรือร้านขายอื่นๆ ที่ลูกค้าไม่ได้เข้ามา
3. ในธุรกิจการส่งซื้อทางไปรษณีย์ หรือ
4. ในห้องสมุดให้ยืมในเชิงพาณิชย์หรือสโมสรการอ่าน

นอกจากนี้ กฎหมายฉบับนี้ได้แสดงถึงการใช้มาตรการทางปกครองสำหรับการควบคุมในเรื่องเกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจาร หรือสิ่งพิมพ์ที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีที่เป็นอันตรายต่อเด็กและเยาวชนในส่วนของการกำหนดบัญชีรายชื่อสิ่งพิมพ์ที่เป็นอันตรายต่อเด็กและเยาวชน โดยกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการในการวินิจฉัย พิจารณาว่าสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะประการใดเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อเด็กและเยาวชนได้ และมีอำนาจในการสั่งขึ้นบัญชีรายชื่อได้ ซึ่งการจะออกคำสั่งสำหรับการบันทึกสิ่งพิมพ์ที่อยู่ในรายการจะต้องเป็นเสียงส่วนใหญ่จำนวนสองในสามและกรณีใดๆ รวมทั้งเสียงส่วนใหญ่จะต้องไม่น้อยกว่าเจ็ดของ

¹⁷⁵ The Act on the Dissemination of Publication Morality Harmful to Youth 1985, Section 4(1), A writing whose recording in the list has been made known shall not be dealt in, disseminated or lent out or stored for these purposes

1. in the retail trade outside of business premises;
2. in kiosks or other sales outlets which the customer does not usually enter;
3. in the mail order business; or
4. in commercial lending libraries or reading clubs.

องค์ประกอบจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่ได้แต่งตั้งขึ้นตามกฎหมายนี้ที่มีหน้าที่กำกับดูแลของรัฐบาลกลางที่มีส่วนร่วมในการพิจารณานับทั้งสิ่งพิมพ์ดังกล่าวลงในบัญชีรายการ¹⁷⁶

3. Protection of Young Persons Act 2008

วัตถุประสงค์ของกฎหมายฉบับนี้ เพื่อรับรองและให้ความคุ้มครองแก่เด็กหรือเยาวชนในรูปแบบที่เพิ่มมากขึ้น โดยจะพิจารณาถึงความเป็นอันตรายต่อเด็กและเยาวชนในบริบทของสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาเหมาะสมอันจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ และศีลธรรม ไม่ว่าจะเป็นทั้งในด้านความรุนแรงทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่แสดงออกให้เห็นถึงความทรมาน อาชญากรรม และลามกอนาจารที่เด็กและเยาวชนที่แสดงออกทางด้านเพศในท่าทางที่ผิดธรรมชาติ โดยนำมาส่วนประกอบภายในเนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์¹⁷⁷ นอกจากนี้ กฎหมายฉบับนี้ ยังได้ปรากฏให้เห็นถึงมาตรการทางปกครองที่เข้ามาควบคุมเกี่ยวกับสิ่งลามก หรือสื่อที่ไม่เหมาะสม และสิ่งที่เป็นอันตรายต่อการพัฒนาการของเด็กและเยาวชน รวมถึงสิ่งที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยกำหนดให้หน่วยงานตรวจสอบของรัฐบาลกลางเป็นผู้มีอำนาจในการตรวจสอบสำหรับสื่อที่เป็นอันตรายดังกล่าว ซึ่งสำนักงานการตรวจสอบ

¹⁷⁶ The Act on the Dissemination of Publication Morality to Youth 1985, Section 13, In Cases contemplates by section 9 subsection 3 an order for recording in the list shall require a two-thirds majority, any in any event a majority including at least seven of members of the Federal Supervisory Body involved in the decision.

¹⁷⁷ Protection of Young Persons Act 2008, Section 15(2) 3-5, The following categories of harmful data media shall be subject to the restrictions of Sub-Clause 1 even without being included in the List or in a special announcement:

3. Media presenting in a disgraceful manner people who are dying or exposed to serve physical or psychic suffering or violating human dignity by presenting actual facts and developments, although there is no justifiable public interest in such mode of reporting;

3 a. Extremely realistic, cruel and sensation presentations of violence for its own purpose and dominant of the given scene.

4. Media presenting Children and Adolescents in unnatural , sexually provocative physical posture;

5. Media which might have a severely damaging impact on the development and education of Children and Adolescents to responsible personalities in society.

ของรัฐบาลกลางในขณะนี้ อาจปฏิบัติหน้าที่โดยตำแหน่งหน้าที่ และเมื่อข้อเสนอแนะของหน่วยงานหรือสำนักงานบางประการ เพื่อให้เกิดความมั่นใจตราบเท่าที่เป็นไปได้ว่าผลิตภัณฑ์ทั้งหมดที่ประกอบขึ้นอันส่งผลให้เป็นการคุกคามด้านศีลธรรมต่อเด็กและเยาวชนนั้น จะต้องถูกบันทึกลงในรายการของสำนักงานการตรวจสอบของรัฐบาลกลาง¹⁷⁸

3.3.2 องค์การที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ของประเทศเยอรมนี

ประเทศเยอรมนีถือได้ว่าเป็นประเทศหนึ่งที่มีความชัดเจนของกฎหมายอันเกี่ยวข้องกับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะลามกอนาจาร หรือสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชน รวมถึง การกำหนดบทบาทหน้าที่คณะกรรมการที่ทำหน้าที่ในการพิจารณาว่าสิ่งพิมพ์ใดขาดความเหมาะสมหรือเป็นสิ่งพิมพ์อันตรายต่อเด็กและเยาวชนไว้เป็นการเฉพาะไว้ในตัวบทกฎหมายมาตรา 9 แห่ง The Act on the Dissemination of Publication Morally Harmful to Youth 1985 ที่ได้กำหนดถึงบุคคลที่จะมาทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่รัฐบาลกลางสำหรับการพิจารณาสิ่งพิมพ์ดังกล่าวไว้¹⁷⁹ กล่าวคือ องค์ประกอบของที่ปรึกษาของรัฐบาลกลาง

¹⁷⁸ Laws Relevant to Children and Young People in Germany, http://www.kinder-jugendhilfe.info/en_kjhg/wai2/showcontent.asp?ThemaID=4573, (last visited 3 Oct 2011).

¹⁷⁹ The Act on the Dissemination of Publication Morality to Youth, Section 9, (Staffing of the Federal Supervisory Body)

(1) The Federal Supervisory Body shall be composed of a chairperson nominated by the Federal Ministry for Family, Senior Citizens, Women and Youth, assessors from the Länder, one to be nominated by each Land government, and additional assessors to be nominated by the Federal Ministry for Family, Senior Citizens, Women and Youth.

(2) The assessors to be nominated by the Federal Ministry for Family, Senior Citizens, Women and Youth shall be drawn from the circles of

1. art
2. literature
3. the book trade
4. publishing
5. voluntary youth work organizations
6. public youth work organizations
7. teachers, and

จะต้องประกอบไปด้วยประธานผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อโดยกระทรวงของรัฐบาลกลางที่เกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัว ผู้สูงอายุ สตรีและเยาวชนผู้ประเมินจากระดับประเทศ และบุคคลหนึ่งที่จะได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลในแต่ละรัฐ และผู้ประเมินที่มาจากการแต่งตั้งเป็นพิเศษจากกระทรวงเพื่อครอบครัว ผู้สูงอายุ สตรีและเยาวชนของรัฐบาลกลาง

ผู้ประเมินที่ได้รับการเสนอรายชื่อเข้าคัดเลือกโดยกระทรวงเพื่อครอบครัว ผู้สูงอายุ สตรี และเยาวชนจะต้องเป็นบุคคลที่ชักนำมาจากกลุ่มอาชีพต่างๆ ได้แก่

1. ศิลปะ
2. วรรณกรรม
3. ผู้ประกอบการค้าหนังสือ
4. สำนักพิมพ์
5. องค์การอาสาสมัครที่ปฏิบัติงานด้านเยาวชน
6. องค์มหาชนที่ปฏิบัติงานด้านเยาวชน
7. อาจารย์และ
8. ศาสนจักร ชุมชนทางวัฒนธรรมเชื้อสายยิว และชุมชนทางศาสนาอื่นๆ ที่ถูก

จัดตั้งขึ้นเป็นองค์การมหาชนตามข้อเสนอของกลุ่มบุคคลที่มีชื่อเสียง

3.3.3 หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาการจัดประเภทสื่อสิ่งพิมพ์

สำหรับประเทศเยอรมันนั้น หลักเกณฑ์ที่จะนำมาใช้พิจารณาจัดประเภทสื่อสิ่งพิมพ์นั้น มีเพียงการพิจารณาโดยตัวบทกฎหมายที่วางหลักเกณฑ์กำหนดกระบวนการตรวจสอบว่าสิ่งพิมพ์ใดเป็นสิ่งพิมพ์ที่เป็นอันตรายต่อศีลธรรมต่อเด็กและผู้เยาว์ หากพิจารณาได้ว่าสิ่งพิมพ์นั้นเป็นสื่อที่ไม่เหมาะสมต่อเด็กและเยาวชนแล้วนั้น กฎหมายจะกำหนดให้มีการขึ้นบัญชีรายชื่อสิ่งพิมพ์ต้องห้ามที่จะต้องห้ามมิให้มีการเผยแพร่สิ่งพิมพ์เหล่านี้แก่เด็กและเยาวชนที่ตามที่ได้กำหนดไว้ใน The Act on the Dissemination of Publication Morality to Youth 1985

3.3.4 มาตรการในการลงโทษ

มาตรการทางอาญาในการลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารนั้น ในประเทศเยอรมนีนั้น ได้กำหนดไว้ให้เป็นความผิดตามกฎหมายอาญามาตรา 184 ที่มีความเข้มงวดต่อการห้ามเผยแพร่สื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจาร และสื่อสิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสมโดยกำหนดโทษเอาไว้

8. the churches, the Jewish cultural community and other religious communities constituted as public corporations upon the proposal of the groups named.

ว่าให้ต้องรับผิดชอบทางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับตามที่กฎหมายกำหนด หรือทั้งจำทั้งปรับ รวมถึงมาตรการทางปกครองสำหรับการควบคุมในเรื่องเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารในการกำหนดว่าให้คณะกรรมการผู้มีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมายตาม The Act on the Dissemination of Publication Morality to Youth 1985 ในการพิจารณาว่าสิ่งพิมพ์ใดมีลักษณะเป็นสิ่งพิมพ์อันตราย และให้มีอำนาจสั่งขึ้นบัญชีสิ่งพิมพ์เหล่านั้น และให้อำนาจแก่หน่วยงานตรวจสอบของรัฐบาลกลางผู้มีอำนาจตรวจสอบในหน้าที่หรือโดยตำแหน่งพิจารณาในบริบทของเนื้อหาภายในสิ่งพิมพ์ว่าเป็นสื่ออันตรายที่อาจมีผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็กและเยาวชน รวมถึงสิ่งที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือไม่ พร้อมมีอำนาจในการออกคำสั่งจะต้องถูกบันทึกลงในรายการของสำนักงานการตรวจสอบของรัฐบาลกลางตามที่ได้กำหนดไว้ใน Protection of Young Persons Act 2008 เช่นเดียวกัน

3.4 ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์เป็นจำนวนมาก และยังได้รับความนิยมและมีความแพร่หลายไปยังประเทศอื่นๆ ทั่วโลก ซึ่งภายในประเทศญี่ปุ่นเองค่านิยมด้านการบริโภคสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะลามกอนาจาร หรือสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสมด้านความรุนแรงทางเพศ หรือการก่ออาชญากรรมก็ได้รับความนิยมจากประชาชนชาติญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทนิตยสาร และหนังสือการ์ตูนอันมีลักษณะลามกอนาจารของประเทศนี้สามารถพบเห็นได้โดยง่าย จัดจำหน่ายตั้งแต่ร้านหนังสือจนกระทั่งตามแผงหนังสือขนาดเล็ก แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า ประเทศญี่ปุ่นจะมีแต่เพียงหนังสือประเภทดังกล่าวแต่ประการเดียวเท่านั้น

ประเทศญี่ปุ่นเองได้มีการผลิตหนังสือคุณภาพเป็นจำนวนมากและมีร้านจำหน่ายหนังสือจำนวนหลายแห่งทั่วประเทศที่เป็นแหล่งรวมหนังสือเล่มทุกชนิด เช่น คิโนะคุนิยะ (Kinokuniya) เป็นร้านหนังสือที่มีความเก่าแก่และมีสาขาไปยังประเทศต่างๆ รวมถึงประเทศไทยด้วยเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ช่องทางการจำหน่ายนิตยสารนอกเหนือจากร้านหนังสือแล้วยังพบว่าประเทศญี่ปุ่นได้มีการวางจำหน่ายนิตยสารในร้านสะดวกซื้อ เช่น เซเว่น-อีเลเวน (7-11) แฟมิลีมาร์ท (Family Mart) หรือที่ประเทศญี่ปุ่นเรียกว่า คอนวีเนียนสโตร์ (Convenience Store) นั่นเอง รวมถึงสถานที่จำหน่ายที่มีลักษณะเป็นตู้จำหน่ายสินค้ากระจุกระจิกหรือคิออสก์ (Kiosk) ที่พบเห็นได้มากตามสถานีไฟฟ้าใต้ดิน¹⁸⁰

¹⁸⁰ วิภา อุตมฉันท, สื่อมวลชนในประเทศญี่ปุ่น, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ที พี พรินท์ จำกัด, 2541), หน้า 104.

ผู้เขียนมีความเห็นว่า ลักษณะการจัดหน้าในส่วนของการวางจำหน่ายหนังสือประเภทต่างๆ ทั้งที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ระดับคุณภาพ และสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะลามกอนาจารหรือสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสมของประเทศญี่ปุ่นมีความคล้ายคลึงกับประเทศไทยค่อนข้างมาก

ปัจจุบัน ความแพร่หลายของนิตยสารนิตยสารการ์ตูนญี่ปุ่นมีเพิ่มมากขึ้นอย่างมาก ขณะที่หนังสือพิมพ์คุณภาพระดับชาติกลับลดน้อยลง ความสนใจของประชาชนของประเทศญี่ปุ่นเริ่มหันเหไปในเรื่องเบาสมอง และข่าวอื้อฉาวต่างๆ โดยเฉพาะข่าวชุบชิบ เรื่องส่วนตัวของบุคคลในสังคมและได้เปลี่ยนจากการอ่านหนังสือเป็นการดูหนังสือจำพวก “โฟโต้วีคลี่” (Photo Weekly) หรือหนังสือนิตยสารภาพ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของตลาดหนังสือญี่ปุ่นถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าแสดงให้เห็นถึงความเสื่อมถอยของสื่อมวลชนซึ่งมุ่งจำหน่ายสินค้าเพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็นและการล່วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล¹⁸¹

สื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจารในประเทศญี่ปุ่นเริ่มปรากฏให้เห็นตั้งแต่สมัยโทคุกาว่าในหนังสือนิตยสารที่ชื่อว่า เอโซอุชิ (Ezoushi) คุซาโซอุชิ (Kusazoushi) ซึ่งลักษณะพิเศษของสิ่งพิมพ์เหล่านี้ คือ มีเนื้อหาทางเพศที่ลามกอนาจารและเรื่องราวที่หยาบคาย ตื่นเต้น เร้าอารมณ์ เช่น ความรุนแรงของอาชญากรรม ถึงแม้ว่าโซคุนในยุคสมัยนั้น จะได้มีความกังวลกับสิ่งพิมพ์ในลักษณะดังกล่าว แต่ก็ไม่ได้มีการควบคุมสิ่งพิมพ์ประเภทนี้แต่ประการใด ส่งผลให้ยังคงมีหลักฐานของสิ่งพิมพ์ลามกอนาจารที่พิมพ์ออกมาก่อนยุคเมจิจำนวนไม่น้อย

ในสมัยเมจิเป็นสมัยที่มีเทคนิคการพิมพ์ที่ทันสมัยมากขึ้น สื่อมวลชนจึงให้ความสนใจจัดทำสิ่งพิมพ์ในรูปแบบของนิตยสารและวารสารเป็นส่วนเสริมต่อธุรกิจหนังสือพิมพ์รายวัน พร้อมทั้งมีการเขียนบทความวิเคราะห์เหตุการณ์ทางการเมือง และนิตยสารเผยแพร่ทัศนะสังคมนิยม ในยุคสมัยนี้พบว่า ได้มีการถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพด้านการแสดงออกของสิ่งพิมพ์ เนื่องจากการสั่งปิดนิตยสาร ชูโอ โครอน (Chuo Koron) และนิตยสาร ไคโซ (Kaizo) อันเป็นนิตยสารที่มีบทความเกี่ยวข้องกับการแสดงออกด้านความคิดเห็นทางการเมือง

อีกทั้งในปี ค.ศ. 1922 ประเทศญี่ปุ่นขณะนั้นอยู่ระหว่างสงคราม นิตยสารจึงถูกควบคุมและปราบปรามโดยรัฐบาลเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะนิตยสารที่มีเนื้อหาบรรจुरื่องสัณตีพิมพ์เกี่ยวกับบทวิเคราะห์วิจารณ์ด้านการเมือง โดยรัฐบาลทหารที่ได้มีการออก “กฎหมายสิ่งพิมพ์” (Publication Law) มาบังคับใช้กับนิตยสาร ส่งผลให้ในสมัยนี้มีนิตยสารจำนวนมากถูกสั่งยุบรวม ลดขนาด และบางฉบับถูกสั่งปิดกิจการไป จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นยุคที่สื่อมวลชนรับใช้อำนาจรัฐและตกอยู่ภายใต้บังคับทางกฎหมายโดยสิ้นเชิง

¹⁸¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 103-104.

ภายหลังเมื่อสงครามสิ้นสุดลง เมื่อกองกำลังทหารที่เข้ายึดครองประเทศญี่ปุ่นได้จำกัดกฎหมายลิดลอนสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนไปจนหมด และได้มีการบัญญัติเป็นกฎหมายในการรับรอง และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนจากการแทรกแซงของรัฐไว้ในรัฐธรรมนูญญี่ปุ่น ค.ศ. 1947 มาตรา 21 (2) ที่วางหลักเกี่ยวกับการห้ามมิให้มีการเซ็นเซอร์ และห้ามล่วงละเมิดความลับของการสื่อสารทุกชนิด จึงอาจกล่าวได้ว่า การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนดังกล่าว ส่งผลให้สื่อมวลชนของประเทศญี่ปุ่นจึงมีเสรีภาพอย่างกว้างขวาง โดยปราศจากเงื่อนไขหรือข้อจำกัดใดๆ

3.4.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์

1. รัฐธรรมนูญประเทศญี่ปุ่น (The Constitution of Japan)

มาตรา 21¹⁸²

(1) เสรีภาพในการชุมนุม เสรีภาพในการรวมกลุ่มก่อตั้งสมาคม ตลอดจนเสรีภาพในการพูด การพิมพ์ และการสื่อสาร จะต้องได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญนี้ การตรวจพิจารณาข่าวสารก่อนเผยแพร่ หรือการล่วงละเมิดความลับด้วยวิธีการใดๆ ในการติดต่อสื่อสารจะกระทำมิได้

จากบทบัญญัติข้างต้นแห่งรัฐธรรมนูญของประเทศญี่ปุ่นจะสังเกตได้ว่า ประเทศญี่ปุ่นมิได้มีมาตรการใดๆ สำหรับการให้อำนาจของรัฐในการควบคุมสื่อมวลชน อีกทั้ง ยังได้บัญญัติห้ามมิให้มีการตรวจสอบสื่อต่างๆ อีกด้วย อาจกล่าวได้ว่าประเทศญี่ปุ่นนั้นการให้เสรีภาพแก่สื่อมวลชนในการใช้เสรีภาพของตนได้อย่างอิสระ

อย่างไรก็ตาม สื่อมวลชนประเทศญี่ปุ่นจะใช้มาตรการในการตรวจสอบตัวเอง (Self-Regulate) ด้วยความสมัครใจแทนการบังคับด้วยกฎหมายและการสอดส่องแทรกแซงโดยการใช้อำนาจของรัฐ ซึ่งจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของประชาชนในประเทศญี่ปุ่นที่มีความ

¹⁸² The Constitution of Japan, Article 21,

(1) Freedom of assembly and association as well as speech, press and all other forms of expression are guaranteed.

(2) No censorship shall be maintained, nor shall be the secrecy of any means of communication be violated.

ต้องการให้มีมาตรการจำเป็นบางอย่างในการดูแลตรวจสอบจากภายในระบบสื่อมวลชนเองเพื่อประกันความถูกต้องในการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชน¹⁸³

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การตรวจสอบสื่อลามกอนาจาร และสื่อสิ่งพิมพ์ที่ขาดความเหมาะสมในเชิงเนื้อหาของญี่ปุ่นนั้น จึงตกเป็นหน้าที่ขององค์กรภาคเอกชนที่มีบทบาทหน้าที่ในการพิจารณาและตัดสินว่า สื่อสิ่งพิมพ์ใดเป็นสื่อลามกอนาจาร หรือสื่อที่ไม่เหมาะสมต่อการเผยแพร่สู่สาธารณะชนนั่นเอง

2. ประมวลกฎหมายอาญาประเทศญี่ปุ่น (Japanese Penal Code)

เมื่อพิจารณาถึงกฎหมายที่นำมาปรับใช้สำหรับการควบคุมสิ่งพิมพ์ในประเทศญี่ปุ่นจะพบว่า ประเทศญี่ปุ่นไม่มีการบัญญัติกฎหมายสิ่งพิมพ์ (Press Law) แต่อย่างไรก็ตามสื่อสิ่งพิมพ์ยังต้องปฏิบัติตามและอยู่ภายใต้ข้อบังคับของกฎหมายทั่วไป (General Law) ดังเช่นบทบัญญัติกฎหมายแห่งประมวลกฎหมายอาญาประเทศญี่ปุ่นได้วางหลักเกณฑ์เพื่อเป็นข้อกำหนดหลักปฏิบัติ และข้อห้ามบางประการเกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์เอาไว้ อีกทั้งได้มีการกำหนดบทลงโทษสำหรับบุคคลที่กระทำความผิดอันเป็นลักษณะที่ฝ่าฝืนกฎหมายในมาตรา 175 แห่งประมวลกฎหมายอาญาประเทศญี่ปุ่น โดยวางหลักไว้ว่า

มาตรา 175 “ผู้ใดเผยแพร่หรือแสดงเอกสารลามกอนาจาร ภาพวาด หรือวัตถุอื่นใดในที่สาธารณะ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี และปรับไม่เกินห้าพันเยน และบทบัญญัตินี้ให้นำมาปรับใช้แก่กรณีบุคคลที่ครอบครองเอกสารลามกอนาจาร ภาพวาด หรือวัตถุอื่นใดที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการจำหน่าย¹⁸⁴

จากบทบัญญัติกฎหมายข้างต้น พบข้อสังเกตบางประการถึงการขาดความชัดเจนในคำนิยามของกฎหมาย กล่าวคือ ลามกอนาจาร (Obscene) เป็นสิ่งที่ห้ามอย่างเด็ดขาดในสื่อทุกประเภท หรืออีกนัยหนึ่ง Obscene ถือเป็นขั้นร้ายแรงของพอร์โน (Hard-core Pornography) แต่ในทางกลับกัน คำว่านู้ด (Nude) หมายถึง ไปเปลือยธรรมชาติซึ่งกฎหมายไม่ได้กำหนดห้ามแสดงเอาไว้ จึงอาจตีความได้ว่า นู้ดเป็นเพียงภาพที่ไม่เหมาะสม (Incedent) เท่านั้น¹⁸⁵

¹⁸³ วิภา อุตมฉันทน์, เรื่องเดิม, หน้า 233-234.

¹⁸⁴ Japanese Penal Code, Article 175, A person who distributes or sells an obscene writing, picture, or other object or who publicly displays the same, shall be punished with imprisonment at forced labor for not more than 2 years or a fine of not more than 5000 yen or a minor fine. The same applies to a person who possesses the same for the purpose of sale.

¹⁸⁵ วิภา อุตมฉันทน์, เรื่องเดิม, หน้า 240.

นอกจากนี้ Reuters Library Report ให้การตีความว่า กฎหมายลามกอนาจารของญี่ปุ่นไม่ได้มีการบัญญัติเป็นข้อห้ามเกี่ยวกับภาพที่แสดงออกถึงความรุนแรงทางเพศ รวมทั้ง การข่มขืนเด็กและการกระทำทางเพศในลักษณะป่าเถื่อน แต่กลับห้ามอย่างเด็ดขาดไม่ให้เผยแพร่เห็นอวัยวะเพศ ดังนั้น อวัยวะเพศจึงถือว่าเข้าข่ายลามกอนาจาร

ด้วยเหตุผลประการดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้การเผยแพร่ภาพโป๊เปลือยในลักษณะต่างๆ อย่างเปิดเผย ซึ่งในความรู้สึกรับรู้ของบุคคลโดยทั่วไปอาจพิจารณาได้ว่าเป็นภาพลามกอนาจาร แต่ไม่สอดคล้องกับค่านิยมลามกอนาจารของกฎหมาย จึงส่งผลให้พบเห็นภาพลักษณะดังกล่าวในหนังสือพิมพ์กีฬา และนิตยสารต่างๆ และมีการวางจำหน่ายอย่างโจ่งแจ้งโดยไม่ถือเป็นเรื่องผิดกฎหมายแต่อย่างใด

ตัวอย่างคดีที่เกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์ลามกในประเทศญี่ปุ่น คดีฮันนีรูม ในปี 2002 ได้มีการจับกุมนักวาดการ์ตูน บรรณาธิการและเจ้าของสำนักพิมพ์การ์ตูนสำหรับผู้ใหญ่รายหนึ่งในข้อหาผลิตและเผยแพร่สื่อลามก เจ้าของสำนักพิมพ์โชบุงกัง และนักวาดการ์ตูนที่รู้จักกันในนาม บิวตี้แฮร์ (Beauty Hair) เจ้าของผลงานการ์ตูนสำหรับผู้ใหญ่เรื่อง ฮันนีรูม (Misshitsu) ที่เป็นต้นเหตุในการจับกุมครั้งนี้ ในข้อหานำเสนอภาพลามกอนาจาร และการร่วมเพศต่อสาธารณะ ศาลชั้นต้นโตเกียวได้มีคำพิพากษาว่ามีความผิดตามกฎหมายอาญามาตรา 175 ว่าด้วยการห้ามจำหน่ายและเผยแพร่สื่อลามก ให้รับโทษจำคุกหนึ่งปี โดยให้รอลงอาญาสามปี และให้เก็บหนังสือการ์ตูนดังกล่าวออกจากร้านขายหนังสือทั้งหมด

ในเวลาต่อมาเจ้าของสำนักพิมพ์ได้ยื่นต่อศาลอุทธรณ์ โดยให้ข้อต่อสู้ว่ากฎหมายอาญามาตรา 175 นั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญมาตรา 21 ที่ว่าหลักรับรองเสรีภาพในการแสดงออกของสื่อมวลชน โดยมีอาจถูกปิดกั้นหรือบิดเบือนได้ รวมถึงได้พยายามนำเสนอข้อมูลสถิติเกี่ยวกับคดีข่มขืนและล่วงละเมิดทางเพศในระยะสิบปีที่ผ่านมาชี้แนะแนวโน้มลดลงแม้ว่าสื่อลามกจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ในขณะเดียวกันหนังสือทุกเล่มของสำนักพิมพ์โชบุงกังที่มีการวางจำหน่ายหลายแห่งทั่วประเทศได้บรรจุหีบห่อที่มิดชิด จัดวางจำหน่ายในโซนที่จัดขึ้นไว้เฉพาะสำหรับการ์ตูนกลุ่มผู้ใหญ่ และมีเครื่องหมายสัญลักษณ์แสดงเตือนที่ชัดเจนว่ามีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม

ศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษายืนตามศาลชั้นต้น แต่ให้ลดโทษจำคุกเหลือเพียงปรับเป็นเงินหนึ่งล้านห้าแสนเยน

ดังนั้น อาจจะกล่าวโดยสรุปได้ว่า ถึงแม้ประเทศญี่ปุ่นจะมีอิสระในการใช้เสรีภาพด้านการแสดงออกของสื่อมวลชนประเทศหนึ่ง โดยได้รับการรับรองและเป็นหลักประกันเสรีภาพที่รัฐไม่สามารถใช้อำนาจเข้าแทรกแซงได้ แต่อย่างไรก็ตามจากคดีดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการควบคุมความเหมาะสมของสื่อสิ่งพิมพ์อันมีเนื้อหาในลักษณะลามกอนาจารที่อาจ

ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน ซึ่งถือได้ว่าประเทศญี่ปุ่นยังเล็งเห็นถึงปัญหา และให้ความสำคัญเกี่ยวกับการที่สื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจารจะเข้าถึงเด็กและเยาวชนที่อาจจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมที่เป็นไปในทางไม่เหมาะสม

3. กฎหมายมาตรฐานศุลกากร (Custom Standards Laws)

ประเทศญี่ปุ่นการมีเอกสารหรือสิ่งพิมพ์ลามกอนาจารไว้ในครอบครองไม่ถือว่าผิดกฎหมาย หากมีไว้ใช้เป็นการส่วนตัว แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายมาตรฐานศุลกากรของประเทศญี่ปุ่นได้วางหลักเกณฑ์ข้อบังคับห้ามนำเข้าสิ่งพิมพ์ลามกอนาจารเข้ามาในประเทศญี่ปุ่นอย่างเด็ดขาด หากว่าบุคคลใดฝ่าฝืนไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นประชาชนของประเทศญี่ปุ่นหรือบุคคลต่างชาติได้กระทำการฝ่าฝืนหลักเกณฑ์ข้อบังคับของกฎหมายจะถือว่ามีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าหมื่นเยน หรือจำคุกไม่เกินห้าปี นิติสารนำเข้าจากต่างประเทศจึงต้องตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่ศุลกากรอย่างละเอียด ถึงขนาดที่ได้มีการจ้างนักเรียนและแม่บ้านให้มาทำหน้าที่ป้ายหมึกดำทับจุดที่แสดงถึงความลามกอนาจารในนิติสารเพลย์บอย (Playboy) และเพน্থเฮาส์ (Penthouse) ที่นำเข้ามาจำหน่ายจากประเทศสหรัฐอเมริกา ภาพเขียนฝีมือจิตรกรมีชื่อบางภาพที่แสดงให้เห็นถึงอวัยวะเพศเคยถูกส่งกลับจากด่านศุลกากรที่สนามบินนาริตะเช่นเดียวกัน¹⁸⁶

3.4.2 องค์การที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ของประเทศญี่ปุ่น

หากพิจารณาถึงการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ในประเทศญี่ปุ่นจะพบว่าไม่มีองค์กรรัฐองค์กรใดที่มีบทบาทหน้าที่ในการกำกับดูแล เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับสื่อกระจายเสียงที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงไปรษณีย์และโทรคมนาคม ซึ่งแต่เดิมนั้น สื่อสิ่งพิมพ์ต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ แต่เนื่องจากเพื่อให้ความเคารพต่อเสรีภาพในการแสดงออกของสื่อมวลชน กระทรวงศึกษาจึงไม่แสดงบทบาทหน้าที่ของตนในการกำกับดูแลสื่อสิ่งพิมพ์ ในปัจจุบันอาจยังมีส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับหนังสือพิมพ์อยู่ในกระทรวงศึกษาธิการ แต่การกำกับดูแลอย่างจริงจังไม่ได้เป็นรูปธรรมจนแทบไม่มีความหมาย

สำหรับประเทศญี่ปุ่นองค์กรที่กำกับดูแลเกี่ยวข้องกับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์มีดังต่อไปนี้

1. Censorship in Japanese Media

¹⁸⁶ Anne Cooper-Chen, *Mass Communication in Japan*, (Tokyo : Iowa State University press, 1997), pp. 176-177.

ในประเทศญี่ปุ่นมีองค์การ Censorship in Japanese Media ที่มีสถานะเป็นองค์กรของรัฐที่มีอำนาจในการพิจารณาตรวจสอบสื่อต่างๆ โดยได้มีการนำมาตรฐานจากประเทศตะวันตกมาปรับใช้เป็นมาตรฐานในการพิจารณา เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตาม ประเทศญี่ปุ่นได้มีการพัฒนาและนำมาปรับใช้เพื่อให้เกิดความสอดคล้องเกี่ยวกับคำจำกัดความของคำว่า “ลามกอนาจาร” มาประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์และสภาพสังคมที่พบเห็นอยู่ในปัจจุบัน ส่งผลทำให้กฎหมายที่เกี่ยวข้องเรื่องของลามกอนาจารของประเทศญี่ปุ่นนั้นมีความแตกต่างจากประเทศอื่นๆ เนื่องด้วยสภาพทางด้านสังคม วัฒนธรรม และสถานการณ์ทางการเมือง

ข้อเท็จจริงในปัจจุบันโดยทั่วไป สื่อให้ความบันเทิงของประเทศญี่ปุ่นจะมีเนื้อหาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องการแสดงออกด้านเพศและความรุนแรง ซึ่งสามารถพบเห็นได้ในสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือการ์ตูน นิตยสาร ภาพยนตร์ และวิดีโอเกม เป็นต้น ถึงแม้ว่าประเทศญี่ปุ่นจะมีบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้องกับสื่อลามกอนาจารเพียงมาตราเดียว แต่รัฐบาลก็มีสิทธิและหน้าที่ที่จะดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม และเพื่อปกป้องสังคมให้ยังคงไว้ซึ่งวัฒนธรรม และศีลธรรมอันดีของประเทศเอาไว้

2. พลังอิสระผู้บริโภค

จุดเริ่มต้นของการเคลื่อนไหวของพลังอิสระผู้บริโภคเกิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1991 โดยแม่บ้านคนหนึ่งได้เลือกหนังสือการ์ตูน (มังงะ)¹⁸⁷ เล่มหนึ่งให้กับลูกของตน โดยเลือกจากหน้าปกที่มีรูปเด็กสาวตาโตน่ารัก และมีชื่อหนังสือว่า “เทพธิดา” (Angel) แต่ปรากฏว่าเนื้อหาภายในกลับบรรจุเรื่องราวของเด็กนักเรียนที่มีเพศสัมพันธ์กันอย่างมากมายหลายรูปแบบ ดังนั้น จึงได้มีการพยายามรวมกลุ่มแม่บ้านเพื่อต่อสู้กับการ์ตูนลามกที่แฝงอยู่สื่อสำหรับเด็ก¹⁸⁸

ต่อมาพลังอิสระของแม่บ้านเหล่านี้นำไปสู่การสมัครใจติดสัญลักษณ์ “เฉพาะผู้ใหญ่” ให้กับการ์ตูนที่มีลักษณะดังกล่าว แต่ปรากฏว่ามีหนังสือการ์ตูนจำนวนค่อนข้างมากไม่ยอมปฏิบัติ เพราะจะทำให้ยอดขายที่อาจลงมากกว่าครึ่งหนึ่งของยอดขายเดิม ส่งผลให้สมาคมผู้พิมพ์หนังสือการ์ตูนซึ่งเรียกตนเองว่า “ที่ประชุมว่าด้วยจริยธรรมแห่งการพิมพ์

¹⁸⁷ มังงะ หมายถึง หนังสือการ์ตูนสำหรับเด็กของประเทศญี่ปุ่น เมื่อมังงะเรื่องใดได้รับความนิยมนจะถูกนำมาสร้างเป็นแอนิเมชันและถูกนำมาดัดแปลงเพื่อให้เหมาะสมต่อการแพร่ภาพทางโทรทัศน์ตามความนิยมของผู้ชมโดยทั่วไปมากขึ้น

¹⁸⁸ Anne Cooper-Chen, *Mass Communication in Japan*, (Tokyo: Iowa State University press, 1997), pp. 176-177.

(Conference on Publishing Ethic – CPE) ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1963 มีความเห็นว่าสมควรให้การตัดสินสัญลักษณ์เป็นความสมัครใจของผู้พิมพ์ และไม่ต้องการให้ใครมาแทรกแซง

นอกจากนี้กลุ่มแม่บ้านยังเรียกร้องให้มีสัญลักษณ์เตือนเพิ่มขึ้นอย่างหลากหลาย เช่น สัญลักษณ์ “หนังสืออันตราย” (Yugai Tasho) และยังได้รวบรวมรายชื่อการ์ตูนที่มีลักษณะต้องห้ามพิมพ์แจกให้กับร้านจำหน่ายหนังสือเช่นเดียวกัน¹⁸⁹

3.4.3 หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาจัดประเภทสื่อสิ่งพิมพ์

การจัดระดับความเหมาะสม (Rating) ของสื่อสิ่งพิมพ์ในประเทศญี่ปุ่นนั้น ได้มีการแบ่งระดับตามลักษณะของผู้อ่าน โดยจำกัดที่อายุ เพศ และสถานภาพ เช่น เด็ก เด็กโต สาวน้อย สาวใหญ่ โดยแต่ละระดับนั้นมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้¹⁹⁰

1. Kodomo (เด็ก/ระดับประถม)

การ์ตูนในระดับนี้ทั้งหมดจะอยู่ในกลุ่มของเด็กประถม ซึ่งลักษณะเนื้อหาภายในไม่มีพิษมีภัย เน้นการส่งเสริมด้านความคิดสร้างสรรค์หรือความรู้รอบตัวสำหรับเด็ก ตัวอย่างนิตยสารของประเทศญี่ปุ่นที่เคยได้ลงการ์ตูนที่ได้รับความนิยมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ โคราเอมอน ซึ่งก็คือ นิตยสาร โชกุกุโยเน็นเซย์ของสำนักพิมพ์ โชกุกูกัง นอกจากนี้ หนังสือเล่มที่รวมขึ้นจากนิตยสารเหล่านี้จัดจะให้อยู่ในระดับนี้เช่นเดียวกัน รวมถึง นิตยสารอื่นๆ ที่แม้ว่าเนื้อหาภายในจะไม่ได้มีลักษณะเป็นการ์ตูนทั้งหมดก็ตาม

2. Shomen or Shojou (เด็กหนุ่ม หรือสาวน้อย)¹⁹¹

ระดับของเด็กหนุ่มสาวน้อยส่วนใหญ่ในประเทศญี่ปุ่นจะระบุไว้อย่างกว้างว่าอยู่ในช่วงระดับประถมปลายจนถึงมัธยม แต่ในประเทศญี่ปุ่นได้ตระหนักว่าการ์ตูนที่อยู่ในระดับนี้มีอิทธิพลการเสพสูงและกว้างขวางเป็นอย่างมาก โดยขยายการบริโภคไปจนถึงผู้อ่านระดับมหาวิทยาลัย อันมีลักษณะการบริโภคเช่นเดียวกันกับประเทศไทย และในปัจจุบันหนังสือที่ได้รับการตีพิมพ์ในประเทศญี่ปุ่น และถือว่าจัดอยู่ในระดับนี้ได้แก่ Gan Gan WING G Fantasy โชเน็งกันกัน โชเน็งจัมปรายเดือนและรายสัปดาห์ โชเน็งแมกกาซีนทั้งรายเดือนรายสัปดาห์ โชเน็งแชมป์

¹⁸⁹ วิชา อุตมฉันท, เรื่องเดียวกัน, หน้า 252-253.

¹⁹⁰ แกะรอยเรดดิ้ง เรื่องจริงที่คุณต้องรู้ [PART2] ใน <http://bbznet.pukpik.com/scripts/view.php?user=myzeon&board=41&id=105&c=1&order=numview>, (last visited 1 October 2011).

¹⁹¹ เฟ้งอ้าง, เซิงอรรถที่ 146.

เปียน เค็งเก็คคอมมิกคาโอ คอมมิกส์บอมบอม โคโรโคโรคอมมิกส์ โคโรโคโรสเปเชียล โซเน็ง เอช คราก่อนเอจ เป็นต้น นอกจากนี้ การ์ตูนที่อยู่ในกลุ่มระดับนี้ส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นไปในเนื้อหาด้านการต่อสู้ ผจญภัยหรือการ์ตูนกีฬาที่อาจมีการสอดแทรกรูปภาพประกอบเนื้อหาอันมีลักษณะเปลือยหรือกึ่งเปลือยโดยปราศจากจุดประสงค์หลักในเรื่องเพศ แต่จะเน้นไปทางสีสันการดำเนินเรื่องราวภายในมากกว่า ยกตัวอย่างเช่น นารูโตะนิ นินจาคาถา วันพีซ เนกิมะคุณครูจอมขมังเวทย์หรือปรีนซ์ออฟเทนนิส เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการที่นิตยสารในกลุ่มนี้ สามารถขยายการบริโภคออกไปได้อย่างกว้างมากกว่ากลุ่มระดับอื่น ส่งผลให้เนื้อหาบางส่วนที่จัดว่าอยู่ในระดับมัธยมปลาย อาจจะขาดความเหมาะสมกับเด็กในกลุ่มมัธยมต้นได้ จึงถือเป็นจุดด้อยที่สำคัญของกลุ่มระดับนี้

3. Seinen or Jousei (ชายหนุ่ม หรือสาวใหญ่)

กลุ่มระดับนี้ถือได้ว่าเป็นการ์ตูนที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้ใหญ่ โดยกลุ่มเป้าหมายเน้นที่บุคคลที่มี อาชีพและรายได้เลี้ยงชีพ หากจะนำมาเปรียบเทียบกับอายุที่เหมาะสมของกลุ่มนี้ได้แก่ บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งในประเทศญี่ปุ่นถือว่าช่วงอายุดังกล่าวเป็นกลุ่มที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมปลายและสามารถประกอบอาชีพได้แล้ว เนื้อหาภายในการ์ตูนกลุ่มนี้ จะประกอบไปด้วยเนื้อหา และภาพประกอบที่มีความรุนแรง หรือเนื้อหาที่มีประเด็นเกี่ยวกับทางเพศ หรือเสียดสีสังคมเป็นส่วนใหญ่ รวมถึงนิตยสารที่อยู่ในกลุ่มระดับนี้ในหมวดของผู้ชายพบว่ามีจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น AFTERNOON IKKI Evening Ultra Jump Nig Comic Original Comic Spirit Young King Manga Time Young Animal Young Sunday Yoong Champion และ Young Magazine เป็นต้น

สำหรับนิตยสารในกลุ่มระดับนี้สำหรับผู้หญิงส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาที่เป็นเรื่องราวของแม่บ้านหรือสาวทำงานเป็นส่วนมาก ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับความรักแบบผู้ใหญ่ที่อยู่ในสังคม เช่น Elegance Eve Office YOU Chorus Kiss AQUA The Desert Judy Juliet Silky BE LOVE FEEL YOUNG Flowers Betsuma Friends YOU One more kiss เป็นต้น

การจัดระดับทั้งสามกลุ่มข้างต้นที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ซึ่งเป็นการจัดระดับโดยสำนักพิมพ์ของประเทศญี่ปุ่น โดยปราศจากกฎเกณฑ์ข้อบังคับในการซื้อและการจำหน่ายแต่ประการใด ผู้บริโภคมีความเป็นอิสระในการซื้อหนังสือตามเรื่องที่ตนเองชอบได้อย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตามข้อเท็จจริงที่ว่า ประเทศญี่ปุ่นถือได้ว่าเป็นประเทศหนึ่งที่ผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจารเป็นจำนวนมาก ดังนั้น ประเทศญี่ปุ่นจึงได้มีการกำหนดกลุ่มเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งกลุ่มที่จะจำกัดเฉพาะผู้ใหญ่เท่านั้น อันกล่าวในหัวข้อถัดไป

4. Adult Only

การ์ตูนสำหรับผู้ใหญ่ หรือกลุ่ม Adult Only ได้แบ่งออกเป็นสองกลุ่มหลักๆ คือ 1) กลุ่มการ์ตูนผู้หญิง (Lady Comic) และ 2) กลุ่มการ์ตูนผู้ชาย (Seinen Comic) ซึ่งมีความหมายว่า การ์ตูนสำหรับผู้ชายที่บรรลุนิติภาวะแล้ว ถึงแม้ว่าจะใช้คำว่า Seinen เช่นเดียวกับกลุ่มชายหนุ่ม หรือสาวใหญ่ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ในที่นี้จะหมายถึงการ์ตูนเฉพาะกลุ่มผู้ใหญ่เท่านั้น โดยในการ์ตูนเหล่านี้จะมีเนื้อหาที่เน้นไปในทางด้านเพศสัมพันธ์เป็นหลัก ดังนั้น จึงถูกจำกัดให้จำหน่าย เฉพาะกับผู้ซื้อที่มีอายุตั้งแต่สิบแปดปีขึ้นไป โดยมีข้อกำหนดว่าต้องมีสัญลักษณ์แสดงให้เห็นอย่าง ชัดเจนแตกต่างจากการ์ตูนในกลุ่มทั่วไป¹⁹²

นอกจากนี้ หากเป็นนิตยสารจะต้องมีสัญลักษณ์แสดงว่าเป็นนิตยสารสำหรับผู้ใหญ่ และต้องมีการบรรจุหีบห่อมิดชิดไม่สามารถเปิดอ่านได้อย่างง่าย รวมถึงร้านจำหน่าย หนังสือบางร้านในประเทศญี่ปุ่นได้มีการจัดโซนนิ่งไว้เป็นการเฉพาะสำหรับการ์ตูน และนิตยสาร ในกลุ่มดังกล่าว เช่น การจัดมุมสำหรับจัดวางจำหน่าย หรือวางบนชั้นสูงเพื่อให้เหนือจากระดับ สายตาของเด็ก อีกทั้ง นอกเหนือจากการกำหนดข้อบังคับในเรื่องการแสดงสัญลักษณ์และการบรรจุหีบห่อแล้ว การ์ตูนในกลุ่มนี้ยังมีข้อจำกัดในด้านการนำเสนอด้วย อันเนื่องมาจาก ข้อกำหนดว่าด้วยการแสดงภาพอันลามกอนาจารตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศญี่ปุ่นที่ ส่งผลให้การนำเสนอภาพอวัยวะเพศ รวมถึงขนลับถือเป็นสิ่งต้องห้ามนำเสนอในสื่อทุกแขนง ดังนั้น สิ่งพิมพ์จึงต้องมีการเซ็นเซอร์ภาพที่แสดงอวัยวะเพศด้วยการทำให้ภาพนั้นมีลักษณะเห็น ไม่ชัดด้วยการทำให้เบลอ หรือคาดทับด้วยแถบสีดำ และมักจะไม่วาดขนลับลงไป ด้วยหลักเกณฑ์ ดังกล่าวที่มีความเข้มงวดที่ทุกสำนักพิมพ์ให้ความร่วมมือปฏิบัติตามทำให้การจับกุมสื่อลามก อนาจารไม่เคยปรากฏให้เห็นว่ามีสิ่งพิมพ์ลามกเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ยกเว้นคดีฮันนีรูมที่เกิดขึ้น ในปี ค.ศ. 2002 ซึ่งถือว่าเป็นครั้งแรกที่การ์ตูนญี่ปุ่นสำหรับผู้ใหญ่ตกเป็นจำเลยในข้อหาสิ่งพิมพ์ ลามก ดังที่ได้ยกตัวอย่างคดีดังกล่าวในหัวข้อก่อนหน้านี้

3.4.4 มาตรการในการลงโทษ

สำหรับมาตรการในการลงโทษการกระทำความผิดอันเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจารของ ประเทศญี่ปุ่นนั้น ได้มีบทลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 175 ที่ระวางโทษสำหรับผู้กระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าวให้มีโทษปรับไม่เกินสองล้านห้าแสนเยน หรือจำคุกไม่เกิน

¹⁹² แกะรอยเรตติ้ง เรื่องจริงที่คุณต้องรู้ [PART2] ใน <http://bbznet.pukpik.com/scripts/view.php?user=myzeon&board=41&id=105&c=1&order=numview>, (last visited 1 October 2011).

สองปี แต่เมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติดังกล่าวกลับไม่ปรากฏการห้ามมิให้เผยแพร่สื่อดังกล่าวอีกต่อไปแต่ประการใด

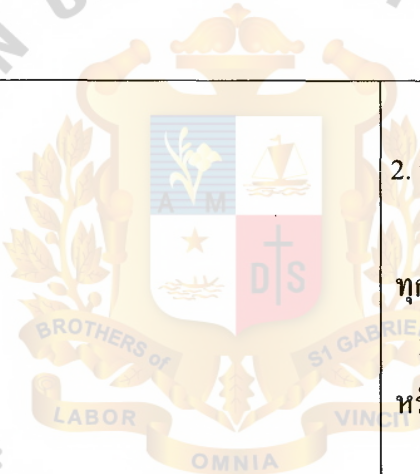
นอกจากนี้ หลักเกณฑ์ข้อบังคับห้ามนำเข้าสู่สิ่งพิมพ์ลามกอนาจารเข้ามาในประเทศ ญี่ปุ่นอย่างเด็ดขาดตามกฎหมายศุลกากรของประเทศญี่ปุ่นที่ได้กำหนดอัตราโทษไว้ว่า หากว่าบุคคลใดฝ่าฝืนไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นประชาชนของประเทศญี่ปุ่นหรือบุคคลต่างชาติได้กระทำการฝ่าฝืนหลักเกณฑ์ข้อบังคับของกฎหมายจะถือว่ามีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าหมื่นเยนหรือจำคุกไม่เกินห้าปี

จากหลักเกณฑ์ต่างๆ ข้างต้นที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ ว่าจะเป็นกฎหมาย องค์การที่ควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการจัดระดับ (Rating) สื่อสิ่งพิมพ์ และมาตรการในการลงโทษของประเทศสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา เยอรมนี และญี่ปุ่นข้างต้นนั้น ถึงแม้ว่าประเทศเหล่านี้จะช่วยให้เสรีภาพในการแสดงออกของสื่อสิ่งพิมพ์อันถือเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานของปัจเจกชนที่รัฐมิอาจเข้าไปแทรกแซงได้ โดยเฉพาะประเทศญี่ปุ่นที่ไม่ได้มีข้อจำกัดขอบเขตการใช้เสรีภาพในการแสดงออกของสื่อสิ่งพิมพ์ไว้ในรัฐธรรมนูญแต่ประการใด แต่ประเทศญี่ปุ่นยังได้สังเกตเห็นถึงปัญหาการเผยแพร่สื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจาร และสื่อสิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสม ดังนั้น ภาคเอกชนหรือสำนักพิมพ์จึงได้แสดงออกซึ่งความรับผิดชอบของตนโดยวิธีการจัดประเภทของสื่อสิ่งพิมพ์ที่เยาวชนสามารถเข้าถึงได้ประกอบกับร้านจำหน่ายหนังสือได้มีการจัดมุมเฉพาะของสื่อสิ่งพิมพ์ลักษณะดังกล่าวไว้เช่นเดียวกัน สำหรับประเทศสหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกาที่ได้ให้เสรีภาพในการแสดงออกของสื่อสิ่งพิมพ์ไว้ยังได้มีข้อจำกัดเสรีภาพดังกล่าวไว้อย่างชัดเจนในคัวบทกฎหมายหลายฉบับด้วยกัน พร้อมทั้งได้มีบทบัญญัติมาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดไว้เช่นเดียวกัน นอกจากนี้หากพิจารณาถึงประเทศเยอรมนีจะพบว่าได้มีการควบคุมสื่อลามกอนาจารโดยได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนในประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน รวมถึงการกำหนดโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนเอาไว้อย่างชัดเจน ดังจะได้เปรียบเทียบเป็นตารางสรุปหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสื่อสิ่งพิมพ์ในประเทศสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา เยอรมนี และญี่ปุ่นไว้ในหน้าถัดไป

ตารางเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสื่อสิ่งพิมพ์ในประเทศสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา เยอรมนี และญี่ปุ่น

ประเทศ	สหราชอาณาจักร	สหรัฐอเมริกา	เยอรมนี	ญี่ปุ่น
กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสิ่งพิมพ์	- Human Right Act 1988 - The Obscene Publication Act 1959 - The Obscene Publication Act 1964 - The Post Office Act 1953 - Children And Young Persons (Harmful Publications) Act 1953	- รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา - กฎหมายระดับสหรัฐ (Federal Law) - กฎหมายระดับมลรัฐ (State Law) - The Comstock Law of 1873	- ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน - The Act on the Dissemination of Publication Morality to Youth 1985 - Protection of Young Persons Act 2008	- รัฐธรรมนูญประเทศญี่ปุ่น - ประมวลกฎหมายอาญาประเทศญี่ปุ่น - กฎหมายมาตรฐานศุลกากรญี่ปุ่น
องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์	The Press Complaint Commission (The PCC) หมายเหตุ : ควบคุมเฉพาะที่เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการใช้เสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์ไปกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นเท่านั้น	- องค์กรไปรษณีย์ (Postal Censorship) - Censorship of Stage Production - Comics Code Authority (CCA) - สำนักพิมพ์เอกชน	เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลกลางที่ได้รับการแต่งตั้งตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายเป็นผู้ให้คำปรึกษาและพิจารณาว่าสิ่งพิมพ์ใดเป็นสิ่งพิมพ์อันตรายหรือขาดความเหมาะสมแก่เด็กและเยาวชน	- Censorship in Japanese Media - กลุ่มพลังอิสระของผู้บริโภค

ประเทศ	สหราชอาณาจักร	สหรัฐอเมริกา	เยอรมนี	ญี่ปุ่น
หลักเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาการจัดประเภทสื่อสิ่งพิมพ์	มีเพียงตัวบทกฎหมายเท่านั้นที่วางหลักว่าสิ่งพิมพ์ใดเข้าข่ายเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจาร หรือสื่อสิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสมต้องห้ามตามกฎหมาย	นอกจากตัวบทกฎหมายที่ใช้วางเป็นบรรทัดฐานว่าสื่อสิ่งพิมพ์ใดถือเป็นสื่อลามกอนาจาร หรือสื่อที่ขาดความเหมาะสม ยังได้มีการจำแนกสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีความเหมาะสมซึ่งใช้เกณฑ์อายุหรือวัยในการแบ่งหรือจัดระดับโดยสำนักพิมพ์เอกชน ดังนี้ 1. สำนักพิมพ์ Marvel Comics 1) ALL AGES คือ เหมาะสมสำหรับทุกวัย 2) T+ คือ เหมาะสมสำหรับเด็กอายุ 13 ปี ขึ้นไป (Teenager) 3) PARENTAL ADVISORY เป็นการเตือนที่ผู้ปกครองควรพิจารณาและให้คำแนะนำ 4) Max เป็นการเตือนที่เหมาะสมสำหรับผู้ใหญ่ เนื้อหามีความ	มีเพียงตัวบทกฎหมายเท่านั้นที่วางหลักว่าสิ่งพิมพ์ใดเข้าข่ายเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจาร หรือสื่อสิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสมต้องห้ามตามกฎหมาย พร้อมได้วางหลักให้มีการบันทึกสื่อสิ่งพิมพ์เหล่านั้นขึ้นเป็นบัญชีรายชื่อ	การจัดระดับความเหมาะสมของสื่อสิ่งพิมพ์ในประเทศญี่ปุ่นนั้น ได้ใช้หลักเกณฑ์ตามระดับอายุ เพศ และสถานภาพดังนี้ 1. Kodomo : กลุ่มเด็กประถม 2. Shomen or Shojou : กลุ่มเด็กหนุ่มและสาวน้อย ในช่วงระดับประถมปลายจนถึงระดับมัธยม 3. Seinen or Jousei : กลุ่มชายหนุ่มหรือสาวใหญ่ เน้นระดับบุคคลที่มีอาชีพและรายได้เลี้ยงชีพ โดยเทียบได้กับบุคคลที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป หรือสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 4. Adult Only : สำหรับบุคคลที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปจำกัดเฉพาะผู้ใหญ่เท่านั้น และมีข้อกำหนด

	 * มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ SINCE 1969	รุนแรงมาก 2. สำนักพิมพ์ TOKYO POP 1) ALL AGES : เหมาะสำหรับทุกวัย 2) YOUTH AGE 10+ : เหมาะสำหรับอายุ 10 ปีขึ้นไป 3) YOUTH AGE 13+ : เหมาะสำหรับอายุ 13 ปีขึ้นไป 4) OLDER TEEN AGE 16+ : เหมาะสำหรับอายุ 16 ปีขึ้นไป 5) MATURE AGE 18+ : เหมาะสำหรับอายุ 18 ปีขึ้นไป 3. สำนักพิมพ์ VIZ Media 1) A For ALL AGES : เหมาะสำหรับทุกวัย 2) T For TEEN : เหมาะสำหรับอายุ 13 ปีขึ้นไป 3) T+ For OLDER TEENS : เหมาะสำหรับอายุ 16 ปีขึ้นไป	ว่าจะต้องมีสัญลักษณ์แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนแตกต่างจากการ์ตูนทั่วไป
--	--	--	--

ประเทศ	สหราชอาณาจักร	สหรัฐอเมริกา	เยอรมนี	ญี่ปุ่น
มาตรการในการลงโทษ	1. ลงโทษโดยพิจารณาคดีโดยรวบรัด (Summray Trail) 2. ลงโทษโดยการพิจารณาคดีเต็มรูปแบบ หรือโดยคำฟ้อง (Trail on Indictment) อัตราโทษขึ้นอยู่กับกฎหมายแต่ละฉบับ	กฎหมายได้กำหนดโทษไว้ให้เป็นความผิดทางอาญาทั้งในกฎหมายระดับสหรัฐและระดับรัฐ แต่ทั้งนี้ อัตราความหนักเบาหรือความเข้มงวดของโทษขึ้นอยู่กับกฎหมายของแต่ละมลรัฐ ซึ่งบางมลรัฐถือว่าเป็นความผิดอาญาร้ายแรงต้องลงวางโทษจำคุกหรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับตามที่กฎหมายกำหนด ในทางกลับกันบางมลรัฐถือว่า เป็นความผิดอาญาไม่ร้ายแรง ต้องระวางโทษปรับตามที่ DE หมายกำหนดเท่านั้น	1) มาตรการลงโทษตามความผิดอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับตามที่กฎหมายกำหนดหรือทั้งจำทั้งปรับ 2) มาตรการทางปกครองในการพิจารณาว่าสื่อสิ่งพิมพ์ใดเป็นสิ่งพิมพ์อันตรายและให้อำนาจในกรออกคำสั่งแก่ผู้จำหน่ายโดยชอบด้วยกฎหมายมีคำสั่งให้สิ่งพิมพ์อันตรายเหล่านั้นบันทึกเป็นบัญชีรายชื่อสิ่งพิมพ์ต้องห้าม พร้อมได้กำหนดห้ามเผยแพร่สิ่งพิมพ์ที่อยู่ในบัญชีรายการอันเป็นสิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสมเป็นอันตรายต่อเด็กและเยาวชน	1. บทลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 175 ที่ระวางโทษสำหรับผู้กระทำ การฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าวให้มีโทษปรับไม่เกินสองล้านห้าแสนเยน หรือจำคุกไม่เกินสองปี 2. อัตราโทษปรับไม่เกินห้าหมื่นเยน หรือจำคุกไม่เกินห้าปีตามกฎหมายมาตรฐานศาลการ

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการและการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์

จากการศึกษาวิจัยมาแล้วข้างต้นในบทที่ 1 ถึงบทที่ 3 จะเห็นได้ว่ามาตรการทางกฎหมาย และการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะลามกอนาจาร และสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะไม่เหมาะสมต่อ เด็กและเยาวชน โดยเฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือการ์ตูนที่ได้มีรูปแบบการนำเสนอ ทั้ง เนื้อหาและรูปภาพประกอบที่เข้าข่ายลามกอนาจาร การแสดงออกทางเพศ พฤติกรรมที่ไม่ เหมาะสมต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กและเยาวชน พร้อมกับการนำมาซึ่งปัญหาการ เลียนแบบของเด็กและเยาวชนเชิงลบจากการเสพหนังสือการ์ตูนเหล่านั้นได้โดยง่าย โดยมาตรการ ทางกฎหมายในปัจจุบัน ที่เกี่ยวข้องกับยังไม่ครอบคลุมเพียงพอต่อการใช้บังคับควบคุมสื่อ สิ่งพิมพ์ดังกล่าว ดังนั้น จึงสมควรให้มีการออกมาตรการกฎหมายเพิ่มเติมเพื่อใช้เป็นมาตรการ และ แนวทางสำหรับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจารและสื่อไม่เหมาะสมให้มีประสิทธิภาพอย่าง เป็นรูปธรรม โดยการนี้จะวิเคราะห์ให้เห็นถึงปัญหาต่างๆ รายละเอียดดังนี้

4.1 ปัญหาการแทรกแซงสิทธิและเสรีภาพโดยรัฐ

สำหรับประเทศไทยการคุ้มครองเสรีภาพของสื่อมวลชนนั้นได้ปรากฏอยู่ในบทบัญญัติ รับรองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชนเอาไว้ในรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 45 ที่วางหลักว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดง ความ คิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อสารความหมายโดยวิธีอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่ง กฎหมายเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงแห่งรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิ ครอบครัหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพประชาชน”

หากพิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 45 ข้างต้นจะพบว่า กฎหมายได้ให้ความคุ้มครองเสรีภาพของบุคคล สื่อสารมวลชน และใน ที่นี้หมายความว่ารวมถึงสื่อสิ่งพิมพ์อันเป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่งไว้อย่างชัดเจนว่ารัฐไม่อาจ แทรกแซงเสรีภาพด้านการแสดงความคิดเห็น การเขียน และการพิมพ์ของสื่อสิ่งพิมพ์ได้

อย่างไรก็ตาม กฎหมายไม่ได้ให้เสรีภาพแก่สื่อสิ่งพิมพ์ไว้โดยอิสระปราศจากขอบเขตการ ใช้เสรีภาพแต่ประการใด เนื่องจากเสรีภาพดังกล่าวนี้ไม่ใช่สิทธิและเสรีภาพโดยบริบูรณ์

(Absolute Right) ที่เป็นสิทธิเสรีภาพเด็ดขาดไม่อาจถูกจำกัดได้ กล่าวคือ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของสื่อสิ่งพิมพ์ยังต้องตกอยู่ภายใต้เงื่อนไข หรือข้อจำกัดบางประการที่รัฐสามารถเข้ามาแทรกแซงเสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์ได้ในกรณีที่มีกฎหมายเฉพาะได้ให้อำนาจไว้หากเข้าเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนด คือ เพื่อรักษาความมั่นคงแห่งรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน

นอกจากนี้ กฎหมายยังได้กำหนดถึงหลักเกณฑ์ที่รัฐจะใช้อำนาจในฐานะผู้ปกครองเข้าแทรกแซง หรือจำกัดเสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์ได้ในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 29 ที่วางหลักไว้ว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้”

จากบทบัญญัติทั้งสองมาตราข้างต้น แสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดการใช้เสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์ด้านการแสดงออก การเขียน และการพิมพ์เอาไว้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า ในปัจจุบันการใช้เสรีภาพดังกล่าวของสื่อสิ่งพิมพ์นั้นมีมากจนเกินกว่าขอบเขตที่กฎหมายกำหนดคุ้มครองและรับรองไว้ เนื่องจากสื่อสิ่งพิมพ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือการ์ตูนนำเข้าจากประเทศญี่ปุ่นที่ปัจจุบันได้มีการนำเสนอเรื่องราวที่ขาดความเหมาะสม ทั้งในด้านความรุนแรง การก่ออาชญากรรม พฤติกรรมการแสดงออกทางด้านเพศที่ไม่เหมาะสมเข้าข่ายลามกอนาจาร หรือพฤติกรรมเชิงลบประการอื่นอันจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนของประเทศโดยรวมจากการเสพสื่อสิ่งพิมพ์ในลักษณะดังกล่าวได้ดังนั้น จึงเห็นสมควรที่รัฐจะใช้อำนาจของตนเข้ามาแทรกแซงการใช้เสรีภาพดังกล่าว ด้วยวิธีการวางหลักเกณฑ์โดยบัญญัติเป็นกฎหมายให้มีการตรวจสอบเนื้อหา และภาพประกอบภายในของสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือการ์ตูน และให้มีประเมินเนื้อหาด้วยการจัดระดับความเหมาะสม (Rating) ของหนังสือการ์ตูนก่อนวางจำหน่ายเผยแพร่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชนตามที่กฎหมายวางหลักเกณฑ์ให้อำนาจรัฐไว้ได้

จากการศึกษาการแทรกแซงเสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์โดยรัฐ และการจัดระดับความเหมาะสม (Rating) ของสื่อสิ่งพิมพ์ของต่างประเทศ พบว่าประเทศเยอรมนีเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับปัญหาการเผยแพร่สิ่งลามกอนาจารเป็นอย่างมาก จึงเน้นไปในทางควบคุมอย่างเข้มงวดด้วยการบัญญัติเป็นกฎหมายอย่างชัดเจนในประมวลกฎหมายอาญาของประเทศเยอรมนี อีกทั้ง ยังให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการของเด็กและเยาวชนจึงได้มีการออกเป็นพระราชบัญญัติเพื่อ

ป้องกันการเข้าถึงสื่อลามกอนาจารและสิ่งขัดต่อศีลธรรมอันดีที่เป็นอันตรายต่อเด็กและเยาวชน ได้แก่ The Act on the Dissemination of Publication Morally Harmful to Youth 1985 และ Protection of Young Persons Act 2008 ที่ได้บัญญัติการห้ามขาย เผยแพร่สื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจาร แก่เด็กและเยาวชนและได้ปรากฏถึงคณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นตามตัวบทกฎหมายที่ให้อำนาจ คณะกรรมการพิจารณาว่าสิ่งใดเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจารและสื่อสิ่งพิมพ์ที่เป็นอันตรายต่อเด็ก และเยาวชน และให้จัดทำเป็นบัญชีรายชื่อห้ามเผยแพร่อย่างเด็ดขาดด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่า ประเทศเยอรมนีมีการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจารด้วยผลข้อบังคับแห่งกฎหมายอย่างชัดเจน แสดงให้เห็นถึงเสรีภาพของสื่อมวลชนมีค่อนข้างน้อย แต่อย่างไรก็ตามมิได้ปรากฏให้เห็นถึงการ จัดระดับความเหมาะสม (Rating) แต่อย่างใด อาจเป็นเพราะความเข้มงวดของกฎหมายที่เป็นการ ห้ามและควบคุมโดยรัฐนั่นเอง

ขณะเดียวกันประเทศอังกฤษที่มีการให้เสรีภาพของสื่อมวลชนอย่างมากดังที่ปรากฏอยู่ใน Human Right Act 1988 และด้วยผลแห่งการที่ประเทศอังกฤษได้ให้สัตยาบันในอนุสัญญาว่าด้วย สิทธิมนุษยชนแห่งสหภาพยุโรป (European Cenebction on Human Rights หรือ EU) จึงทำให้ Human Right Act 1988 ของอังกฤษจะออกมาขัดต่ออนุสัญญาดังกล่าวไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายทั้ง 2 ฉบับดังกล่าวเป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนอย่างชัดเจน โดยให้ถือว่าเสรีภาพในการแสดงออกของสื่อมวลชนนั้น เป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่รัฐมิอาจใช้อำนาจของตนเข้าแทรกแซงได้ แต่ประเทศอังกฤษเองก็ได้มีข้อจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกของ สื่อมวลชนเช่นเดียวกัน กล่าวคือ เสรีภาพการแสดงออกจะต้องเป็นอยู่บนพื้นฐานของความ รับผิดชอบ เป็นไปตามระเบียบแบบแผน เจื่อนใจ และข้อจำกัดในการรักษาความมั่นคงของชาติ ความสมบูรณ์ของดินแดนหรือความสงบเรียบร้อย ป้องกันสุขอนามัยหรือศีลธรรม เพื่อคุ้มครอง สิทธิชื่อเสียงของบุคคลอื่นที่จะถูกเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล และเพื่อรักษาอำนาจและความ ยุติธรรมของฝ่ายตุลาการ¹⁹² ดังนั้น หากสื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็นสื่อประเภทใด เมื่อได้มีการใช้ เสรีภาพเกินขอบเขตที่รัฐได้ให้อำนาจไว้ หรือเข้าข้อจำกัดประการต่างๆ ดังกล่าว จำต้องได้รับการ ลงโทษตามที่กฎหมายกำหนด โดยรัฐสามารถจะเข้ามาจำกัดเสรีภาพดังกล่าวได้นั่นเอง นอกจากนี้ หากพิจารณาในประเด็นของสื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจารนั้น ประเทศอังกฤษเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ทำให้ ความสำคัญกับเด็กและเยาวชนอย่างมาก จึงทำให้มีการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ลักษณะนี้อย่างเข้มงวด เพื่อเป็นการป้องกันการเข้าถึงสื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจาร ความรุนแรง อาชญากรรม หรือสื่อที่ไม่ เหมาะสม ซึ่งประเทศอังกฤษถือว่าเป็นสื่อที่อันตรายของเด็กและเยาวชน โดยการห้ามจำหน่าย

¹⁹² The Human Right Act 1988, Freedom of Expression, Article 10.

เผยแพร่อย่างเด็ดขาดด้วยผลของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่วางหลักเอาไว้อย่างชัดเจน¹⁹³ เช่นเดียวกับประเทศเยอรมนี อย่างไรก็ตาม ประเทศอังกฤษยังไม่ปรากฏถึงหลักเกณฑ์การจัดระดับความเหมาะสมของสื่อสิ่งพิมพ์เอาไว้แต่อย่างใด รวมถึง องค์กรที่เกี่ยวข้องกับสื่อสิ่งพิมพ์นั้น ปรากฏอยู่ในรูปแบบขององค์กรวิชาชีพ คือ The Press Complaint Commission (The PCC) ที่มีบทบาทหน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือพิมพ์อย่างเดียวนั้น จึงมีลักษณะคล้ายกับประเทศไทยที่ยังไม่ปรากฏถึงองค์กรที่ใช้ตรวจสอบกำกับดูแลสื่อสิ่งพิมพ์อื่นๆ ที่นอกเหนือจากหนังสือพิมพ์

สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกาที่ถือว่าเป็นประเทศที่ถือได้ว่ามีรัฐธรรมนูญที่ให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างกว้างขวาง ซึ่งเสรีภาพของสื่อมวลชนสหรัฐอเมริกา นั้น ย่อมได้รับความคุ้มครองและรับรองให้ใช้เสรีภาพด้านการแสดงออกได้อย่างอิสระปราศจากการเข้าควบคุมโดยอำนาจรัฐ แต่เนื่องจากบางครั้งเสรีภาพในการพิมพ์ (Freedom of Press) และ (Freedom of Speech) ของสื่อมวลชนที่ได้ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 1 (First Amendment) ของประเทศสหรัฐอเมริกาอาจเป็นการใช้ไปในทางที่ไม่เหมาะสม ดังนั้น จึงได้มีการข้อยกเว้นบางประการเพื่อป้องกันไม่ให้สื่อมวลชนใช้เสรีภาพในการแสดงออกของตนเกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้ กรณีของสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น สื่อมวลชนไม่มีเอกสิทธิ์พิเศษใดๆ ต่อการใช้กฎหมายทั่วไป จึงจะต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมาย และสื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจารไม่ได้รับความคุ้มครองภายใต้รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 1 ดังเช่นที่ปรากฏคดีบรรทัดฐานการห้ามเผยแพร่สิ่งลามก *Miller v. California*, 413 U.S. 15 (1953) และเสรีภาพที่ภาพในการพูดจะถือว่าเป็นความผิดหากได้กระทำไปในลักษณะที่เกี่ยวกับการฝ่าฝืนกฎหมายห้ามเผยแพร่สิ่งลามก (Obscenity) เป็นต้น ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ได้ให้เสรีภาพของสื่อมวลชนเป็นเสรีภาพอย่างเด็ดขาด ซึ่งรัฐสามารถเข้าแทรกแซงหรือควบคุมได้เช่นเดียวกัน หากการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนเข้าข้อยกเว้นตามที่กฎหมายกำหนดไว้ อีกทั้ง ประเทศสหรัฐอเมริกา ยังได้เล็งเห็นถึงปัญหาการเผยแพร่สิ่งพิมพ์ลามกอนาจารที่สมควรได้รับการควบคุม จึงได้มีองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยกฎหมายของศาลสูง ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการพิจารณาสื่อลามกอนาจาร คือ Censorship of Stage Production โดยการออกคำสั่งห้ามมิให้มีการนำเสนอสื่อลามกอนาจาร หรือสื่อลามกอนาจารมณเฑียรณเผยแพร่ออกสู่สาธารณะ นอกจากนี้ ยังได้มีองค์กรกลางของรัฐที่จัดตั้งขึ้นเพื่อตรวจสอบเนื้อหาของหนังสือการ์ตูนโดยเฉพาะ คือ Comics Code Authority (CCA) ในการที่จะป้องกันด้วยการกลั่นกรองเนื้อหาและรูปภาพประกอบในหนังสือการ์ตูนที่มีลักษณะของความ

¹⁹³ Children And Young Persons (Harmful Publications) 1953, Section 1.

รุนแรงที่มีมากจนเกินไปต่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีความพยายามที่จะเข้าแทรกแซงเสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสมนั่นเอง

เมื่อพิจารณาถึงประเทศญี่ปุ่น จะพบว่าประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ให้อิสระในการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนด้านการแสดงออก ซึ่งไม่ปรากฏถึงข้อจำกัด มาตรการ และการให้อำนาจรัฐในการเข้าควบคุมสื่อมวลชน และยังมีการบัญญัติห้ามมิให้รัฐตรวจสอบสื่อต่างๆ ในรัฐธรรมนูญของประเทศญี่ปุ่น¹⁹⁴ สำหรับการตรวจสอบสื่อมวลชนประเทศญี่ปุ่นออกมาในรูปแบบของการตรวจสอบตนเอง (Self-Regulation) ด้วยความสมัครใจของสื่อมวลชนด้วยกันเองแทนการบังคับด้วยกฎหมายและการแทรกแซงโดยอำนาจรัฐ อันเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนของประเทศญี่ปุ่นเองที่มีความต้องการให้มีมาตรการบางอย่างในการดูแลตรวจสอบจากภายในระบบสื่อมวลชนเอง เพื่อความถูกต้องในการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชน จึงอาจกล่าวได้ว่า เสรีภาพของสื่อมวลชนประเทศญี่ปุ่นมาพร้อมกับความรับผิดชอบอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่าสื่อสิ่งพิมพ์ลามกของประเทศญี่ปุ่นจะไม่ได้รับการควบคุมโดยรัฐเสียทีเดียว เมื่อปรากฏว่าประเทศญี่ปุ่นได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการจำหน่าย และการทำให้เผยแพร่สิ่งพิมพ์ลามกที่มาจากนอกประเทศ จึงได้มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายขึ้นเป็นข้อห้ามมิให้นำเข้าสิ่งพิมพ์ลามกอนาจารเข้ามาในประเทศญี่ปุ่นอย่างเด็ดขาด ซึ่งผู้ฝ่าฝืนจะต้องได้รับโทษตามกฎหมาย ได้แก่ กฎหมายมาตรฐานศุลกากร นอกจากนี้ ยังมีคดีที่เกี่ยวข้องกับหนังสือการ์ตูนลามกของประเทศญี่ปุ่น คือ คดี Honey Room ที่แสดงให้เห็นถึงการเข้ามาควบคุมความเหมาะสมของเนื้อหาในลักษณะลามกอนาจารที่อาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนได้ จึงอาจกล่าวได้ว่า บนพื้นฐานของการใช้เสรีภาพด้านการแสดงออกของสื่อสิ่งพิมพ์อย่างอิสระที่ได้รับความคุ้มครองและรับรองโดยกฎหมายนั้น ประเทศญี่ปุ่นยังคงความสำคัญของปัญหาจากการใช้เสรีภาพดังกล่าว ในทางที่จะป้องกันเด็กและเยาวชนของประเทศตนอยู่แน่นอน นอกจากนี้ ยังพบว่าประเทศญี่ปุ่นยังได้มีการตรวจสอบและประเมินเนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือการ์ตูนที่ผลิต จำหน่ายและเผยแพร่ภายในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งองค์กรที่ทำหน้าที่ในการประเมินเนื้อหาเพื่อจัดระดับความเหมาะสม (Rating) ของหนังสือการ์ตูนสำหรับจำแนกประเภทก่อนวางจำหน่ายนั้น เป็นบทบาทของสำนักพิมพ์เอกชนที่ดำเนินการด้วยความสมัครใจอันเป็นแนวทางร่วมกันป้องกันจากการเข้าถึงของเด็กและเยาวชนที่อาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการด้านการเรียนรู้และพฤติกรรมเชิงลบจากการลอกเลียนแบบนั่นเอง

ดังนั้น ผู้เขียนวิเคราะห์ได้ว่า การจัดระดับความเหมาะสม หรือเรตติ้งของสื่อ นั้นย่อมมีผลกระทบต่อเสรีภาพของสื่อมวลชนในด้านการแสดงออก ซึ่งในส่วน of สื่อสิ่งพิมพ์นั้น จะ

¹⁹⁴ The Constitution of Japan, Article 21.

กระทบกับเสรีภาพในการพิมพ์ (Freedom of Press) และเสรีภาพในการจำหน่ายแจก (Freedom Dissemination) อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ตาม ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นถึงการใช้อำนาจรัฐในการเข้าแทรกแซงสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนนั้น ย่อมกระทำได้โดยอาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะที่ให้อำนาจไว้ และเพื่อเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพประชาชนซึ่งเป็นหลักการที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ซึ่งการจัดระดับความเหมาะสม (Rating) ของหนังสือการ์ตูนนั้น ถึงแม้ว่าจะเป็นกระทบต่อเสรีภาพของสื่อมวลชนประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ก็ตาม แต่การแทรกแซงดังกล่าวหากนำมาพิจารณาตามหลักความสมควรแก่เหตุ หรือหลักความได้สัดส่วน (Principle of Proportionality) แล้วมีความเห็นว่ามีผลสอดคล้องที่รัฐสามารถตราเป็นกฎหมายขึ้นเพื่อเป็นกลไกในการควบคุม ตรวจสอบหนังสือการ์ตูนที่มีลักษณะ ไม่เหมาะสมต่างๆ ได้ เพื่อประโยชน์แห่งการป้องกันการเข้าถึงสื่อดังกล่าวของเด็กและเยาวชนที่เป็นกลุ่มที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไปอย่างยั่งยืน จึงต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการด้านการเรียนรู้จากสื่อที่เหมาะสมนั่นเอง

ในทางกลับกัน หากพิจารณาถึงกฎหมายไทยที่มีผลบังคับใช้ในการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะลามกอนาจารและขาดความเหมาะสมนั้น ยังไม่ได้มีกฎหมายที่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนในการที่รัฐจะใช้อำนาจเข้าแทรกแซง ควบคุม หรือจำกัดการใช้เสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์ รวมถึงบทบัญญัติของกฎหมายที่ยังขาดความชัดเจนและยังไม่ครอบคลุมสื่อสิ่งพิมพ์อันมีลักษณะดังกล่าว ตลอดจน องค์กรที่มีบทบาทหน้าที่ควบคุม พิจารณาเนื้อหาการนำเสนอภายในของสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อทำการจัดระดับความเหมาะสม (Rating) ของสื่อสิ่งพิมพ์ รวมถึง กำหนดมาตรการบางประการในการป้องกันการเข้าถึงของเด็กและเยาวชนนั้น ยังไม่ได้มีการจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปถึงรายละเอียดในหัวข้อถัดไป

4.2 เปรียบเทียบแนวทางการจัดระดับความเหมาะสมของหนังสือการ์ตูนของประเทศญี่ปุ่นกับประเทศไทย

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้า และเป็นประเทศที่สามารถพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นประเทศมหาอำนาจประเทศหนึ่งโลก ถึงแม้ว่าประเทศญี่ปุ่นเคยเป็นประเทศที่แพ้สงครามก็ตาม แต่เนื่องจากประชาชนของประเทศมีระเบียบวินัย มีความ

รับผิดชอบสูง เชื่อฟังกฎหมาย¹⁹⁵ และมีพัฒนาการด้านศักยภาพของเด็กและเยาวชนอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ประเทศญี่ปุ่นได้แปรสภาพเป็นประเทศที่มีความก้าวหน้า ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม สูงสุดประเทศหนึ่งของโลกนั่นเอง

ลักษณะทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของประเทศญี่ปุ่นยังมีความคล้ายคลึงหลายประการ เช่น การเป็นชาติเอเชีย นับถือศาสนาพุทธ มีการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยซึ่งมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อีกทั้ง ด้วยผลจากการที่มีการเปิดโลกเสรีส่งผลทำให้วัฒนธรรมของประเทศญี่ปุ่นเข้ามามีบทบาทอย่างยิ่งในสังคมไทย ซึ่งปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไปและมีรูปแบบที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย อาหาร สินค้านำเข้า ภาษาญี่ปุ่น เกม สื่อประเภทต่างๆ เช่น โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และหนังสือการ์ตูนญี่ปุ่นที่นำมาแปลเป็นภาษาไทยอันเป็นกรณีศึกษาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ปัจจุบันอัตราการเจริญเติบโตของหนังสือการ์ตูนญี่ปุ่นในประเทศไทยนั้น ถือได้ว่าเป็นหนังสือการ์ตูนยอดนิยมที่วางจำหน่าย และครองตลาดเป็นอันดับหนึ่งของประเทศไทย¹⁹⁶ จากการที่สำนักพิมพ์รายใหญ่ของประเทศไทย คือ สำนักพิมพ์วิบูลย์กิจ และสยามอินเตอร์คอมิกส์ เป็นผู้ริเริ่มการนำเข้าการ์ตูนลิขสิทธิ์ที่มาจากประเทศญี่ปุ่นเข้ามาสู่ประเทศไทย¹⁹⁷ ภายใต้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 หลังจากนั้น ได้มีสำนักพิมพ์รายอื่น เช่น เนชั่น เอ็ดดูเทนเมนท์ บงกชคอมิกส์ นูรพัฒน์ เป็นต้น

การนำเข้าการ์ตูนลิขสิทธิ์ของประเทศญี่ปุ่นมาแปลเป็นภาษาไทยของสำนักพิมพ์ดังกล่าว ส่งผลให้เด็กและเยาวชนของประเทศไทยให้ความสนใจและอ่านหนังสือการ์ตูนญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก ในขณะเดียวกันเนื้อหาสาระ ภาพประกอบการเล่าเรื่องดังกล่าวกลับไม่เหมาะสมต่อการรับรู้ของเด็กและเยาวชนของประเทศไทยแต่อย่างใด เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นนั้น ได้มีการผลิตหนังสือการ์ตูนออกมาเป็นจำนวนมาก และไม่ได้มีเป้าหมายที่จะเผยแพร่จำหน่ายเฉพาะกลุ่มเด็กเท่านั้น แต่ได้ขยายกลุ่มเป้าหมายไปที่ผู้ใหญ่ด้วย ผลที่ตามมา คือ หนังสือการ์ตูนญี่ปุ่นมักมีเนื้อหาที่นำเสนอต่อความต้องการของผู้ใหญ่ด้วย เช่น นำเสนอด้านความรุนแรง การต่อสู้ การก่ออาชญากรรม การใช้สารเสพติด และภาพประกอบของการมีเพศสัมพันธ์ ภาพโป๊เปลือยที่แสดงให้เห็นถึงอวัยวะเพศ

¹⁹⁵ ทำไมญี่ปุ่นถึงมีความเจริญก้าวหน้ากว่าประเทศไทย, ใน <http://th.answer.yahoo.com/question/index?qid=20100227032757AAFiHni>, (last visited 15 December 2011).

¹⁹⁶ มอญวัฒนธรรมญี่ปุ่นในสังคมไทย, ใน <http://blog.eduzones.com/japanism23/14689>, (last visited 17 December 2011).

¹⁹⁷ เปิดกรุความเป็นมาของการ์ตูนลิขสิทธิ์ในประเทศไทย, ใน <http://www.kartoon-discovery.com/history/history3.html>, (last visited 15 December 2011).

หรือส่วนโค้งงอของร่างกายที่มีลักษณะกระตุ้นให้เกิดอารมณ์ทางเพศ เป็นต้น ลักษณะที่ได้กล่าวมานี้ ถือได้ว่าเป็นประเด็นปัญหาประการสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสังคม ศีลธรรม และวัฒนธรรมอันดีงามของประเทศไทย รวมถึง พฤติกรรมการเลียนแบบที่ไม่เหมาะสมไปในทางลบของเด็กและเยาวชนด้วย โดยปราศจากการป้องกันการเข้าถึงหนังสือการ์ตูนดังกล่าวในประเทศไทยแต่อย่างใด

ในขณะเดียวกัน จากการศึกษาแนวทางการป้องกันการเข้าถึงหนังสือการ์ตูนผู้ใหญ่ที่มีลักษณะดังกล่าวข้างต้นของเด็กและเยาวชนของประเทศไทยแล้วนั้น พบว่า ประเทศไทยได้มีการดำเนินการจัดระดับความเหมาะสมของหนังสือการ์ตูน โดยสำนักพิมพ์เอกชนผู้ผลิตหนังสือการ์ตูนแต่ละสำนักพิมพ์ต่างเป็นผู้จัดระดับความเหมาะสมกันเอง กล่าวคือ ภายหลังจากที่มีการตีพิมพ์ก่อนการจัดจำหน่ายสำนักพิมพ์เอกชนจะดำเนินการจัดระดับความเหมาะสม (Rating) ของหนังสือการ์ตูนของตน จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่ให้เสรีภาพแก่สื่อมวลชนอย่างอิสระทั้งการเขียน และการพิมพ์ โดยที่รัฐจะไม่เข้าไปแทรกแซงเสรีภาพดังกล่าว อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบของประชาชนประเทศไทยที่มาพร้อมกับเสรีภาพที่รัฐได้ให้ความคุ้มครองไว้ จึงอาจกล่าวได้ว่าสำนักพิมพ์ภาคเอกชนของประเทศไทยมีมุมมองที่ว่า การจัดระดับความเหมาะสมไม่ได้ส่งผลกระทบต่อเสรีภาพด้านการแสดงออกของสื่อมวลชนแต่อย่างใด ดังนั้น จึงได้ร่วมมือกันด้วยความสมัครใจของทุกสำนักพิมพ์ที่จะจัดระดับความเหมาะสมของหนังสือการ์ตูนตามวัยของผู้อ่านแต่ละช่วงวัยดังรายละเอียดที่ได้กล่าวไว้ในบทก่อนหน้านี้ และประเทศไทยยังได้ตระหนัก และเล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาการของเด็กและเยาวชนที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืนต่อไปนั่นเอง*

นอกจากการจัดระดับความเหมาะสม (Rating) ของหนังสือการ์ตูนที่ผลิตและจำหน่ายเผยแพร่ภายในประเทศของญี่ปุ่นแล้วนั้น มาตรการทางกฎหมายประการหนึ่งที่ประเทศไทยได้บัญญัติเป็นกฎหมายขึ้น เพื่อเป็นการควบคุม และห้ามนำเข้าซึ่งสื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจารจากต่างประเทศ คือ กฎหมายมาตรฐานสุทธการ หากฝ่าฝืนจะต้องได้รับโทษตามที่กฎหมายกำหนด

ดังนั้น ประเทศไทยเป็นประเทศที่รับเอาวัฒนธรรมของญี่ปุ่นมาผสมผสานกับวัฒนธรรมของประเทศไทยได้อย่างกลมกลืน และการนำเข้าหนังสือการ์ตูนลิขสิทธิ์จากประเทศญี่ปุ่นมาแปลเป็นภาษาไทยวางจำหน่ายเป็นการทั่วไป ทั้งการ์ตูนสำหรับเด็กและการ์ตูนสำหรับผู้ใหญ่ โดยปราศจากการแนวทางการป้องกันการเข้าถึงหนังสือการ์ตูนที่มีเนื้อหา ภาพประกอบการเล่นเรื่องที่สื่อไปในทางลามกอนาจาร การแสดงออกทางเพศ พฤติกรรมด้านความรุนแรงอันเป็นลักษณะที่เป็นประเทของหนังสือการ์ตูนเฉพาะสำหรับผู้ใหญ่ โดยที่หน่วยงานภาครัฐ และ

หน่วยงานภาคเอกชนผู้นำเข้าการตูนลิขสิทธิ์ดังกล่าวยังไม่เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าว หรืออาจจะกล่าวได้ว่าได้ใช้เสรีภาพที่ตนมีจนเกินขอบเขตปราศจากความรับผิดชอบต่อสังคม

ผู้เขียนมีความเห็นว่า ควรจะมีแนวทางและมาตรการบางประการเพื่อนำมาป้องกันการเข้าแสพหนังสือการ์ตูนที่มีลักษณะไม่เหมาะสมดังกล่าวอย่างง่าย ซึ่งเมื่อนำแนวทางของประเทศญี่ปุ่นมาศึกษาแล้วพบว่า เป็นแนวทางและมาตรการที่เหมาะสมสอดคล้องกับสังคมของประเทศไทยได้เป็นอย่างดี เนื่องจาก ความใกล้เคียงกันทั้งทางด้านวัฒนธรรม สภาพของสังคม ประกอบกับการนำเข้าหนังสือการ์ตูนในประเทศไทยที่ส่วนใหญ่เป็นของประเทศญี่ปุ่น อีกทั้ง ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีวิวัฒนาการ และการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรนำมาเป็นแบบอย่างในส่วนของการจัดระดับความเหมาะสม (Rating) ของสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือการ์ตูนมาเป็นบรรทัดฐานสำหรับนำมาเทียบเคียงและปรับใช้กับประเทศไทยได้เป็นอย่างดี

4.3 แนวทางการออกมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ที่เหมาะสมประเทศไทย

4.3.1 ปัญหาเกี่ยวกับบทบัญญัติการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อสิ่งพิมพ์ตามกฎหมายปัจจุบัน

พระราชบัญญัติจดทะเบียนการค้า พ.ศ. 2550 ถือเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์อันมีผลบังคับใช้ในปัจจุบัน ซึ่งสื่อสิ่งพิมพ์ตามความหมายของกฎหมายฉบับนี้ได้ระบุสื่อประเภทดังกล่าวไว้ให้หมายความรวมถึง สิ่งพิมพ์ขึ้นเป็นหลายสำเนาทั้งหมด¹⁹⁸ เว้นแต่สิ่งพิมพ์ที่เข้าตามหลักเกณฑ์ข้อยกเว้นไม่ต้องได้รับการควบคุมตามที่กฎหมาย¹⁹⁹ ดังนั้น เมื่อพิจารณาตามหลักเกณฑ์บทบัญญัติแห่งกฎหมายแล้ว หนังสือการ์ตูนจึงถือเป็นสิ่งพิมพ์ที่จะต้องได้รับการควบคุมตามความหมายของกฎหมายฉบับดังกล่าวเช่นเดียวกัน

หากพิจารณาถึงสาระสำคัญของกฎหมายดังกล่าว จะพบว่า พระราชบัญญัติจดทะเบียนการค้า พ.ศ. 2550 นั้น ได้แก่ การกำหนดหน้าที่ของผู้พิมพ์หรือผู้โฆษณาของผู้พิมพ์ที่ประสงค์จะเผยแพร่ในราชอาณาจักรให้ต้องแจ้งจดการพิมพ์ดังกล่าวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่และกำหนดหน้าที่ให้ส่งสิ่งพิมพ์ที่ได้มีการพิมพ์และเผยแพร่แล้วแก่หอสมุดแห่งชาติภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มี

¹⁹⁸ พระราชบัญญัติจดทะเบียนการค้า พ.ศ. 2550 มาตรา 4.

¹⁹⁹ พระราชบัญญัติจดทะเบียนการค้า พ.ศ. 2550 มาตรา 5.

การเผยแพร่ โดยกำหนดโทษทางอาญาและโทษทางการปกครองแก่ผู้ฝ่าฝืนหากไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้

จากการที่พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 ได้ประกาศใช้เป็นกฎหมายที่ออกมาสำหรับควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ในปัจจุบัน อันมีผลทำให้เป็นการยกเลิกพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับเดิมนั้น ส่งผลทำให้หลักการสำคัญบางประการภายในพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 ที่เป็นสาระสำคัญเกี่ยวกับการควบคุมในเชิงเนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับสื่อลามกและสื่อที่ไม่เหมาะสม ดังนี้

1. ยกเลิกอำนาจในการห้ามขายหรือจำหน่ายสิ่งพิมพ์ที่เห็นว่าอาจขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และได้ยกเลิกอำนาจของเจ้าพนักงานการพิมพ์ในการออกคำสั่งห้ามการขายหรือแจกจ่ายสิ่งพิมพ์ดังกล่าว ตลอดจนอำนาจในการสั่งยึดสิ่งพิมพ์หรือแม่พิมพ์นั้น รวมถึงการยกเลิกอำนาจในการออกคำเตือนเป็นหนังสือหรือสั่งเป็นหนังสือให้งดการพิมพ์หรือการโฆษณาอีกด้วย²⁰⁰

2. ยกเลิกอำนาจของเจ้าพนักงานการพิมพ์ในการดำเนินการต่างๆ เกี่ยวกับการตรวจสอบในเชิงเนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์ที่อาจมีลักษณะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ทั้งเนื้อหาของสิ่งพิมพ์และของหนังสือพิมพ์ ตามที่ได้บัญญัติให้อำนาจไว้ในมาตรา 21 และมาตรา 36 แห่งพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484

3. ยกเลิกอำนาจในการกำหนดโทษทางอาญาของผู้ขาย เสนอขาย จำหน่าย แจก หรือเสนอขายแจกสิ่งพิมพ์ซึ่งเจ้าพนักงานการพิมพ์ได้ห้ามการขายหรือจำหน่าย โดยให้มีบทลงโทษปรับไม่เกินสองร้อยบาทหรือจำคุกไม่เกินสองเดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ²⁰¹

ดังนั้น จะสังเกตได้ว่า ผลของการยกเลิกพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 และการบังคับใช้พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 แทนกฎหมายฉบับเดิมนั้น ส่งผลให้สื่อสิ่งพิมพ์ในปัจจุบันปราศจากกฎหมายควบคุมในเชิงเนื้อหาที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี รวมถึงการยกเลิกอำนาจของเจ้าพนักงานการพิมพ์ในการตรวจสอบเนื้อหาภายในสื่อสิ่งพิมพ์ด้วยแล้วนั้น ย่อมส่งผลต่อการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะลามกอนาจารออกมาเผยแพร่สู่สาธารณะชนได้โดยง่าย เนื่องจากการไม่มีกฎหมายเฉพาะควบคุมเชิงเนื้อหาอย่างชัดเจน พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 ได้กำหนดแต่เพียงคุณสมบัติของผู้พิมพ์และผู้โฆษณา และกำหนดหน้าที่ในการจัดแจ้งและส่งสิ่งพิมพ์ให้แก่หอสมุดแห่งชาติเท่านั้น ซึ่งข้อเท็จจริงในปัจจุบันสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมออกมาวางจำหน่ายเป็นจำนวนมากตามท้องตลาด และ

²⁰⁰ พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 มาตรา 9 วรรคหนึ่ง.

²⁰¹ พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 มาตรา 52.

แผงหนังสือทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือการ์ตูนที่มีลักษณะแสดงออกในเรื่องเพศ พฤติกรรม ความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นเนื้อหา รูปภาพประกอบ หรือการบรรยายด้วยถ้อยคำที่สื่อให้เข้าใจถึง เรื่องดังกล่าว สาเหตุประการหนึ่งของปัญหาดังกล่าวมาจากการที่ไม่มีบทบัญญัติกฎหมายควบคุม สื่อสิ่งพิมพ์ในเชิงเนื้อหาแน่นอน

จากประเด็นปัญหาข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า กฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวกับการ ควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ของประเทศไทยในปัจจุบันนั้น ยังขาดมาตรการควบคุมในเชิงเนื้อหาให้ขัด ต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ดังนั้น พระราชบัญญัติจัดการพิมพ์ พ.ศ. 2550 จึงไม่ สามารถใช้บังคับเพื่อควบคุมและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจาร และสื่อสิ่งพิมพ์ที่ ขาดความเหมาะสมในทางที่จะคุ้มครองและป้องกันการเข้าถึงของเด็กและเยาวชนได้ ซึ่งสื่อ สิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือการ์ตูนยังคงได้รับความนิยมจากเด็กและเยาวชนเป็นอย่างมาก จึงควรให้ ความสำคัญกับการควบคุมหนังสือการ์ตูน ด้วยการบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเฉพาะที่ใช้ ควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์อยู่ในปัจจุบัน โดยกระทรวงวัฒนธรรมเป็นผู้ดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ฉบับดังกล่าว เนื่องจากพระราชบัญญัติจัดการพิมพ์ พ.ศ. 2550 นั้น เป็นกฎหมายภายใต้ที่อยู่ใน ความรับผิดชอบของกระทรวงวัฒนธรรม พร้อมให้มีการวางหลักเกณฑ์รายละเอียดการจำแนก ประเภทของหนังสือการ์ตูนในกฎกระทรวงด้วย ดังนี้ จึงอาศัยอำนาจตามกฎกระทรวงวัฒนธรรม ให้มีอำนาจในการดำเนินการเกี่ยวกับกฎหมายและระเบียบในความรับผิดชอบภายในกระทรวงฯ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องได้²⁰² ให้มีความครอบคลุมถึงมาตรการควบคุม และตรวจสอบเชิง เนื้อหาเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้ก่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพของกฎหมายในการใช้บังคับสื่อ สิ่งพิมพ์ลามกอนาจาร และสื่อสิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสม และเพื่อเป็นการคุ้มครองเด็กและเยาวชนจาก สื่อสิ่งพิมพ์ลักษณะดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากนี้ สืบเนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเฉพาะ และมาตรการอื่นใดที่ เกี่ยวข้องกับการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อสิ่งพิมพ์อย่างเป็นรูปธรรม แต่ในขณะเดียวกัน พบว่าประเทศไทยได้มีกฎหมายและมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการจัดระดับความเหมาะสมของ สื่อมวลชนอื่นในประเทศไทย ดังนี้

1. ภาพยนตร์และวิดิทัศน์ พ.ศ. 2551

สื่อประเภทภาพยนตร์และวิดิทัศน์ที่อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวิดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ที่มีวัตถุประสงค์ควบคุมการนำเสนอภาพยนตร์และวิดิทัศน์ออกสู่สาธารณะในส่วนของ

²⁰² กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงวัฒนธรรม พ.ศ. 2549, ข้อ 2 (8).

เนื้อหาที่ขาดความเหมาะสมต่อเด็กและเยาวชนได้ ซึ่งในพระราชบัญญัติฉบับนี้ ยังได้กำหนดหลักเกณฑ์การจัดระดับความเหมาะสมของภาพยนตร์อันจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการให้คำแนะนำสำหรับผู้ชม โดยเฉพาะผู้ปกครองในการเลือกรับชมสื่อภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับอายุหรือวัยของผู้ชม โดยเฉพาะผู้ชมที่เป็นเด็กและเยาวชนในครอบครัว ดังที่ปรากฏในบทบัญญัติมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ที่วางหลักว่า “ในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ตามมาตรา 25²⁰³ ให้คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์ดังกล่าวจัดอยู่ในภาพยนตร์ประเภทใด ดังต่อไปนี้

1) ภาพยนตร์ที่ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้และควรส่งเสริมให้มีการเรียนรู้และควรส่งเสริมให้มีการดู

- 2) ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ดูทุกวัย
- 3) ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ที่มีอายุตั้งแต่สิบสามปีขึ้นไป
- 4) ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ที่มีอายุตั้งแต่สิบห้าปีขึ้นไป
- 5) ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ที่มีอายุตั้งแต่สิบแปดปีขึ้นไป
- 6) ภาพยนตร์ที่ห้ามผู้ที่มีอายุต่ำกว่ายี่สิบปีดู
- 7) ภาพยนตร์ที่ห้ามเผยแพร่ในราชอาณาจักร

ความใน (6) ไม่ให้ใช้กับผู้ที่มีบรรลุนิติภาวะโดยการสมรส
หลักเกณฑ์ในการกำหนดว่าภาพยนตร์ลักษณะใดควรจัดอยู่ภาพยนตร์ประเภทใดให้เป็นไปตามที่กำหนดโดยกฎกระทรวง

ดังนั้น การกำหนดลักษณะ และประเภทของภาพยนตร์ตามกฎหมายของประเทศไทยนั้น จึงได้ปรากฏอยู่ในประกาศกระทรวงกำหนดลักษณะของประเภทภาพยนตร์ พ.ศ. 2552 ดังนี้

ข้อ 1 ภาพยนตร์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้และควรส่งเสริมให้มีการดู มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

1) เนื้อหาส่งเสริมการศึกษา จริยธรรม ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือศีลธรรมอันดีของชาติ

²⁰³ พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551

มาตรา 25 “ภาพยนตร์ที่จะนำออกฉาย ให้เช่า แลกเปลี่ยน หรือจำหน่ายในราชอาณาจักรต้องผ่านการตรวจพิจารณาและได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์”

2) เนื้อหาส่งเสริมความรู้หรือความเข้าใจในการพัฒนาสังคม ครอบครัว หรือคุณภาพชีวิตหรือการรักษาทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม

3) เนื้อหาส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ ความรับผิดชอบ หรือจิตสำนึกเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือประวัติศาสตร์ของชาติ

ข้อ 2 ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ดูทั่วไป มีลักษณะดังต่อไปนี้

1) เนื้อหาที่ให้ความรู้หรือก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนหรือให้ความบันเทิงเป็นการทั่วไป

2) ไม่มีลักษณะของภาพยนตร์ตามข้อ 3 ข้อ 4 และข้อ 5

ข้อ 3 ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ที่มีอายุตั้งแต่สิบสามปีขึ้นไป ต้องไม่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1) เนื้อหาที่น่ากลัวของขวัญ หรือแสดงการกระทำที่รุนแรง ทารุณ โหดร้าย หรือขาดมนุษยธรรม

2) เนื้อหาที่แสดงพฤติกรรมทางเพศที่ส่อไปในทางลามกอนาจาร

3) เนื้อหาที่แสดงวิธีการก่ออาชญากรรมหรือใช้อาวุธซึ่งอาจชักจูงหรือส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบ

4) เนื้อหาที่แสดงวิธีการใช้สารเสพติด

5) เนื้อหาเกี่ยวกับลัทธิหรือคำสั่งสอนที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย ศีลธรรมอันดี หรือขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งอาจชักจูงให้ผู้ชมหลงเชื่อ

6) ใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสมในลักษณะของคำหยาบคายหรือลามก

ข้อ 4 ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ที่มีอายุตั้งแต่สิบห้าปีขึ้นไป ต้องไม่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1) เนื้อหาที่น่ากลัวของขวัญ หรือแสดงการกระทำที่รุนแรง ทารุณ โหดร้าย หรือขาดมนุษยธรรม

2) เนื้อหาที่แสดงพฤติกรรมทางเพศที่ส่อไปในทางลามกอนาจาร

3) เนื้อหาที่แสดงวิธีการก่ออาชญากรรมหรือใช้อาวุธซึ่งอาจชักจูงหรือส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบ

4) เนื้อหาที่แสดงวิธีการใช้สารเสพติด

5) เนื้อหาเกี่ยวกับลัทธิหรือคำสั่งสอนที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย ศีลธรรมอันดี หรือขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งอาจชักจูงให้ผู้ชมหลงเชื่อ

ข้อ 5 ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ที่มีอายุตั้งแต่สิบแปดปีขึ้นไป ต้องไม่มีลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) เนื้อหาที่แสดงการมีเพศสัมพันธ์ที่เห็นอวัยวะเพศ
- 2) เนื้อหาที่แสดงวิธีการก่ออาชญากรรมที่มีผลกระทบต่อสังคมอย่างรุนแรง และอาจชักจูงหรือส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบ
- 3) เนื้อหาที่แสดงวิธีการใช้สารเสพติดซึ่งอาจชักจูงใจให้ผู้ชมเกิดพฤติกรรมเลียนแบบ

ข้อ 6 ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ที่มีอายุต่ำกว่ายี่สิบปี ต้องไม่มีลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) เนื้อหาที่แสดงการมีเพศสัมพันธ์ที่เห็นอวัยวะเพศหรือการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองหรือผู้อื่น
- 2) เนื้อหาที่แสดงวิธีการก่ออาชญากรรมที่มีผลกระทบต่อสังคมอย่างรุนแรง และอาจชักจูงหรือส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบ
- 3) เนื้อหาที่แสดงวิธีการใช้สารเสพติด
- 4) เนื้อหาเกี่ยวกับลัทธิหรือคำสั่งสอนที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย ศีลธรรมอันดี หรือขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งอาจชักจูงให้ผู้ชมหลงเชื่อ

ข้อ 7 ภาพยนตร์ที่ห้ามเผยแพร่ในราชอาณาจักร มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

- 1) เนื้อหาที่กระทบกระเทือนต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ หรือการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 2) สารสำคัญของเรื่องเป็นการเหยียดหยามหรือนำความเสื่อมเสียมาสู่ศาสนา หรือไม่เคารพต่อปูชนียบุคคล ปูชนียสถาน หรือปูชนียวัตถุ
- 3) เนื้อหาที่ก่อให้เกิดการแตกความสามัคคีระหว่างคนในชาติ
- 4) เนื้อหาที่กระทบกระเทือนต่อสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ
- 5) สารสำคัญของเรื่องการมีเพศสัมพันธ์
- 6) เนื้อหาที่แสดงการมีเพศสัมพันธ์ที่เห็นอวัยวะเพศ

จากหลักเกณฑ์ของกฎหมายข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการกำหนดลักษณะของสื่อภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาที่เหมาะสมในแต่ละช่วงอายุ และยังกำหนดถึงลักษณะต้องห้ามในการนำเสนอเชิงเนื้อหาในแต่ละช่วงอายุเช่นเดียวกัน

2. โทรทัศน์

สำหรับรายการต่างที่นำเสนอผ่านสื่อโทรทัศน์ของประเทศไทยนั้น ได้ใช้ระบบการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อโทรทัศน์ หรือที่เรียกโดยย่อว่า เรตติ้ง (Rating) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือของผู้ปกครองในการเลือกรายการโทรทัศน์ให้กับสมาชิกในครอบครัวที่เป็นเด็กและเยาวชน และเพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสนับสนุนให้เกิดรายการที่สร้างสรรค์ มีคุณภาพในปริมาณที่มากขึ้น เนื่องจากสภาพปัญหาในปัจจุบันพบว่า เพื่อความอยู่รอดของรายการโทรทัศน์ผู้ผลิตจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำให้รายการน่าสนใจที่จะโน้มน้าวให้มีผู้ชมเพิ่มมากขึ้น จึงเน้นความบันเทิงมากกว่าเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ โดยเฉพาะรายการที่มีเนื้อหาความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเพศ ภาษา พฤติกรรมที่สื่อให้เห็นถึงความรุนแรงอันจะส่งผลต่อพฤติกรรมและการเรียนรู้ต่อผู้ชม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีวิจาร์ณญาณในการแยกแยะความเหมาะสมของสื่อน้อย และส่งผลให้เกิดการลอกเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมจากสื่อโทรทัศน์ตามมาได้ จึงเป็นที่มาของเหตุผลที่สมควรต้องมีการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อโทรทัศน์นั่นเอง²⁰⁴

กล่าวคือ การจัดระดับความเหมาะสม (Rating) ของสื่อโทรทัศน์ คือ ระบบประเมินคุณภาพเนื้อหาด้วยการจำแนกเนื้อหาตามช่วงอายุของผู้ชมว่าเหมาะสมกับผู้ชมในวัยใด และพิจารณาคุณภาพเนื้อหารายการโทรทัศน์ว่าเป็นเนื้อหาที่ให้การเรียนรู้ในเรื่องใด²⁰⁵

ระบบการจัดระดับความเหมาะสมที่ใช้อยู่ในปัจจุบันในส่วนการจำแนกเนื้อหารายการตามกลุ่มผู้ชมโดยผู้ประกอบการซึ่งได้แบ่งออกเป็น 4 ระดับด้วยกัน คือ รายการเด็ก รายการทั่วไปที่ชมได้ทุกเพศวัย รายการที่ผู้ปกครองควรให้คำแนะนำ และรายการที่ไม่เหมาะสม โดยกำหนดไว้ด้วยกัน 5 ประเภท ดังนี้²⁰⁶

1) “ป” หมายถึง รายการโทรทัศน์ที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย (วัยอนุบาล) เป็นรายการสำหรับเด็กอายุตั้งแต่ 3 ถึง 5 ปี โดยเนื้อหารายการเป็นสาระบันเทิงที่ส่งเสริมให้เกิดพัฒนาการด้านพุทธิปัญญา ความรู้ที่เหมาะสมกับทุกช่วงวัย ปลุกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ทำให้เข้าใจความแตกต่างของสรรพสิ่ง เรียนรู้ในด้านทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาการของวัย และการปลุกฝังความรักของคนในครอบครัว

²⁰⁴ อธิทิพล ปรีดิประสงค์, 20 ข้อความรู้เกี่ยวกับระบบเรตติ้งรายการโทรทัศน์ ใน <http://childmedia.net/node/224>, (last visited 4 November 2011).

²⁰⁵ เรื่องเดียวกัน.

²⁰⁶ เรื่องเดียวกัน.

ทั้งนี้ รายการ “ป” ไม่อนุญาตให้มีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเพศ ภาษา พฤติกรรม รวมทั้งความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงต่อตนเอง บุคคลอื่น หรือสิ่งของก็ตาม เพราะในวัยนี้สามารถรับรู้ เรียนรู้ ซึมซับพฤติกรรมที่มาเหมาะสมดังกล่าวได้อย่างรวดเร็ว

2) “ค” หมายถึง รายการสำหรับเด็กตั้งแต่ 6 ปี ถึง 12 ปีขึ้นไป โดยเนื้อหา รายการนั้นเป็นแบบสาระบันเทิงที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านพุทธิปัญญา ความรู้เชิงวิชาการตามพัฒนาการ ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม รวมทั้งการสร้างแรงบันดาลใจในการปฏิบัติตามคุณธรรม จริยธรรม ทำให้เข้าใจความแตกต่างของสรรพสิ่งและสามารถอยู่ได้อย่างสมานฉันท์ ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตที่เหมาะสม และการเรียนรู้ความสำคัญของสถาบันครอบครัว รวมทั้งการรู้จักบทบาทของตนเองที่มีต่อครอบครัว

รายการประเภท “ค” ไม่อนุญาตให้มีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเพศ ภาษา พฤติกรรม รวมทั้งความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงต่อตัวเอง บุคคลอื่น หรือสิ่งของก็ตาม เพราะในวัยนี้สามารถรับรู้ เรียนรู้ ซึมซับ ลอกเลียนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้อย่างรวดเร็ว

3) “ท” หมายถึง รายการโทรทัศน์สำหรับผู้ชมทุกวัย อายุตั้งแต่ 13 ปีขึ้นไป โดยเนื้อหารายการนั้น เน้นสาระบันเทิงที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านความคิดในเชิงระบบมีเหตุผล ความรู้ในเชิงบูรณาการ ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม รวมทั้งการสร้างแรงบันดาลใจในการปฏิบัติตามคุณธรรม จริยธรรม ทำให้เข้าใจความแตกต่างของสรรพสิ่งสามารถอยู่อย่างสมานฉันท์ได้และสามารถช่วยแก้ปัญหาความแตกต่างได้ ส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตที่เหมาะสม และการเรียนรู้ความสำคัญของทางสถาบันครอบครัว รวมทั้ง การรู้จักบทบาทของตนต่อครอบครัว

รายการประเภทนี้ ไม่อนุญาตให้มีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเพศ ภาษา ความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงต่อตัวเอง บุคคลอื่น หรือสิ่งของก็ตาม เพราะในวัยนี้สามารถรับรู้ เรียนรู้ ซึมซับ ลอกเลียนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้อย่างรวดเร็ว

4) “น” หมายถึง รายการโทรทัศน์สำหรับผู้ชมอายุระหว่าง 13-18 ปี จำเป็นต้องได้รับคำแนะนำจากผู้ใหญ่หรือผู้ปกครอง โดยเนื้อหาสาระนั้นเป็นสาระบันเทิงที่ควรมีเนื้อหาที่ส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ให้กับผู้ชมวัย 13-18 ปี ในทั้งในเรื่องการคิดเป็นระบบ ความรู้ในเชิงวิชาการ คุณธรรม จริยธรรม ทักษะการใช้ชีวิต ความเข้าใจถึงความแตกต่างและความหลากหลาย และครอบครัวและสังคม

แต่เนื่องจากรายการประเภท “น” นั้นอาจมีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม ทั้งเรื่องเพศ ภาษา ความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงต่อตัวเอง บุคคลอื่น หรือสิ่งของในระดับน้อยถึงปานกลาง ทั้งในเรื่องระดับความรุนแรงและความถี่ ซึ่งนับจากภาพหรือเนื้อหาที่ปรากฏต่อฉากหรือตอน ใน

กรณีที่เป็นการแสดงถึงผลจากการกระทำที่ไม่ดี ต้องมีน้ำหนักของการนำเสนอที่ได้สัดส่วน และเหตุผลของการกระทำต้องไม่ทิ้งระยะห่างจนเกินไป²⁰⁷

5) “จ” หมายถึง รายการโทรทัศน์เฉพาะผู้ใหญ่เท่านั้น ที่อายุมากกว่า 18 ปีขึ้นไป โดยเนื้อหารายการนั้นเป็นสาระบันเทิงที่ควรเนื้อหาส่งเสริมการศึกษา และการเรียนรู้ให้กับผู้ชมในวัยผู้ใหญ่ทั้ง โดยประเด็นหลักของรายการเป็นการนำเสนอถึงการสร้างความเข้าใจ สร้างคุณค่าในเรื่องต่างๆ ทั้งในเรื่องการคิดเป็นระบบ ความรู้ในเชิงวิชาการ คุณธรรม จริยธรรม ทักษะการใช้ชีวิต ความเข้าใจถึงความแตกต่างและความหลากหลาย และครอบครัวและสังคม รวมไปถึงการแสดงให้เห็นถึงแนวทางของการแก้ปัญหาที่เหมาะสม

แต่เนื่องจากรายการประเภท “จ” นั้น อาจมีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมทั้งเรื่องเพศ ภาษา ความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงต่อตัวเอง บุคคลอื่น หรือสิ่งของในระดับมาก ทั้งในเรื่องความรุนแรงและความถี่ ซึ่งนับจากภาพหรือเนื้อหาที่ปรากฏต่อฉากหรือตอน

จากการที่ผู้เขียนนำหลักเกณฑ์มาตรการที่เกี่ยวข้องกับการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อมวลชนอื่นในประเทศไทยเพื่อที่จะนำมาเปรียบเทียบให้เห็นว่าสื่อมวลชนประเภทอื่นได้รับความสนใจในปัญหาการนำเสนอเนื้อหาของสื่อภาพยนตร์และวิดิทัศน์ และสื่อโทรทัศน์อาจมีความไม่เหมาะสมในเชิงเนื้อหาและภาพประกอบความเข้าใจในสื่อดังกล่าวที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมการเล่นแบบของเด็กและเยาวชนจากภาครัฐ ที่เห็นสมควรว่าจะต้องมีการตรวจสอบเนื้อหาของสื่อดังกล่าวก่อนมีการเผยแพร่ออกสู่สาธารณชน ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือการ์ตูนเป็นอีกสื่อหนึ่งที่เข้าถึงเด็กและเยาวชนได้อย่างง่าย ประกอบกับเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมจากเด็กและเยาวชนอย่างมากไม่น้อยไปกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่น ดังนั้น ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือการ์ตูนที่ขาดความเหมาะสมทางด้านเนื้อหาและภาพประกอบด้วยเช่นเดียวกัน ด้วยการออกเป็นกฎหมายหรือมาตรการอื่นที่จะเป็นแนวทางในการตรวจสอบเนื้อหา และจัดประเภทตามระดับความเหมาะสมของหนังสือการ์ตูนด้วยเช่นกัน

สำหรับมาตรการทางปกครองที่เกี่ยวข้องกับสื่อสิ่งพิมพ์ในปัจจุบันนั้น ได้ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติจดทะเบียนการพิมพ์ พ.ศ. 2550 อันเป็นกฎหมายเฉพาะที่ออกมาบังคับใช้สำหรับควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ฉบับปัจจุบันของประเทศไทย เมื่อพิจารณาถึงโทษทางปกครองของกฎหมายฉบับดังกล่าวจะพบว่า กฎหมายฉบับนี้มีโทษทางปกครองที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนการพิมพ์ของหนังสือพิมพ์ที่พิมพ์ขึ้นในราชอาณาจักร²⁰⁸ หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการแสดงชื่อ²⁰⁹ การ

²⁰⁷ อธิพิณ ปรีดิประสงค์, เรื่องเดียวกัน.

²⁰⁸ พระราชบัญญัติจดทะเบียนการพิมพ์ พ.ศ. 2550, มาตรา 11.

²⁰⁹ พระราชบัญญัติจดทะเบียนการพิมพ์ พ.ศ. 2550, มาตรา 12.

เปลี่ยนแปลงชื่อหนังสือพิมพ์²¹⁰หรือการยกเลิกการเป็นผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา บรรณาธิการหรือเจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์²¹¹ รวมถึง การแสดงรายการตามที่กฎหมายกำหนดของสิ่งพิมพ์ที่ผลิตขึ้นในราชอาณาจักรที่ไม่ใช่หนังสือพิมพ์²¹² และข้อกำหนดการส่งสิ่งพิมพ์ให้แก่หอสมุดแห่งชาติ²¹³ ซึ่งหากผู้ใดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามจะต้องได้รับโทษทางปกครองตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550

สำหรับกรณีของสิ่งพิมพ์ลามกอนาจารหรือสิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสมนั้น กฎหมายฉบับดังกล่าวข้างต้นได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการออกคำสั่งห้ามส่งเข้าหรือนำเข้าเพื่อเผยแพร่ในราชอาณาจักรที่จะกระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน²¹⁴ และให้อำนาจแก่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติในการริบและทำลายสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะดังกล่าว

ดังนั้น หากพิจารณาถึงมาตรการลงโทษทางปกครองที่ได้กล่าวมาข้างต้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า โทษทางปกครองนั้นจำกัดเพียงแค่การฝ่าฝืนหลักเกณฑ์ วิธีการดำเนินการจัดแจ้งการพิมพ์ทั้งหนังสือพิมพ์และหนังสืออื่นที่กำหนดให้ได้รับการควบคุมโดยกฎหมาย และการฝ่าฝืนนำเข้าซึ่งสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะเนื้อหาต้องห้ามตามกฎหมายเท่านั้น แต่ไม่ได้กำหนดถึงการควบคุมตรวจสอบเชิงเนื้อหา และกำหนดการห้ามจำหน่ายสิ่งพิมพ์ลามกหรือ ไม่เหมาะสมแก่เด็กและเยาวชนแต่ประการใด ผู้เขียนมีความเห็นว่า ควรมีมาตรการลงโทษทางปกครองเพิ่มเติม เพื่อเป็นการคุ้มครองและป้องกันเด็กและเยาวชนที่จะเข้าถึงสิ่งพิมพ์ลามกอนาจาร หรือสิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสมได้โดยง่าย หรือการควบคุมผู้ประกอบการในการจำหน่าย หรือให้เข้าสิ่งพิมพ์เช่นว่านั้นแก่เด็กและเยาวชน ได้แก่ การกำหนดเพิ่มเติมในส่วนของการควบคุมการสถานประกอบการสื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจาร หรือสิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสม

เนื่องจากพระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 ได้กำหนดแต่เพียงอำนาจของผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติในการที่จะออกคำสั่งทางปกครองด้วยการห้ามมิให้นำเข้าซึ่งสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาที่ขัดต้องห้ามนำเข้ามาเผยแพร่ในราชอาณาจักร และมีอำนาจในการริบและทำลายเท่านั้น แต่ไม่ได้ปรากฏเป็นการให้อำนาจในการสั่งห้ามพิมพ์ หรือหยุดพิมพ์สิ่งพิมพ์ต้องห้ามเหล่านั้น หลังจากที่ได้มีการออกคำสั่งห้ามแต่อย่างใด ดังนั้น จึงสมควรให้มีการแก้ไข

²¹⁰ พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550, มาตรา 17.

²¹¹ พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550, มาตรา 18.

²¹² พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550, มาตรา 8.

²¹³ พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550, มาตรา 9.

²¹⁴ พระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550, มาตรา 10.

เพิ่มเติมอำนาจผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติให้มีอำนาจในการสั่งห้ามพิมพ์ หรือหยุดพิมพ์เฉพาะสื่อสิ่งพิมพ์ที่ได้มีการออกคำสั่งห้ามนำเข้า หรือตรวจพบสื่อสิ่งพิมพ์ดังกล่าวในราชอาณาจักรแล้ว หรือผู้ประกอบการไม่ได้ดำเนินการจัดระดับความเหมาะสมของหนังสือการ์ตูนตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อไม่เป็นการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์มากเกินไป ซึ่งหากผู้ประกอบการไม่ได้ปฏิบัติตามให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติด้วยการเพิ่มเติมอำนาจตามกฎหมายมีคำสั่งตักเตือนยังผู้ประกอบการ หากผู้ประกอบการไม่ดำเนินการตามคำสั่งนั้น ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ มีคำสั่งงดตีพิมพ์หนังสือการ์ตูนที่ได้มีคำสั่งได้ โดยอาจกำหนดระยะเวลา พร้อมกำหนดโทษปรับตามสมควรได้

จากการวิเคราะห์ให้มีการเพิ่มเติมในส่วนของอำนาจการเข้าค้นสถานประกอบการจำหน่ายสื่อสิ่งพิมพ์นั้น ถึงแม้ว่าจะได้มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่วางหลักว่า

มาตรา 33 “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน

บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข

การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการตรวจค้นเคหสถานหรือในที่รโหฐาน จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ”

จากหลักเกณฑ์แห่งกฎหมายข้างต้นนั้น เป็นการให้ความคุ้มครองเสรีภาพในเคหสถานของบุคคล ซึ่งการเข้าตรวจค้นเคหสถานโดยอำนาจหน้าที่ของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐย่อมกระทำไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตาม เสรีภาพดังกล่าวไม่ถือว่าเป็นเสรีภาพบริบูรณ์ (Absolute Right) จึงมีข้อจำกัดได้ กล่าวคือ การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐจะเข้าตรวจค้นเคหสถานของบุคคลได้นั้น จะต้องมิกฎหมายให้อำนาจรับรองว่าสามารถกระทำได้ ซึ่งตามหลักของกฎหมายมหาชนนั้น หลักความชอบด้วยกฎหมายเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้อำนาจของเจ้าหน้าที่เป็นไปตามอำเภอใจ ดังนั้น การที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติจะสามารถเข้าตรวจค้นสถานประกอบการของผู้ประกอบการธุรกิจจำหน่ายสื่อสิ่งพิมพ์ได้ และการออกคำสั่งตักเตือน และสั่งงดตีพิมพ์ในภายหลังการออกคำสั่ง โดยมีกำหนดระยะเวลา พร้อมโทษปรับได้ตามสมควร ทั้งนี้จะต้องมีการตรากฎหมายขึ้น เพื่อให้อำนาจในการกระทำการดังกล่าว โดยในที่นี้ให้ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมอำนาจของผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติในพระราชบัญญัติจดทะเบียนการค้า พ.ศ. 2550 นั้นเอง

4.3.2 กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลภายในสื่อสิ่งพิมพ์

1. หลักเกณฑ์ และองค์กรที่มีบทบาทในการกำกับดูแลและพิจารณาเนื้อหาภายในสื่อสิ่งพิมพ์

ในปัจจุบัน การควบคุมเนื้อหาภายในสื่อสิ่งพิมพ์ของประเทศไทย โดยเฉพาะหนังสือการ์ตูนอันเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่เด็กและเยาวชนนิยมอ่านนั้น ยังมีได้มีองค์ใดที่เข้ามามีบทบาทหน้าที่ดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรมมีแต่เพียงสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ (สนช.)” หรือ “The Press Council of Thailand (PCT)” ที่ทำหน้าที่ในการควบคุมตนเองในหมู่ผู้ประกอบการอาชีพหนังสือพิมพ์อย่างเดียวนั้น หากนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกับองค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบเนื้อหาของการนำเสนอสื่อมวลชนประเภทอื่น เช่น ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ และโฆษณาจะพบว่าความชัดเจนขององค์กรเฉพาะที่มีบทบาทในการตรวจพิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหาของสื่อแต่ละประเภท

เนื่องจากในปัจจุบัน หลักเกณฑ์การตรวจพิจารณาเนื้อหาภายในสื่อสิ่งพิมพ์ของประเทศไทยนั้น พบว่ายังไม่มีกฎหมายใดมีบทบัญญัติเพื่อกำหนดให้มีการตรวจสอบเนื้อหาภาพวาด หรือรูปภาพประกอบของสื่อสิ่งพิมพ์ที่ผลิตขึ้นในราชอาณาจักรไม่ว่าจะเป็นการตรวจพิจารณาก่อน หรือหลังการเผยแพร่ออกสู่สาธารณะแต่ประการใด ในขณะที่เดียวกันจากการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์การตรวจพิจารณาสื่อมวลชนประเภทอื่นจะพบว่า สื่อประเภทภาพยนตร์และวีดิทัศน์ได้มีหลักเกณฑ์ทางกฎหมายในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ สื่อโทรทัศน์ รวมถึงสื่อโฆษณา โดยสื่อประเภทดังกล่าวมีขั้นตอนและกระบวนการพิจารณาเนื้อหาในแต่สื่อแต่ละประเภท ดังนี้

1) ภาพยนตร์และวีดิทัศน์

สำหรับการตรวจพิจารณาภาพยนตร์โดยการกำหนดให้ผู้ใดที่มีความประสงค์จะนำภาพยนตร์ออกฉาย ให้เช่า แลกเปลี่ยน หรือจำหน่ายในราชอาณาจักรจะต้องยื่นคำขอต่อคณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ²¹⁵

อีกทั้ง หากพบข้อเท็จจริงของคณะกรรมการฯ ที่พิจารณาแล้วมีความเห็นว่าภาพยนตร์ที่ขออนุญาตไม่มีลักษณะหรือเนื้อหาตามที่กำหนดไว้ในภาพยนตร์ประเภทที่ห้ามเผยแพร่ในราชอาณาจักร คณะกรรมการฯจะมีคำสั่งอนุญาตและให้กำหนดว่าภาพยนตร์ดังกล่าวจัดอยู่ในประเภทใดตามมาตรา 26 (1) ถึง (6) ซึ่งในกรณีที่ผู้ยื่นคำขอมีความประสงค์ที่จะให้

²¹⁵ ประกาศคณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์และสื่อโฆษณา พ.ศ. 2552, ข้อ 4 วรรคหนึ่ง.

ภาพยนตร์ของตนจัดอยู่ในประเภทที่ตนประสงค์จะขออนุญาต หากได้มีการยินยอมให้แก้ไข หรือ ตัดทอนเนื้อหาบางส่วนออกแล้วนั้น คณะกรรมการฯ พิจารณากำหนดประเภทภาพยนตร์ตาม ความประสงค์ของผู้ขออนุญาตได้²¹⁶ รวมถึง ในกรณีที่คณะกรรมการพิจารณาแล้วมีความเห็นว่า วิ ตีทัศน์ที่ของอนุญาตเผยแพร่ในราชอาณาจักรมีเนื้อหาที่กำหนดไว้ในภาพยนตร์ที่ห้ามเผยแพร่ คณะกรรมการจะแจ้งให้ผู้ยื่นคำขออนุญาตดำเนินการแก้ไขหรือตัดทอนเนื้อหาดังกล่าวออก หากผู้ ยื่นคำขออนุญาตไม่ประสงค์ที่จะแก้ไขหรือตัดทอน คณะกรรมการจะมีคำสั่งไม่อนุญาตให้นำ วิ ตีทัศน์ดังกล่าวออกเผยแพร่ในราชอาณาจักร แต่หากผู้ยื่นคำขออนุญาตยินยอมแก้ไขหรือตัดทอน เนื้อหาดังกล่าว คณะกรรมการก็จะอนุญาตให้นำ วิ ตีทัศน์ดังกล่าวออกเผยแพร่ในราชอาณาจักรได้²¹⁷

ดังนั้น ผู้เขียนจึงวิเคราะห์ได้ว่า การที่ภาพยนตร์หรือ วิ ตีทัศน์จะสามารถ เผยแพร่ในราชอาณาจักรได้นั้น จำเป็นจะต้องมีการยื่นขออนุญาตจากหน่วยงานของรัฐ คือ คณะกรรมการภาพยนตร์และ วิ ตีทัศน์แห่งชาติก่อน ซึ่งการนี้จะเห็นได้ว่า คณะกรรมการจะ ดำเนินการตรวจสอบเนื้อหาของภาพยนตร์และ วิ ตีทัศน์ก่อนที่จะอนุญาตให้นำออกเผยแพร่ได้ (Pre-Censor) นั่นเอง จึงอาจกล่าวได้ว่าสื่อประเภทภาพยนตร์และ วิ ตีทัศน์ของประเทศไทยนั้น ถูก ควบคุมโดยองค์กรของรัฐ และอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของบังคับของกฎหมายเฉพาะดังที่ได้กล่าวไว้ ในข้างต้นนั่นเอง

2) โทรทัศน์

จากการศึกษาเกี่ยวกับการจัดระดับความเหมาะสม (Rating) ของรายการ โทรทัศน์นั้น การที่รายการต่างๆ ของสื่อโทรทัศน์จะเผยแพร่สู่สาธารณะชน จะมีการจัดระดับ ความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์ หรือจัดเรตติ้งก่อนออกอากาศ (Pre-Rate) โดยจำแนกเนื้อหา ตามช่วงอายุโดยการดำเนินการของผู้ผลิตและสถานีโทรทัศน์ อีกทั้ง นอกเหนือจากผู้ผลิตและ สถานีโทรทัศน์แล้ว ยังได้มีการพิจารณาโดยภาคประชาชน ภาควิชาการด้วยการพิจารณาระดับ ความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์ภายหลังจากที่รายการโทรทัศน์ได้นำเสนอออกสู่สาธารณะแล้ว หรือที่เรียกว่า เรตติ้งหลังออกอากาศ (Post-Rate) เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้มีการจัดระดับความ เหมาะสมของรายการโทรทัศน์โดยภาคประชาชนคู่ขนานไปกับการจัดระดับความเหมาะสมของ ผู้ผลิตและสถานีโทรทัศน์²¹⁸ อันจะส่งผลให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันใน

²¹⁶ ประกาศคณะกรรมการภาพยนตร์และ วิ ตีทัศน์แห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ในการตรวจ พิจารณาภาพยนตร์และสื่อโฆษณา พ.ศ. 2552, ข้อ 7.

²¹⁷ ประกาศคณะกรรมการภาพยนตร์และ วิ ตีทัศน์แห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ในการตรวจ พิจารณาภาพยนตร์และสื่อโฆษณา พ.ศ. 2552, ข้อ 8.

²¹⁸ อธิพิณ ปรีดิประสงค์, เรื่องเดียวกัน.

การที่จะพัฒนาและปรับเกณฑ์ในการพิจารณาระดับความเหมาะสมให้มีประสิทธิภาพ รวมถึงเสริมสร้างให้เกิดความเข้มแข็งของภาคประชาชนในการที่จะรู้เท่าทันสื่ออีกประการหนึ่ง

แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าการดำเนินการจัดระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์ข้างต้นนั้น จะมีลักษณะเป็นไปในทางการกำกับดูแลตนเอง (Self-Regulation) ของผู้ผลิตและสถานีโทรทัศน์ก็ตามแต่ไม่ได้หมายความว่า จะปราศจากการกำกับดูแลจากภาครัฐแต่อย่างใด ยังปรากฏถึงบทบาทหน้าที่ของกระทรวงวัฒนธรรมในส่วนของพิจารณาให้เรตติ้งแก่รายการต่างๆ ของโทรทัศน์อยู่ กล่าวคือ กระทรวงวัฒนธรรมจะรับผิดชอบเฉพาะในส่วนของการประเมินหลังการออกอากาศ (Post-Rate) ซึ่งจะมีกรรมการประกอบไปด้วยภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะภาคประชาสังคมเป็นสำคัญ ซึ่งการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อเป็นเรื่องของเนื้อหา (Content) ที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต และมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมไทยจึงเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับหน้าที่ความรับผิดชอบของกระทรวงวัฒนธรรม²¹⁹ อีกทั้ง ยังปรากฏถึงองค์กรอิสระ คือ คณะกรรมการกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์คมนาคมแห่งชาติ หรือ กสทช. ที่มีอำนาจหน้าที่เป็นผู้กำกับดูแลภายใต้พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 ในการกำกับดูแลการดำเนินการของสื่อโทรทัศน์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนเช่นเดียวกัน

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า สื่อประเภทโทรทัศน์นั้น ไม่ได้ถูกควบคุมจากภาครัฐ ดังเช่นสื่อภาพยนตร์และวีดิทัศน์ ในทางกลับการภาครัฐ โดยกระทรวงวัฒนธรรมมีหน้าที่เพียงกำกับดูแลให้การจัดระดับความเหมาะสมของรายการภายหลังการออกอากาศ (Post Rate) และการกำกับดูแลโดยองค์กรอิสระ คือ กสทช. ที่กำกับดูแลการดำเนินการของสื่อโทรทัศน์เป็นไปในทางที่เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนผู้รับชมสื่อประเภทนี้ ซึ่งการกำกับดูแลในเรื่องของการพิจารณาระดับความเหมาะสมของเนื้อหารายการโทรทัศน์จะเป็นหน้าที่ของผู้ผลิตและสถานีโทรทัศน์ที่ให้เรตติ้งในแต่ละรายการก่อนออกอากาศ (Pre-Rate) ประกอบกับการจัดระดับความเหมาะสมของภาคประชาชน และภาควิชาการภายหลังการออกอากาศ (Post-Rate) ด้วย ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า ถือเป็นการสนับสนุนให้เกิดกลไกการกำกับดูแลตนเองของภาคเอกชนในทางความรับผิดชอบต่อสังคมจากการประกอบกิจการของตนเอง

3) โฆษณา

สื่อโฆษณาสื่อมวลชนอีกแขนงหนึ่งที่ภาคเอกชนได้ร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการในการตรวจสอบพิจารณาเนื้อหาของโฆษณาที่จะเผยแพร่ออกอากาศ คือ

²¹⁹ เรื่องเดียวกัน.

คณะกรรมการตรวจพิจารณาภาพยนตร์โฆษณาทางโทรทัศน์ ขึ้นมาโดยให้มีบทบาทหน้าที่พิจารณาตรวจสอบโฆษณาที่จะออกอากาศ (Pre-Censor) ทั้งหมด โดยใช้อาศัยหลักเกณฑ์การพิจารณาเช่นเดียวกันกับที่ภาครัฐใช้ตรวจสอบ อีกทั้ง ยังได้มีองค์กรวิชาชีพโฆษณาในการกำกับดูแลตนเองของนักวิชาชีพโฆษณา (Self-Regulation) ซึ่งทางสมาคมวิชาชีพโฆษณาได้มีการกำหนดจรรยาบรรณวิชาชีพขึ้นมา เพื่อมีอำนาจในการควบคุมดูแลโดยมีคณะกรรมการจรรยาบรรณวิชาชีพ (ADBOARD) มีบทบาทหน้าที่ในการตรวจสอบโฆษณา และพิจารณาว่าโฆษณาชิ้นใดกระทำความผิดจากหลักเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้หรือไม่

จากการที่ผู้เขียนได้นำรูปแบบขององค์กรต่างๆ ที่มีบทบาทหน้าที่ในการกำกับดูแลสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์และวีดิทัศน์ โทรทัศน์ และโฆษณาของประเทศไทยมาอธิบายเปรียบเทียบ เพื่อให้เห็นว่าสื่อต่างๆ ต่างได้เล็งเห็นถึงความสำคัญที่จะต้องมีการควบคุมการนำเสนอเนื้อหาของสื่อต่างๆ เหล่านั้นก่อนที่จะมีการเผยแพร่ต่อสาธารณะชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเด็กและเยาวชนที่จะได้รับผลกระทบต่อพฤติกรรมด้านลบจากการรับชมสื่อทั้ง 3 ประเภทข้างต้น ดังนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า สื่อมวลชนประเภทสื่อสิ่งพิมพ์อื่นที่ไม่ใช่หนังสือพิมพ์นั้น ควรจะต้องมีการจัดตั้งองค์กรขึ้นมาเพื่อที่จะทำหน้าที่ในการกำกับดูแลการนำเสนอสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งในกรณีศึกษาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คือ หนังสือการ์ตูนเล่มที่ได้มีการจัดทำขึ้นเพื่อจำหน่ายและเผยแพร่ให้เป็นไปในทางที่เหมาะสมทั้งทางด้านของเนื้อหา และรูปภาพประกอบแก่เด็กและเยาวชนเช่นเดียวกัน

ทั้งนี้ จากการศึกษากฎหมายของต่างประเทศเกี่ยวกับองค์กรที่ควบคุม หรือกำกับดูแลของต่างประเทศพบว่า ประเทศเยอรมนีจะพบว่า กระบวนการตรวจสอบของคณะกรรมการที่มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบตามกฎหมายในการพิจารณาว่าสื่อสิ่งพิมพ์ใดถือเป็นสิ่งพิมพ์ที่เป็นอันตรายต่อศีลธรรมกับเด็กและเยาวชนจะต้องมีการขึ้นเป็นบัญชีรายชื่อของสิ่งต้องห้าม (Black List) ที่กำหนดห้ามมิให้เผยแพร่สิ่งพิมพ์เหล่านี้แก่เด็กและเยาวชน²²⁰ อันเป็นกลไกการควบคุมเนื้อหาสื่อสิ่งพิมพ์โดยอาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เช่นเดียวกับประเทศอังกฤษที่ได้มีการพิจารณาด้วยการวางหลักเกณฑ์ของกฎหมายว่าสิ่งพิมพ์ใดเข้าข่ายเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจารหรือสิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสม²²¹ และให้ถือว่าสิ่งพิมพ์เหล่านั้นเป็นสิ่งต้องห้ามและต้องได้รับการควบคุมตามกฎหมาย²²²

²²⁰ The Act on the Dissemination of Publication Morality to Youth 1985, Section 1 (1).

²²¹ The Obscene Publication Act 1959, Section 4.

²²² The Obscene Publication Act 1959, Section 1(2).

ในขณะเดียวกันประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น ได้มีลักษณะของการตรวจพิจารณาเนื้อหาภายในสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทการ์ตูนที่สอดคล้องกับกรณีศึกษาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ กล่าวคือ ในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่ได้มีตรวจสอบเนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์ทุกประเภท ซึ่งหมายความว่ารวมถึง หนังสือการ์ตูน ซึ่งประเทศอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น ได้สังเกตเห็นถึงความสำคัญของการตรวจสอบเนื้อหาภายในหนังสือการ์ตูนนั้น มีลักษณะที่ส่อไปในทางลามกอนาจารหรือไม่ มีความเหมาะสมของเนื้อหาว่ามีความเกี่ยวข้องกับการแดงออกด้านความรุนแรงหรือพฤติกรรมการก่ออาชญากรรมหรือไม่ โดยภาคเอกชน และสำนักพิมพ์ก่อนที่จะมีการวางจำหน่าย หรือ (Pre-Rate) นั้นเองอันเป็นรูปแบบของการกำกับและดูแลตนเองของภาคเอกชน (Self-Regulation) นอกจากการตรวจสอบเนื้อหาภายในหนังสือการ์ตูนแล้ว ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่นยังการจัดระดับความเหมาะสม (Rating) ของหนังสือการ์ตูนเอาไว้ด้วย โดยให้สัญลักษณ์ในการแสดงถึงระดับความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับอายุในระดับต่างๆ ด้วย

นอกจากนี้ ประเทศสหรัฐอเมริกาเองได้มีการนำเข้าหนังสือการ์ตูนจากต่างประเทศเข้ามาจำหน่าย ในการนี้สำนักพิมพ์ผู้ที่นำเข้าหนังสือการ์ตูนจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบเนื้อหาภายในหนังสือการ์ตูน พร้อมทั้งจัดระดับความเหมาะสมของหนังสือการ์ตูนก่อนที่จะมีการวางจำหน่ายด้วยอีกประการหนึ่ง ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่นมีการห้ามนำเข้าสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาลามกอนาจารจากต่างประเทศโดยผลของบทบัญญัติตามกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นเอง

จากการศึกษาองค์กรที่ทำหน้าที่ในการควบคุมสื่อมวลชนของประเทศไทย และองค์กรที่ทำหน้าที่ในการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ต่างประเทศข้างต้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า รูปแบบขององค์กรมีด้วยกัน 3 ลักษณะด้วยกัน คือ 1) ควบคุมโดยภาครัฐ 2) กำกับดูแลตนเอง 3) การร่วมกันระหว่างภาครัฐและเอกชน

ผู้เขียนจึงวิเคราะห์ได้ว่าประเทศไทยมีองค์กรวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับสื่อสิ่งพิมพ์ของประเทศไทยมีเพียงสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ (สนช.) หรือ “The Press Council of Thailand (PCT)” ที่ทำหน้าที่ในการควบคุมกันเองในหมู่ผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์เท่านั้น ยังไม่ได้มีองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทอื่น ดังนั้น สมควรที่จะมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหาภายในหนังสือการ์ตูนอย่างเป็นรูปธรรมขึ้น โดยการจัดตั้งองค์กรหนึ่งที่เป็นองค์กรวิชาชีพในการกำกับดูแลตนเอง (Self-Regulation) และให้เป็นไปในลักษณะความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน ในรูปแบบของการจัดตั้งคณะกรรมการที่มีตัวแทนมาจากหลายฝ่าย เช่น สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สมาคมการ์ตูนไทย มูลนิธิพัฒนาสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย หรือ ผู้ที่มีผลงานหรือเคยปฏิบัติงานที่มีความรู้ความสามารถ มี

ความเข้าใจและเชี่ยวชาญหรือมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับสื่อสิ่งพิมพ์ สำนักพิมพ์เอกชน นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ การศึกษา กฎหมายมหาชน เด็กและเยาวชน ให้มีการพิจารณาระดับความเหมาะสมของเนื้อหาภายในหนังสือการ์ตูน เพื่อเป็นการให้ระดับประเภทของหนังสือการ์ตูนในแต่ละเล่มก่อนที่จะมีการวางจำหน่าย (Pre-Rate) อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการควรที่จะมีการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิดกับกระทรวงวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีของชาติ เพื่อให้เกิดความเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน อันจะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากนี้ การจัดระดับความเหมาะสมของหนังสือการ์ตูนถือได้ว่าเป็นการประกาศให้แก่สาธารณชนรับทราบ และต้องปฏิบัติตาม ดังนั้น ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดระดับความเหมาะสม (Rating) ของหนังสือการ์ตูนด้วย เพื่อสร้างความยอมรับ และเป็นการเสริมสร้างสังคมที่มีส่วนร่วมขึ้นในประเทศไทย

ดังนั้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ประเทศไทยควรจะมีการจัดตั้งองค์กรหนึ่งขึ้นมากำกับดูแลเกี่ยวกับการนำเสนอเนื้อหาของหนังสือการ์ตูนด้วยการจัดระดับความเหมาะสมของหนังสือการ์ตูน เพื่อให้เนื้อหา และภาพประกอบหนังสือการ์ตูนมีความเหมาะสมต่อผู้อ่านในแต่ละเพศ และแต่ละช่วงอายุ ซึ่งรูปแบบขององค์กรควรจะเป็นองค์กรที่กำกับดูแลตนเอง (Self-Regulation) เพื่อไม่ให้สื่อสิ่งพิมพ์ถูกควบคุมโดยรัฐมากเกินไป แต่อย่างไรก็ตาม ในทางที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดระดับความเหมาะสมนั้น ควรจะต้องมีการประสานความร่วมมือกันในหลายฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการ และประชาชนด้วยเช่นเดียวกัน

2. การจำแนกประเภทของหนังสือการ์ตูนที่แสดงถึงระดับความเหมาะสม (Rating) ของสื่อสิ่งพิมพ์

เนื่องจากการที่ประเทศไทยนั้น ยังไม่ได้ปรากฏหลักเกณฑ์ การจัดระดับความเหมาะสมของสื่อสิ่งพิมพ์แต่อย่างใด ซึ่งเมื่อได้ศึกษาและเปรียบเทียบถึงการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อประเภทอื่นภายในประเทศไทยประกอบแล้วจะพบว่า สื่อประเภทภาพยนตร์และวีดิทัศน์ได้มีกฎหมายเฉพาะที่ออกมาใช้บังคับเพื่อควบคุมในเนื้อหาสาระที่จะนำเสนอต่อสาธารณชนได้นั้น ต้องไม่ปรากฏในลักษณะเนื้อหาต้องห้ามตามประกาศกระทรวงกำหนดลักษณะของประเภทภาพยนตร์ พ.ศ. 2552 และได้กำหนดให้มีการจัดภาพยนตร์นั้นอยู่ในประเภทใด ในบทบัญญัติมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ที่ได้วางหลักไว้อย่างชัดเจน

สื่อสิ่งพิมพ์ในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่งเช่นเดียวกับภาพยนตร์และวิทยุทัศน์ และสื่อโทรทัศน์จึงสมควรให้มีการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสมทั้งด้านเพศ ความรุนแรง และการแสดงออกของพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่างๆ ขึ้นมาอย่างเป็นรูปธรรม แต่อย่างไรก็ตามสื่อแต่ละประเภทมีความแตกต่างกันในรูปแบบการนำเสนอ จึงทำให้มาตรฐานหรือหลักเกณฑ์การจัดระดับของแต่ละสื่อแตกต่างกันไป ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงสัญลักษณ์ที่จะนำมาใช้สื่อเพื่อให้ทราบว่า สื่อสิ่งพิมพ์ดังกล่าวจัดอยู่ในระดับใด มีความเหมาะสมกับผู้อ่านในวัยใดนั้น ไม่สามารถนำหลักเกณฑ์การพิจารณาระดับความเหมาะสม (Rating) และสัญลักษณ์ของสื่อประเภทอื่นที่ได้รับการจัดทำขึ้นของประเทศไทยนำมาปรับใช้ได้

ดังนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าการนำรูปแบบของสัญลักษณ์ของการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือการ์ตูนเล่มนั้น ควรนำรูปแบบของประเทศญี่ปุ่นที่ได้จัดทำขึ้นโดยสำนักพิมพ์เอกชนผู้ผลิตหนังสือการ์ตูนออกจำหน่ายเผยแพร่มาปรับใช้ ดังนี้

1) หนังสือการ์ตูนสำหรับกลุ่มเด็กประถม

หนังสือการ์ตูนจะต้องมีลักษณะของเนื้อหาภายในที่ปราศจาก ภาพประกอบและคำบรรยายที่แสดงถึงความรุนแรง ความสัมพันธ์ทางเพศ พฤติกรรมด้านการแสดงออกที่ไม่เหมาะสม ได้แก่ การแต่งกาย สิ่งผิดกฎหมาย ยาเสพติด เป็นต้น เน้นการส่งเสริมด้านความคิดสร้างสรรค์ หรือความรู้รอบตัว เช่น โดราเอมอน แม่มดน้อยโดเรมี มิรุโมะกุติจิ๋วจอมยุ่ง เป็นต้น

2) หนังสือการ์ตูนสำหรับกลุ่มเด็กระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย

หนังสือการ์ตูนที่จัดอยู่ในกลุ่มระดับนี้ เนื้อหาส่วนใหญ่จะมีลักษณะไปในเนื้อหา และภาพประกอบด้านการต่อสู้ ผจญภัย การกีฬา มีความรุนแรงเล็กน้อย อาจมีการสอดแทรกเนื้อหา และรูปภาพประกอบอันมีลักษณะเปลือยหรือกึ่งเปลือย โดยปราศจากวัตถุประสงฆ์หลักด้านเพศ ความสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามแสดงออกในลักษณะของการจับมือ หอมแก้ม การโอบกอด เป็นต้น รวมถึง ไม่มีเนื้อหา และภาพประกอบด้านสิ่งเสพติด สิ่งผิดกฎหมาย ภาพสขคสยของเช่นเดียวกัน หนังสือการ์ตูนที่จัดอยู่ในประเภทนี้ ได้แก่ นินจาคาถาวันพิฆาต ปริณิธออฟเทนนิส โคนันยอดนักสืบ และเกมกลคนอัจฉริยะ เป็นต้น

3) หนังสือการ์ตูนกลุ่มผู้ใหญ่

หนังสือการ์ตูนที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ เนื้อหาและภาพประกอบที่มีความรุนแรง แต่ไม่เป็นการกระตุ้นให้เกิดความรุนแรงจริงในสังคม มีฉากต่อสู้ เสียดชีวิต มีภาพประกอบที่แสดงให้เห็นถึงการมีเพศสัมพันธ์แต่ไม่มีการใช้ความรุนแรง หรือผิดธรรมชาติ การแต่งกายได้ถึงขั้นเปลือยกายแต่ไม่เห็นอวัยวะเพศ การใช้สารเสพติด ภาพภูติผีปิศาจที่น่ากลัว เป็นต้น สำหรับหนังสือการ์ตูนที่จัดอยู่ในประเภทนี้ ได้แก่ มาเฟียที่รัก จังหัวเรื่อคนดริรั๊ก Berserk และ Gantz เป็นต้น

4) หนังสือการ์ตูนเฉพาะสำหรับผู้ใหญ่เท่านั้น

หนังสือการ์ตูนประเภทนี้เหมาะสำหรับผู้ที่มีบรรลุนิติภาวะแล้ว เนื่องจากเนื้อหาสาระ และภาพประกอบที่เน้นไปในเรื่องของเพศสัมพันธ์เป็นหลัก ตามกอนาจาร ทั้งที่เป็น การร่วมประเวณีระหว่างชายหญิง ชายกับชาย หญิงกับหญิง ซึ่งส่วนใหญ่หนังสือการ์ตูนประเภทนี้ จะมีชื่อเรียกเฉพาะ คือ ยาโอย (การร่วมเพศระหว่างชายกับชาย) ยูริ (การร่วมเพศระหว่างหญิงกับหญิง) และมีพฤติกรรมความรุนแรงด้านเพศ เช่น โคจิน Sadistic Boy ไดอารี่รักสีม่วง (Donut Letter) Oh My Maid เป็นต้น

ทั้งนี้ ให้มีการจัดติดสัญลักษณ์แสดงถึงระดับอายุของผู้อ่านที่เหมาะสมกับ เนื้อหาภายในหนังสือการ์ตูนนั้นๆ ไว้อย่างชัดเจนบนปกหนังสือและให้เป็นທີ່ที่สังเกตได้อย่าง ชัดเจน พร้อมให้มีการจัดทำบรรจุภัณฑ์ที่มิดชิด และจัดให้มีการจัดโซนสำหรับจำหน่ายหนังสือ การ์ตูนประเภทผู้ใหญ่เท่านั้นไว้ในมุมสุดของร้านและไม่นำมาวางให้เห็นหน้าร้านจำหน่าย และให้ เช่าหนังสือ เพื่อเป็นการป้องกันการเข้าถึงของเด็กและเยาวชนได้เช่นเดียวกับการดำเนินการ ป้องกันของประเทศญี่ปุ่น

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

จากการศึกษาวิจัยพบว่า สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือการ์ตูนในปัจจุบันของประเทศไทย นั้น มีความหลากหลายของเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอ เนื่องจาก การแข่งขันทางการค้าอย่างเสรีที่ผู้ผลิต และผู้ประกอบการมีความต้องการให้หนังสือของตนได้รับความนิยมจากผู้บริโภค และความต้องการทางด้านผลกำไรจากการประกอบธุรกิจดังกล่าว จึงส่งผลให้รูปแบบการนำเสนอของหนังสือการ์ตูนอาจมีเนื้อหาสาระ และรูปภาพประกอบไปในทางลามกอนาจาร หรือขาดความเหมาะสมด้านพฤติกรรมการแสดงออกที่มีความรุนแรง การก่ออาชญากรรม หยาดคาย และก้าวร้าว เพื่อเป็นการดึงดูดผู้อ่านในทุกเพศและทุกวัย โดยปราศจากการคำนึงถึงผลเสียที่อาจตามมาจากการเสพสื่อสิ่งพิมพ์ลักษณะดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนที่ยังขาดวิจารณญาณในการเลือกรับสื่อ การแยกแยะสื่อ ว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ถูกที่ควรนำมาลอกเลียนแบบพฤติกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือการ์ตูนที่ยังคงได้รับความนิยมของเด็กและเยาวชนอย่างมาก ประกอบกับเนื้อหาของงานนำเสนอของหนังสือการ์ตูนยังได้ปรากฏให้เห็นถึงเนื้อหา ด้านการแสดงออกทางเพศที่เข้าข่ายลามกอนาจาร กระตุ้นความรู้สึกทางเพศ พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรุนแรง รวมถึงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นการใช้สารเสพติด หรือการใช้ภาษาที่ก้าวร้าว หยาดคาย เป็นต้น

โดยผลของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลและสื่อมวลชนในการแสดงออกด้านความคิดเห็นได้อย่างอิสระปราศจากการแทรกแซงโดยรัฐ ทำให้สื่อมวลชนมีความเข้าใจว่าตนเองนั้นสามารถใช้เสรีภาพดังกล่าวได้อย่างเต็มที่ประกอบกับการเปิดโอกาสให้มีการแข่งขันโดยเสรีตามแนวคิดเศรษฐกิจเสรีนิยมที่รัฐจะต้องส่งเสริม สนับสนุน และกำกับดูแลให้เกิดการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรม รวมถึงจะต้องไม่ตรากฎหมายหรือกฎเกณฑ์ใดๆ มาควบคุมธุรกิจของเอกชนจากเสรีภาพในการประกอบอาชีพ ในที่นี้หมายถึง เสรีภาพของผู้ผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งหากรัฐเข้ามาแทรกแซงจะเป็นการกระทบกระเทือนต่อเสรีภาพของปัจเจกชนนั่นเอง

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น การที่สื่อมวลชนและบุคคลเข้าใจว่าตนเองมีอิสระในเสรีภาพการแสดงออก การเขียน และการพิมพ์ และการประกอบอาชีพ รวมถึง การแข่งขันทางการค้าอย่างเสรี ซึ่งโดยทั่วไปผู้ผลิตย่อมมีเป้าหมายในการแสวงหาผลประโยชน์ในการประกอบธุรกิจของตนให้ได้

ผลตอบแทนมากที่สุด จึงทำให้มีการแสวงหารูปแบบการนำเสนอที่หลากหลายเพื่อดึงดูดให้ผู้บริโภคสื่อสิ่งพิมพ์สนใจที่จะทำให้อัตราจำหน่ายเพิ่มสูงขึ้น จนในบางครั้งผลที่ตามมาจากการนำเสนอเนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หนังสือการ์ตูนที่เป็นสื่อที่เด็กและเยาวชนเข้าถึงได้โดยง่ายและยังเป็นที่ยินยอมอยู่ในปัจจุบันนั้น มีลักษณะไปในทางที่ไม่เหมาะสมของเนื้อหาทางด้านเพศ ลามกอนาจาร ขั้วทางเพศ การแสดงออกด้านความรุนแรงต่างๆ พฤติกรรมที่ขาดความเหมาะสมที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่อาจเบี่ยงเบนไปในทางลบ และก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมาได้ ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงต้องเข้ามามีบทบาทในการแทรกแซงเสรีภาพด้านการแสดงออกของสื่อมวลชน และผู้ประกอบการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ดังกล่าว เพื่อเป็นการวางหลักเกณฑ์ให้ผู้ประกอบการและสื่อมวลชนปฏิบัติตามในทางที่จะป้องกันเด็กและเยาวชนจากการเสพสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนได้อย่างง่าย

ดังนั้น จึงควรมีการออกมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือการ์ตูนที่มีลักษณะลามกอนาจารและสื่อที่ไม่เหมาะสมด้านพฤติกรรมต่างๆ เพื่อนำมาบังคับใช้ควบคุมผู้ผลิต หรือผู้ประกอบการด้านสื่อสิ่งพิมพ์ รวมถึงสื่อมวลชนอันเป็นแนวทางป้องกันมิให้ความแพร่หลายของสื่อสิ่งพิมพ์ลักษณะต้องห้ามที่เป็นการขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนออกสู่สาธารณะชน และยังเป็น การป้องกันการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ หรือการก่ออาชญากรรมโดยการลอกเลียนแบบของเด็กและเยาวชนที่มีวุฒิภาวะยังไม่เพียงพอต่อการแยกแยะความถูกต้อง และการเข้าถึงสื่อสิ่งพิมพ์เหล่านั้น โดยง่าย

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 การแทรกแซงสิทธิและเสรีภาพโดยรัฐ

จากการที่สื่อสิ่งพิมพ์ถือเป็นสื่อแขนงหนึ่งของสื่อสารมวลชน และมีสถานะเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปที่กฎหมายย่อมให้ความคุ้มครองและรับรองสิทธิและเสรีภาพ ดังที่ได้ปรากฏในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่วางหลักไว้เกี่ยวกับการที่รัฐจะใช้อำนาจเข้าแทรกแซงเสรีภาพด้านการแสดงออกของสื่อมวลชนย่อมกระทำไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนได้ศึกษาแล้วพบว่า หากปรากฏให้เห็นถึงกรณีหลักข้อยกเว้นตามกฎหมายของการคุ้มครองเสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์ อันได้แก่ การนำเสนอเนื้อหาที่มีลักษณะในทางเพศ ลามกอนาจาร ความรุนแรง การก่ออาชญากรรม การแสดงออกด้านพฤติกรรมต่างๆ ที่ขาดความเหมาะสมต่อพัฒนาการด้านเรียนรู้ที่จะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมเชิงลบจากการลอกเลียนแบบของเด็กและเยาวชนผู้ที่ยังไม่มีความสามารถสำหรับการแยกแยะความถูกต้องและพฤติกรรมที่

เหมาะสมได้เท่าที่ควรจากสื่อสิ่งพิมพ์ลักษณะดังกล่าว ดังนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่ารัฐสามารถใช้อำนาจของรัฐเข้าแทรกแซงสิทธิและเสรีภาพในการเขียน และการพิมพ์ของสื่อสิ่งพิมพ์อันเป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพด้านการแสดงออกของสื่อมวลชนได้

อีกทั้ง หากได้มีการพิจารณาถึงสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือการ์ตูนในปัจจุบันของประเทศไทยที่ได้มีการผลิตและจำหน่ายภายในราชอาณาจักร และนำเข้าจากต่างประเทศแล้วพบว่า เนื้อหาพร้อมรูปภาพประกอบภายในหนังสือการ์ตูนบางเล่มนั้น ขาดความเหมาะสมและเข้าข่ายลามกอนาจารประกอบกับการเข้าถึงหนังสือการ์ตูนของเด็กและเยาวชนได้โดยง่าย ไม่ว่าจะเป็นการวางจำหน่าย หรือให้เช่าหนังสือการ์ตูนที่สามารถพบเห็นได้จากสถานที่ต่างๆ ย่อมส่งผลเชิงลบด้านพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่ไม่เหมาะสม อันจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนในประเทศโดยรวม ดังนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า รัฐควรให้ความสำคัญกับปัญหาดังกล่าว โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพด้านการแสดงออกของสื่อสิ่งพิมพ์ในที่นี้ หมายถึงกรณีสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือการ์ตูนนั่นเอง

จากการศึกษาบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะของประเทศไทยที่มีผลบังคับใช้ควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ในปัจจุบัน ได้แก่ พระราชบัญญัติจัดการพิมพ์ พ.ศ. 2550 ยังไม่ปรากฏให้เห็นถึงการให้อำนาจแก่รัฐในการเข้าจำกัด หรือแทรกแซงสิทธิและเสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะลามกอนาจาร หรือขาดความเหมาะสมในเนื้อหาอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมแต่อย่างใด ดังนั้น ผู้เขียนเสนอว่า กระทรวงวัฒนธรรมผู้มิบทบาทหน้าที่โดยชอบด้วยกฎหมายสามารถดำเนินการเกี่ยวกับกฎหมายที่อยู่ในความรับผิดชอบ โดยควรมีการบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะดังกล่าวให้มีความครอบคลุมและเป็นการให้อำนาจแก่รัฐที่จะสามารถเข้าแทรกแซง และจำกัดสิทธิเสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งจะส่งผลดีต่อประเทศโดยรวม ด้วยการออกเป็นมาตรการให้มีการจัดระดับความเหมาะสมของ (Rating) หนังสือการ์ตูนก่อนที่จะนำมาเผยแพร่และจำหน่าย ซึ่งภายในเนื้อหาของกฎหมายจะต้องมีคำจำกัดความของหนังสือการ์ตูนไว้อย่างชัดเจน และยังเป็นการป้องกันการเกิดพฤติกรรมเลียนแบบในเชิงลบของเด็กและเยาวชนจากการเข้าถึงสื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจารและสื่อสิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสมโดยง่าย อีกทั้ง ยังไม่ถือว่าเป็นการใช้อำนาจของรัฐในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของสื่อสิ่งพิมพ์เกินความจำเป็นด้วย

5.2.2 แนวทางการออกมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ที่เหมาะสมกับประเทศไทย

จากที่ผู้เขียนได้ศึกษาวิเคราะห์ตั้งแต่บทที่หนึ่งถึงบทที่สี่ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะสังเกตได้ว่า กฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและป้องกันการเข้าถึงสื่อสิ่งพิมพ์ตามกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ตามกฎหมายได้แก่ พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2550 ด้วยกันสองฉบับเท่านั้น เมื่อนำมาพิจารณาถึงหลักเกณฑ์อันเป็นหลักการของกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ตามกฎหมายและสื่อสิ่งพิมพ์ที่ขาดความเหมาะสมทางด้านเนื้อหา และภาพประกอบความเข้าใจนั้น ผู้เขียนพบว่ายังไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่เพียงพอ และครอบคลุมต่อการป้องกันการเข้าถึงสื่อสิ่งพิมพ์ตามกฎหมาย และสื่อไม่เหมาะสมต่างๆ ของเด็กและเยาวชน โดยอาจจำแนกออกเป็นประเด็นสำหรับเป็นข้อเสนอแนะดังนี้

1. กำหนดเพิ่มเติมการควบคุมเชิงเนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์และมาตรการทางปกครองในการควบคุมการแพร่หลายของสื่อสิ่งพิมพ์ตามกฎหมายและสื่อสิ่งพิมพ์ไม่เหมาะสม

จากการศึกษาในหลักเกณฑ์ของกฎหมายเฉพาะสำหรับใช้บังคับควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ในปัจจุบัน พบว่าพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2550 ยังไม่ได้กำหนดถึงหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบพิจารณาเนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์แต่ประการใด มีเพียงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับลักษณะคุณสมบัติของผู้พิมพ์ ผู้โฆษณาที่จะต้องจดทะเบียนการพิมพ์และการส่งสิ่งพิมพ์ให้กับหอสมุดแห่งชาติเท่านั้น

ดังนั้น ผู้เขียนเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2550 ด้วยการบัญญัติหลักเกณฑ์การตรวจสอบเนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์ โดยการวางหลักกำหนดให้ผู้ประกอบการ หรือผู้ผลิต และผู้นำเข้าสื่อสิ่งพิมพ์จากนอกราชอาณาจักรจะต้องดำเนินการตรวจสอบพิจารณาเนื้อหา และภาพประกอบหนังสือการ์ตูนที่ตนผลิตโดยคณะกรรมการตรวจสอบเนื้อหาเพื่อประเมินแยกประเภทของเนื้อหาของหนังสือการ์ตูน และให้มีการจัดระดับความเหมาะสม (Rating) ของหนังสือการ์ตูนทุกครั้งก่อนวางจำหน่าย โดยให้มีการออกรายละเอียดการจำแนกประเภทของหนังสือการ์ตูน มาตรการการจัดโซนแยกหนังสือการ์ตูนที่ขาดความเหมาะสมภายในร้านจัดจำหน่าย หรือให้เข้าหนังสือดังกล่าว การกำหนดรูปแบบบรรจุภัณฑ์ ไว้ในกฎกระทรวงวัฒนธรรมตามที่กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม พ.ศ. 2549 ได้ให้อำนาจแก่กระทรวงวัฒนธรรมในการดำเนินการเกี่ยวกับกฎระเบียบในความรับผิดชอบภายในกระทรวงฯ ใต้นั้นเอง

นอกจากนี้ จะต้องให้ปรากฏถึงคำจำกัดความของหนังสือการ์ตูนที่จะต้องถูกควบคุมโดยกฎหมาย กล่าวคือ จะต้องเป็นหนังสือการ์ตูนเล่มที่มีการเล่าเรื่องหรือนำเสนอเรื่องราวต่างๆ โดยภาพ ซึ่งหมายรวมถึงภาพประกอบหนังสือ ลายเส้นที่ทำให้เกิดขึ้นเป็นการ์ตูน โดยภาพนั้นจะต้องเป็นภาพที่ให้ความคิดและอารมณ์กับผู้อ่าน และมีตัวหนังสือประกอบการ์ตูนด้วย เช่นเดียวกัน ซึ่งส่วนมากจะเขียนในรูปแบบบทสนทนา หรือบรรยายประกอบภาพวาด และจะต้องวัตถุประสงค์ด้านการผลิตในทางการค้า การจัดจำหน่ายและเผยแพร่ด้วย

2. เพิ่มเติมอำนาจหน้าที่แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการตรวจสอบให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

นอกจากการบัญญัติเพิ่มเติมกฎหมายในส่วนของหลักเกณฑ์การจัดระดับความเหมาะสม (Rating) ของหนังสือการ์ตูนก่อนวางจำหน่ายเผยแพร่ออกสู่สาธารณชนแล้วนั้น การให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการเข้าตรวจสอบการดำเนินการของผู้ผลิต ผู้ประกอบการ สำนักพิมพ์ให้เป็นไปตามมาตรการกฎหมายกำหนดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่ง โดยการเพิ่มเติมบทบาทเจ้าหน้าที่ของรัฐที่แต่เดิมกฎหมายได้กำหนดไว้ให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ มีอำนาจใช้ออกคำสั่งห้ามนำเข้าสิ่งพิมพ์ที่จะกระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนมาเผยแพร่ในราชอาณาจักรไทย และให้มีอำนาจจับ และทำลายหากบุคคลใดฝ่าฝืนคำสั่งดังกล่าว ซึ่งไม่ได้กล่าวถึงการออกคำสั่งห้ามพิมพ์ หรือหยุดพิมพ์สิ่งพิมพ์ที่ต้องห้ามแต่อย่างใด

ดังนั้น ผู้เขียนเสนอว่า ให้มีการเพิ่มเติมอำนาจของผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติในการออกคำสั่งห้ามพิมพ์ หรือหยุดพิมพ์เฉพาะสิ่งพิมพ์ที่ได้มีคำสั่งห้ามนำเข้ามาเผยแพร่ภายในราชอาณาจักรเท่านั้น เพื่อไม่ให้เป็นการควบคุมสิ่งพิมพ์มากเกินไป อีกทั้ง ให้มีการเพิ่มเติมอำนาจในการออกคำสั่งพักเตือน โดยมีกำหนดระยะเวลาให้ผู้ประกอบการผลิตหนังสือการ์ตูนดำเนินการตามมาตรการต่างๆ ข้างต้น หากได้มีการตรวจพบว่าผู้ประกอบการดังกล่าวฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม และหากภายหลังการออกคำสั่งพบว่าผู้ประกอบการไม่ดำเนินการตามคำสั่งดังกล่าว ให้อำนาจแก่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติมีคำสั่งห้ามตีพิมพ์หนังสือการ์ตูนที่ได้มีคำสั่งไว้ พร้อมกำหนดโทษปรับได้ตามสมควร

3. การกำหนดตัวบุคคลผู้ต้องรับโทษและลักษณะของการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งพิมพ์ลามกอนาจาร และสิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสม

เนื่องจากกฎหมายอาญาได้กำหนดไว้อย่างกว้างถึงผู้ที่กระทำความผิดเกี่ยวกับการค้า การผลิต การนำเข้า หรือส่งออกเกี่ยวกับสิ่งลามกเพื่อหากำไรเชิงพาณิชย์ รวมถึงผู้ที่มีส่วน

เกี่ยวข้องในการค้าสิ่งลามกเท่านั้น แต่ไม่ได้กำหนดถึงในกรณีที่บุคคลอื่นที่อาจมีส่วนในการกระทำความผิดอันเกี่ยวข้องกับการเข้าสู่ลามกอนาจารหรือสื่อไม่เหมาะสมทั้งทางตรงและทางอ้อม

นอกจากนี้ จากการที่ยังไม่มีหลักเกณฑ์ให้ส่วนของบทบัญญัติการควบคุมเชิงเนื้อหาในกฎหมายเฉพาะที่มีผลบังคับใช้แก่สิ่งพิมพ์ในพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2550 แต่ประการใดดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้วนั้น และเพื่อก่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพของการตรวจพิจารณาเชิงเนื้อหาดังกล่าว จึงต้องมีการบัญญัติถึงตัวบุคคลที่จะต้องรับผิดชอบในกรณีที่สื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจาร หรือสื่อสิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสมได้เผยแพร่ออกสู่สาธารณชนไว้ให้มีความชัดเจน ดังนี้

1) ผู้วานหรือผู้ใช้ให้เด็กไปหามาซึ่งสื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจาร หรือสื่อที่ขาดความเหมาะสม

ผู้เขียนมีความเห็นว่า สมควรกำหนดให้บุคคลผู้ใช้ หรือวานเด็กและเยาวชนไปซื้อนั้น ต้องได้รับความผิดและรับโทษทางอาญาเช่นเดียวกัน เพราะเป็นการกระทำที่ทำให้เด็กและเยาวชนเข้าถึงสื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจารและสื่อสิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสมได้โดยทางอ้อม

2) ผู้ประกอบการ

ผู้ประกอบการนี้ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าของสำนักพิมพ์ หรือผู้ผลิต หรือนำเข้าสื่อสิ่งพิมพ์ หรือผู้ผลิตสำหรับจำหน่ายในราชอาณาจักรก็ตาม หากได้มีการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ซึ่งในกรณีศึกษาของวิทยานิพนธ์นี้ คือ หนังสือการ์ตูน โดยมีเนื้อหาและภาพประกอบไปในทางลามกอนาจาร การแสดงออกทางด้านพฤติกรรมที่มีความรุนแรงทั้งทางเพศ การก่ออาชญากรรม หรือเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมต่อเด็กและเยาวชนอื่นๆ หากได้มีการตรวจพบว่าผู้ประกอบการเจตนาที่จะจำหน่ายหนังสือการ์ตูนในลักษณะดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางการค้าของตนแล้วนั้น จะต้องได้รับโทษทั้งทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาประการหนึ่ง พร้อมทั้งต้องถือว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเฉพาะในความผิดฐานจำหน่ายสื่อสิ่งพิมพ์ที่ขัดต่อความเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

3) บรรณาธิการ

บรรณาธิการสื่อสิ่งพิมพ์ถือเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการจัดการ และรับผิดชอบในการพิมพ์ ทั้งการรวบรวม คัดเลือก และควบคุมการนำเสนอภาพในสิ่งพิมพ์ ตลอดจนจัดการให้สิ่งพิมพ์แพร่หลายออกไป ดังนั้น จึงต้องเป็นบุคคลที่รับผิดชอบต่อเนื้อหา และรูปภาพประกอบที่ลงตีพิมพ์ หากบรรณาธิการได้จัดการให้สื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือการ์ตูนลามกอนาจาร หรือขาดความเหมาะสมในเนื้อหาต่างๆ ออกสู่สาธารณะ โดยปราศจากการจัดระดับความเหมาะสมใน

เนื้อหาก่อนวางจำหน่าย หรือพิจารณาระดับความเหมาะสมของเนื้อหาแล้วไม่เป็นไปตามลักษณะรูปแบบและประเภทของระดับที่ได้จัดไว้ จะต้องถือว่าเป็นผู้ร่วมกระทำผิดเช่นเดียวกับผู้ประกอบการด้วย

4) นักเขียน

บุคคลที่ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของงานเขียนก่อนที่จะนำไปผลิต และเผยแพร่จำหน่าย คือ ผู้เขียน ซึ่งในกรณีที่ผู้เขียนหนังสือการ์ตูนขาดความรู้ลึกซึ้งผิดชอบชั่วดี หรือตระหนักได้ถึงผลกระทบที่อาจตามมาจากการเขียนภาพและนำเสนอเนื้อหาที่ไปในทางเพศ การแสดงออกด้านความรุนแรง หรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่อเด็กและเยาวชนเพียวเพื่อให้ผลงานของตนเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมสูง รวมถึงการนำมาซึ่งรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันงานเขียนในลักษณะดังกล่าว ผู้เขียนมีความเห็นว่า นักเขียนหนังสือการ์ตูนจะต้องรับโทษและถือว่าเป็นผู้ร่วมกระทำผิดเช่นเดียวกัน

ดังนั้น ผู้เขียนเสนอว่า นอกเหนือจากการเพิ่มเติมในส่วนของการควบคุมตรวจสอบพิจารณาเชิงเนื้อหาโดยกฎหมายแล้ว หากได้บัญญัติเพิ่มเติมถึงบุคคลผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิต การพิมพ์ หรือกระบวนการใดๆ ก่อนการออกจำหน่ายจะต้องไปผู้ที่รับผิดชอบและต้องรับผิดชอบในกรณีที่หนังสือการ์ตูนลามกอนาจาร หรือขาดความเหมาะสมในเนื้อหาต่อเด็กและเยาวชนดังกล่าว เพื่อเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้การควบคุมและการป้องกันเด็กและเยาวชนจากสื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจารและไม่เหมาะสมมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

5.2.3 กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลภายในสื่อสิ่งพิมพ์

1. การจัดระดับความเหมาะสม (Rating) ของหนังสือการ์ตูน

สืบเนื่องจากในปัจจุบันสื่อสิ่งพิมพ์ที่วางจำหน่าย หรือเผยแพร่สู่สาธารณะยังไม่ได้มีการจัดระดับความเหมาะสมของเนื้อหาที่สอดคล้องของแต่ละช่วงอายุของบุคคลแต่ประการใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือการ์ตูนที่เป็นที่นิยมจากผู้อ่านทุกเพศและทุกวัย เพราะหนังสือการ์ตูนสมัยปัจจุบันไม่ใช่หนังสือสำหรับเด็กและเยาวชนแต่เพียงกลุ่มเดียวอีกต่อไป จึงเป็นสาเหตุให้การนำเสนอของหนังสือการ์ตูนทั้งเนื้อหา และรูปภาพประกอบมีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้บริโภคในทุกระดับ ซึ่งหากเนื้อหาสาระและรูปภาพประกอบภายในหนังสือการ์ตูนนั้นเป็นไปในทางลามกอนาจาร หรือการแสดงออกทางพฤติกรรมความรุนแรงที่ไม่เหมาะสมย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่อพฤติกรรมการแสดงออกด้านลบของเด็กและเยาวชนจากการลอกเลียนแบบพฤติกรรมดังกล่าว ดังนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า ควรมีการจัดระดับ

ความเหมาะสมของสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือการ์ตูนทั้งที่ผลิตขึ้นเพื่อจำหน่ายในราชอาณาจักรและนำเข้าจากต่างประเทศเพื่อมาเผยแพร่หรือจำหน่ายในราชอาณาจักรด้วย

จากการศึกษาของผู้เขียนถึงแนวทางและมาตรการในการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อมวลชนแขนงอื่นของประเทศไทย เช่น ภาพยนตร์ โทรทัศน์ และโฆษณา พบว่าได้มีการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อดังกล่าวเอาไว้แล้ว ซึ่งสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือการ์ตูนสมควรแนวทางและมาตรการการจัดระดับความเหมาะสมเช่นเดียวกัน และจากการที่ประเทศไทยได้นำเข้าหนังสือการ์ตูนของประเทศญี่ปุ่นจำนวนมาก และหนังสือการ์ตูนแปลภาษาไทยนั้น มีความนิยมและมีจำหน่ายเป็นจำนวนมากในท้องตลาด จนอาจกล่าวได้ว่า หนังสือการ์ตูนนั้นครอบคลุมตลาดของหนังสือการ์ตูนไทย

ดังนั้น ผู้เขียนเสนอว่า ควรนำหลักเกณฑ์การจัดระดับความเหมาะสม (Rating) หนังสือการ์ตูนของประเทศญี่ปุ่นมาปรับใช้ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องตามประเภทของหนังสือการ์ตูนที่นำเข้ามาตีพิมพ์ และจำหน่ายในราชอาณาจักร เนื่องจาก สำนักพิมพ์เอกชนของประเทศญี่ปุ่นจะดำเนินการจัดระดับความเหมาะสมของหนังสือการ์ตูนที่ผลิตก่อนวางจำหน่ายสู่สาธารณชน จึงสามารถนำมาปรับใช้เทียบเคียงกับการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือการ์ตูนของประเทศไทยได้เป็นอย่างดี ทั้งรูปแบบแนวทางการจัดระดับตามอายุในแต่ละช่วงวัย รูปแบบของสัญลักษณ์ที่นำเสนอให้เห็นถึงความเหมาะสมในแต่ละระดับ พร้อมข้อความบรรยายประกอบ โดยให้มีการแสดงสัญลักษณ์ไว้ในตำแหน่งมุมล่างด้านซ้ายของหนังสือการ์ตูนที่จะออกจำหน่าย หรือเผยแพร่สู่สาธารณะ โดยแบ่งเป็นระดับ ดังนี้

1. หนังสือการ์ตูนสำหรับกลุ่มเด็กประถม
2. หนังสือการ์ตูนสำหรับกลุ่มเด็กระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย
3. หนังสือการ์ตูนกลุ่มผู้ใหญ่
4. หนังสือการ์ตูนเฉพาะสำหรับผู้ใหญ่นั้น

นอกจากนี้ ผู้เขียนได้ศึกษาถึงแนวทางการจัดระดับสื่อสิ่งพิมพ์ของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น พบว่าทั้งสองประเทศได้ให้ความสำคัญกับการจัดระดับความเหมาะสมของหนังสือการ์ตูนด้วยแนวทางการจัดระดับความเหมาะสมของเนื้อหาตามช่วงอายุของแต่ละวัย อีกทั้ง ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการจัดระดับความเหมาะสมของหนังสือการ์ตูนที่นำเข้ามาจากต่างประเทศด้วยเช่นเดียวกัน ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่นด้วยกฎหมายศุลกากรของประเทศญี่ปุ่นเองที่ห้ามนำเข้าสื่อสิ่งพิมพ์ลามกจากต่างประเทศเข้ามาเผยแพร่ภายในประเทศอันเป็นมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์จากภายนอกอยู่แล้ว

ดังนั้น ผู้เขียนเสนอว่า สำนักพิมพ์ผู้นำเข้าหนังสือการ์ตูนจากต่างประเทศเข้ามาเพื่อจำหน่าย หรือเผยแพร่ในประเทศไทยจะต้องดำเนินการจัดระดับความเหมาะสมของหนังสือการ์ตูนเหล่านั้น โดยการเทียบเคียงกับการจัดประเภทของระดับความเหมาะสมของหนังสือการ์ตูนที่ผลิตขึ้นในประเทศไทยด้วย

2. องค์กรที่กำกับดูแลสื่อสิ่งพิมพ์

นอกเหนือจากการที่ให้มีการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อสิ่งพิมพ์ในกรณีหนังสือการ์ตูนแล้วนั้น เพื่อให้การดำเนินการดังกล่าวมีประสิทธิภาพและมีผลสัมฤทธิ์ ก่อให้เกิดสำคัญได้แก่ องค์กรที่ทำหน้าที่ในการกำกับดูแลสื่อสิ่งพิมพ์ เนื่องจากประเทศไทยมีเพียงสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติที่มีสถานะเป็นองค์กรอิสระจากการรวมกลุ่มของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน เพื่อทำหน้าที่ในการควบคุมกันเองในกลุ่มผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ โดยมีข้อบังคับว่าด้วยจริยธรรมทางวิชาชีพเป็นหลักเกณฑ์ควบคุมจริยธรรมของวิชาชีพหนังสือพิมพ์ ซึ่งสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทอื่นยังไม่มีองค์กรใดๆ มาทำหน้าที่ดังกล่าว

จากการศึกษาองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่ควบคุม และพิจารณาความเหมาะสมของสื่อมวลชนประเภทอื่น พบว่าสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้มีคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงวิทยุ กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม (กสทช.) ทำหน้าที่ในการกำกับดูแล แต่ในขณะเดียวกันนั้น สื่อโทรทัศน์ได้มีการจัดระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์ก่อนออกอากาศ (Pre-Rate) โดยผู้ผลิตและสถานีโทรทัศน์ นอกจากนี้ ยังได้มีการพิจารณาระดับความเหมาะสมของผู้ผลิตหรือสถานีโทรทัศน์หลังจากการออกอากาศ (Post Rate) จากนักวิชาการและประชาชนด้วย

ถึงแม้ว่า การจะระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์ข้างต้นนั้น จะเป็นการให้อิสระแก่สื่อโทรทัศน์ในการกำกับดูแลตนเอง แต่อย่างไรก็ตามภาครัฐโดยกระทรวงวัฒนธรรมยังคงมีบทบาทในส่วนของการประเมินเนื้อหารายการภายหลังจากการออกอากาศ ซึ่งมีภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการด้วย

ดังนั้น ผู้เขียนมีข้อเสนอว่า ควรมีการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพขึ้น โดยให้สำนักพิมพ์เอกชน ผู้ผลิต และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องขึ้นมาองค์กรหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการกำกับดูแลกันเอง (Self-Regulation) ของสื่อสิ่งพิมพ์โดยเฉพาะ ในที่นี้หมายความว่ารวมถึงสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือการ์ตูนที่เป็นสื่อปัจจัยประการสำคัญต่อพฤติกรรมเด็กและเยาวชนที่สมควรได้รับการควบคุมพิจารณาตรวจสอบเนื้อหาภายในเป็นอย่างมาก รวมถึงให้กำหนดเป็นจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อสิ่งพิมพ์เป็นข้อบังคับควบคุมวิชาชีพของตนเอง และให้มีการร่วมมือระหว่างภาครัฐโดยกระทรวง

วัฒนธรรม เนื่องจากเนื้อหาที่นำเสนอผ่านหนังสือการ์ตูนมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมไทยนั่นเอง ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนร่วมกันเป็นคณะกรรมการพิจารณาการจำแนกประเภทของหนังสือการ์ตูนก่อนจัดระดับความเหมาะสมของหนังสือการ์ตูนก่อนวางจำหน่าย โดยประกอบไปด้วยผู้แทนจากหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

1. สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ
2. สมาคมการ์ตูนไทย
3. มูลนิธิพัฒนาสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย
4. สำนักพิมพ์เอกชน
5. นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์
6. นักวิชาการด้านการศึกษา
7. นักวิชาการด้านกฎหมายมหาชน
8. ผู้มีปฏิบัติงาน หรือเคยปฏิบัติงานในหน่วยงานที่คุ้มครองเด็กและเยาวชน

ทั้งนี้ เพื่อการจัดตั้งองค์กรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม ผู้เขียนเสนอว่าให้สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติเป็นผู้ดำเนินการหลัก เนื่องจากรูปแบบ และโครงสร้างขององค์กรมีลักษณะที่เป็นการกำกับดูแลตนเองที่ชัดเจน และได้ดำเนินการอยู่ภายใต้จริยธรรมแห่งวิชาชีพ และได้มีการกำหนดบทลงโทษไว้ภายในจริยธรรมแห่งวิชาชีพอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ ผู้เขียนเสนอว่า การดำเนินการกำกับดูแลของคณะกรรมการ ควรให้มีการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิดกับกระทรวงวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน อันจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างสูงสุดนั่นเอง

3. บทลงโทษทางปกครอง

นอกเหนือจากบทลงโทษทางอาญาแล้วนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่ามาตรการลงโทษทางปกครองจะเป็นมาตรการที่สำคัญในการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ทั้งการผลิต และการวางจำหน่ายของผู้ประกอบการได้เป็นอย่างดี ซึ่งผู้เขียนเสนอว่า เมื่อได้มีการจัดระดับความเหมาะสมของสื่อสิ่งพิมพ์แล้ว ก่อนมีการวางจำหน่ายจะต้องมีการจัดระดับของสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีการผลิตออกมาว่า อยู่ในจัดอยู่ในระดับใด ดังนั้น หากการจัดระดับความเหมาะสมไม่สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในสื่อสิ่งพิมพ์นั้นๆ จะต้องได้รับโทษทางปกครอง คือ กฎหมายจะต้องบัญญัติให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการเข้าตรวจสอบว่า หนังสือการ์ตูนนั้นได้ถูกจัดอยู่ในประเภทและระดับที่เหมาะสมหรือไม่ โดยให้อำนาจแก่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติดำเนินการมีคำสั่งตักเตือน

ผู้ประกอบการให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด หากภายหลังพบว่าผู้ประกอบการยังไม่ปฏิบัติตามก็ให้มีอำนาจสั่งริบ หรือทำลาย หรือปรับได้ตามสมควร

นอกจากนี้ ควรมีบทลงโทษทางปกครองในกรณีที่มีผู้ประกอบการจำหน่ายสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือการ์ตูน หรือให้เช่าหนังสือการ์ตูนได้กระทำการจำหน่าย หรือให้เช่าแก่เด็กและเยาวชนที่มีอายุไม่ตรงกับที่กำหนดจัดระดับไว้ รวมถึง การวางจำหน่ายสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะลามกอนาจาร หรือสื่อสิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสมในพื้นที่วางจำหน่ายที่เด็กและเยาวชนสังเกตเห็นหรือเข้าถึงได้ง่าย หรือปราศจากซึ่งบรรจุภัณฑ์ที่มีฉลากสามารถเปิดอ่านได้โดยง่าย จะต้องได้รับโทษทางปกครองจากการกระทำความดังกล่าว กล่าวคือ ให้อำนาจแก่รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมีคำสั่งปิดกิจการโดยมีกำหนดระยะเวลา หรือมีคำสั่งปรับได้ตามสมควร

5.2.4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

นอกเหนือจากมาตรการทางกฎหมายที่จะนำมาใช้เพื่อควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ลามกและสื่อสิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสมสำหรับป้องกันการเข้าถึงโดยง่ายของเด็กและเยาวชนดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น รัฐควรมีมาตรการอื่นๆ ที่จะเป็นส่วนเสริมสร้างแนวทางการป้องกันเด็กและเยาวชนจากการเสพสื่อสิ่งพิมพ์ดังกล่าว ดังนี้

1. มาตรการทางสังคม โดยวิธีการรณรงค์มิให้นิยมบริโภคสื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจารและสื่อสิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสมอันเป็นแบบอย่างต่อเด็กและเยาวชนในทางลบ เนื่องจากเด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมในการอยากรู้อย่างลอง หากสื่อสิ่งพิมพ์ลามกอนาจารหรือสื่อสิ่งพิมพ์ที่ไม่เหมาะสมได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เด็กและเยาวชนย่อมมาวิธีการให้ได้มาซึ่งสื่อสิ่งพิมพ์ดังกล่าว

2. ส่งเสริมสถาบันครอบครัว เนื่องจากสถาบันครอบครัวถือเป็นสถาบันหลักของประเทศที่เป็นรากฐานในการพัฒนาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะหากผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนให้ความใส่ใจ ใกล้ชิด พร้อมอบรมสั่งสอน ปลูกฝังจริยธรรมที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชน พร้อมปฏิบัติตั้งเป็นแบบอย่างที่ดีของเด็กและเยาวชน หลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรงภายในครอบครัว และใช้หลักเหตุผลในการแก้ปัญหาต่างๆ นอกเหนือจากการให้คำใช้จ่ายที่จำเป็นต่อการเลี้ยงดูแล้วนั้น จะเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนความเข้าใจของเด็กและเยาวชนจากการเลือกเสพสื่อและการใช้วิจารณญาณในการแยกแยะว่าพฤติกรรมใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมที่จะนำมาเป็นแบบอย่าง

3. ส่งเสริมการให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศและการใช้ยาเสพติด โดยสถาบันการศึกษาและครูอาจารย์เข้ามามีบทบาทในการปลูกฝังค่านิยมในเรื่องเพศและการใช้ความ

รุนแรงด้วย โดยอาจเพิ่มเติมในหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษาและยาเสพติด เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความเข้าใจในเรื่องเพศ และรับรู้ถึงโทษของยาเสพติด รวมถึง ส่งเสริมให้มีการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) ด้วย

4. ส่งเสริมให้สื่อมวลชนประเภทต่างๆ ตระหนักในความสำคัญของวิชาชีพตน และรณรงค์ให้มีการให้ความรู้และข้อมูลในเชิงสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชน โดยวิธีการรณรงค์ให้มีการส่งเสริมการรวมกลุ่มในรูปแบบขององค์กรวิชาชีพ เพื่อให้มากรควบคุม และตรวจสอบซึ่งกันและกันในกลุ่มองค์กรวิชาชีพเพื่อมีการนำเสนอ

5. จัดฝึกอบรมผู้นำเข้าหนังสือการ์ตูน หรือนักเขียนการ์ตูนให้มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินการจัดระดับความเหมาะสม (Rating) ของหนังสือการ์ตูน ภายหลังจากที่ได้มีกฎหมายออกมามีผลใช้บังคับอย่างเป็นทางการ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการประชาสัมพันธ์เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจ รับรู้ถึงแนวทางปฏิบัติอย่างชัดเจน สอดคล้อง และเป็นไปในทิศทางเดียวกันของภาคเอกชนผู้ประกอบการดังกล่าว

บรรณานุกรม

หนังสือ

- กลุ่มส่งเสริมสื่อสารมวลชนเพื่อเด็ก. การ์ตูนเพื่อการพัฒนาเด็ก. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., 2523.
- เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชนว่าด้วย รัฐ รัฐธรรมนูญ และกฎหมาย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2550.
- เกษม ศิริสัมพันธ์. ทฤษฎีสื่อสารมวลชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : คณะวารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน และสมาคมวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2551.
- จินตนา ไบกาซูย์. แนวทางการจัดทำหนังสือสำหรับเด็กอ่าน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ชมรมเด็ก, 2534.
- ฉัตรสุตา หล้าวรรณะ และสิริภรณ์ แก้วมงคล. บทบาทหน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์. สมุทรสงคราม: ม.ป.ท., 2550.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552.
- พิศิษฐ์ ขวาลาวัช. กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร: หจก. บ้านหนังสือรัตนโกสินทร์, 2553.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2552.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์. ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2546.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. ปัญหาการพัฒนาการเมืองไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532.
- มานิต จุมปา พรสันต์ เลียงบุญเลิศชัย. รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา : คำอธิบายเรียงมาตราพร้อมคำพิพากษาศาลฎีกา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552.
- มานิตย์ จุมปา. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2550). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นานมีบุ๊ค, 2546.
- วนิดา แสงสารพันธ์. หลักกฎหมายสื่อสารมวลชน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552.

วรพจน์ วิสชุดพิชญ์. สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543.

วรวิทย์ อุททธิศ. สื่อมวลชนกับความรับผิดชอบทางกฎหมาย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538.

วรัชญ์ วานิชวัฒนากุล. การสื่อสารความหมายใน “การ์ตูนสายพันธุ์ใหม่”. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2549.

วัฒนา พุทธางกูรนนท์. สื่อสารมวลชนกับสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ม.ป.ป.

วิภา อุดมพันธ์. สื่อมวลชนในญี่ปุ่น. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

วิญญู เครื่องงาม. กฎหมายรัฐธรรมนูญ. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2530.

สภาการพิมพ์แห่งชาติ. จริยธรรมสื่อสารมวลชน : ภาพสะท้อนสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สภาการพิมพ์แห่งชาติ, 2547.

สมควร กวียะ. การสื่อสารมวลชนบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม. กรุงเทพมหานคร: พชรการนิตการพิมพ์, 2532.

สมคิด บางโม. กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เอส เค บุ๊คส์, 2551.

สมยศ ไชยเชื้อ. หลักกฎหมายมหาชนเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 1. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2536).

สังเขต นาคไพจิตร. การ์ตูน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : ปรีดาการพิมพ์. 2530.

สุกัญญา บุรณเดชาชัย. การสื่อสารมวลชน: แนวคิด ทฤษฎี และสถานการณ์ในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. ชลบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยบูรพา, 2546).

หยุด แสงอุทัย. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 18. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประกายพรึก, 2545).

อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. สื่อสารมวลชนมวลชนเบื้องต้น สื่อมวลชน วัฒนธรรม และสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 4 ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547

- Anne Cooper-Chen. Mass Communication in Japan, Tokyo: Iowa State University press, 1997.
- Francois, William E. Mass media law and regulation. 4th ed. (New York: McGraw-Hill, 1994.
- Garvey, John H., Schauer, Frederick. The First Amendment: A Reader. Minnesota: West Publishing Company, 1992.
- Hachten William A., The Supreme Court on freedom of the Press, Iowa: The Iowa State University Press Aines, 1968.
- Harley Ruth E. and Goldenson Robert M., The Complete Book of Children's Play, . 2rd ed. (New York: Thomas Crowell Co., 1963.
- Jerome A., Barron C., Thomas Dienes. First Amendment Law. St.Paul, Minn. : West Publishing Company, 1993.
- Jubderm Janes S.. Audio-Visual Materials and Techniques. 2nd ed. (New York: American Book Co., 1959.
- Luney, Pency R., Jr., Takahashi Kazuki . Japanese Constitution Law. Tokyo: University of Tokyo Press, 1993.
- Middleton, K.R., Lee, W.E., Chamberlin, B.F. The Law of Public Communication. 6th ed. Boston, Ma: Pearson, 2004.

รายงานการวิจัย

- วิเชียร ปริชาธรรมวงศ์, รายงานการเก็บข้อมูลการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยานในคดีอาญา เรื่อง “การเปิดเผยพยานที่ไม่ใช่บุคคลโดยให้อำนาจคู่ความร้องขอต่อศาลให้คู่ความอีกฝ่ายเปิดเผยพยานหลักฐานเพิ่มเติมในประเทศที่ใช้ระบบ Common Law : “กรณีศึกษาเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ” ภายใต้โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาระบบเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยาน สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร : มปท., 2549.
- ศิวณัฐภรณ์ นันทะมา. รายงานศึกษาขั้นสุดท้าย : โครงการประมวลกฎหมายไทยจากราชกิจจานุเบกษา คำว่า สื่อสารมวลชน, 2549.
- สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ ศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, รายงานการศึกษาวิเคราะห์ฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาวิเคราะห์เรื่อง การจัดทำแนวทางพัฒนาไทยให้เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรม, กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2554.

บทความ

ธีระ สุธีรางกูร. การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรอง. วารสารนิติศาสตร์ 29 (ธันวาคม 2542).

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. เงื่อนไขการตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน : มาตรการการควบคุม ตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย. วารสารนิติศาสตร์ 30 (มิถุนายน 2543).

สันติบาลบุกจับการชุมนุมกลางเซ็นเตอร์พ้อยท์. คม ชัด ลึก, (18 กรกฎาคม 2550): 5.

วิทยานิพนธ์

จุติมา เพชรรัตน์, “การเปิดรับหนังสือการ์ตูนญี่ปุ่นที่มีเนื้อหาทางเพศของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานครกับทัศนคติต่อเพศสัมพันธ์,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541).

นวลทิพย์ ปริญญาญกุล. “ความต้องการและความสนใจด้านรูปแบบหนังสือการ์ตูนไทย ศึกษาเชิงวิเคราะห์เปรียบเทียบ กรณีเด็กในเขตกรุงเทพมหานครและเด็กในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538.

นันทน์ภัสร์ สนธิพร. “มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมสื่อลามกและสื่อที่ไม่เหมาะสมเพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชน ศึกษากรณีร่างพระราชบัญญัติปราบปรามวัตถุช่วยพฤติกรรมอันตราย พ.ศ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

เนติ รัตนกร. “การให้ความคุ้มครองเด็กในกฎหมายควบคุมสื่อลามก : ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทย อังกฤษ สหรัฐอเมริกา และเยอรมัน.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.

ภัทรภรณ์ ศิริบุญญาภาพ. “มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมสื่อโฆษณาสินค้าและบริการที่มีลักษณะยั่วยุทางเพศ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, 2551.

ศรีอรุณ ตะโคตรม. “ปัญหาการใช้บังคับกฎหมายเกี่ยวกับสื่อลามกอนาจาร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2542.

สุพิชชา แสงวงศ์. “ปัญหาการนำทฤษฎีเกี่ยวกับการตรวจพิจารณาและจัดประเภทภาพยนตร์ ภายใต้พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551.” วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, 2553.

เอกสารข้อมูลสารสนเทศในระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ (Internet)

แกะรอยเรตติ้ง เรื่องจริงที่คุณต้องรู้ [PART 1], ใน [http://bbznet.pukpik.com/scripts/view.php?](http://bbznet.pukpik.com/scripts/view.php?user=myzeon&board=41&id=105&c=1&order=numview)

[user=myzeon&board=41&id=105&c=1&order=numview](http://bbznet.pukpik.com/scripts/view.php?user=myzeon&board=41&id=105&c=1&order=numview). (last visited 14 May 2011).

แกะรอยเรตติ้ง เรื่องจริงที่คุณต้องรู้ [PART 2], ใน [http://bbznet.pukpik.com/scripts/view.php?](http://bbznet.pukpik.com/scripts/view.php?user=myzeon&board=41&id=105&c=1&order=numview)

[user=myzeon&board=41&id=105&c=1&order=numview](http://bbznet.pukpik.com/scripts/view.php?user=myzeon&board=41&id=105&c=1&order=numview). (last visited 14 May 2011).

แกะรอยเรตติ้ง เรื่องจริงที่คุณต้องรู้ [PART 4], ใน [http://bbznet.pukpik.com/scripts/view.php?](http://bbznet.pukpik.com/scripts/view.php?user=myzeon&board=41&id=105&c=1&order=numview)

[user=myzeon&board=41&id=105&c=1&order=numview](http://bbznet.pukpik.com/scripts/view.php?user=myzeon&board=41&id=105&c=1&order=numview) (last visited 14 May 2011).

ขจรฤทธิ์ รักษา และทีมจุดประกายวรรณกรรม. หนังสืออีโรติก-โรมานซ์ ใช้นั่งสือลามกหรือไม่.

ใน <http://www.oknation.net>, (last visited 14 May 2011).

จัดเรตสิ่งพิมพ์ 4 ระดับ ครอบคลุม 3 ประเภท. ใน <http://education.kapook.com> , (last visited 14 May 2011).

จุไรพร จ้อยเจริญ. การควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ในประเทศไทย. ใน http://www.thaiaixos.online.fr/etc//joy_pcc.htm, (last visited 26 September 2011).

ทำไมญี่ปุ่นถึงมีความเจริญก้าวหน้ากว่าประเทศไทย, ใน <http://th.answer.yahoo.com/question/index?qid=20100227032757AAFiHni>, (last visited 15 December 2011).

นุหงา ชัยสุวรรณ, บทความวิชาการ เรื่อง การกำกับควบคุมดูแลตนเองของวิชาชีพโฆษณาความลับ หลัง พ.ศ. 2540. ใน <http://www.utcc.ac.th/amsar/about/documenttrh.html>, (last visited 20 October 2011).

เปิดกรุความเป็นมาของการ์ตูนลิขสิทธิ์ในประเทศไทย, ใน <http://www.kartoon-discovery.com/history3.html>, (last visited 15 Dec 2011).

ผู้จัดการออนไลน์. วช.เร่งหามาตรการจัดโซนนิ่งหนังสือลามก. ใน <http://manager.co.th>, (last visited 22 June 2011).

มองวัฒนธรรมญี่ปุ่นในสังคมไทย, ใน <http://blog.eduzones.com/japanism23/14689>, (last visited 17 December 2011).

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว มูลนิธิเพื่อนเยาวชนเพื่อการพัฒนา มูลนิธิสื่อเพื่อเยาวชน และเครือข่ายครอบครัวเฟ้าระวังและสรวาสรรค์สื่อ, สรุปผลการสำรวจความ

คิดเห็น มุมมองเยาวชนกรณีสื่อสิ่งพิมพ์กับการช่วยทางเพศ, ใน <http://www.familymediawatch.org>, (last visited 22 June 2011).

สาวตรี สุขศรี. กฎหมายไทยกับเสรีภาพสื่อมวลชน, ใน <http://www.enlightened-juriste.com>, (last visited 22 June 2011).

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. ความเป็นมาสำนักงาน กสทช., ใน http://www.nbtc.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=4Item=29, (last visited 21 October 2011).

อิทธิพล ปรีดิประสงศ์. 20 ข้อความรู้เกี่ยวกับระบบเรตติ้งรายการโทรทัศน์, ใน <http://childmedia.net/node/224>, (last visited 4 November 2011).

Does the Constitution Protect the Right of Privacy, ใน <http://www.law2.umkc.edu/faculty/projects/ftrials/conlaw/rightofprivacy.html>, (last visited 27 September 2011).

Laws Relevant to Children and Young People in Germany, http://www.kinder-jugendhilfe.info/en_kjhg/wai2/showcontent.asp?ThemaID=4573, (last visited 3 Oct 2011).

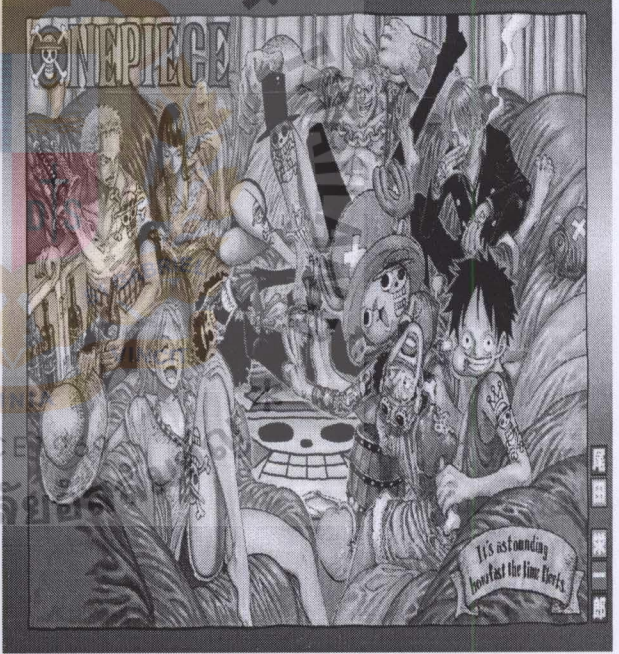
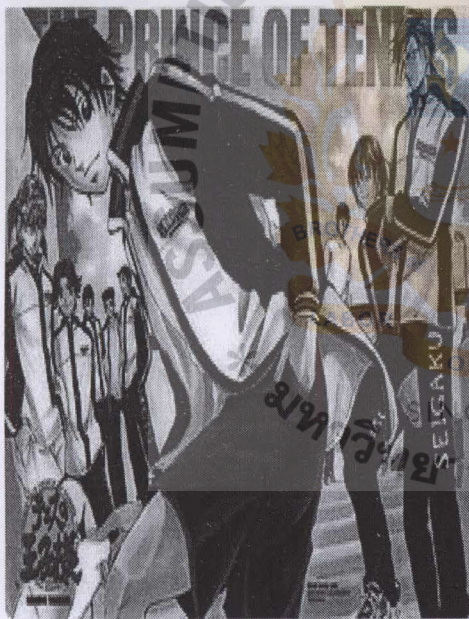

ภาคผนวก

ตัวอย่างหนังสือการ์ตูนที่จัดอยู่ในกลุ่มประเภทเด็กประถม

ตัวอย่างหนังสือการ์ตูนที่จัดอยู่ในกลุ่มประเภทเด็กมัธยมต้น และมัธยมปลาย

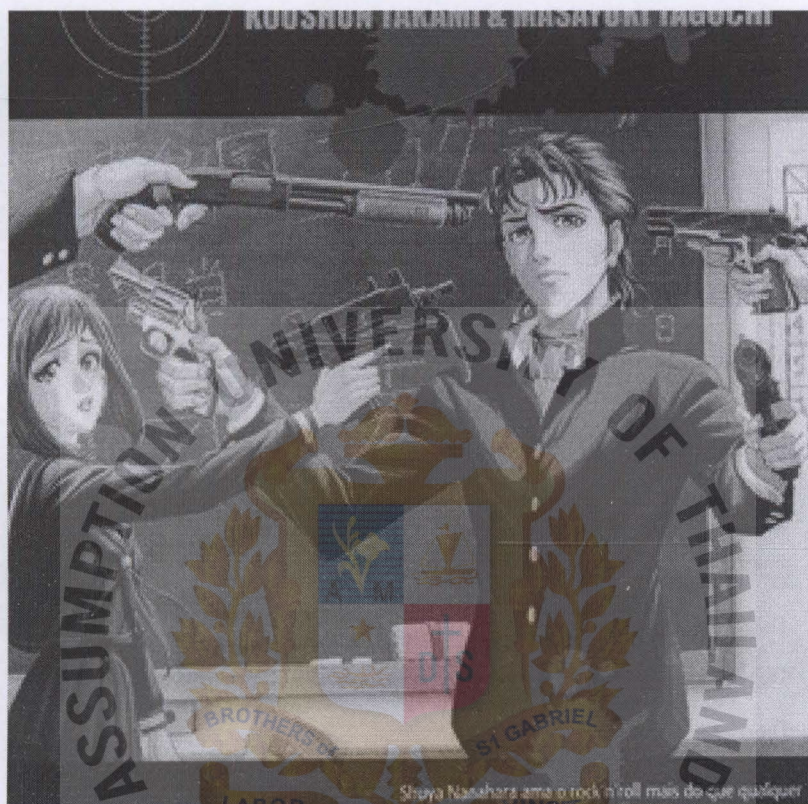
ตัวอย่าง หนังสือการ์ตูนญี่ปุ่นที่แต่งโดยนักเขียนที่มีชื่อว่า มายู ชิน โจ ของประเทศญี่ปุ่นที่มีผลงานแพร่หลายในประเทศไทย เช่น เรื่อง มาเฟียที่รัก จังหวะร็อคดนตรีรัก เป็นต้น โดยจัดอยู่ในประเภทหนังสือการ์ตูนสำหรับผู้ใหญ่ *

มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
SINCE 1969

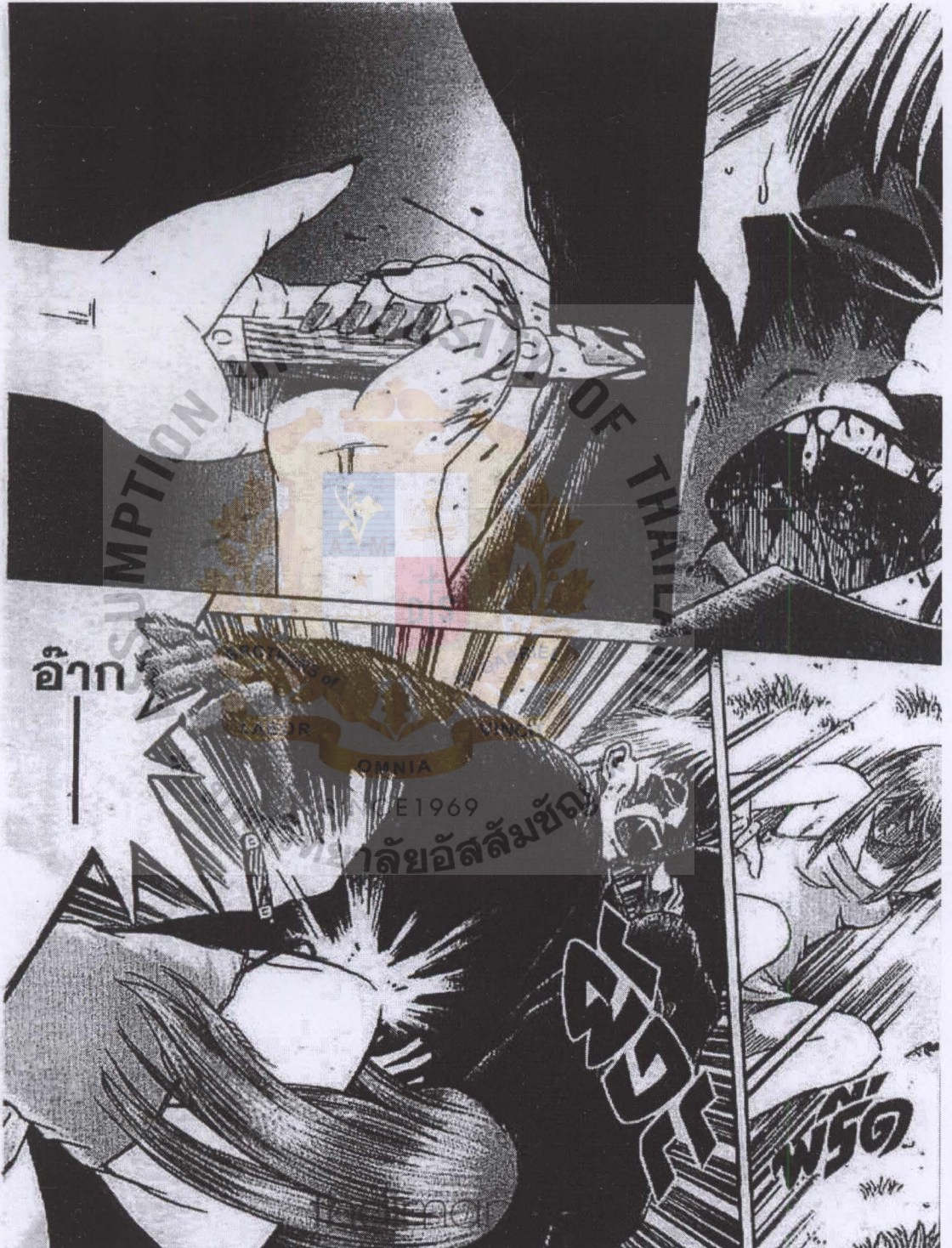
การ์ตูนที่มีการนำเสนอภาพประกอบที่สื่อไปในทางลามกอนาจารในหนังสือการ์ตูน เรื่อง Gantz ที่มีจำหน่ายและได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในท้องตลาดของประเทศไทย โดยจัดอยู่ในประเภทหนังสือการ์ตูนสำหรับผู้ใหญ่

ตัวอย่างหนังสือการ์ตูนเรื่อง Battle Royale ที่มีเนื้อหา และภาพประกอบแสดงออกด้าน
ความรุนแรง และอาชญากรรมที่จัดอยู่ในหนังสือการ์ตูนประเภทผู้ใหญ่

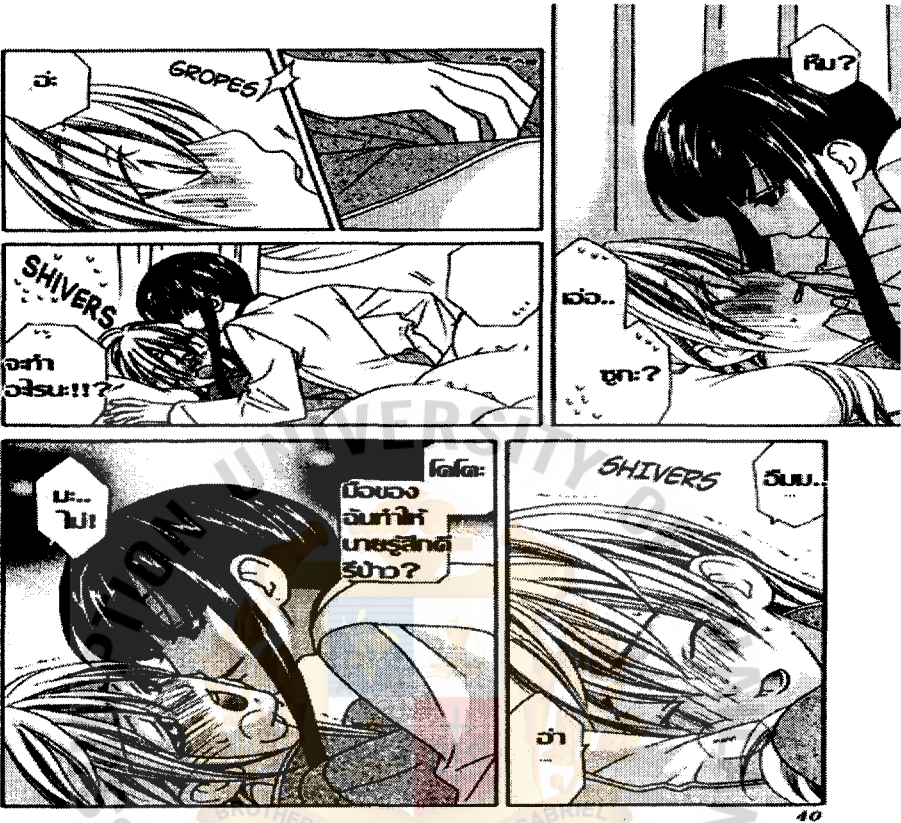

* มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ *
SINCE 1969
OMNIA

ตัวอย่างหนังสือการ์ตูนเรื่อง Gantz ที่มีภาพประกอบด้านความรุนแรง และการก่อ
อาชญากรรมที่จัดอยู่ในหนังสือการ์ตูนประเภทผู้ใหญ่

ตัวอย่าง หนังสือการ์ตูนเรื่อง Oh My Maid ที่มีภาพประกอบไปในทางรักร่วมเพศระหว่าง
เพศหญิงด้วยกัน หรือที่เรียกว่า การ์ตูนยูริ โดยจัดอยู่ในประเภทผู้ใหญ่เท่านั้น

ตัวอย่างหนังสือการ์ตูนที่แสดงออกด้านเพศสัมพันธ์ร่วมเพศ (ชายกับชาย) หรือที่ประเทศญี่ปุ่น เรียกหนังสือประเภทนี้ว่า ยาโอโยที่เหมาะสมสำหรับผู้ใหญ่เท่านั้น

DONUT LETTER by Takahashi Mako

Boku wa Kimi no Tori ni Naritai by HOMERUN KEN

ตัวอย่างการ์ตูนเรื่อง Sadistic Boy ที่มีเนื้อหาด้านการแสดงออกทางเพศที่ไม่เหมาะสมโดย
จัดอยู่ในประเภทผู้ใหญ่เท่านั้น

ประวัติผู้เขียน

- ชื่อ ชื่อสกุล : นางสาวปณทรี จันทรวะกิน
- วัน เดือน ปีเกิด : 23 กุมภาพันธ์ 2525
- สถานที่เกิด : กรุงเทพมหานคร
- วุฒิการศึกษา : มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา พญาไท
ปีการศึกษา 2543
นิเทศศาสตรบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
ปีการศึกษา 2548
- ประสบการณ์ทำงาน : Sasin Management Consulting (SMC)
Sasin Institute for Global Affairs (SIGA) ปัจจุบัน
- ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน : Analyst

